

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Burak YILMAZ

TAN BASKINI'NIN ULUSAL BASINDA TEMSİLİ ÜZERİNDEN LİNÇ OLAYLARINDA
BASININ KONUMLANIŞI

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Burak YILMAZ

TAN BASKINI'NIN ULUSAL BASINDA TEMSİLİ ÜZERİNDEN LİNÇ OLAYLARINDA
BASININ KONUMLANIŞI

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÜSTÜN

Gazetecilik Ana Bilim Dalı
Yüksek Lisans Tezi

Antalya, 2018

Akdeniz Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğüne,

Burak YILMAZ'ın bu çalışması, jürimiz tarafından Gazetecilik Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Mustafa ŞEKER (İmza)

Üye (Danışmanı) : Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÜSTÜN (İmza)

Üye : Prof. Dr. Çiler DURSUN (İmza)

Tez Başlığı: <i>Tan Baskını'nın Ulusal Basında Temsili Üzerinden Linç Olaylarında Basının Konumlanması</i>
--

Onay: Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Tez Savunma Tarihi : 02/07/2018

Mezuniyet Tarihi : 16/07/2018

(İmza)
Prof. Dr. İhsan BULUT
Müdür

AKADEMİK BEYAN

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “*Tan* Baskını’nın Ulusal Basında Temsili Üzerinden Linç Olaylarında Basının Konumlanması” adlı bu çalışmanın, akademik kural ve etik değerlere uygun bir biçimde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım bütün eserlerin kaynakçada gösterildiğini ve çalışma içerisinde bu eserlere atıf yapıldığını belirtir; bunu şerefimle doğrularım.

İmza

Burak YILMAZ

T.C.
AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU
BEYAN BELGESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ'NE

ÖĞRENCİ BİLGİLERİ	
Adı-Soyadı	Burak YILMAZ
Öğrenci Numarası	20145251008
Enstitü Ana Bilim Dalı	Gazetecilik
Programı	Tezli Yüksek Lisans
Programın Türü	(X) Tezli Yüksek Lisans () Doktora () Tezsiz Yüksek Lisans
Danışmanın Unvanı, Adı-Soyadı	Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÜSTÜN
Tez Başlığı	Tan Baskını'nın Ulusal Basında Temsili Üzerinden Linç Olaylarında Basının Konumlanması
Turnitin Ödev Numarası	980779495

Yukarıda başlığı belirtilen tez çalışmasının a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana Bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 102 sayfalık kısmına ilişkin olarak, 06/07/2018 tarihinde tarafımdan Turnitin adlı intihal tespit programından Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nda belirlenen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan ve ekte sunulan rapora göre, tezin/dönem projesinin benzerlik oranı;

alıntılar hariç % 4

alıntılar dahil % 17'tür.

Danışman tarafından uygun olan seçenek işaretlenmelidir:

(x) Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşmıyor ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylarım.

() Benzerlik oranları belirlenen limitleri aşıyor, ancak tez/dönem projesi danışmanı intihal yapılmadığı kanısında ise;

Yukarıda yer alan beyanın ve ekte sunulan Tez Çalışması Orijinallik Raporu'nun doğruluğunu onaylar ve Uygulama Esasları'nda öngörülen yüzdelik sınırlarının aşılmasına karşın, aşağıda belirtilen gerekçe ile intihal yapılmadığı kanısında olduğumu beyan ederim.

Gerekçe:

Benzerlik taraması yukarıda verilen ölçütlerin ışığı altında tarafımda yapılmıştır. İlgili tezin orijinallik raporunun uygun olduğunu beyan ederim.

09/07/2018

(imzası)
Danışmanın Unvanı-Adı-Soyadı
Dr. Öğr. Üyesi Hasan ÜSTÜN

İÇİNDEKİLER

TABLolar LİSTESİ	v
KISALTMALAR LİSTESİ	vi
ÖZET	vii
SUMMARY	viii
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

TEK PARTİ DÖNEMİ BASIN REJİMİ

1.1. <i>Tan</i> 'ın Yayınlandığı Dönem Türkiye Basını	15
1.1.1. Basının Genel Görünümü	15
1.1.2. Basını Denetlemeye Yönelik Kanunlar	18
1.1.2.1. 1924 Anayasası ve Türk Ceza Kanunu	18
1.1.2.2. Matbuat Kanunu ve Matbuat Umum Müdürlüğü	19
1.1.2.3. Birinci Basın Kongresi	21
1.1.2.4. Basın Birliği Kanunu ve Türk Basın Birliği	22
1.1.2.5. Sıkıyönetim Kanunu	24
1.2. Tek Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri	25
1.2.1. Ekonomik Denetim	26
1.2.2. İdeolojik Denetim	28
1.2.3. Milletvekili Gazetecilerin Etkisi	28

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE *TAN*'IN YAYIN POLİTİKASI

2.1. Savaşın İlk Yıllarında <i>Tan</i> 'ın Yayın Politikası	31
2.2. Almanya ile Dostane İlişkiler ve Denge Politikası	35
2.3. Müttefiklerle Sorunlar Karşısında <i>Tan</i> 'ın Yayın Politikası	38
2.4. Türkiye'nin Yeni Dünya Düzeninde Yer Alma Çabaları ve <i>Tan</i> 'ın Yayın Politikası	39
2.5. Türkiye Basınında Yabancı Etkisi	41
2.6. <i>Tan</i> Gazetesinin Dış Politikadaki Konumu	43
2.6.1. Faşizm Karşıtlığı	43
2.6.2. Sovyet Dostluğu	44

2.7. <i>Tan</i> Gazetesinin İç Politikadaki Konumu	45
2.7.1. Siyasal Sistem Karşıtlığı.....	45
2.7.2. Turancılık Karşıtlığı	47
2.7.3. Demokratik Hak ve Özgürlük Talepleri	52
2.7.4. Basın Özgürlüğü Talepleri.....	53

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4 ARALIK 1945 TAN BASKINI VE SONRASI

3.1. <i>Tan</i> 'ın Kuruluş Süreci ve Yayın Kadrosu.....	55
3.2. Basının <i>Tan</i> Gazetesine Cephe Alma Nedenleri.....	56
3.2.1. 1945 Yılına Yayılan Kavgalar	58
3.3. <i>Tan</i> Baskını'na Giden Süreç	65
3.3.1. <i>Görüşler</i> Dergisi ve Yankıları	65
3.3.2. <i>Tan</i> Baskını Öncesi Gazeteler	71
3.3.3. 4 Aralık 1945 <i>Tan</i> Baskını	78
3.3.4. <i>Tan</i> Baskını Sonrası Gazetelerin Tutumu.....	86
3.3.5. Araştırma Bulguları	94
SONUÇ	97
KAYNAKÇA.....	102
EK 1 – <i>Tan</i> Gazetesi: 2 Kasım 1945.....	109
EK 2 – <i>Tan</i> Gazetesi: 3 Kasım 1945.....	109
EK 3 – <i>Tan</i> Gazetesi: 4 Kasım 1945.....	109
EK 4 – <i>Ulus</i> Gazetesi: 2 Kasım 1945.....	110
EK 5 – <i>Tan</i> Gazetesi: 4 Kasım 1945.....	111
EK 6 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 7 Kasım 1945	112
EK 7 – <i>Tan</i> Gazetesi: 15 Kasım 1945.....	113
EK 8 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 18 Kasım 1945	114
EK 9 – <i>Tan</i> Gazetesi: 21 Kasım 1945.....	115
EK 10 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 22 Kasım 1945	115
EK 11 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 22 Kasım 1945	116
EK 12 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 23 Kasım 1945	117
EK 13 – <i>Tan</i> Gazetesi: 23 Kasım 1945.....	118
EK 14 – <i>Tan</i> Gazetesi: 24 Kasım 1945.....	118

EK 15 – <i>Tan</i> Gazetesi: 20 Kasım 1945	119
EK 16 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 21 Kasım 1945	120
EK 17 – <i>Görüşler</i> Dergisi: 1 Aralık 1945	121
EK 18 – <i>Görüşler</i> Dergisi: 1 Aralık 1945	122
EK 19 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 2 Aralık 1945	123
EK 20 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 1 Aralık 1945.....	124
EK 21 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945.....	125
EK 22 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 1 Aralık 1945	126
EK 23 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 3 Aralık 1945	127
EK 24 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945	128
EK 25 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 1 Aralık 1945.....	129
EK 26 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 2 Aralık 1945	130
EK 27 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 3 Aralık 1945	130
EK 28 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 2 Aralık 1945	131
EK 29 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945	132
EK 30 – <i>Tasvir</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945	132
EK 31 – <i>Vakit</i> Gazetesi: 2 Aralık 1945.....	133
EK 32 – <i>Vakit</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945.....	134
EK 33 – <i>Vatan</i> Gazetesi: 1 Aralık 1945	135
EK 34 – <i>Tan</i> Gazetesi: 1 Aralık 1945.....	136
EK 35 – <i>Tan</i> Gazetesi: 2 Aralık 1945.....	137
EK 36 – <i>Vatan</i> Gazetesi: 3 Aralık 1945	138
EK 37 – <i>Ulus</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945.....	139
EK 38 – <i>Tan</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945.....	140
EK 39 – <i>Son Posta</i> Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	141
EK 40 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 4 Aralık 1945	142
EK 41 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 5 Aralık 1945	143
EK 42 – <i>Akşam</i> Gazetesi: 7 Aralık 1945	144
EK 43 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	145
EK 44 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	146
EK 45 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	147
EK 46 – <i>Cumhuriyet</i> Gazetesi: 9 Aralık 1945.....	148
EK 47 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 5 Aralık 1945	149
EK 48 – <i>Tanin</i> Gazetesi: 8 Aralık 1945	150

EK 49 – Tasvir Gazetesi: 5 Aralık 1945	151
EK 50 – Tasvir Gazetesi: 5 Aralık 1945	152
EK 51 – Tasvir Gazetesi: 6 Aralık 1945	153
EK 52 – Tasvir Gazetesi: 5 Aralık 1945	154
EK 53 – Tasvir Gazetesi: 7 Aralık 1945	154
EK 54 – Tasvir Gazetesi: 6 Aralık 1945	155
EK 55 – Tasvir Gazetesi: 10 Aralık 1945	156
EK 56 – Tasvir Gazetesi: 10 Aralık 1945	157
EK 57 – Vakıf Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	158
EK 58 – Vakıf Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	159
EK 59 – Vakıf Gazetesi: 8 Aralık 1945.....	160
EK 60 – Vatan Gazetesi: 5 Aralık 1945	161
EK 61 – Vatan Gazetesi: 5 Aralık 1945	162
EK 62 –Ulus Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	163
EK 63 – Ulus Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	164
EK 64 – Son Posta Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	165
EK 65 – Son Posta Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	166
EK 66 – Son Posta Gazetesi: 10 Aralık 1945.....	167
EK 67 – Son Telgraf Gazetesi: 4 Aralık 1945.....	168
EK 68 – Son Telgraf Gazetesi: 8 Aralık 1945.....	169
EK 69 – Yeni Sabah Gazetesi: 5 Aralık 1945.....	170
EK 70 – Yeni Sabah Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	171
EK 71 – Yeni Sabah Gazetesi: 6 Aralık 1945.....	172
EK 72 – Yeni Sabah Gazetesi: 8 Aralık 1945.....	172
ÖZGEÇMİŞ	173

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1 1939-1945 Yılları Arasında Basına Yönelik Kapatma Kararları*	25
Tablo 1.2 1939-1945 Yılları Arasındaki Gazeteci Milletvekilleri	30
Tablo 3.1 <i>Tan</i> Baskını Öncesi Gazetelerin Kullandıkları Ortak Dil ve Haber İçeriği	95
Tablo 3.2 <i>Tan</i> Baskını Sonrası Gazetelerin Kullandıkları Ortak Dil ve Haber İçeriği	96

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD	Amerika Birleşik Devletleri
bk.	Bakınız
CHP	Cumhuriyet Halk Partisi
DP	Demokrat Parti
ESS	Encyclopedia of the Social Science
NARA	Amerikan Ulusal Arşivi
SCF	Serbest Cumhuriyet Fıkrası
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
TBB	Türk Basın Birliği
TDK	Türk Dil Kurumu
TKP	Türkiye Komünist Partisi

ÖZET

Basının kitleler üzerindeki etkisi iletişim alanındaki çalışmalarda sıklıkla tartışılan bir konudur. Haber metinlerinin hâkim egemen söylemi yeniden üreten bir ideolojik aygıt işlevi görmesi ve kitlelerin düşünme biçimleri üzerindeki etkisi çerçevesinde birçok model geliştirilmiştir. Özellikle Birinci Dünya Savaşı'nda basın propaganda gücünün kitleler üzerinde ne derece etkili olduğu ve kitleri yönlendirme noktasında basının gücü ya da sınırlılıkları üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Bu nedenle basının linç eylemlerindeki konumlanışı önemli bir sorunsal haline gelmektedir. Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte ortaya çıkan konjonktürün iç ve dış politikaya etkisiyle birlikte, Türkiye siyasal hayatı ve demokrasi tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreci ele alarak *Tan Baskını*'nda dönemin gazetelerinin konumlanışı sosyal, siyasal, ekonomik ve sosyal-psikolojik nedenleriyle birlikte ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda basının *Tan Baskını*'ndaki konumlanışı, sosyal-psikolojinin linç eylemlerini açıklamak için kullandığı kuramlar üzerinden değerlendirilmiştir.

Ayrıca çalışmada, siyasal temelli bir fiziksel şiddet eylemi ya da siyasal linç olarak değerlendirilen *Tan Baskını* eyleminde basının kitleri yönlendirmede nasıl rol oynadığı ve linç eylemlerinde ortaya çıkan pratiklerle, basının ortaya koyduğu tutum arasındaki benzerlikler yapısalcı söylem çözümlemesi yöntemiyle incelenmiştir. İnceleme sonucunda siyasal bir linç eylemi olan *Tan Baskını*'nda basının siyasal iktidar tarafından kullanıldığı ve linç eylemlerinde ortaya çıkan pratiklere benzer söylemler geliştirdiği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: *Tan Baskını*, Linç, Söylem Çözümlemesi, Haber ve İdeoloji.

SUMMARY
THE POSITIONING OF THE PRESS ON LYNCH ACTIONS WITH THE
PRESENTATION OF *TAN RAID*

The impact of the press on the masses is a much-discussed subject in the studies of communication field. The dominant discourse of the texts of news, the function of an ideological device to reproduce and within the frame of the impact on the way of thinking of the masses, a lot of model has been developed. Especially in the First World War, the press's influence on the masses of the propaganda power, the power or limitations of the press at the point of mass orientation, a lot of study has been done on the power of press. Therefore, the positioning of the press in Lynch acts becomes an important problem. This study discusses the conjuncture associated with the Second World War with the positioning on the national and foreign politics by taking a process of important developments in terms of the history of democracy and aims to reveal the influence of the period's newspapers on the *Tan Raid* together with social, political, economic and social - psychological reasons. In this context, the positioning of the press on the *Tan Raid* was assessed through the theories that social-psychology used to explain lynch actions.

In addition, in the study, a *Tan Raid* action that is considered as a politically based act of physical violence or political lynching, the similarities between the act of the press on masses and the practices which occur in the lynch actions have been analysed with qualitative structuralist discourse analysis. As a result of the study it was determined that, in the case of *Tan Raid* as a political lynch action, the press has been used by the political power and it improved the similar discourses with the practices of lynch actions.

Keywords: *Tan Raid*, Lynch, Discourse Analysis, News and Ideology.

TEŞEKKÜR

Öncelikle bu çalışmanın ortaya çıkması ve şekillenmesi sürecinde düşünsel olarak tıkanmalar yaşadığım anlarda, önerileriyle ve en önemlisi her zaman yeni bir bakış açısı sağlayacak doğru kaynaklara yönlendirerek çalışmaya büyük katkı sağlayan danışman hocam Hasan ÜSTÜN'e teşekkür ederim.

Tez yazım sürecinde karşılaştığım tüm zorluklarda her zaman yanımda olan, kendi çalışmaları için bile bu kadar sık gitmediği Milli Kütüphane'nin yollarını benim için sürekli arşınlayan ve bir kez bile şikâyet etmeyen Ebru BAŞER'e teşekkür ederim.

Son olarak hayatımın her anında sevgisini ve şefkatini benden hiç eksik etmeyen, her zaman yanımda olan, yaşamımın hiçbir anında bir baba eksikliğini bana hissettirmeyerek bana hem annelik hem de babalık yapan, eğitim hayatımda beni her zaman destekleyen ve desteği sayesinde beni bugünlere getiren annem Merdiye YILMAZ'a en içten teşekkürü bir borç bilirim.

Burak YILMAZ

Antalya, 2018

ÖNSÖZ

Türkiye'nin ABD ve diğer batılı ülkeler ile yakınlaşmaya başladığı 4 Aralık 1945'de, dönemin siyasal iktidarı ve basının kışkırtmaları sonucunda *Tan* gazetesinin yayın hayatına son veren linç eylemleri yaşanmıştır. İkinci Dünya Savaşı süresince sergilediği faşizm karşıtı ve SSCB yanlısı yayınlar nedeniyle hem dönemin Tek Parti yönetimi hem de siyasal iktidarın destekçisi basın tarafından sık sık hedef gösterilen *Tan* gazetesi, savaşın sona ermesinden sonra basında siyasal muhalefetin sözcüsü olmuştur. *Tan* gazetesinin savaş sonrası sergilediği demokrasi yanlısı, basın özgürlüğünü savunan, siyasal sistem ve faşizm karşıtı yayın politikası siyasal iktidar ve onun güdümündeki basının *Tan* gazetesine tepkisinin artmasına neden olmuştur. Ayrıca İkinci Dünya Savaşı sonrasında Türkiye'nin SSCB ile yaşadığı problemler ve Türkiye'nin bu problemler karşısında ABD'ye yakınlaşmaya çalışması, *Tan* Baskını'nın yaşanmasında tetikleyici bir unsur olmuştur.

Bu çalışma, *Tan* Baskını'nda dönemin gazetelerinin konumlanışını sosyal, siyasal, ekonomik ve sosyal-psikolojik nedenleriyle birlikte ortaya koymayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda çalışma kapsamında *Tan* Baskını'nda basının konumlanışına odaklanılırken olaylar, sosyal-psikolojik yaklaşım, yapısal yaklaşımlar ve kültürel açıklamalar gibi linç kuramları üzerinden değerlendirilmiştir. Çalışmada, toplumsal problemlerin basın aracılığı ile farklı bir kitle veya ideolojiye yönlendirilmesinin olaylarla bağlantısını, dönemin basının olaylar karşısında nasıl bir tutum sergilediği, *Tan* Baskını öncesinde gazetelerin belirli bir kitleyi harekete geçirmeye yönelik söylemlerinin siyasi linç olaylarındaki pratiklerle hangi açılardan benzerlik gösterdiği gibi sorulara yanıt aranmaya çalışılmıştır.

Ayrıca araştırma kapsamına dahil edilen dönemin ulusal yayın yapan gazetelerinin *Tan* Baskını ile ilgili haber metinleri ve köşe yazıları yapısalcı söylem çözümlemesi gerçekleştirilerek incelenmiştir. İnceleme sonucunda basının *Tan* Baskını öncesinde linç eylemlerinin gerçekleşebilmesi için gerekli olan siyasal ortamı hazırladığı, kitleleri harekete geçirici yayınlar yaptığı ve toplumsal önyargıların hedef seçilen *Tan* gazetesi üzerinden yeniden üretildiği görülmüştür.

Burak YILMAZ

Antalya, 2018

GİRİŞ

Bu araştırmada, 4 Aralık 1945'te *Tan* gazetesine yönelik gerçekleşen linç eylemleri ve bu eylemlerin ulusal basında nasıl temsil edildiği üzerinden, Türkiye basınının linç olaylarındaki konumlanışı incelenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Çalışmanın temel amacı, 4 Aralık 1945'te gerçekleşen, *Tan* Matbaası'nın basılarak tahrip edilmesine ve yayın hayatının sona ermesine neden olan olaylar bütününde basın olaylardaki konumlanışını linç eylemlerindeki pratikler açısından ortaya koymaktır. Bu doğrultuda çalışmada şu sorulara cevap aranmaya çalışılmıştır.

- *Tan* gazetesi ile dönemin siyasal yönetimi arasındaki ilişkinin olayların yaşanmasında etkisi var mıdır?
- Dönemin siyasal ve ekonomik koşulları düşünüldüğünde, toplumsal problemler basın aracılığı ile farklı bir kitle veya ideolojiye yönlendirilmiş midir?
- *Tan* gazetesi ile birlikte ulusal ölçekte yayın yapan diğer gazetelerin olaylar karşındaki tutumu ne olmuştur?
- *Tan* Baskını öncesinde gazetelerin belirli bir kitleyi harekete geçirmeye yönelik söylemleri, siyasi linç olaylarındaki pratikler ile benzerlik göstermekte midir?

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, İkinci Dünya Savaşı'yla birlikte ortaya çıkan konjonktürün iç ve dış politikaya etkisiyle birlikte, Türkiye siyasal hayatı ve demokrasi tarihi açısından önemli gelişmelerin yaşandığı bir süreci ele alarak, *Tan* gazetesine yönelik linç eylemlerinde basının söyleminin olaylardaki belirleyiciliğini ortaya koymaktadır. Türkiye'nin çok partili hayata geçiş süreci yaşadığı bu dönem, Türkiye basını açısından da önemli olayların meydana geldiği bir süreçtir. Basının mevcut yasalar ve kurumlar tarafından baskı altında olduğu bu dönemde *Tan* gazetesi, muhalif tavrı ve demokrasiyi savunan yayın politikası nedeniyle, hem Tek Parti rejimi tarafından hem de rejim yanlısı diğer gazeteler tarafından hedef gösterilmiştir. Basında yer alan köşe yazıları üzerinden karşılıklı atışmalar ve hakaretlerin yaşandığı bu olayların hedef göstermeye varacak boyutlara taşınması sonucunda, *Tan* gazetesinin matbaası basılıp tahrip edilmiş ve gazete yayın hayatına son vermek zorunda kalmıştır. Hedef göstermeler ve kışkırtıcı yazılar sonucunda bir linç eyleminin meydana gelmesi, basının olaylar karşısındaki tutumunu önemli bir sorunsal haline getirmektedir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcıyla 1950 yılında Demokrat Partinin iktidara geçmesi arasında yaşanan dönem, Türkiye siyasal hayatında ayrı bir öneme sahiptir. 1945 yılında İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte Türkiye, savaşın yeni kurulan sistemde yer alma çabasına girmiş ve ülkede mevcut siyasal rejim değişerek çok partili siyasal hayata geçiş sağlanmıştır (Gürkan, 1998: 13). Ancak 27 yıllık Tek Parti iktidarının sona ererek DP'nin iktidara geçmesi, hem Türkiye siyasal hayatı hem de Türkiye basın tarihi açısından sancılı bir sürecin sonunda gerçekleşmiştir.

İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte Türkiye, toprak bütünlüğünü ve bağımsızlığını koruyabilmek için bir denge politikası yürütmüş, bu politika doğrultusunda savaşan taraflar arasında kendisine yönelik bir tehdit unsuru olduğu takdirde derhal öteki tarafa yakınlaşmıştır (Deringil, 2011: 24). Bu süreçte Türkiye basını, dönemin siyasal rejimine paralel yönde bir tutum sergilemiştir. Basının, dönemsel olarak müttefiklere yakın olduğu zamanlar, Almanya yanlısı olduğu süreçler ya da her iki tarafa karşı da ılımlı yaklaştığı zamanlar görülmektedir. Bununla birlikte *Tan* gazetesi ise Almanya'yla ilişkiler konusunda her zaman temkinli davranmış ve Almanya'nın politikalarına karşı eleştirel bir tavır sergilemiştir. *Tan* gazetesinin Almanya karşıtı yayın politikası, hem Tek Parti yönetimi tarafından hem de Almanya yanlısı yayın yapan gazeteler tarafından hedef olmasına neden olmuştur. *Tan* gazetesinin yayın hayatını sonlandırmak zorunda kalmasına daha sonra ise gazetenin sahipleri ile yazarlarının yargılanarak ceza almalarına neden olan olaylar bütününde basın tetikleyici bir rol oynamıştır. *Tan* Baskını öncesinde basının hedef gösterici tavrı ve baskından sonraki tutumu nedeniyle, 4 Aralık 1945 *Tan* Baskını olayı, basının toplumsal şiddet olaylarındaki konumlanışının incelenebilmesi açısından önemli bir örnek teşkil etmektedir.

Şimdiye kadar *Tan* gazetesi üzerine yazılmış üç adet tez ve konu ile doğrudan ilgili makaleler bulunmaktadır. Bu çalışmalardan ilki, Murat Sadullah Çebi (1988)'nin *Siyasal Bir Muhalefet Aracı Olarak Tan Gazetesi (1935-1945)* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışmada, *Tan* gazetesinin 23 Nisan 1935 ile 4 Aralık 1945 arasındaki sayıları incelenerek, *Tan* gazetesinin siyasal iktidara ve siyasal sisteme karşı nasıl bir muhalefet anlayış geliştirdiği, araştırma konusu yapılmıştır.

Tan gazetesi üzerine yazılan bir diğer araştırma ise Savaş Uğur (2010)'un *Tek Parti Döneminde Muhalefet Basını ve Tan Gazetesi (1938-1945)* isimli yüksek lisans tezidir. Çalışmada, *Tan* gazetesi üzerinden tarihsel bir dönemin kesiti alınarak, *Tan* Baskını'na giden sürecin kronolojisi çıkartılıp, olayların gelişim aşaması tarihi bir perspektif üzerinden ele

alınmıştır. Bununla beraber, *Tan* gazetesinin matbaasının tahrip edilmesi olaylarında, Tek Parti yönetimine ve *Tan*'ın yayın politikalarına odaklanılmıştır.

Konu ile ilgili bir diğer çalışma ise Hülya Öztek (2010)'ın 2016 yılında Tarih Vakfı Yurt Yayınları tarafından kitaplaştırılan *Tan (1938-1945): Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazetenin Tarihi* isimli doktora tezidir. Öztek'in çalışması, *Tan* gazetesinin idari, mali yapısı ve yayın politikası üzerinden gazetecilik anlayışını ortaya koymak; *Tan* örneğinden yola çıkarak Türkiye siyasi tarihinin ve Türkiye basın tarihinin bir kesitini aydınlatmak amacıyla yazılmıştır.

Tez çalışmaları dışında *Tan* gazetesıyla ilgili makale çalışmaları da bulunmaktadır. Bunlardan ilki Nilgün Gürkan (1997) tarafından yazılan *50 Yıl Sonra Tan Gazetesi Olayı* isimli çalışmadır. Gürkan bu makalesinde *Tan* Baskını'nın nedenlerini ve İstanbul basının olaylara yaklaşımını ortaya koymuştur. Benzer şekilde Alpay Kabacalı (1985)'ya ait *Tan Olayı* başlıklı makalede de, olay öncesinde ve sonrasında yaşananlar hakkında bilgi verilmiştir. Basının *Tan* Baskını'nı ele alış şekliyle ilgili bir diğer makale ise Ayla Acar (2012)'in *Basında "Tan Olayı" – 4 Aralık 1945* isimli makalesidir. Acar makalesinde *Tan*'a yönelik saldırılar karşısında basının nasıl bir tutum sergilediği ve olayın gazeteler tarafından basın özgürlüğü çerçevesinde ele alınıp alınmadığı üzerinde durmuştur.

Bu çalışmada ise *Tan* Baskını'nda siyasal iktidarın açık müdahalesi kadar dönemin gazetelerinin de, olayların tetiklenmesinde, belirleyici olduğu varsayımı üzerinden hareket edilmektedir. Bu bağlamda, *Tan* Baskını'nın bir siyasi linç olayı olduğundan hareketle linç olaylarına özgü pratiklerde basının konumlanması üzerinde durulmuştur. Bu çalışma, daha önce *Tan* Baskını'nı siyasi bir linç eylemi olarak ele alıp basının olaylardaki konumlanışını linç eylemlerindeki pratikler açısından ortaya koymayı amaçlayan bir araştırma yapılmamış olması nedeniyle önem arz etmektedir. *Tan* Baskını'nda basının konumlanışını linç kuramları çerçevesinde inceleyen bu çalışma, linç olayları ile ilgili literatüre katkı sağlamayı amaçlamıştır.

Araştırmanın Kuramsal Çerçevesi

Haber ve İdeoloji İlişkisi

Haber metnlerinin ideolojik birer araç olduğuna dair yapılan eleştiriler, basın alanında sıklıkla tartışma konusu edilmektedir. Gazetelerin sahip olduğu ideolojik görüşler etrafında haber metnlerini kurguladığı ve muhalif görüşleri ötekileştirdiğini savunan yaklaşımların temel sorunsalı; birincil görevleri kamuoyunu bilgilendirmek olan basının, habercilikten daha çok hâkim egemen yapının ve siyasi partilerin yayın organı olma işlevi gördükleri

düşüncesidir (Toruk ve Sine, 2012: 352). Haber metinleri yapıları, sahip oldukları kategoriler ve sergiledikleri kavramlar arası ilişkiler nedeniyle, diğer metin türlerinden oldukça farklıdır (Ülkü, 2004: 371). Basının gündem ve kamuoyu oluşturma rolleri düşünüldüğünde, haber metinlerinin toplum için ne kadar önemli olduğu kolayca anlaşılacaktır. Dilbilim çalışmalarında, yapıların yanı sıra dil kullanımında işlevlerin öneminin vurgulanması disiplinler arası çalışmaların gerekliliğini de ön plana çıkarmaktadır. İlk ideoloji eksenli çalışmalarda, basının içinde bulunduğu ekonomik ve politik koşulların sınırlandırıcı özelliği eleştirel perspektifle ele almıştır.

Basın egemen sınıf ya da sınıfların, kapitalist üretim ilişkilerinin sürdürülmesinden kaynaklanan çıkarlarının korunması için kitlelerin yönlendirilmesinde etkin rol almaktadır. Basına atfedilen bu rolün, iletişim yaklaşımlarındaki uzantılardan biri de “Araççı Yaklaşım”dır. Araççı yaklaşım, ekonomik düzeyin aşağıdan yukarıya her şeyi mekanik bir şekilde belirlendiğinden yola çıkarak, basının yönetici sınıfın çıkarlarına hizmet ederken, yönetici sınıfın doğrudan müdahalelerine açık kurumlar olduğu vurgulanmaktadır. Bu yaklaşım temelinde, bireysel kapitalistler ile belirli basın grupları veya gazeteler arasında birebir ilişkilere odaklanılabildiği gibi aynı zamanda, basının kapitalist sınıfın genel çıkarını temsil etme ve yansıtırma tarzları üzerinden durulabilmektedir (Dursun, 2001: 26-27).

Bunun dışında, indirgemeci ideoloji sorunsalından bir kopuş gerçekleştirmiş olan Gramsci’nin yaklaşımında basın, siyasal partiler ve kilise gibi sivil toplum organları aracılığıyla ya da devlet aracılığıyla, temel sınıflardan biri için destek elde edebilme mücadelesinin yürütüldüğü bir alandır (Dursun, 2001: 33). Basını, hâkim egemen ideoloji doğrultusunda işleyen bir araç olarak görmesi bakımından Althusser de basın ve ideoloji ekseninde önemli bir yere oturmaktadır. İletişim alanında bir çalışması olmamasına rağmen, basını Devletin İdeolojik Aygıtları (DİA) arasında sıraladığı andan itibaren DİA’lara yüklenen bütün ideolojik rolleri, basın için de nitelemiş olmaktadır. Althusser’in yaklaşımında basın hâkim ideolojinin öğretilerini yeniden üretir ve hedef kitleye sürekli bir biçimde gönderir. Böylece hedef kitle hâkim ideoloji doğrultusunda yönlendirilebilir bir konuma gelir (Althusser, 2014). Bu çalışmada da *Tan Baskını*’nda basının linç eylemlerinde ortaya çıkan hâkim egemen söylemi yeniden üreten bir konumlanışı olduğu düşüncesi üzerinden hareket edilmektedir.

Linçin Tanımı ve Linç Kuramları

Linç eylemleriyle ilgili kuramsal yaklaşımlara değinilmeden önce linç kavramının tanımının yapılması, çalışma kapsamında kullanılan “linç” kelimesi ile tam olarak ifade edilenin ne olduğunun anlaşılması açısından önem arz etmektedir. Linç olgusunu kavramsal

olarak incelenmesi ve kullanım şekillerine göre bir sınıflandırma yapılması, *Tan Baskını*'nın hangi kategoride yer aldığı'nın anlaşılabilmesine netlik kazandıracaktır.

Linç kavramıyla ilgili yapılan tanımların birçoğu, birbirine benzer anlamları içeren yakın tanımlamalar olmakla birlikte tanımlamada ortaya çıkan farklılıklar, tanımın dayandığı unsurları değiştirebilmektedir. Türk Dil Kurumu (TDK)'na göre linç “Birden çok kimsenin kendilerine göre suç olan bir davranışından ötürü birini, yasa dışı ve yargılamasız olarak, taş, sopa gibi araçlarla öldürmesi” şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 1998: 1466). TDK'nin tanımına göre, bir olayın linç olarak adlandırılabilmesi için, linçe maruz kalan kişinin meşru bir mahkeme olmaksızın öldürülmesi gerekmektedir. Bu tanımla birlikte, bir olayın linç olabilmesi için birden fazla kişi olması gerektiği ve linçe maruz kalan kişinin ölmesi halinde olayın linç sayılabileceği anlamı çıkmaktadır. AnaBritannica Ansiklopedisi'nde ise “Bir kitlenin, suçlu kabul ettiği kişinin yargılanmasına olanak tanımadan, kendi başına adaleti yerine getirme iddiasıyla gerçekleştirdiği şiddet eylemi” şeklinde tanımlanmaktadır (Encyclopedia Britannica, 2004: 502). AnaBritannica'nın ve TDK'nin yaptığı linç tanımlamaları arasında benzerlik olmakla birlikte çok temel bir fark vardır. TDK'nin, ölüm unsuruna tanımında yer vererek linç kavramını ölümle sonuçlanan eylemleri kapsayacak şekilde tanımlamasına karşın Anabritannica'nın tanımı daha geniş bir kapsamı barındırmaktadır.

Linç kavramı, sözlük yazarı Ali Püsküllüoğlu'nun Türkçe Sözlük'ünde ise: “Halktan bir topluluğun, bir suçluyu ya da kendilerine göre suç olan davranışta bulunmuş birini yumruk, taş, sopa gibi araçlarla döve döve öldürmesi” şeklinde tanımlanır (Püsküllüoğlu, 2003: 877).

Encyclopedia of the Social Science (ESS)'ın verdiği linç tanımı ise: “Bireylerin bir yargılama olmaksızın ve düzenli mahkemelerin varlığına bakılmaksızın, belirli bir kalabalık aracılığıyla, uyguladığı işkence ve öldürme eylemdir.” şeklindedir (Cooker, 1957: 639). ESS'nin tanımında da bir eylemin linç olarak kabul görmesi için ölüm bir şart değil olası durumlardan bir tanesi olarak vurgulanmıştır. Bu bağlamda, Türkiye kaynaklı sözlük tanımlarında linç sonuçları itibarı ile ölümle biten bir eylem olarak tanımlanırken, yurt dışı kaynaklı tanımlarda sonuçtan ziyade eylemin gerçekleşme şekli vurgulanmaktadır. Ancak linç eyleminin ölümle sonuçlanması durumu, daha çok hukuk organlarını ilgilendiren ve eylemi gerçekleştirenlere verilecek olan cezanın belirlenmesinde ölümün daha ağır bir cezai yaptırımı gerektirmesinden kaynaklı bir durumken çalışma içinde asıl olan eylemin gerçekleşme şekli ve barındırdığı davranış biçimleridir. Dolayısıyla çalışma boyunca linç kavramı eylemin

ölümle sonuçlanıp sonuçlanmadığı üzerinden değil, gerçekleşme şekli ve barındırdığı davranış formları açısından ele alınmıştır.

Tanımlardan yola çıkarak bir eylemin linç sayılabilmesi için en temelde bir şiddet unsuru barındırması gerektiği ve bu şiddet eyleminin yasadışı bir şiddet olması gerektiğini söyleyebilir. Linç kavramı kendi içinde şiddetin yöneldiği kişi ya da kişileri hedef seçen grubun şiddet eylemini gerçekleştirme motivasyonuna ve şiddet eyleminin gerçekleştirilme şekline göre farklı kategoriler içermektedir. Bu kategorilere göre, linç olgusu hedef olarak seçilen mağdura ve mağduru hedef olarak seçen gruba göre değerlendirildiğinde, “adi linç” ve “siyasi linç” olarak iki gruba ayrılmaktadır. Linç olgusunda şiddetin uygulanış şekline göre bir ayrıma gidildiğinde ise mağdura fiziki bir müdahale içermeyen, sembolik şiddetin uygulandığı linç olayları “sembolik linç”; fiziksel şiddetin uygulandığı linç olayları da “fiziksel linç” olarak iki sınıfa ayrılmaktadır. Adi linç kapsamında değerlendirilen linç olaylarında mağdur, yasalarda adi suç olarak tanımlanan, hırsızlık, tecavüz, cinayet, gasp, kapkaç vb. suçlardan dolayı hedef seçilmektedir. Siyasi linçlerde ise mağdur, ideolojik farklar, etnik kimlik, mezhep, din veya yaşam tarzı gibi nedenlerle hedef seçilmektedir. Linç eylemlerinde yapılan bir diğer ayrım ise şiddetin gösteriliş biçimine göre yapılmaktadır. Bunlar, hedef seçilen birey veya gruba karşı fiziki müdahale içermeyen, daha çok söylem temelli, sembolik linç eylemleri ve fiziki şiddetin yer aldığı fiziksel linç eylemleridir. Bununla birlikte sembolik linç ve fiziksel linç eylemleri arasında geçişler yaşanabilmektedir. Fiziki şiddet barındıran bir linç eylemi sonrasında sembolik linç ile devam edebilirken, sembolik linç olarak başlayan bir eylem fiziki bir şiddete de dönüşebilmektedir. Aynı şekilde adi linç eylemleriyle siyasi linç eylemleri arasında da bir geçişgenlik bulunmaktadır. Ancak bu geçişgenlik, daha çok adi linç eylemi olarak başlayan bir eylemin siyasi bir linç eylemine dönüşmesi şeklinde yaşanır (Özgür, 2007: 9-12).

Bu bilgiler doğrultusunda çalışmanın örnek olayı olan 4 Aralık 1945 *Tan Baskını*’nı, olayların gelişme şekli ve kullanılan şiddetin türü açısından, siyasi kaynaklı fiziksel şiddet içeren linç eylemleri olarak nitelendirilebilmektedir.

Linç eylemlerini açıklamaya yönelik kuramsal yaklaşımlara bakıldığında ise üç temel yaklaşım ön plana çıkmaktadır. Sosyal-psikolojik yaklaşım, yapısal yaklaşımlar ve kültürel açıklamalar olarak ayrılan bu üç teori, linç eyleminin oluşum süreciyle ilgili farklı yaklaşımlar ortaya koymaktadır. Sosyal-psikolojik yaklaşım, linç eyleminin açığa çıkmasında sosyal psikolojik faktörlere odaklanırken yapısal yaklaşım, linç eylemlerinin çeşitlerine ve farklı bölgelerde yoğunlaşmasının nedenleri üzerine odaklanmaktadır. Kültürel açıklamalar ise linç

eyleminin neden belirli gruplarda daha çok görüldüğü üzerinde durmaktadır (Baki, 2013: 167-169).

Sosyal-psikolojik yaklaşıma göre, linç eylemleriyle ilgili cevaplanması gereken üç temel sorunsal bulunmaktadır. Birincisi, bireyleri linç eylemlerine dahil olmaya iten isteklendirme kaynaklarının neler olduğu; ikincisi, bu linç eylemlerinde hangi psikolojik etmenlerin temel olduğu ve üçüncüsü ise öfkenin hangi toplumsal gruba yöneleceği sorusudur (Baki, 2013: 167).

Sosyal-psikolojik yaklaşım, bu üç ana sorunsala cevap verebilmek için de farklı bakış açıları sunmaktadır. Linç eylemlerinde görünürleşen saldırganlığın, hangi motivasyonla ortaya çıktığı sorusunu yanıtlamak adına engelleme-saldırganlık kuramı kullanılmaktadır. Bu kurama göre linç eylemlerine katılan bireylerin, herhangi bir nedenle, ulaşmak istedikleri hedef erişilmez durumda ise engellemeyle karşılaşmış olurlar. Bu durumda ise engellemeyle karşılaşmak saldırganlığı arttırmaktadır (Dollard vd., 1939 akt. Hogg ve Graham, 2007: 491).

Hedefe ulaşma ihtimalinin olmayışı, engellenmenin yarattığı tüm saldırganca duyguların başka bir hedefe yönlendirilmesine yol açmaktadır. Bir diğer ifade biçimiyle de “yön değiştirme” olarak tanımlanan bu durum, linç olaylarında sık rastlanan pratiklerden birisidir. Yön değiştirme, bireyin öfkesini yöneltmek istediği asıl hedefin engellenmesi ile saldırının başka bir hedefe yönlenmesidir (Bilgin, 2003: 276.) Yön Değiştirme’de önemli nokta ise şiddetin boyutunu artıran mekanizmadır. Eğer saldırgan birey ya da grup engelleme ile karşılaşp yön değiştirme zorunluluğunda kalırsa, yön değiştirme sonrası seçilen birey ya da grubun asıl hedefle benzerlik oranı saldırının şiddetiyle doğru orantılı olmaktadır. (Freedman vd., 2003: 289). Saldırganlık içeren eylemlerde öfkenin başka bir hedefe yönlendirilmesi durumunda, öfkenin yönlendirildiği hedefi tanımlamak için “günah keçisi” kavramı kullanılmaktadır. Günah keçisi kavramı, toplum tarafından onay görmeyen, güçsüz ve meşru bir hedefi temsil etmektedir (Hogg ve Graham, 2007: 413). Linç eyleminde seçilen günah keçisi, aynı zamanda öfkenin hangi toplumsal gruba yöneldiğinin de cevabı olmaktadır.

Linç eylemlerinde bireyler, saldırganca davranışlarda bulunabilmekte ve normal hayatlarında yapmayacakları/yapamayacakları eylemleri gerçekleştirebilmektedirler. Sosyal-psikolojik yaklaşım bu durumu “kimliksizleşme-sorumluluğun dağılması” kuramı ile açıklamaktadır. Birey, linç grubu içerirse dahil olduktan sonra kimliksizleşir yani grup kimliğini benimseyerek grubun davranışlarına göre hareket eder. Kalabalığın içerisinde kimliksizleşen birey, kalabalıkta teşhis edilme olasılığının azalmasından kaynaklı, ceza alma ihtimalinin azaldığını bilerek sorumluluk duygusu hissetmemektedir (Freedman vd., 2003: 566). Aynı şekilde Le Bon (1997: 34)’a göre de kitlelerin en belirgin karakterlerinden biri

telkine aşırı derecede yatkın oluşları ve bireyin tek başına yapamayacağı davranışları, bir kitleye bağlı olduğu andan itibaren çoğunluğun kendisine verdiği güçle, kolaylıkla yerine getirebilmesidir.

Sosyal-psikolojik yaklaşım “engelleme-saldırganlık”, “günah keçisi”, “yön değiştirme” ve “kimliksizleşme-sorumluluğun dağılması” kuramları çerçevesinde linç olaylarında bireyin grup içerisinde hangi dürtüler ile hareket ettiği üzerine odaklanmaktadır. Ancak sosyal-psikolojik yaklaşım, linç olaylarının toplumsal, siyasal ve ekonomik yönlerini göz ardı ettiği için eksik kalmaktadır.

Linç eylemlerini açıklamak için kullanılan bir diğer yaklaşım olan yapısalci yaklaşım ise linç olaylarının çeşitliliği üzerinde dururken, saldırıların bazı dönemlerde ve bazı bölgelerde neden artış gösterdiği sorusuna cevap aramaktadır. Bu çalışmalarda ekonomik koşullar, politik durum ve demografik yapı ile göçün getirdiği şartların linç olayları üzerindeki etkisi analiz edilmektedir (Baki, 2013: 168). Yapısalci yaklaşımlarla ilgili çalışmalarda, özellikle Amerika’da siyahilere yönelik gerçekleştirilen linç eylemleri üzerinde durulmuştur. Amerika’daki siyahilere yönelik linç pratikleriyle ilgili çalışmalar yapan Olzak (1989, 1990), linç eylemleriyle sosyal, politik ve ekonomik koşullar arasında ilişkilere odaklanmıştır. Olzak (1990: 401-416)’in çalışmasından çıkan sonuca göre, ekonomik şartların kötüleşmesi ve politik rekabetin artışıyla linç olaylarının artışı arasında bir paralellik bulunmaktadır.

Linç eylemlerini açıklamak için kullanılan kültürel yaklaşımda ise temel soru, linç olaylarının neden belirli bir grup üzerinde yoğunlaştığıdır. Kültürel açıklamalara göre bu durum, toplumda yer etmiş önyargılar, olumsuz duygu ve düşünceler gibi kültürel kodların etkisinden kaynaklanmaktadır (Baki, 2013; 169). Toplumda belirli bir kesime karşı gelişen önyargılar ve hedef seçilen gruba atıf edilen negatif özellikler, linç eyleminin motivasyonu ve gerekçesi haline gelmektedir (Oliver, 2001: 10). Kültürel yaklaşım kuramı üzerinden yapılan çalışmalarda, linçi gerçekleştiren grup kendini ekonomik, sosyal, ırksal, dinsel vb. durumlar açısından hedef alınan gruba göre üstün konumda gördüğü anlaşılmaktadır. Kendilerini doğal olarak üstün konumda gören grup, diğer gruba negatif duygu ve düşünceleri yükler. Tarihsel deneyimlerle beslenen ve yaygınlaştırılan önyargılar, linç eylemlerini tetikleyen mekanizmalar olarak ele alınmaktadır. (Blumer, 1958; Dixon ve Rosenbaum, 2004; King vd., 2009; Oliver, 2001).

Aynı zamanda, kültürel yaklaşımlarda, geçmişinde şiddet olayları barındıran toplumlarda gelecekte de şiddet ve ayrımcılığa yatkın oldukları belirtilmektedir (Baki, 2013: 169). Özellikle savaşın yaşandığı toplumlarda, şiddetin içselleştirilerek, bir şiddet kültürünün

oluşması söz konusudur. Bu durumun en net ortaya çıkış şekli ise linç olaylarıdır. Savaş sonrası dönemlerde oluşan kaygı ortamı, toplumsal ve siyasal sıkıntılarla baş etmede şiddetin kullanılması daha sık yaşanan bir süreçtir. Başka bir deyişle “şiddet, iktidar ve statü kazanmanın meşru bir yolu olmuş, kanıksanmış ve makbul değerler dağarcığına yer edinmiştir.” (Gambetti, 2007: 3). Yapılan çalışmalarda linç olaylarında yetkililerin tavrı ve kanunların etkileri üzerinde de durulmuştur. Linç olaylarında kanuni yaptırımın caydırıcı olmaması, eylemlerin tekrar etmesinde etkili olmaktadır (King vd., 2009: 310). Ayrıca resmi görevlilerin linç eylemini yapanlarla aynı önyargılarla olumsuz duygu ve düşüncelere sahip olması, linçin cezasız kalmasında en önemli nedenlerden biri olarak görülmektedir (Baki, 2013: 179). Linç olayları, insanların iktidar alanına çekilmesinin bir tezahürüdür. Linç, başladığı andan itibaren devlet ve sivil toplum arasındaki mesafe fiili olarak ortadan kalmış olur (Gambetti; 2007, 3-4). Bu durum şiddeti kullanma tekelinin, devlet aygıtı tarafından, sivil topluma devir edilmesi anlamına gelmektedir. En azından “sivil” görünümlü bir grup tarafından şiddet kullanma tekelinin, geçici bir süreliğine, devralınması demektir. Linç olayları; ekonomik ve sosyal eşitsizlik, tarımsal dönüşüm, kanun güçleri tarafından baskı altında kalan bir kesimin mağdur konumunda kalmak yerine fail durumuna gelmeleri olarak da nitelendirilebilir (Godoy, 2004: 623).

Linç olayları ve toplumsal galeyanlar, şiddetin günlük hayatta ortaya çıkan problemleri ve kişiler arası ilişkileri düzenlemek ve çözmek için bir yöntem olarak kabul görmesini sağlar (Steenkamp, 2005: 254). Bu anlamda savaş koşullarının yarattığı psikolojik ve ekonomik baskılar sonrası savaşın sona ermesiyle linç eylemleri de artış göstermektedir. Savaş dönemi sonrasında şiddet, özellikle genç nesil tarafından grup içi statü kazanabilme yöntemi haline gelebilmektedir. Araştırmalara göre, savaş sonrası oluşan barış ortamlarında kendini koruma yöntemi olarak şiddet meşru görülmeye başlanmaktadır (Steenkamp, 2005: 264-265). Aslında devlet bu konuda bilgi ve deneyimi olamayan, özel bir eğitim almamış, herhangi bir denetim ve gözetim mekanizmasına tabi tutulamayan sivillere güç ve şiddet kullanma tekelini devretmiş olur. Savaş dönemlerinin bir pratiği ise toplumda savaşın gerekli kıldığı özverinin içselleştirilebilmesi adına, resmi makamlar ve “kanaat önderleri” tarafından verilen demeçlerdir. Bu demeçlerin vurgu noktası, devletin kuruluş sürecinde kullanılan şiddeti ön plana çıkarılması ve övülmesi şeklinde olur. (Steenkamp, 2005: 258-260). Zira linç, aniden gelişen bir olaylar bütünü olmaktan ziyade çoğunlukla öncesinde kamuoyu hazırlanır,

gündem kızııştırılır ve taraflar tahrik edilir. Şiddetin görünürleştirilmesi açısından linç, doğallaştırılırken en önemli unsurlardan birisi de yetkililerin beyanlarından beslenir.¹

Türkiye’de meydana gelen linç olaylarında ise meşrulaştırma pratiği olarak “milli refleks” algısıyla sıklıkla karşılaşılmaktadır. Linç eylemlerinin meşrulaştırılmasında ortaya çıkan “milli refleks” algısı, sadece Türkiye’ye özgün olmamakla birlikte, Türkiye’de özellikle öne çıkan bir idare tekniğidir (Bora, 2014: 32). Türkiye’deki linç eylemleri yetkisi olmayan kişilere şiddet kullanma tekelinin verilmesiyle onlara bir “Toplum Bekçiliği” görevi yüklenmesi şeklinde karşımıza çıkmaktadır (Gambetti, 2007: 1). “Milletin tepkisini kontrol edemeyiz” tarzı söylemler, bir tehdit unsuru olmanın ötesinde ona işaret etmek anlamına da gelmektedir. Türkiye’de siyasi linç olayları daha çok bir sosyal kontrol mekanizması gibi işlemektedir (Bora, 2014: 32-33; Parker, 2006: 33). Siyasi linç olaylarında büyük çoğunluğunda linç eylemini gerçekleştirenler, “milli duygular”, “milli birlik ve beraberlik” gibi söylemlerle desteklenirken linçe maruz kalan grup ise “huzuru bozan ve tahrik eden kesim” olarak suçlanmıştır. Linç olaylarında yetkililerin destekleyici açıklamaları, failer cezasız kalırken linçe maruz kalanların yargılamayla karşı karşıya kalmaları, linç olaylarını cesaretlendirici unsurlar olarak karşımıza çıkmaktadır (Baki, 2013: 179). Bu açıdan bakıldığında linç eylemleri değerlendirilirken mevcut siyasal konjonktürün etkisi, siyasal rejimin ideolojisi, ekonomik ve toplumsal şartlar göz önünde bulundurulurken, aynı zamanda hedef seçilen gruba yönelik tarihsel arka planın göz ardı edilmemesi gerekmektedir.

Araştırmanın Varsayımları

Bu çalışmadaki temel varsayım basının şiddetin göstereni olarak şiddeti yeniden üretilip, olumlayan yönleri ile birlikte bazı durumlarda toplumsal şiddeti yönlendirmede belirleyici olduğu yönündedir. Haber metinleri, gündem ve kamuoyu oluşturabilme özelliğiyle, hâkim-egemen düşüncenin ve siyasal iktidarın çıkarları doğrultusunda kullanılmak istenen bir araç haline gelmektedir. Bu nedenle basın, siyasal iktidardan bağımsız bir yapı olarak düşünülmemeyeceği gibi, basının toplumsal etki ile ilgili yönleri de göz ardı edilmemelidir.

Araştırmanın Yöntemi

Bu çalışma, konu edilen olayı kendi tarihsel koşulları bağlamında betimlemeye çalışabilmek adına yapısalcı söylem çözümlemesi ile gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda

¹ Yanık, 2015, “Linç Fitratta Olunca Demek...”, <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1160/linc-fitratta-olunca-demek#.WvIFIO-FPZ4> (erişim tarihi: 01.05.2018).

dönemin ulusal ölçekte yayın yapan gazetelerinin, 1945 yılı Kasım-Aralık ayları incelenmiştir.

Yapısalcı söylem çözümlemesi yaklaşımı, söylemi bir inceleme nesnesi olarak ele alırken; dilin ardından her zaman bir yapının var olduğu, söylemin ise her zaman bu yapıdan hareket ederek ve bu yapı aracılığıyla bir anlam kümesi kurmaya çalıştığını savunmaktadır. Bu durum Saussure’ün yapısalcı dilbilim anlayışı, Lacan’ın öznenin yapılanış biçimi olarak söylemi ele alışı, Barthes’ın mitlerle ilgili açıklamaları ya da Strauss’un akrabalık sistemleri ile ilgili çalışmalarında söylemi bir inceleme nesnesi haline getirmeleri ile ortaya çıkmıştır (Canpolat, 2005: 105). Bununla birlikte Saussure’ün dilin bireysel kullanımı şeklinde tanımladığı “söz” kavramını, dilin toplumsal kullanımını tanımlamak üzere genişletmesi ile birlikte söylem kavramının bir toplumsal “çözümleme aracı” haline geldiği söylenebilir (Sancar, 1997: 106).

İletişim alanında edebiyat, antropoloji, göstergebilim ve sosyoloji eleştirisini birleştirerek analiz gerçekleştirilmesine “yapısalcılık” denilmektedir. Nitekim yapısalcılık ekonomik, siyasal ve sosyal inşa üzerine çalışma yürütmez. Dilsel bir inşa sürecinden geçerek toplumsal olanın eleştirel ya da destekleyici betimlemesini yapmaktadır. Yapısalcılığın öncü ismi olan Levi-Strauss’un yapısalcılık anlayışında “yapı” toplumun değil, düşüncelerin ve insan zihninin kalıplarının yapısıdır. Bununla birlikte yapısalcılıkta sözü edilen yapı, toplumsal yapıyı değil incelenen metnin yapısını işaret etmektedir (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 314). Ayrıca Althusser’in ideoloji kuramı ile Foucault’un söylem kuramından yararlanan Michel Pecheux, dil kullanımında ideolojik boyutun çözümlenebilmesi ve dilin ideolojik yapısının maddileşmesi olarak söylem çözümlemesini ortaya koymuştur (Dursun, 2013: 77). Söylem çözümlemesi dili “söylem” olarak niteler ve toplumsal sürecin bir ögesi olarak çözümler. Bu sayede dilde ortaya çıkan benzerlikler, farklılıklar ve değişimler söylemsel pratiklerin anlaşılabilirliğini sağlamaktadır (Fairclough ve Graham, 2003: 188).

Yapısalcılık, tarihsel olarak Birinci Dünya Savaşı öncesinde ortaya çıkmış olmakla birlikte yapısalcı söylem çözümlemesi İkinci Dünya Savaşı sonrası önem kazanmaya başlamıştır. 1970’lerden itibaren Foucault ve Bakhtin’in artan etkisiyle birlikte “toplumda güç ilişkilerinin yapılanmasında dilin rolünü dikkate alan bir söylem ve metin çözümlemesi anlayışının belirlenmeye başlandığı gözlemlenmiştir.” (Dursun, 2013: 77).

Yapısalcı söylem çözümlemesine göre anlam, nitel içerik çözümlemesinde olduğu gibi referansların sayısal değerinden değil ancak ilişkilerden, durumdan ve karşıtlıklardan çıkarılmaktadır. Bununla birlikte yapısalcı söylem çözümlemesinde ilgi, söylemin kullanıldığı andaki anlam yani “görünen anlam” üzerinde değil daha büyük önem atfı edilen “sonraki

anlam” üzerinde yoğunlaşmaktadır (Erdoğan ve Alemdar, 2005: 323). Bununla birlikte söylem çözümlemesinin üzerinde uzlaşmaya varılmış tek bir yöntemi ya da deseni yoktur. Bu durum nedeni ise söylem çözümlemecilerinin tek ve mükemmel bir yöntemin olamayacağını düşünmeleri ve önemli olanın ortaya çıkan anlam olduğu yönündeki görüşleridir. (Sözen, 1999: 55). Araştırmacılar, verilerin niteliğine ve amaçlarına göre kullanılacak yöntem desenini ya da tekniğini oluşturmaktadırlar. Örneğin dilbilim alanında yapılan araştırmalar cümle, kelime, tamlama gibi dile özgü yapısal birimler üzerinde daha fazla yoğunlaşırken, sosyoloji ya da siyaset bilimi temelli çalışmalarda dilbilimsel yapılarla ilgili ayrıntılara çok fazla girilmeyip güç, sosyal ilişkiler, kurum ve kimlikler üzerinde durulan bir anlayış benimsenmektedir (Gür, 2013: 189).

Bu çalışmada *Tan* Baskını’nın yaşanmasına yol açan süreçte, basının söylemlerinin linç eylemlerinde karşılaşılan pratiklerle benzerlikleri ve basının olayları tetikleyici rolü üzerinde durulmuştur. Çalışmada basın metinleri incelenirken yapısalcı söylem çözümlemesi kullanılmıştır. Bu bağlamda çalışmaya konu olan olay incelenirken yansızlığın sağlanabilmesi adına incelenecek olan gazetelerde, olay ile ilgili yer alan haberlerdeki ortak dil, söylemler ve benzerlikler ortaya konulmuştur. Ortaya çıkan bulgular, linç kuramları çerçevesinde değerlendirilmiştir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma kapsamında, 4 Aralık 1945 tarihinde *Tan* gazetesinin basılması olaylarıyla ilgili o dönemde ulusal ölçekte yayın yapan gazetelerde baskınla ilgili tüm haberler ve köşe yazıları incelenmiştir. Bununla birlikte olayların yaşanmasından önceki sürecin daha iyi anlaşılabilmesi adına *Tan* gazetesinin ve diğer ulusal gazetelerin yazarlarının birbirleri hakkında yazdıkları yazılar ele alınmıştır. Çalışmada *Akşam*, *Cumhuriyet*, *Son Posta*, *Son Telgraf*, *Ulus*, *Vakit*, *Vatan*, *Tan*, *Tanin*, *Tasvir* ve *Yeni Sabah* dahil olmak üzere ulusal ölçekte yayın yapan 11 gazetenin, 1945 yılındaki Kasım-Aralık ayı yayınları incelenmiştir. Araştırma kapsamında, *Tan* gazetesi ile gazetenin sahibi ve aynı zamanda yazarları olan Sertellerin yayın politikasının daha somut bir şekilde ortaya konulabilmesi adına, Sabiha Sertel’in 27 makalesi, Mehmet Zekeriya Sertel’in 26 makalesi ve bir imzasız olarak çıkan makaleyle birlikte toplamda 54 makale ve sekiz haber incelenmiştir. *Tan* Baskını ve basında yer alan kavgalarla ilgisi bulunmayan makaleler, incelenmiş ancak değerlendirme kapsamına alınmamıştır. Bu bağlamda Sabiha Sertel’in 11, Mehmet Zekeriya Sertel’in ise beş makalesi ile bir imzasız makale ve sekiz haber değerlendirmeye alınmıştır. Ayrıca Sertellerin 1 Aralık

1945'te çıkardığı ve *Tan* Baskını sonrasında tekrar yayınlanamayan *Görüşler* dergisindeki sekiz makale incelenmiştir.

Tan Baskını'na neden olan süreçte; *Akşam*'dan bir haber bir makale, *Cumhuriyet*'ten bir haber, *Tanin*'den bir haber beş makale, *Tasvir*'den beş haber iki makale, *Vakit*'ten iki makale, *Vatan*'dan iki makale ve *Ulus*'tan bir makale olmak üzere, toplamda 9 haber ile 15 makale değerlendirmeye alınmıştır. *Tan* Baskını öncesinde, Sertellerle tartışmaya girmedikleri görülen *Son Posta*, *Son Telgraf* ve *Yeni Sabah* gazetelerinin sadece baskından sonraki haber ve makaleleri değerlendirilmiştir.

Araştırma kapsamında, 4 Aralık *Tan* Baskını'ndan sonra basında yer alan tüm haber ve makaleler incelenirken; *Akşam*'dan iki haber bir makale, *Cumhuriyet*'ten bir haber üç makale, *Tanin*'den bir haber bir makale, *Tasvir*'den bir haber yedi makale, *Vakit*'ten bir haber bir makale, *Vatan*'dan bir haber bir makale, *Ulus*'tan bir haber bir makale, *Son Posta*'dan bir haber bir makale, *Son Telgraf*'tan bir haber bir makale, *Yeni Sabah*'tan bir haber iki makale olmak üzere toplam 12 haber ve 19 köşe yazısı değerlendirilmiştir. Çalışma kapsamında *Tan* Baskını'nın yaşandığı süreçte ulusal ölçekte yayın yapan on bir gazeteden toplamda 29 haber ve 51 makale değerlendirmeye alınmıştır.

Tan Baskını'yla ilgili basında yer alan tüm makaleler, araştırma kapsamında, değerlendirmeye alınmıştır. Bununla birlikte, *Tan* Baskını'yla ilgili resmi makamlar tarafından yapılan açıklamaların haberleri, baskının yurt dışında ve yurt içindeki yankılarıyla ilgili haberler, Türkiye ve SSCB arasında verilen notalarla ilgili haberler, basının *Tan* Baskını'ndaki konumlanışını ortaya koyabilmek için belirleyici olamayacağından incelenmiş olmakla birlikte, değerlendirmeye alınmamıştır.

Çalışmada ayrıca konuyu daha geniş zamana yayan, özellikle İkinci Dünya Savaşı öncesi ve sonrası ile ilgili, Türkiye ve basın tarihi odaklı metinler de incelenmiştir. *Tan* olaylarına tanıklık etmiş yazar ve gazetecilerin anı kitapları da taranmıştır. Gazete metinlerinin aynı zamanda tarihi birer kaynak olması nedeniyle değerlendirmeye alınan aylar dışındaki gazete haberleri ve makalelerden de, dönemin koşullarının anlaşılabilmesi adına yararlanılmıştır.

Üç bölümden oluşan çalışmanın birinci bölümünde, Tek Parti yönetimi altındaki basın rejimi üzerinde durulurken basının hangi yasal araçlar ve kurumlar ile baskı altında tutulduğu incelenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde İkinci Dünya Savaşı koşullarının siyasal iktidarın politikaları ve Türkiye basının konumlanışı incelenirken *Tan* gazetesinin bu dönemki yayın politikasına yer verilmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise *Tan* Baskını öncesinde basında

meydana gelen cepheleşmenin nedenleri, dönemin siyasi koşullarının ve *Görüşler* dergisinin olaylardaki etkisi ile *Tan Baskını*'na giden süreçte gazetelerin tutumu konu edilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

TEK PARTİ DÖNEMİ BASIN REJİMİ

Türkiye'nin basın merkezi İstanbul'da 4 Aralık 1945 günü yaşanan ve *Tan* Baskını olarak bilinen olayların dönemin siyasi rejiminin yönetim şekli ve basının hangi şartlar altında yayım yaptığından ayrı tutulması olanaksızdır. Bu nedenle ilk bölümde Tek Parti yönetiminin basın üzerinde nasıl bir baskı kurduğu, bu baskının hangi yasal araçlarla ve kurumlarla gerçekleştirildiği üzerinde durulmuştur. Siyasal rejimin basın üzerinde kurduğu baskı, basının olaylar karşısındaki tutumunda etkili olmuş ve *Tan* gazetesinin yanında yer almalarına engel teşkil etmiştir. Bu engeli daha somut tanımlayabilmek için Tek Parti dönemindeki basın rejimini yakından ele almak daha açıklayıcı olacaktır.

1.1. *Tan*'ın Yayınlandığı Dönem Türkiye Basını

1.1.1. Basının Genel Görünümü

Türkiye basın tarihinde, gazeteciliğin önemli kırılma noktalarından ve Türkiye gazetecilik anlayışının değişikliğe uğramasına neden olan önemli olaylardan biri Takir-i Sükûn Kanunu'dur. Ortaya çıkışından itibaren siyasi tartışmalar ve polemikler üzerinde ilerleyen Türkiye basınının, özellikle 1925 yılında çıkarılan Takrir-i Sükûn Kanunu ile birlikte serbestlik dönemi sona ermiştir. Şark İsyanı, İzmir Suikastı vb. siyasi olayların etkisiyle basına karşı iktidarın geliştirdiği sert tutum sonucunda Türkiye gazeteciliğinde var olan karakteristik yayın özelliklerinde zaruri bir kayma yaşanmıştır. Siyasal iktidarın yarattığı baskının etkisiyle Türkiye basını, iç siyasi olaylarla ilgili haberlerden uzaklaşarak, magazin, roman-hikâye, adli olaylar ve dış haberlere yönelmiştir (Kocabaşoğlu, 1981: 100-111).

Cumhuriyet'in kuruluşu sonrası, yeni düzenin halk nezdinde de kabul görülmesine çalışıldığı, 1920-1930 yılları arasında liberal sistemlerdeki gibi bir basın özgürlüğü anlayışı bulunmamaktadır. Bu dönemdeki basın özgürlüğü anlayışının liberal sistemlerdekiyle benzerlik göstermeyişinin ilk nedeni, Osmanlı'da böyle bir geleneğin var olamayışı iken; ikinci ve daha önemli olan nedeni ise, yeni bir devletin kuruluş sürecinde, yöneticilerin basından iktidarı desteklemelerini beklemeleridir (Alemdar, 2017: 33). Bu beklenti, rejimin basın üzerinden propaganda faaliyetlerini yürütmesini daha sistemli hale getirecek yasa ve kurumlarla da desteklenirken çok sesli bir basın geleneği oluşmasına engel teşkil etmiştir.

Türkiye'de basın organları başlangıcından bu yana siyasi iktidarın denetimi altında olmuş ve ilk basın yasasının kabulünden itibaren yönetim, gazeteleri denetim altında tutacak düzenlemeler getirmiştir. Osmanlı'dan Cumhuriyet'in kuruluşuna kadar geçen sürede basın

üzerinde her zaman sansür uygulamaları söz konusuyken, Cumhuriyet'in kuruluşuyla birlikte güçlükler devam etmiş ve siyasal iktidar basını toplumsal değişim sürecinin hizmetinde bir araç olarak görmüştür. Cumhuriyet'in kurulmasından itibaren basın bir yandan denetim altında tutulmaya çalışılırken diğer bir yandan Türkiye'deki basın rejiminin batılı ülkelerin gerisinde olması nedeniyle basını kurumsallaştırmaya dönük yasal düzenlemeler yapılmaya çalışılmıştır. Ancak dönemin Tek Parti rejiminin ortaya koyduğu basında kurumsallaşma çabaları çoğunlukla kurmuş olduğu baskı rejimi ile birlikte devam etmiştir. Basına bir taraftan kurumsal bir kimlik kazandırılmaya çalışılırken diğer taraftan ise mevcut siyasal rejimin istekleri doğrultusunda haber yapımları beklenmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sona erdiğinde gerekli yasal değişiklikler ile basın özgürlüğü sağlanmaya çalışılmış olmasına rağmen asıl gelişme, DP'nin iktidara gelmesinden sonra yeni basın yasasının çıkartılması ve gazetecilere örgütlenme hakkı tanınmasıyla başlamıştır (Alemdar, 2001: 17-18). Ancak çok partili hayata geçilmesiyle birlikte gelen görece özgürlük dönemine kadar basın sıkı bir denetim altında tutulmuştur. Basının üzerindeki siyasal baskı 1925-1945 yılları arasındaki süreçler içerisinde iki nedenden dolayı azalmıştır. Söz konusu iki olaydan ilki 1930'daki Serbest Cumhuriyet Fıkrası deneyimi; diğeri ise İkinci Dünya Savaşı'dır. Bununla birlikte SCF'nin kurulması ile birlikte ortaya çıkan eleştirelliğin ana nedeni bu partiyi destekleyecek bir yayın organının olmayışından ileri gelmektedir. Fakat hali hazırda yayın yapan gazetelerden bazılarının bu partiyi desteklemesi ile kısa süreli de olsa eleştirel bir yayın anlayışı yakalanabilmiştir.² İkinci Dünya Savaşı ile birlikte bazı gazetelerin hükümetin yayın politikasından farklı söylemler geliştirebilmesindeki ana etken ise, savaş süresince hükümetin izlediği denge politikası olmuştur (Tunçay, 1987: 48-49). SCF'nin kurulmasında sonra basında daha yüksek sesle dile getirilen muhalif söylemler, Tek Parti yönetiminde tedirginlik yaratmıştır. Bu tedirginlik ise iki olay ile giderilmiştir; önce SCF kapatılmış, ardından da güdümlü basın yaratmaya yönelik olarak Matbuat Kanunu kabul edilerek basın rejimi II.Meşrutiyet döneminden daha kötü bir duruma getirilmiştir (Kabacalı, 1987: 19).

Osmanlı'dan Tek Parti yönetimine kadar basının sansür altında olduğunu, basın özgürlüğünün olmadığını söylenmesi yeterli olmayacaktır. Çünkü Osmanlı hâkimiyetinde basın hükümetin istemediklerini yazamazken bu dönemde basın, hükümetin istediklerini yazmak zorundaydı (Tunçay, 1987: 48). Tek Parti yönetiminde basının sansür ve baskı altında

² SCF'nin kurulması ile birlikte, bu partiye destek vererek, Tek Parti'ye yönelik muhalif bir yayın gerçekleştiren gazeteler *Son Posta* ve *Yarın*'dı. Ancak SCF'nin kapatılması ve sonrasında basın üzerindeki denetimi artıran Matbuat Kanunu'nun çıkarılması ile birlikte *Yarın* gazetesi kapanmak zorunda kalırken, *Son Posta* gazetesi de iktidar yanlısı bir yayın politikası benimsemek zorunda kaldı (Üstün, 2008: 109).

olduğu yaygın görüş olmakla birlikte, dönemin basın rejimini sadece baskı ve sansür odağında değerlendirmekte yeterli olmayacaktır. Bu bağlamda Alemdar (2017: 32), dönemin basınının iktidarın etkisi altında olduğunu doğrulamakla birlikte, iktidar tarafında basın özgürlüğü noktasında farklı eğilimlerin olduğunu ve iktidarın denetiminin süreklilik arz etmekten ziyade, dönemin siyasal ve ekonomik koşullarının etkisiyle artış veya azalış gösterdiğini belirtmektedir.

Cumhuriyet'in kurulmasından sonra İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar geçen sürede, Türkiye'de çağdaşlaşma adımları hızlı bir şekilde uygulamaya geçirilmiştir. Kemalist devrimlerin gerçekleştirilmesi sürecinde öncelik, devrimlerin toplum tarafından kabul edilmesi olduğu için geçmişe dönük isteklerin dile getirilmesi yasaklanmıştır. Toplumu bilgilendirme açısından tek araç olan basın içinse devrimleri savunmaktan başka bir amaç kalmamıştır (Koloğlu, 2010: 16-17).

Özellikle Erken Cumhuriyet'te ulusal amaçları kabul etmiş ve bu amaçlar doğrultusunda yapıcı yayın yapan bir basın beklentisi vardır. Basından beklenen Cumhuriyet Halk Partisi'nin prensiplerine ve parti disiplinine uygun yayın yaparak, Milli Mücadele sonrası kurulan yeni siyasal sistemin desteklenmesidir. İskit (1943: 362-163), "Erken Cumhuriyet dönemi basınına Kemalizm'in telkin ve propaganda aracı" olarak nitelemektedir.

Basından yeni kurulan siyasal sistemi destekleyici yayınlar yapması beklenmektedir. Ancak bu beklentilerin yerine getirilmemesi durumunda ise basın çok ağır yaptırımlarla karşı karşıya kalmaktadır. Özellikle TBMM'de 4 Mart 1925'te kabul edilen Takrir-i Sükûn Kanunu'nun uygulanmaya konması ile Türkiye'de özgür basın tamamen ortadan kalkmıştır. Ayrıca, 1928 yılındaki yazı devriminin zaten düşük olan gazete tirajlarını olumsuz yönde etkilemesiyle birlikte, basın devlet yardımına ihtiyaç duyar hale gelmiştir (Gürkan, 1998: 45).

Bu dönemde basının yapısını etkileyen önemli bir gelişme de Latin harflerinin kabulü olmuştur. Latin harflerinin kabul edilmesi, okuma yazma oranın düşük olmasından kaynaklı zaten tirajları düşük olan basının satışlarının daha da düşmesine neden olmuştur. Bu dönemde basının devletin kâğıtta sağladığı para yardımı ve ilan gelirleri ile ayakta durabilmesi bir denetim mekanizmasına dönüşmüştür (Koloğlu, 2010: 17). Siyasal rejimden gelen maddi yardıma bağımlı kalan basın, doğal olarak daha fazla rejimin kontrolü altına girmiştir. Yine de bu dönemki basına yönelik politikaları sadece denetim ve propaganda üzerinden değerlendirmek doğru olmayacaktır. Özellikle 1930'lu yıllarla birlikte, basının kurumsallaşmasına yönelik ciddi adımlar atılmıştır. Basın Kanunu'nun çıkarılması, Basın Birliği Kanunu, Birinci Basın Kongresi'nin düzenlenmesi gibi adımlarla basının kurumsallaşması için girişimlerde de bulunulmuştur (Fırat, 2010: 65). Ancak basının

kurumsallaşması ve daha sistemli bir yapıya kavuşması için yapılan bu girişimler, basına yönelik denetim mekanizmalarının kurulma çalışmaları ile birlikte yürütülmüştür.

Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra İsmet İnönü döneminde de, basının yeni kurulan rejimin ilkelerini benimsemesi ve topluma yayması beklentisi devam etmiştir. Mustafa Kemal Atatürk döneminde, yeni kurulan devleti karşılaşılabilecek tehlikelerden koruyabilmek ve eski rejim yanlılarına fırsat vermemek için basın denetim altında tutulurken; İsmet İnönü döneminde bu denetimin gerekçesi, İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin yürüttüğü denge politikasıdır (Öztekin, 2016: 52). Bu dönemde basın-iktidar ilişkisinin biçimini ve basının ideolojik görünümünü belirleyen ana faktör, İkinci Dünya Savaşı olmuştur.

Savaş boyunca Tek Parti rejimi, uyguladığı tarafsızlık politikasının zarar görmemesi adına, basını talimatlar ile yönlendirmiştir. Siyasal iktidar, iç ve dış siyasette değişen koşullara göre yürüttüğü politikalar doğrultusunda basına talimatlar vermiş ve basını yönlendirmiştir (Güvenir, 1991: 81). Basına yönelik baskılar, genellikle basına verilen talimatlarla ilerlemiş olsa da çeşitli kanun ve kurumlarda baskılar da etkili olmuştur.

Cumhuriyet döneminde basının genel görünümü sayısal veriler üzerinden analiz edilecek olduğunda, Cumhuriyetin ilanından 1942 senesi sonuna kadar çıkan gazetelerin sayısı 650'yi ve dergilerin sayısı ise 1125'i bulmaktaydı. Bunlardan, 1943 senesi başında, 131'i gazete ve 172'si dergi olmak üzere 303 tanesi yayın hayatına devam edebilmiştir (İskit, 1943: 361). Ancak ülkede okuma yazma oranının azlığı nedeniyle gazetelerin tirajları düşüktü. Weisband (1974: 74), 1943-1945 yılları arasında yayımlanan ulusal gazetelerin tirajlarını *Cumhuriyet* : 16000, *Ulus* : 12000, *Tan* : 12000, *Yeni Sabah* : 10000, *Akşam* : 10000, *Son Posta* : 10000, *Vatan* : 7000, *Tasvir-i Efkâr* : 6000, *Son Telgraf* : 4000, *İkdam* : 4000, *Vakit* : 4000 olarak vermiştir. Gazete tirajları göz önüne alındığında, sol ve muhalif bir gazete olarak değerlendirilebilecek, *Tan* gazetesinin *Ulus* gazetesi ile birlikte en yüksek tiraja sahip ikinci gazete olduğu görülmektedir. Bu durum, SCF'nin kurulması sonrası yaşanan gelişmelerde olduğu gibi, Tek Parti yönetimi altındaki baskıdan ve ekonomik koşullardan rahatsız olan toplumsal bir muhalefetin görünürlüğü olarak değerlendirilebilir.

1.1.2. Basını Denetlemeye Yönelik Kanunlar

1.1.2.1. 1924 Anayasası ve Türk Ceza Kanunu

İkinci Dünya Savaşı döneminde iktidarın basını denetlemek için kullandığı yasalar, dönemin Türkiye basınının hangi hukuki yaptırımlar altında gazetecilik yaptığını ortaya koyması açısından önem taşımaktadır. Basını denetim altında tutmanın hukuki zemini 1924

Anayasası ile atılmış olmakla birlikte, Türkiye basını üzerinde ciddi yaptırımlara neden olacak olan 1926 tarihli Türk Ceza Kanunu'nun uzun yıllar bu işlevi yerine getirdiği görülmektedir.

Basını denetim altında tutmak için kullanılan yasalardan ilki 1924 Anayasası'dır. 1924 Anayasası'nda basın ile ilgili çok genel bir çerçeve çizen³ 70. ve 77. maddeler bulunmaktadır. 1924 Anayasası'ndaki bu iki maddeye göre basının yayınlanmadan önce denetlenmesi engellenmiş olmakla birlikte, basının “kanun dairesinde” serbest olduğu ifadesi, kanunun sınırlarını belirlemekte yetersiz kalması nedeniyle problemlidir. Nitekim 1926 yılında kabul edilen Türk Ceza Kanunu'nun 142. 161. ve 163.⁴ maddeleri ile basına ciddi sınırlamalar getirilmiştir (Güvenir, 1991: 39; Topuz, 2003: 160-161). Türk Ceza Kanunu'ndaki maddelerle gazetecilere ciddi hapis cezalarının önü açılmış ve siyasal iktidarı eleştirmek basın açısından neredeyse imkânsız hale gelmiştir.

1.1.2.2. Matbuat Kanunu ve Matbuat Umum Müdürlüğü

25 Temmuz 1931'de TBMM'de kabul edilen Matbuat Kanunu'nu iki açıdan değerlendirmek doğru olacaktır. Birincisi, Kemalist devrimlerle birlikte çağdaşlaşma yönünde adımların atıldığı Cumhuriyetin basında kurumsallaşma yönündeki politikasıdır. İkinci olarak ise kurumsallaşma sürecinde basının özgürlük alanlarının çizgilerini belirlemektir. Bu bağlamda, Matbuat Kanunu'nda basının kurumsallaşması için gerekli görülen bazı maddeler yer alırken aynı zamanda basını denetlemeye yönelik baskıcı maddeler de yer almıştır.

Matbuat Kanunu'nun çıkarıldığı dönem iç siyasi olaylara ilişkin haber yapmanın, siyasal iktidarın sıkı denetimi ve baskısı nedeniyle, risk teşkil ettiği bir dönemdir. Baskılar nedeniyle siyasi olaylara ilişkin haber ve polemiklerden uzak duran Türkiye basını, ilk günlerinden beri gazetecilik geleneğinde etkili olan tefrikacılığa⁵ daha fazla yönelmiştir. Ancak fotoğraflar ile çizimler kullanılarak zenginleştirilen ve üstü kapalı bir cinsellikle bezenen bu yazılar siyasal iktidarda rahatsızlık yaratmıştır. Basının içinde bulunduğu bu durum karşısında siyasal iktidar, basın içerisinde düzeni sağlayabilmek ve aynı zamanda basın üzerindeki denetimini kurumsallaştırmak adına Matbuat Kanunu çıkarmıştır. 1931 Matbuat Kanunu ile saltanat-hilafet yanlısı ya da komünizm-anarşizm içerikli yazılar yasaklanmış, siyasal tartışma ortamı engellenmiştir. Bununla birlikte intihar olaylarına ilişkin yazıların

³ Basın özgürlüğü ile ilgili maddelerde ayrıntılı bir düzenlemeye gidilmeden, sadece genel çerçevenin verilmiş olması hakkında detaylı bilgi için bk. Soysal M., 1992: 34-35.

⁴ Türk Ceza Kanunu'ndaki ilgili maddelerin ayrıntıları için bk. Topuz H., 2003: 160-161.

⁵ Gazete ve dergilerde çıkan, birbirini tamamlayan yazı dizinlerinden oluşan Tefrikalar, Türkiye'ye ilk özel Türkçe gazete sayılan *Tercüman-ı Ahval* ile birlikte girmiştir.

yasaklanması ve tefrikacılığın engellenmesiyle dönemin basını, yönünü iç siyasetten dış olaylara çevirmiştir (Kocabaşoğlu, 1981: 111-112).

Matbuat Kanunu'nda basın özgürlüğü açısından en sıkıntılı maddeleri, Bakanlar Kurulu'na yayın organlarını toplatma ve kapatma yetkisi veren 50. ve 51.⁶ maddelerdir (Güvenir, 1991: 40). Matbuat Kanunu birçok konuda yayın yasağı getiren bir içeriğe sahip olması kadar TBMM'deki görüşmeler esnasında dönemin bazı gazetecilerinin şiddetle eleştirilmesi, Milli Şef döneminin basın özgürlüğü anlayışıyla ilgili fikir vermesi açısından önemlidir. Kanun tasarısı, henüz meclise gelmeden önce dönemin "milletvekili gazetecileri" basını eleştiren ve kanunu destekleyen yazılar kaleme almışlardır. Kanun teklifi mecliste görüşülmeden önce Cumhuriyet Halk Fıkrası'ndan üç milletvekilinin imzasıyla bir gensoru önergesi verilmiş, bu gensoru önergesinin konuşulması esnasında bazı milletvekilleri söz alarak dönemin "muhalif" basınına şiddetle eleştirmişlerdir. İsimleri verilerek eleştirilen, hatta hakaret edilen gazetecilerden biri de, o tarihte *Son Posta*'nın ortağı ve yöneticisi olan, Zekeriya Sertel'di⁷ (Kabacalı, 1994: 153).

Kanunda, 27 Haziran 1938'yılında, yapılan değişiklikle siyasi içerikli gazete çıkarmak için banka kefaleti zorunlu tutulmuş, kötü şöhret sahibi kişilerin gazete veya dergi çıkarmaları yasaklanmıştır. Ayrıca aynı değişiklikle gazete ve dergi çıkarmak için ruhsat alınması zorunlu hale getirilerek, izine tabi tutulmuştur (İskit, 1943: 263).

Matbuat Kanunu'yla ilgili bir diğer değişiklik ise 1940 yılında eklenen ilave maddedir. Eklenen bu maddede, "Türklerin Ulusal duygularını inciten ve tarihini yanlış gösteren yazılar ile ülkenin güvenliği ile ilgili meseleler hakkında yapılmakta olan soruşturmalardan ve yine güvenlik bakımından alınan önlemlerden söz edilen yazıların yayınlanması yasaklanmıştır." denilerek basını kısıtlayıcı bir ekleme yapılmıştır (Güvenir, 1991: 48).

Bu dönemde basının denetlenmesi görevini doğrudan gerçekleştiren en önemli kurum ise Matbuat Umum Müdürlüğü'dür. Kurum, ilk olarak 7 Haziran 1920'de "Matbuat ve İstihbarat Müdüriyeti Umumiyesi" adı altında kurulduktan sonra 1931 yılında kapatılmış, 22

⁶ Matbuat Kanunu ile ilgili daha ayrıntılı bilgi için bk. İskit S., 1943.

⁷ Zekeriya Sertel, Matbuat Kanunu sonrası dönemin atmosferini şu şekilde anlatıyordu:

"Serbest Fırka" denemesinden sonra İnönü tarafından alınan antidemokratik tedbirler olduğu gibi devam ediyordu. Basına, doğrudan doğruya sansür uygulanmıyordu, ama manevi baskı o kadar ağırdı ki, çoğumuz sansürü bu baskıdan iyi buluyorduk. Çünkü basın sıkı bir kontrol altında tutuluyordu. Basın Kanunu, hep basının aleyhine yorumlanıyordu. Hangi yazının kime ve neye dokunacağını önceden kestirmek olanağı yoktu. Örneğin, ufak bir ziyaret için Romanya'ya davet edilmişim. Sinai' de öğle yemeği yiyorduk. Derken bir adam telaşla soframıza sokuldu. "Sertel burada mı?" diye sordu. "Kim arıyor?" dedim. "Sizi Ankara'dan telefonla istiyorlar," diye cevap verdi. Telefona gittim. Karşıma İçişleri Bakanı Şükrü Kaya çıktı. O gün gazetemde çıkan bir başyazının hesabını vermemi istiyordu. İsteddiği açıklamayı yaptım, mesele kapandı. Fakat hükümet baskısı beni orada bile bulmuştu (Sertel, 2001: 189).

Mayıs 1933 yılında ise Matbuat Umum Müdürlüğü adıyla tekrar kurulmuştur (Güvenir, 1991: 59; İskit, 1943: 369). Kurum, kanunen kendisine verilen yetkiler ile misyonunu başarıyla yerine getirmiş, Basın Kongresi'ni düzenlemiş, basın alanında mesleki çalışmalar yürütmüş, bir basın birliği kurulmasını sağlamış ve basın üzerinde iktidarın kontrolünün arttırılması işlevini gerçekleştirmiştir. Savaş dönemi boyunca çeşitli talimatlar ile basını yönlendirme görevi üstlenen kurum, *Tan* Baskını öncesine ve sonrasında yaşanan olaylarla ilgili ise sessiz kalmayı tercih etmiştir.

1.1.2.3. Birinci Basın Kongresi

Tek Parti yönetimi döneminde, baskı uygulamalarının her zaman doğrusal bir yönü olmamıştır. Yönetim bir taraftan yeni Matbuat Kanunu çıkararak basın üzerindeki denetimini arttırırken, diğer taraftan da gazetecilik mesleğinin geliştirilebilmesi için çalışmalar yürütmüştür (Alemdar, 2017: 36). Bu amaç doğrultusunda, 25 Mayıs 1935 yılında ilk Basın Kongresi toplanmış ve hükümet yetkilileri ile gazeteciler bir araya gelerek basının sorunları üzerine tartışmıştır. Ankara'da toplanan kongrenin amacı şu 4 madde ile verilmiştir;

1. Basın ile Basın Genel Direktörlüğü arasında iş birliği elde edilmesi için el birliğiyle çalışmak,
2. Türk basınının kültür yayma ödevlerini daha iyi görebilmesi için üzerinde yürünülmesi gereken yolları tayin etmek,
3. Gazetecilik mesleğinin ve gazetecilerin ilerleme ve yükselme yollarını araştırmak,
4. “Basın Birliği”ni kurmak (Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1975: 3).

Basın Kongresi, Türkiye’de basının kurumsallaşmasına dönük önemli bir adım olmuştur. Kongre, hükümetin basından beklentilerini, basının sorunlarını ve yurttaşların basından ne bekledikleri gibi üç ana omurga üzerinden ilerlemiştir (Fırat, 2010: 70).

Gazete ve dergi temsilcileri ile hükümet yetkilerinden oluşan toplam 117 delegenin katıldığı Birinci Basın Kongre’sinin açılış konuşmasını yapan İçişleri Bakanı Şükrü Kaya, basının istenilen seviyeye henüz ulaşmadığını vurgulayıp, kongrenin amacını “Basının iyileşmesi, güzelleşmesi, yayılması, verimli ve faydalı bir hale konması...” olarak açıklamıştır (Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1975: 18).

Basın Genel Direktörü Vedat Nedim Tör ise basının görev ve sorumluluklarını; devrimin prensip ve ideallerini geniş halk yığınlarına yaymak, irticaya karşı uyanık olmak, devrimci hükümetin yaptığı işlerde yardımcı ve uyarıcı olmak ile halkın eğitiminde etkin bir okul görevi üstlenmek olarak açıklamıştır (Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1975: 20).

Kongrede basın görev sorumlulukları üzerine konuşma yapan bir diğer isim ise Başbakan İsmet İnönü olmuştur. İnönü konuşmasında, dünyadaki duruma dikkat çekmiş ve bu siyasi koşullar altında basından neler beklendiğini şöyle sıralamıştır:

Yüksek toplantımızı fırsat bilerek bugün Türkiye'nin en büyük meselesinden bir daha bahsetmek ve size Türkiye'nin, dün de söylediğim gibi hava tehlikesine maruz olduğunu anlatmak isterim. Benim kanaatimce bir memleketin gazeteleri, bahusus sizin gibi memleketin iyi ve kara günlerini içten ve yararlılıkla takip etmiş ve bizzat mes'ul imiş gibi onun dertlerini anlamağa çalışmış arkadaşlar, memleketin en nazik ve çetin bir müdafaa vaziyetini iyice bilirler ve bunu memlekete acele öğretmek, anlatmak için hakiki bir arzu ve gayret gösterirlerse bu büyük meseleyi yakın zamanda halletmek kolaylaşmış olur (Basın Yayın Genel Müdürlüğü, 1975: 22).

Basın Kongresinde söz alan devlet temsilcileri, basının görev ve sorumluluklarının önemine vurgu yaparken yönetimin basından beklentisinin ise Kemalist devrim ilkelerinin benimsenmesi ve yayılması şeklinde olduğu görülmektedir. Basın Kongresi, yeni kurulan rejimin basını şekillendirmek, kurumsallaştırmak ve bu doğrultuda basından bir etki unsuru olarak yararlanmak amaçları ile toplanmıştır. 1935 yılında gerçekleştirilen Birinci Basın Kongresi'nde, basının kurumsallaşması ve örgütlenmesi adına Türk Basın Birliği'nin kurulması kararlaştırılırken, 1938 yılında çıkarılacak olan Basın Birliği Kanunu'nun da omurgasını oluşturulmuştur.

1.1.2.4. Basın Birliği Kanunu ve Türk Basın Birliği

14 Temmuz 1938 tarihinde yürürlüğe giren Basın Birliği Kanunu ve bu kanun çerçevesinde 1939 yılında kurulan Türk Basın Birliği'nin kurulmasına yönelik karar 1935 yılındaki Türkiye'nin ilk basın kongresinde verilmiştir. Bu kongrede Basın Birliği'nin görevleri basını örgütlemek, basının kültür yayma görevlerini geliştirmek, gazetecilik mesleğini geliştirmek, hükümet ile basın arasındaki ilişkiyi düzenlemek olarak belirlenmiştir (Tokmakçıoğlu, 2011: 55; İskit, 1943: 277). Basın Birliği Kanunu ve TBB'nin kuruluş nedeni gazetecilerin çalışma koşullarını iyileştirmek ve basının kurumsallaşmasını sağlamaktır. Bu nedenle Basın Birliği Kanunu'nda gazetecilerin çalışma şartları ile temel mesleki haklarıyla ilgili hükümler eklenmiş ve bunların uygulanması görevi TBB'ye verilmiştir. Ancak TBB'nin Basın Birliği Kanunu'yla verilen basın çalışanlarına sözleşme yapılması zorunluluğu, işten çıkarma durumunda tazminat verilmesi, ücretli izin gibi temel hakların uygulanabilmesi noktasında herhangi bir yaptırım yetkisi olmamasından kaynaklı gazete ve dergi sahipleri açısından sadece bir tavsiye niteliğinde olmuştur (Üstün, 2013: 150-160). Ayrıca TBB, kurulduğu tarihten kapatıldığı 1946 yılına kadar sürdürdüğü faaliyetlerde, basın çalışanlarının

mesleki haklarıyla ilgili Basın Birliği Kanunu'ndaki hükümleri yerine getirememiştir. Bu durumun nedeni ise Üstün (2013: 166)'e göre, siyasal iktidarın gazete çalışanlarının haklarını savunmaktan ziyade gazete ve dergi sahiplerinin çıkarlarından yana tavır sergilemiş olmasıdır.

Ancak TBB kuruluşundan itibaren basın üzerindeki denetimin artırılması işlevini de yerine getirmiştir. Bununla birlikte kanunda yer alan maddelerde birliğin, meslek örgütü olmaktan daha çok, basının denetimi için kurulan bir örgütlenme olduğu anlaşılabilmektedir. Çünkü kanunun ikinci maddesinde birliğe kayıtlı olmayan kimsenin gazetecilik mesleğini yapamayacağı belirtilmiştir. Yine bu maddeye bir gazete veya derginin yayına başlamasından sonra en geç bir ay içerisinde sahiplerinin ve burada çalışanların birliğe kayıt olmaları gerektiği, aksi halde o yerin en büyük idari amir tarafından mesleklerini icradan men edilebilecekleri eklenmiştir.⁸ Ayrıca TBB'ye, üyelerini birlikten ve meslekten men etme yetkisi verilmiştir. Türk Basın Birliği kurulmasından sonra 19 Temmuz 1938'de toplanan ilk kongrede birliğin başkanlığına Falih Rıfkı Atay, İstanbul Bölgesi yöneticiliğine ise Hakkı Tarık Us getirilmiştir (Kabacalı, 1987: 134). Bu iki ismin de CHP milletvekilleri olması, TBB'nin siyasal rejimin denetimi altındaki bir meslek örgütü olarak kurulduğunun göstergesidir.

Basın Birliği Kanunu ve bu kanun çerçevesinde kurulan TBB, basın çalışanlarını kayıt altına alarak, istenmeyen isimlerin gazetecilik yapmalarının engellenmesinin yolunu açmıştır. Bununla birlikte yöneticilerinin ve üyelerinin birçoğunun CHP milletvekili oldukları düşünüldüğünde, birliğin kanunla kendine verilen yetkileri siyasal iktidara karşı bir muhalefet gerçekleştirebilmek için kullanabilmesi olası görülmemektedir.⁹

Bununla birlikte TBB, yapı itibarıyla iki temel organdan oluşmaktaydı. Bunlardan ilki olan Merkez Yürütme Kurulu'nun en önemli yetkisi hükümetle basın arasındaki ilişkileri düzenlemek ve bu amaçla basın mensuplarına direktifler vermektir. TBB'nin diğer önemli organı olan Yüksek Haysiyet Divanı'nın ise basın mensuplarını üç aya kadar meslekten men ve birlikten çıkarma yetkisi bulunmaktaydı.¹⁰ Ancak TBB kanunla kendine verilen basın mensuplarını meslekten çıkarma yetkisini siyasal nedenlerle herhangi bir üyesini meslekten men etmek için kullanmamıştır. Bu durumun ana etkeni ise, zaten diğer yasa ve uygulamalarla basını mutlak otoritesiyle baskı altına almış olan iktidarın Basın Birliği Kanunu'nun verdiği bu yaptırımları kullanmaya ihtiyaç duymamış olmasıdır (Güvenir, 1991: 57-58). Basın Birliği Kanunu ve TBB, savaş süresince Türkiye basınının üzerinde iktidarın otoritesinin

⁸ "25 Temmuz 1931 Tarih ve 1881 Sayılı Matbuat Kanunu", *Resmî Gazete*, 08.08.1931.

⁹ Birlik üyelerinin ayrıntılı listesi için bk. İskit S., 1943.

¹⁰ İkinci Dünya Savaşı boyunca Basın Birliği Merkez Yürütme Kurulu ve Yüksek Haysiyet Divanı'nda CHP'li gazeteci milletvekillerinin her zaman çoğunluğu oluşturmasıyla, iktidar TBB'yi sürekli kendi güdümünde tutmuştur (Güvenir, 1991: 51-55).

kurumsallaşmasını sağlamıştır. Ayrıca birlik üyesi gazeteci milletvekillerinin talimatlarıyla, basının istenilen şekilde haber yapması sağlanmıştır. Kanunla verilen bazı yetkilerin kullanılmasına ihtiyaç duyulmamış olsa bile bu kanunlar, bir tehdit unsuru olarak varlığını sürdürmüştür.

1.1.2.5. Sıkıyönetim Kanunu

Türkiye basını üzerinde baskılara neden olan bir diğer uygulama ise, Bakanlar Kurulu tarafından 20 Mayıs 1940 tarihinde ilan edilen Örfi İdare Kanunu'nun (Sıkıyönetim Kanunu) 25 Mayıs 1940'ta yürürlüğe girmesi olmuştur. İkinci Dünya Savaşı yıllarında İstanbul'un da içinde bulunduğu altı ili kapsayan Sıkıyönetim Kanunu'nun, dönemin ulusal basınının büyük çoğunluğunun İstanbul'da basılıyor olması nedeniyle, ulusal basın üzerinde etkisi çok fazla hissedilmiştir. Bu kanunun, basın üzerindeki olumsuz etkilerinin çok fazla hissedilmesinin ana nedeni ise sıkıyönetime yayın kapatma yetkisi verilmiş olmasıdır (Güvenir, 1991: 48-49; Koçak, 1986: 29).

İkinci Dünya Savaşı süresince Matbuat Kanunu'nun Bakanlar Kuruluna gazeteleri kapatma yetkisi vermiş olması ve sıkıyönetimin kendisine verilen kapatma yetkisini sıkça kullanması nedenleriyle, ulusal gazeteler birçok kez kapatılmıştır. Tablo 1.1'de 1939-1945 yılları arasında basına yönelik kapatma kararları verilmiştir.

Sıkıyönetim Komutanlığı, gazete kapatma yetkisini birçok kez kullanmıştır. Ancak dönemin basını üzerindeki baskıyı gözler önüne sermesi açısından 12 Mart 1941 tarihli kapatma kararı önemli bir örnektir. İki ulusal gazete hariç, dönemin bütün ulusal gazetelerinin kapatılması ile sonuçlanan bu karar Pera Palas'taki bir patlamanın haberleştirilmesi sonrası verilmiştir. 11 Mart 1941 tarihinde İngiltere'nin Sofya Büyükelçisi İstanbul'a gelmiş, Pera Palas Otel'i'ne yerleşmiştir. O gün otelde gerçekleşen bir patlama, 6 kişinin ölümüne ve 20 kişinin yaralanmasına neden olmuştur. Daha sonra patlamayı gerçekleştiren kişilerin Almanlar adına çalışan Bulgar ajanları olduğunun anlaşıldığı olay, gazetelerde haber olarak yer almıştır. Sıkıyönetim Komutanlığı, patlamanın büyütülmeden sadece olayın yaşandığının haberleştirilmesi, ölü ve yaralıların görüntülerine yer verilmemesi yönünde bir talimat vermiştir. Ancak talimat gazetelere ulaşmadan baskıya girilmiş olduğundan, haber ertesi sabah *Ulus* ve *Cumhuriyet* dışındaki tüm gazetelerde ayrıntılarıyla verilmiştir. Olayı, Sıkıyönetim Komutanlığı'nın verdiği talimat doğrultusunda haberleştirmeyen tüm gazeteler iki gün süre ile kapatılırken, 13-14 Mart 1941 tarihlerinde ülkede sadece iki ulusal gazete çıkabilmiştir (Koçak, 1986: 33).

Tablo 1.1 1939-1945 Yılları Arasında Basına Yönelik Kapatma Kararları*

Gazete veya Derginin İsmi	Toplam Kapanma Süresi (**)	Kapanma Sayısı	Kapatan Makam
<i>Cumhuriyet</i>	5 ay 9 gün	5	3 kez hükümet ve 2 kez sıkıyönetim
<i>Tan</i>	2 ay 13 gün (12.08.1944'den itibaren süresiz kapandı)	7	4 kez hükümet ve 3 kez sıkıyönetim
<i>Vatan</i>	7 ay 24 gün (30.09.1944'den itibaren süresiz kapandı)	9	5 kez hükümet ve 4 kez sıkıyönetim
Tasviri Efkâr	3 ay (30.09.1944'den itibaren süresiz kapandı)	8	4 kez hükümet ve 4 kez sıkıyönetim
<i>Vakit</i>	12 gün	2	1 kez hükümet ve 1 kez sıkıyönetim
<i>Yeni Sabah</i>	6 gün	3	1 hükümet ve 2 kez sıkıyönetim
Akbaba	47 gün	4	1 kez hükümet ve 3 kez sıkıyönetim
<i>Son Posta</i>	11 gün	4	4 kez hükümet
Haber	10 gün	2	2 kez sıkıyönetim

Kaynak: Kabacalı, 1994: 143

* Bu tablo günlük gazete koleksiyonlarının taranması suretiyle hazırlanmıştır. Ayın Tarihi'nde 1940 yılı sonundan itibaren her ay kapanan / kapatılan basın organlarının adı verilmemektedir.

** Ceza süresi, her zaman fiili kapatma süresiyle eşit değildir. Basın organlarının yeni bir emirle yayınlanmaları mümkündür (Kabacalı, 1994: 143).

1.2. Tek Parti Dönemi Basın ve İktidar İlişkileri

Tek Parti dönemindeki basın-iktidar ilişkileri, ülke içi siyasal gelişmelerin ya da dünyadaki gelişmelerin etkileriyle inişli çıkışlı bir seyir izlemiştir. Süreç içerisinde kimi zaman Tek Parti rejimi basına ağır denetimler uygularken, kimi zamanda siyasal gelişmelerin etkisiyle basının, nispeten daha özgür eleştiri imkânının olduğu dönemler yaşanmıştır. Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda, basından beklenen destek ve bu beklentiden kaynaklı oluşan ilişkinin seyri, dönemin basının eleştiri özgürlüğünün sınırlarını da belirlemiştir (Gürkan, 1998: 34). Tek Parti döneminde yönetim, Atatürk devrimlerinin tartışılmaz olması için büyük çaba sarf etmiştir. Bundan dolayı, basında bu konuların tartışılmasının önlenmesi adına basına yönelik denetimler gerçekleştirmiştir. Bu dönemde, gazete sahiplerinin aynı zamanda milletvekili olmaları ya da kâğıt ve ilan kaynağının devlet tekelinde olması, basının resmi ideolojiyi pekiştirmek için denetim altında tutulmasını sağlamıştır (Koloğlu, 2015: 118). Bu denetimler, kimi zaman dönemin baskı yasaları ile kimi zaman da basının istenilen şekilde yayın yapmasını sağlamak için kurulan basın kurumları eliyle gerçekleştirilmekteydi. Basının istenilen şekilde yayın yapmasını sağlama amacıyla faaliyet gösteren ve Mili Mücadele ile birlikte ortaya çıkan Matbuat Müdürlüğü, basın ile yönetim arasındaki iletişimi

organize etmekteydi.¹¹ Basının ne zaman, neyi yazacağını, hatta hangi haberi hangi sayfada ve ne büyüklükte kullanacağını bile birçok kez bu kurum belirlemekte ve gazetelere tebliğ etmekteydi (Koçak, 1986: 30).

Dönemin koşullarına tanıklık etmiş bir gazeteci olan Nadir Nadi, Tek Parti yönetiminin basını adeta “tek sesli bir koro” haline getirdiği dönemi şöyle anlatmaktadır:

12 mayısta İngiltere ile birlikte yayınladığımız karşılıklı yardım bildirisi, tek parti devri basınını adeta tek sesli bir koro haline getirmiştir. Hemen bütün yazarlar Hitler’e ve Mussolini’ye çatmakta birbirleriyle yarışa koyuldular. Düşünceler ve inançlar, ancak üstü kapalı cümlelerle, bir dereceye kadar açıklanabiliyordu. Hükümetçe önemli sayılan olaylar karşısında gazetelerin genel tutumu, Basın-Yayın Müdürlüğünden gelen direktiflere göre ayarlanıyordu. Arada bir Başbakanın basın toplantıları tertipleyerek, gazete sahiplerini ya da temsilcilerini, emir verircesine uyardığı oluyordu. Bir defa daha yazmışım, böyle toplantılardan birinde, Refik Saydam, dış politika ile ilgili bir konuya dair ertesi günü ne yazmamız gerektiğini uzun boylu anlattıktan sonra, gözüne kestirmiş olacak, bana bakarak biraz alaylı, sormuştu:- Anladın mı? Yarım ağızla “Anladım!” demem üzerine, sanki beni imtihana çekiyormuş gibi: -Peki, öyle ise anlat bakalım yarın ne yazacaksın? Diye sormuştu. Meslektaşlar kalabalığı arasında, acemi bir ere emir tekrar ettirmeye benzeyen bu ikinci soruya fena içerlemiş, Başbakana ters cevap vermişim. Yaşlı başlı yazarların bu alışılmamış, ters davranış karşısında nasıl şaşkırdıklarını, acıyan gözlerle bana nasıl baktıklarını ve ortalıkta esmeye başlayan soğuk havayı Saydam’ın şakaya vurarak nasıl dağıttığını hala hatırlarım (Nadi, 1979: 50).

Tek Parti yönetimi altında düzenlenen basın toplantılarında basının hangi konuda ne şekilde yazacaklarının belirlenmesi, Matbuat Umum Müdürlüğü’nün gazetelere direktifler vererek yazılabilecek konuları belirlemesi ya da hükümetten bir kişinin bir gazete sahibini veya çalışanını arayarak yapılan bir haberle ilgili uyarıda bulunması, dönemin basın ve iktidar arasındaki ilişkinin olağanlaşan süreçleri haline gelmişti. Bununla beraber bu dönemde basın Tek Parti yönetimi tarafından hem ekonomik hem de ideolojik denetimler ile kontrol altında tutulmaktaydı.

1.2.1. Ekonomik Denetim

Cumhuriyetin ilk yıllarında ekonomik alanda özel sermayenin etkili olduğu özendirme ve destekleme dönemi yaşanırken 1929-1930 yılları arasında dünya ekonomisi büyük buhranın etkisi altına girince Türkiye, ekonomisini dışa kapatarak korumacı ve devletçi bir iktisadi politika yürütmüştür. Siyasal iktidarı iktisadi politikada devletçiliğe iten dış faktör 1929’da ortaya çıkan ekonomik buhranken, içeride ise SCF’de örgütlenen muhalefetin halkta

¹¹ 7 Haziran 1920’de Büyük Millet Meclisinin açılmasından kısa bir süre sonra, Matbuat Umum Müdürlüğü Milli Mücadele’nin propaganda ve basın faaliyetlerini yönetmek amacıyla kurulmuştur (Koç, 2006: 33).

karşılık bulması olmuştur. Türkiye'nin devletçi iktisadi politikası, kapitalist bir gelişme modelinin parçası olarak, artan kamu yatırımlarının etkisiyle, müteahhit ve küçük tüccarlar için birikim imkânı yaratarak sonraki dönemlerin sermaye gruplarını oluşturmuştur (Boratav, 2005: 59-79). Bu bağlamda, Türkiye'nin İkinci Dünya Savaşı'na kadar uyguladığı iktisadi politikayı, Liberalizm-Devletçilik ekseninde gidip gelen bir politika olarak tanımlamak doğru olacaktır. Şubat 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi, Cumhuriyet'in liberal anlayış doğrultusunda ekonomik politikasını düzenleme yönünde adım attığı bir kongre olmuştur. Ancak 1929 Büyük Buhranı, liberal iktisadi anlayışın tekrar gözden geçirilmesine neden olmuştur. 1930'lu yıllar ise belirli bir ekonomik politikanın düzenli olarak uygulanmaya çalışılmasından ziyade, ekonomiyi büyük buhranın etkilerinden kurtarmak ve kalkınma yönünde adımlar atmak için, bugün de güncelliğini koruyan, devletçilik-liberalizm tartışmaları içerisinde geçmiştir (Trak, 1983: 1085-1086). Tüm bunlarla birlikte, ekonomik buhranın henüz dünyayı etkisi altına almadığı 1920'li yıllarda yürütülen, liberal ekonomi anlayışı basınla ilgili önemli gelişmeler yaşanmasında etkili olmuştur. Örneğin, 1926 yılında özel sermaye katkısıyla kurulan Telsiz Telefon Türk Anonim Şirketi, Türkiye'deki radyo telsiz vericilerinin işletme hakkını 10 yıllığına almıştır. Bu gelişme, yeni kurulan rejimin özel sermayeyi desteklediğinin ve ekonomik anlayışının iletişim alanında da kendisine yer bulduğunun ayrıca rejimin amacının, en azından kuruluş döneminde, basın üzerinde mutlak bir baskı kurmak olmadığının göstergesidir (Alemdar, 2017: 35). Ancak savaş yılları Cumhuriyet'i bir savaş ekonomisi içerisine çekerken, hızla yükselen fiyatlara ve karaborsacılığa karşı önlemler almayı zorunlu hale getirmiştir. Bununla beraber hızla artan enflasyon, toprak zenginliğinin artmasından kaynaklı toplumsal rahatsızlık gibi etmenler nedeniyle ekonomiye devlet müdahalesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Bu nedenle çıkarılan Milli Koruma Yasası, Varlık Vergisi, Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu gibi kanunlarla devletçi bir iktisadi politika izlenmiştir (Çavdar, 1983: 1080-1081). Bu dönemdeki korumacı ve devletçi politika, toplumun her kesiminde etkisini hissettirdiği gibi dönemin basınına da sirayet etmiştir. Yine de kuruluş dönemlerinde ekonomideki liberal anlayışın etkileri, basın alanında da hissedilmiş olmakla birlikte Tek Parti döneminde basın dönemsel olarak ekonomik baskılara maruz kalmıştır. Baskıların arttığı dönemlerde basını kontrol altında tutmanın önemli araçlarından biri, ekonomik koşulların iktidar lehinde kullanılması olmuştur. Siyasal iktidar, devlet ilanlarının dağıtımı, kâğıt ve matbaa araç gereçlerinin ithal edilmesi, piyasaya sürülmesi ya da devlet matbaalarının yerel gazeteler tarafından kullanılması yöntemleriyle basını kontrol etmiştir (Kocabaşoğlu, 1981-82: 112). Tek Parti hükümeti, kendini destekleyici yayınlar yapan gazetelere maddi yardımlar yaparken muhalif gazeteler

ise ekonomik yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmekteydi.¹² Özellikle İkinci Dünya Savaşı esnasında kâğıdın ithal ediliyor olması ve savaş koşullarından kaynaklı ithalatta yaşanan zorluklarla birlikte Türkiye’de bir kâğıt sıkıntısı meydana gelmiştir. Bu şartlar altında yönetimin kâğıt tüketimini sınırlandırması, gazetelerin kimi zaman dört sayfaya kadar inmelerine neden olmuştur (İskit, 1943: 333). Yönetimin aldığı bu karar, hâlihazırda okuma oranlarının az olması, gazetelerin ise büyük oranda ilan ve reklam gelirlerine bağımlı olmasından kaynaklı basın üzerindeki denetimin artmasına neden olmuştur.

1.2.2. İdeolojik Denetim

Tek Parti döneminde, yasalar ve kurumlar üzerinden gerçekleştirilen baskılarla, basına yönelik bir denetim mekanizmasının kurulmakta olduğu görülmektedir. Bununla birlikte resmi ideoloji dışındaki söylemlerin cezai yaptırımlar ile karşılık bulması basının bu söylemlerin dışına çıkmasını zorlaştıracı bir ortam hazırlamıştır. Ceza Kanunu’nun ilgili maddeleri, Matbuat Kanunu, Basın Birliği Kanunu ya da İkinci Dünya Savaşı sürecinde uygulanan Sıkıyönetim Kanunu, yönetime basın üzerinde ideolojik denetim kurabilmek için bir takım yetkiler vermiştir. Bu durum ise Tek Parti rejiminin, İkinci Dünya Savaşı süresince savaş şartlarının öne sürerek, basın üzerinde ideolojik bir denetim kurmasının önünü açmıştır.

Mevcut yetkilerin etkisiyle Tek Parti döneminde, basın sürekli ideolojik bir denetim altında olmakla birlikte dini içerikli yazılara izin verilmemiş, sol eğilimli yazılara ancak resmi ideolojinin aşılmaması kaydıyla izin verilebilmiştir. Bu çizgiyi aşan gazeteler ise kapatılarak veya yazarları tutuklanarak engellenmiştir (Girgin, 2001: 121). O dönemde, Türkiye basını besleyen başlıca haber kaynağı olan Anadolu Ajansı¹³ ise zaten kuruluş itibarı ile “Kemalist Devrim” haberlerini yayma düşüncesiyle ortaya çıkarılmıştır (Weisband, 1974: 75-76).

Bu bağlamda Tek Parti dönemi gazetecilerinin oldukça sert yasal sınırlamalar ile karşı karşıya kalmaları nedeniyle gazetecilerin resmi görüşün dışına çıkabilecek bir habercilik anlayışı geliştirmeleri baskıların da beraberinde gelmesine neden olmuştur.

1.2.3. Milletvekili Gazetecilerin Etkisi

Tek Parti döneminde, basını denetim altında tutmanın en etkili yollarından birisinin gazetecileri parti milletvekili yapmak olduğu görülmektedir. Bu sayede hem milletvekili gazeteciler iktidar yanlısı yazıları ile kamuoyu oluşturulurken, hem de basında ortaya

¹² Bu duruma örnek olarak, CHP’ye muhalif bir çizgide yayın yapan *Yarın* ve *Son Posta* gazetelerinin, 1930 yılında hükümet tarafından dağıtılan, destek primleri alacak gazeteler arasına dahil edilmemeleri gösterilebilir (Üstün, 2008: 109).

¹³ “22 Mayıs 1942 tarihinde çıkarılan bir kanununla Matbuat Umum Müdürlüğü başbakanlığa bağlanmış, 1942 yılında ise Anadolu Ajansı’nın denetimi ek bir kanunla bu kurumun görevleri arasına girmiştir” (Gürkan, 1998: 89).

çıkabilecek muhalefet önceden engellenebilmiştir. 1920-1957 yılları arasında TBMM’de 75 gazete sahibi ve gazeteci milletvekilliği yaparken, bu gazetecilerin %53’ü gazete sahipleri, yazar ve editörlerden, %39’u ise muhabirlerden oluşmuştur (Frey, 1965 akt. Gürkan, 1998: 127-133).

Bu dönemde, gazeteciler milletvekili seçilerek basın denetim altında tutulmaya çalışılmıştır. Bununla birlikte, milletvekili olarak seçilen gazetecilerin Tek Parti yönetimine karşı muhalif bir söylemde bulunmamaları, CHP’nin 1939 Nizamnamesi’ndeki bir madde ile garanti altına alınmıştır:

Sahibi partili olan gazete ve mecmuaların yazıları ile parti azalarının neşriyatı parti prensipleri bakımından göz önünde tutulur. Partili gazeteciler, mecmua sahipleri ve muharirlerle bu yolda görüş birliğine yarayacak temas ve toplantılar yapılır. Partililer sermayesi ile alakalı ve idaresinde müessir bulundukları gazete, mecmua ve matbuatlarda parti program ve nizamnamesine, iç ve dış siyasetin ana hatlarıyla, yüksek devlet menfaatlerine aykırı düşen yayınlar neşrettiremezler (Koçak, 1986: 29-30).

Bu CHP Nizamnamesi ile milletvekili seçilen gazetecilerin, hem milletvekilliğini devam ettirip hem de bir gazeteci olarak muhalif söylemlerde bulunabilmeleri engellenmiş olmaktadır. Bununla birlikte, eleştirel ve muhalif söylemleriyle hükümeti rahatsız eden etkili gazetecilere de dönem dönem milletvekilliği teklif edilerek muhalefet etmeleri engellenmek istenmiştir¹⁴ (Gürkan, 1998: 81).

İkinci Dünya Savaşı boyunca Tek Parti yönetimi, mevcut yasaların verdiği yetki ve yaptırımlarla birlikte, mutlak otoritesini sağlamlaştıırken, gazeteci milletvekilleri aracılığıyla da basını resmi görüş doğrultusundaki fikirlerini kamuoyuna aktarmada bir araç olarak kullanmıştır. Daha önceki yasal düzenlemeler iktidarın basını denetim altında tutma çabasının birer ürünü iken gazeteci milletvekilleri ise basının iktidarın isteği doğrultusunda yayın yapmasını sağlama amacı gütmektedir. Gazeteci milletvekilleri, özellikle savaş dönemi boyunca yaptıkları Tek Parti rejimini savunan, siyasal rejimi meşrulaştırıcı ve Türkiye basınının özgür olduğu yönündeki yayınlarıyla CHP ideolojisinin aktarılması görevini üstlenmişlerdir.¹⁵ Tablo 1.2’de 1939-1945 yılları arasında CHP milletvekili olan gazetecilerin isimleri ve milletvekili seçildikleri yıllar verilmiştir.

¹⁴ Sabiha Sertel, dönemin İçişleri Bakanı olan Şükrü Kaya’nın kendisine “Bu fikirleri bırak, senin polis müdürlüğündeki dosyaların tavana ulaştı. Sen memleketin kıymetli bir yazarısın... Seni mebus yaparız. Fikirlerinden daha iyi faydalanırsın.” dediğini aktarmaktadır (Sertel, 1987: 184).

¹⁵ Gazeteci milletvekillerinin savaş yılları boyunca yaptıkları siyasal rejimin eylemlerini meşrulaştırıcı yayınların ayrıntıları için bk. Güvenir M., 1991.

Tablo 1.2 1939-1945 Yılları Arasındaki Gazeteci Milletvekilleri

Milletvekilinin İsmi	Sahip Olduğu ya da Çalıştığı Yayın Organı	Milletvekili Seçildiği Yıllar
Falih Rıfkı Atay	Ulus gazetesi başyazarı	1939, 1943
Asım US	Vakit gazetesi başyazarı ve sahibi	1939, 1943
Ahmet Şükrü Esmer	Ulus gazetesi dış politika yazarı	1939, 1943
Hüseyin Cahit Yalçın	Yeni Sabah ve Haber gazeteleri ile Yedigün dergisi başyazarı	1939, 1943
Sadri Ertem	Vakit gazetesi yazarı	1939, 1943
Cavit Oral	Adana’da yayınlanan Bugün gazetesi sahip ve başyazarı	1939, 1943
Yunus Nadi	Cumhuriyet gazetesi sahip ve başyazarı	1939
Abidin Daver	İkdam gazetesi başyazarı Cumhuriyet gazetesi yazarı	1939
Ethem İzzet Benice	Son Telgraf gazetesi sahip ve başyazarı	1941
Ferit Celal Güven	Yeni Adana ve Türk Sözü gazeteleri başyazarı	1939, 1945
Ömer Asım Aksoy	Gazisancak ve Halkdili gazeteleri yazarı	1939, 1943
Fazıl Ahmet Aykaç		1939, 1943
İbrahim Alaettin Gövsa	Akşam gazetesi yazarı	1939, 1943
Ahmet Hilmi Kalaç	Hikmet dergisi yazarı	1939, 1943
Nafi Atuf Kansu	Ülkü dergisi Genel Koordinatörü	1939, 1943
Hayrettin Karan	İzmir’de yayınlanan Türk Dili gazetesi sahibi	1939
Hamdullah Süphi Tanrıöver	Türk Yurdu dergisi yazarı	1943
Ahmet İhsan Tokgöz	Servet-i Fünun (Uyanış) dergisi başyazarı ve sahibi	1943
Ahmet Ulus	Ulus gazetesi yazarı	1943
Nebizade Hamdi Ülkümen		1939
Emin Kılıçoğlu	Siirt gazetesi sahibi	1944
Şefik Özdemir	Konya’da yayınlanan Babalık gazetesi sahibi	1939, 1943
Cemal Alış	Bartın’da yayınlanan Bartın gazetesi sahibi	1939
Necip Ali Küçükca	Hakikat ve Cumhuriyet gazeteleri yazarı	1939

Kaynak: Güvenir, 1991: 66-68

İKİNCİ BÖLÜM

İKİNCİ DÜNYA SAVAŞI DÖNEMİNDE TAN'IN YAYIN POLİTİKASI

Tan Matbaası'nın basılarak tahrip edilmesi sonucu *Tan* gazetesinin yayın hayatının son bulmasına neden olan linç eylemlerinde, dönemin savaş koşulları ve bu koşullar altında hükümetin basın üzerindeki baskısı ve yönlendirmesi önemli bir etki unsurudur. Bu nedenle ikinci bölümde, *Tan* Baskını'nı ve sonrasında yaşananları daha iyi çözümleyebilmek adına, İkinci Dünya Savaşı sürecinde *Tan* gazetesinin yayın politikası üzerinden bu dönemin koşulları üzerinde durulacaktır. Dönemin siyasal ve ekonomik koşulları düşünüldüğünde toplumsal problemlerin basın aracılığıyla farklı bir kitle veya ideolojiye yönlendirilmesi olaylarda etkili olmuştur. Linç eylemlerinin, özellikle savaş dönemleri sonrasında daha sık rastlanılan, bir siyasal denetim aracı oluşu nedeniyle İkinci Dünya Savaşı koşullarının analiz edilmesi, *Tan* Baskını'nın siyasal nedenlerini anlamlandırabilmek adına gereklilik arz etmektedir.

2.1. Savaşın İlk Yıllarında *Tan*'ın Yayın Politikası

Türkiye, İkinci Dünya Savaşı'na fiili olarak dahil olmamakla birlikte savaşın ekonomik ve siyasi etkilerini savaş boyunca topraklarında hissetmiştir. Savaş koşullarının yaşandığı döneme İsmet İnönü'nün iktidarı altında giren Türkiye'nin bu dönemki politikası, savaşanlar arasından herhangi bir tarafı destekliyor gibi görünmemektir. Bu nedenle dönemin basını, hükümetin bir dayatması olmadan, savaşan taraflar arasında destek verdikleri tarafı açıkça belirtebilmiştir.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde, *Vatan*, *Akşam* ve *Tanin* demokrasiler cephesini desteklerken, *Cumhuriyet* ve *Tasvir-i Efkâr* Alman yanlısı gazeteler olarak değerlendirilmektedir (Koloğlu, 2015: 120). *Tan* gazetesi ise savaş boyunca müttefik devletleri ve Sovyetleri desteklemiştir. Bununla beraber *Tan* gazetesi, savaşın gidişatı içerisinde zaman zaman artıp azalmakla birlikte, Almanya ve Mihver devletler karşıtlığını her zaman sürdürmüştür. *Tan*'ın Almanya karşıtı yayın politikasının çizgilerini belirleyen ise faşizm karşıtlığı olmuştur. Özellikle Sabiha Sertel "Görüşler" isimli köşesinde yer alan yazılarında, dönemin basını üzerindeki Almanya propagandasını ön plana çıkarmıştır.

Tan'ın savaşın ilk yıllarından itibaren haberleri ve yazılarıyla desteklediği Sovyet dostluğu ve faşizm karşıtlığı, *Tan* gazetesini, savaşın gidişatı ile ülke içinde yükselen Turancı akımların da hedefi haline getirmiştir (Vural, 2008: 381).

Türkiye'nin yaklaşmakta olan savaş tehlikesi karşısında başat amacı, savaşa dahil olmamaktı. Çünkü Türkiye'nin resmi bir toprak talebi veya uluslararası konumuyla ilgili bir beklentisi yoktu ve iktisadi gelişimi halen devam etmekteydi (Deringil, 1986: 23). Bu nedenle savaşa dahil olmak istemeyen yönetim, basın üzerinde baskı kurarak savaşan taraflardan birini destekliyor gibi görünmekten kaçınmıştır. Bu amaçla savaş henüz fiili olarak başlamamışken hükümet, 27 Haziran 1938'de Matbuat Kanunu'nunda 8 maddelik¹⁶ bir değişikliğe giderek, basın üzerindeki baskılarını iyice arttırmıştı (Kabacalı, 1994: 133). Hükümetin basın üzerindeki baskısını arttırdığı bu dönemde Zekeriya Sertel, *Tan*'ın yayın politikasını şöyle açıklamıştır:

Bizim inancımız şuydu: Nazizm ve faşizm bütün dünya için olduğu gibi Türkiye için de büyük bir tehlike idi. Nazizm ve faşizm Türkiye'yi hem içinden, hem dışından yıkabilirdi. Türkiye'de bir faşist diktatoryası, içerde bütün demokratik hakları silip süpürecek, kara bir esaret dönemi açacaktı. Dış politikada da Türkiye'yi Almanya'nın arkasından tehlikeli maceralara sürükleyecekti. Bunu önlemek için faşizmin ve nazizmin gerçek karakterini, amaç ve hedeflerini açıkça anlatarak kamuoyunu aydınlatmayı görev bilmiştik. Aynı zamanda Türkiye'nin büyük komşusu Sovyetler'le iyi geçinmesi bir zorunluluktur. Tarih bizi Sovyetler'le komşu yapmıştı. Tarihe kafa tutmak hem anlamsız, hem de tehlikeliydi. Sovyetler Birliği artık eski Çar Rusyası değildi. Bu tarihsel değişikliğe göz kapamak aptallık olurdu. Sovyetler'in Türkiye'ye karşı dostluktan başka bir emelleri olamazdı. Emperyalizmin acı tecrübelerini geçirmiş bulunan Türkiye için doğru yol Sovyetler'le dostlukta idi. Atatürk de bu inançta idi. Biz, Sovyet dostluğu davamızda onun güttüğü politikadan kuvvet alıyorduk (Sertel, 2001: 190-191).

Tan gazetesi, savaş boyunca zaman zaman Almanya ve faşizm karşıtı yazılarının dozajını düşürmüştü olsa da bu durumun savaşın seyri ve Türkiye'nin savaş koşullarındaki dış politikasından bağımsız bir durum olmadığı açıktır.

Türkiye'nin bu dönemdeki en büyük endişesi, İtalya'nın Balkanlar'da yayılmacı bir politika takip etmesiydi. 1939 yılında İtalya'nın Arnavutluk'u işgali ile birlikte, Türkiye İngiltere ile Akdeniz'de işbirliği üzerine bir bildiri¹⁷ imzalayarak müttefiklerden yana ilk adımını atmıştır (Ataöv, 1965: 25; Zürcher, 2000: 295). Aslında bu adım, müttefik devletler arasında yer almak için atılmış bir adımdan ziyade, hem İtalya'nın işgaline karşı bir güvence kurma çabası hem de Türkiye'nin tarafsızlık politikasının bir sonucudur. Çünkü bundan sonraki süreçte de Türkiye, savaşan devletler arasında, hem müttefiklerle hem de mihver devletlerle çeşitli antlaşmalar imzalamıştır.

¹⁶ Matbuat Kanunu'nda gerçekleştirilen 8 maddelik değişikliklerin ayrıntıları için bk. İskit, 1943.

¹⁷ 12 Mayıs 1939 yılında imzalanan bildirinin ayrıntıları için bk. Kürkçüoğlu ve Uzel, 2009: 275-276.

Tan gazetesi, İngiltere ile imzalanan Akdeniz’de işbirliğine dayanan bu bildiriye büyük bir mutlulukla okuyucularına duyurmuş ve bu bildiriyle Türkiye’nin müttefiklerin yanında yer aldığını ön plana çıkarmıştır (Öztekin, 2016: 143).

Türkiye’nin savaş öncesinden başlayarak savaş boyunca devam ettirmeye çalıştığı bu politika, basında yer alan haberlere de yansımıştır. Güvenir (1991: 148)’e göre Tek Parti yönetimi; “Basında tarafsızlığı sürdürüp sürdürmeme, savaşa girilecekse hangi tarafta yer alınması gerektiği vb. konularda değişik görüşlerin yer almasına ses çıkarmamıştır.” Basında yer alan farklı görüşler, iktidarın yürüttüğü denge politikasına yardımcı bir unsur olarak görülmüştür. Ancak farklı görüşlerin basında yer alması durumu, sınırsız bir özgürlük ortamı da değildir. Basın dönemin baskı yasaları ve kurumları nedeniyle zaten iç olaylarla ilgili haber yazmakta zorluk yaşadığı için dış haberlere yönelmiştir.¹⁸ Dış haberlerde ise neredeyse tek konu İkinci Dünya Savaşı’nın seyrini ele alan haberler olmuştur.

Türkiye’nin bu dönemde müttefiklere yakın görünümü, gazetelerde de müttefiklere yakın, mihver devletlere uzak bir görüntü oluşmasına neden olmuştur. Aralarında *Tan*’ın da bulunduğu, *Cumhuriyet* ve *Tasvir-i Efkâr* dışındaki, birçok ulusal gazete Almanya’nın Polonya’yı işgalini gözle görülür bir Almanya karşıtlığı ile vermişlerdir (Güvenir, 1991: 149-150).

Tan gazetesi, savaşın başlangıcıyla birlikte siyasal sistemi eleştiren bir muhalefet tarzı yürütmekten ziyade, ideolojik eleştiriler getiren haberler yapmıştır. *Tan*, bu dönemde daha çok faşizm ile Türkçülük gibi ideolojilere karşı çıkmış, kamuoyunu bu ideolojilerle ilgili bilgilendirici ve uyarıcı yazılar yazmıştır (Çebi, 1988: 23). Dolayısıyla *Tan*’ın savaş öncesi muhalefet tarzının savaşın başlangıcından itibaren farklı bir çizgiye oturduğunu, en azından siyasal sistem karşıtı yazılarının, savaş koşulları nedeniyle, azaldığının söylenmesi gerekmektedir. Ayrıca *Tan*’ın iç politikaya dönük siyasal muhalefetinin azalması, o dönem yayın yapan bütün gazeteler için de geçerlidir. Çünkü basın iç politika ile ilgili yazılarda sadece belirli sınırlar içinde kalarak yazabilmekteydi ve bu sınır hükümet tarafından belirlenmekteydi. Bu nedenle de iç politikayla ilgili sorunlar basında yer almazken, sadece iktidarın verdiği talimatlar ve açıklamalar basında kendine yer bulabilmekteydi (Deringil, 2011: 30).

Türkiye, İsmet İnönü önderliğinde savaş boyunca bir denge politikası yürütmüş ve ülkenin güvenliğini öncelikli tutarak tarafsızlığını sürdürmeye çalışmıştır.¹⁹ Savaşın

¹⁸ Nadir Nadi (1979: 24), 1939 yılında basının durumunu şu şekilde anlatmıştır: “Milli Şefe, hükümete ve CHP’ye dil uzatmak yasaktı. Hükümetin genel tutumu hiçbir şekilde tenkid edilemezdi. Bu itibarla gazeteler daha ziyade dünya politikası üzerinde durmaya önem veriyorlardı.”

¹⁹ Türkiye’nin bu dönemki tarafsızlık politikası pasif olarak savaşın takip edilmesinden ziyade, “Etkin Tarafsızlık” (Active Neutrality) kavramıyla açıklanmaktadır. Buna göre Türkiye tam seferberlik koşullarına

başlamasından hemen sonra, Ağustos 1940'ta Almanya ile Sovyetler arasında imzalanan Saldırmazlık Antlaşması sonrası *Tan*'ın Sovyet yanlısı, Almanya karşıtı yazıları daha fazla tepki çekmeye başlamıştır. Özellikle Sabiha Sertel'in yazılarının hükümet tarafından hoş karşılanmaması sonucunda *Tan* gazetesi kapatılmıştır. Gazetenin kapatılmasında Tek Parti hükümetinin yürüttüğü denge politikası etkili olmuştur. Çünkü bu süreçte hükümet, bir taraftan İngiltere ile müttefikliğini yürütmeye çalışırken, diğer taraftan Almanlar ile antlaşma yolları aramıştır. Dolayısıyla hassas dengelerin gözetildiği bir süreçte Sertel'in yazıları, hükümetin tepkisine neden olmuştur. Gazetenin kapatılmasından bir süre sonra yapılan başvurular, netice vermiş ve gazete tekrar açılmıştır. Ancak Sabiha Sertel'in gazetede yazmaya devam etmesine izin verilmemiştir. Bir süre sonra ise dış politika konularında yazmaması koşuluyla geri dönebilmiştir (Vural, 2008: 385). Ancak Sabiha Sertel'in yasaklılık süresi bittikten sonra yazdığı emperyalizm karşıtı yazılar nedeniyle yazı yazması bir yıl yasaklanmıştır (Sertel, 1987: 244-245). Savaş dönemi boyunca, basın üzerinde baskılar ve yasaklamalar savaşın yarattığı hassas dengelerden kaynaklandığı görülmektedir. Ancak savaş boyunca basın da, Tek Parti hükümetine paralel bir şekilde, savaşın gidişatına göre konum almıştır. Örneğin Türkiye basının müttefik devletlere daha yakın olduğu savaşın ilk yıllarında, Polonya işgalinin müttefik devletlerin yardımı ile son bulacağı ve Almanya'nın geri püskürüleceğine yönelik haberler yapılmıştır. Ancak beklen yardımın bir türlü gelmemesi ve daha sonrasında saldırının Almanya tarafından gerçekleştirilmesi, bütün havayı bir anda değiştirmiştir. Fransa'nın yenilmesi ile birlikte, Almanya'ya karşı daha dengeli bir dil kullanılmaya başlanmıştır (Koçak, 1986: 50). Ancak savaşın seyri içerisinde koşullar değiştikçe ve Türkiye'nin politikasının da etkisiyle basının mihver devletlerle ya da müttefiklerle ilgili haberlerinde de değişimler yaşanmıştır. *Tan* gazetesi ise basının genel tutumunda değişimler yaşandığı süreçlerde, basının genelinden daha farklı bir siyasi tavır içerisinde olmuştur. *Tan* gazetesi, gazetenin sahipleri ve yöneticileri olan Sabiha ve Zekeriya Sertel'in politik görüşleri dahilinde gelişen bu çizgi nedeniyle diğer gazetelerden tepkilerle karşılaşmıştır.

Mehmet Zekeriya Sertel'in 1938'de başyazar olduğu *Tan* gazetesi, Türkiye'nin savaşta Almanya'nın yanında yer alması gerektiğini düşünenlerin karşısında bir yerde konumlanmıştır. *Tan*, bu yayın politikası nedeniyle dönemin basını ile kimi zaman haftalarca süren, birçok tartışma yaşamıştır.²⁰ Gazete, savaşın ilk yıllarında Alman yanlısı olarak

geçip, silahlanacak ve savaş koşullarını lehine çevirmeyi deneyecekti. Selim Deringil'e göre; "19 Ekim 1939'da İngiltere ve Fransa'yla imzalanan Askeri ittifak ve 18 Haziran 1941'de Almanya ile akd olunan Karşılıklı Saldırmazlık Anlaşması bu çerçevede değerlendirilmelidir." (Deringil, 1986: 23).

²⁰ Bu tartışmalardan biri Alman Propaganda Bakanı Gobbels'in bir nutku sonucu *Cumhuriyet* ve *Tan* arasında çıkan kavgadır. Gobbels konuşmasında "“Davamız Lehistan'da, Avusturya'da, Bulgaristan'da, Sırbistan'da, Türkiye'de muvaffakiyetle yürümektedir” sözlerini Sabiha Sertel'in gazetedeki “*Görüşler*” sütununa “Herr

gördüğü gazetelerin karşısında, Türkiye'nin savaşta yer almaması gerektiği, müttefik devletlerle bilhassa da İngiltere ile iyi ilişkiler kurması gerektiği üzerine yayınlar yapmış ve bu iyi ilişkilerin Türkiye açısından faydalarını ön plana çıkarmıştır (Vural, 2008: 384-385).

Türkiye, savaşın ilk yıllarında, kuzey komşusu olan Sovyetler Birliği'ne karşı dostane bir tutum sergilemiştir (Deringil, 2011: 70-77). Türkiye'nin dış politikadaki bu tavrı, basına da yansımış ve savaşın ilk yıllarında Sovyetlerle ilgili olumlu değerlendirmelerde bulunulmuştur (Güvenir, 1991: 157). Savaşın ilk yıllarında Sovyetler ile Almanya'nın yakın ilişkileri karşısında Türkiye, müttefik devletler ile Sovyetlerin yakınlaşması için çaba harcamıştır. Bu nedenle Fransa ve İngiltere'yle imzalanacak olan ittifak antlaşmasına Sovyetler Birliği'ni de dahil etmeyi denemiş, ancak dönemin Dışişleri Bakanı'nın Moskova'da gerçekleştirdiği görüşmeler sonuçsuz kalmıştır. Bu durum Sovyetler ile Türkiye arasındaki ilişkilerde soğukluk yaşanmasına neden olurken, soğukluk savaş boyunca artarak devam etmiştir (Öztekin, 2016: 168-169).

Buna rağmen Türkiye basını, savaşın ilk yıllarında müttefiklerle ilgili olumlu yayınlar yaparken, Sovyetler Birliği'yle ilgili de dostane bir tutum sergilemiştir. Basının Sovyetlere karşı ılımlı yayınlar yapmasının nedeni ise Türkiye'nin müttefikler ile Sovyetler yakınlaşması için çaba harcayan dış politika anlayışından ileri gelmektedir. Bununla birlikte *Tan* gazetesinde de, basındaki genel tutumla paralel bir şekilde Almanya ile ilgili olumsuz yazılar çıkarken, Sovyetler Birliği'yle iyi ilişkilerin önemi vurgulanmıştır. *Tan* gazetesinin bu dönemdeki yayın anlayışı, siyasal sitemle ilgili eleştiri getirmeyen, siyasal iktidar ile uyumlu, faşizm karşıtı, Müttefik devletler ve Sovyetler Birliği yanlısı olarak nitelendirilebilir.

2.2. Almanya ile Dostane İlişkiler ve Denge Politikası

2 Mart 1941 tarihinde Almanya'nın savaşta üstün konuma gelmesi ve Balkanları işgal etmeye başlaması ile birlikte, Türkiye basınındaki Almanya karşıtı hava yerini bu ülkenin “dost” olarak görüldüğü bir ortama bırakmıştır. Değişen dengeler ile birlikte tekrar ortaya çıkan ve özellikle basın alanında faaliyet yürüten Turancı akımlara karşı hükümetin hoşgörü ile yaklaştığı bir döneme girilirken, Müttefik devletlere karşı hükümetin tutumunda bir değişiklik olmamıştır (Güvenir, 1991: 158-159). Bu dönem, *Tan* gazetesinin değişen koşullar

Goebbels Doğru Söylüyor” başlığı ile faşizm karşıtı bir yazı kaleme almıştır. Bunun üzerine 18 Ekim 1937’de *Cumhuriyet*’te isimsiz olarak “Bir nutuk üzerine koparılan lüzumsuz gürültüler” başlıklı bir yazı çıkmıştır. Bu yazılar ile başlayan, faşizm ve Alman propagandası ekseninde ilerleyen polemikler günlerce devam etmiştir. Sertel, *Cumhuriyet*’i Gobbels’in avukatlığı ile suçlarken, *Cumhuriyet* ise Sertel’i “komünist propagandacısı” olmakla suçlamıştır. Aynı zamanda, Yunus Nadi ve Ahmet Emin Yalman arasında da Gobbels’in nutku üzerinden tartışmalar yaşanmıştır (Karaca, 2008: 127-160).

karşısında Sovyetler Birliği yanlısı yayınlarını sürdürmede zorluklar yaşadığı dönem olmuştur.

Tan gazetesinde yayınlanan Almanya karşıtı yazılar bu dönemde basının daha fazla tepkisini çekmeye başlamıştır. Türkiye'nin Almanya'nın yanında savaşa girmesinin sonuçlarının ağır olabileceği yönünde yayınlar yapılmıştır. Örneğin Sabiha Sertel, Almanya'nın işgal ettiği ülkelerde gerçekleştirdiği savaş suçları ve Yahudilere yönelik soykırım faaliyetleri ile ilgili yazdığı bir yazısı üzerine hedef haline getirilmiştir. Peyami Safa tarafından Sertele yönelik ağır eleştiriler yapılırken, yine *Cumhuriyet*'te yer alan karikatürler ve yazılarda "Bolşevik Dudusu", "Eli Maşalı Çingene" gibi ifadeler yer almıştır (Sertel, 1987: 208-209).

1941 yılının Mayıs ayında Tek Parti hükümeti, bir taraftan Almanya'yla ilişkilerini güçlendirirken, bir taraftan da basına bu konu ile ilgili resmi görüş dışında herhangi bir yazının yayınlanmaması için talimatlar vermekteydi (Güvenir, 1991: 159). Planı Sovyetler Birliğine saldırmak olan Almanya, Türkiye ile bir çatışma yaşanması ihtimalini en aza indirebilmek için, Türkiye'ye bir Saldırmazlık Paktı teklif etmiştir. Dış politikasındaki tarafsızlık anlayışı ile örtüşen bu teklifin Türkiye tarafından kabul edilmesiyle, antlaşma 18 Haziran 1941'de Ankara'da imzalanmıştır (Avcıoğlu, 1974: 1514-1516; Ataöv, 1965: 92-93; Gürun, 1983: 24-33). Saldırmazlık paktının imzalanması sonrası, basının genelinde görüldüğü gibi, *Tan* gazetesinde de Almanya aleyhtarı yazılar sona ermiştir. Saldırmazlık Paktı'nın imzalanması sonrasında, hükümetin yönlendirmesinin de etkisiyle, Türkiye basını antlaşmayı desteklemiş ve basında bu yönde yazılar kaleme alınmıştır.²¹

Türkiye'nin Almanya ile yakınlaşması müttefikler cephesinde rahatsızlık uyandırırken, bu süreçte müttefiklerin Türkiye kamuoyundaki propaganda faaliyetleri artmıştır.²² Bu dönemde, İngiltere'nin propaganda faaliyetleri kapsamında Almanya'nın Türkiye'ye saldıracağına dair haberler dolaşıma sokulmaya başlanmıştır (Güvenir, 1991: 159). Ancak bu faaliyetlerin basın üzerinde bir etkisi olmamış, *Tan* gazetesi de dahil, basında Almanya'nın Türkiye'ye saldırabileceğine dair bir kanı oluşmamıştır. Antlaşmanın imzalanması sonrasında Mehmet Zekeriya Sertel, Almanya'nın Türkiye'ye saldıracağına yönelik dedikoduların son bulması ve Türkiye-Almanya dostluğunun pekişmesinin önemine vurgu yapan bir yazı kaleme almıştır (Öztekin, 2016: 183).

²¹ Alman Büyükelçisi Franz von Papen tarafından Alman Dışişleri Bakanlığı'na Türk basınının antlaşmayı destekleyeceğinin güvencesini şöyle iletmıştır: "Saraçoğlu Türk radyo ve basınının anlaşmaya gereken sıcak ilgiyi göstermesini sağlayacaktır." (Dupont, 1968: 35).

²² İngiltere'nin bu dönemde Türkiye üzerinde nüfuzunu artırmak için yürüttüğü siyasi faaliyetlerin ayrıntıları için bk. Avcıoğlu, 1974: 1530-1531.

Türkiye ile Almanya arasında imzalanan antlaşmadan dört gün sonra, Almanya'nın Sovyetler Birliğine saldırısının başlaması, Türkiye basınında Komünizm aleyhtarlığı üzerinden Almanya'nın saldırısını destekler nitelikte yazılar yayınlanmasına neden olmuştur. *Ulus* gazetesinden Falih Rıfkı Atay ile *Vatan* gazetesinden Ahmet Emin Yalman, Alman saldırısının haklılığına değinirken; *Cumhuriyet* gazetesi, saldırıyı “Yeni Bir Haçlı Seferi” başlıklı bir yazı ile vermiştir. *Yeni Sabah* gazetesinden Hüseyin Cahit Yalçın ise komünizmin yıkılmaya muhtaç otoriter bir rejim olduğuna değinmiştir²³ (Güvenir, 1991: 163). Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırısı, *Tan* ve diğer gazeteler arasında ayrışmanın daha görünür hale gelmesine neden olmuştur. Çünkü *Tan* gazetesi, her ne kadar dış politikadaki manevralara göre yayın politikasını değiştirmiş olsa da, savaş boyunca Sovyet yanlısı yayın politikasını sürdürmüştür. Bu nedenle de Almanya ile Sovyetler arasında başlayan savaşta, basının genelinin aksine, Sovyetler Birliğini savunmayı sürdürmüştür. Bu durum ise *Tan* gazetesine yönelik artarak devam edecek olan saldırıların çıkış noktası olmuştur.

Alman saldırısı sonrası basında Sovyetler Birliği üzerinden komünizm karşıtı söylemler arttıran bir diğer unsur ise İngiltere'nin Alman saldırısı karşısında Sovyetler Birliğini koşulsuz desteklemesi olmuştur. Böyle bir desteğin İngiltere ve Rusya arasında, Türkiye aleyhine gizli antlaşmaların yapılabileceği bir yakınlaşma olarak görülmüştür (Deringil, 2011: 150). Aynı dönemde Hitler, Sovyetler Birliği'nin Boğazlar ile ilgili planları olduğu yönünde açıklamalar yapmıştır²⁴ (Ataöv, 1965: 82-83). Bu gelişmeler ile birlikte Türkiye basınında Sovyetler Birliği karşıtlığı artarken, *Tan*'ın yayınlarına karşı tepkiler de aynı oranda artmıştır.

Tan, Almanya ile SSCB arasındaki savaşla ilgili yayınlarında, hükümetin denge politikasıyla paralel, Anadolu Ajansı'ndan gelen bildirimleri yorumsuz olarak aktarmış ve Almanya'nın güçsüz yönlerine vurgu yaparken, Müttefiklerin üstünlüğü üzerinde durmuştur (Öztekin, 2016: 182-186). Bununla birlikte Pearl Harbor saldırısı sonrası, Amerika'nın Müttefiklerin yanında savaşa dahil olması ve 1942 yılının sonlarında Doğu Cephesinde üst üste kazanılan zaferlerle birlikte, savaş Müttefiklerin lehine dönmeye başlamıştır. Almanya'nın Stalingrad yenilgisinden sonra ise, Müttefiklerin Türkiye üzerinden Balkanlarda yeni bir cephe açmak için baskıları artmıştır (Aydın, 2009: 450). Bununla birlikte Türkiye'nin Almanya'nın tamamen Avrupa'dan silindiği bir sistemde Sovyetler Birliği'nin Balkanlar ve

²³ Bu yazıların, CHP'de milletvekilliği yapan/yapmış gazeteciler tarafından yazılmış olması hem Alman saldırısı karşısındaki resmi görüşü yansıtmaması hem de bu saldırının etkisiyle basında yükselen komünizm karşıtlığını göstermesi açısından önemlidir.

²⁴ Hitlerin açıklamaları sonrası, Türkiye'nin çekincelerini gidermek adına 10 Ağustos 1941 günü SSCB ile İngiltere tarafından Türkiye'ye bir nota verilerek, SSCB'nin Montreux Boğazlar Sözleşmesi'ne sadık kalacağı ve İngiltere'nin Türkiye'nin toprak bütünlüğüne saygı gösterdiği vurgulanmıştır (Gürün, 1983: 86).

Avrupa’da egemen olabileceği düşüncesinden kaynaklı savaşa dahil olmak istememesi, Müttefikler ile ilişkilerinde sorunlar yaşamasına neden olmuştur. Ancak Müttefiklerin Türkiye’nin savaşa dahil olmaması durumunda Sovyetlerin istekleri karşısında yalnız kalabileceği ve tecrit edilebileceği yönünde imaları, Türkiye dış politikasının seyrini de etkilemiştir. Bu nedenle İnönü, Müttefiklere savaşa dahil olacağı yönünde güvence vermesine rağmen savaşa dahil olmayarak, bir oyalama politikasına gitmiş ve bu politika 1945 yılına kadar devam etmiştir (Zürcher, 2000: 297-298). *Tan* gazetesi ise bu süreçte, Müttefiklerin Türkiye’yi savaşa dahil etme istekleri karşısında, hükümetin savaşa dahil olmama politikasını desteklemiştir. Ancak savaşa dahil olmamakla birlikte, Rusya ve Müttefikler arasında oluşacak bir ittifakta Türkiye’nin de yer alması gerektiği savunulmuştur (Öztekin, 2016: 173-177).

Tan gazetesi, bu dönemde iç politikadan daha çok savaşın seyrine odaklanmış, yayınlarında hükümetin dış politikasına karşı bir tutum sergilememiştir. Dış politikada hükümet desteklenirken, Almanya’yla ilgili yayınlarda resmi görüşün dışına çok fazla çıkılmamıştır. *Tan*’ın, hükümetin dış politikasında destekleyici bir tutum sergilemesinde ve faşizm karşıtlığı temelinde gerçekleştirdiği Almanya aleyhtarı yazılarına son vermesinde iki önemli unsurun olduğu söylenebilir. Öncelikle ilk bölümde belirtilen Türk Ceza Kanunu, Matbuat Kanunu, Sıkıyönetim Kanunu gibi yasalar çerçevesinde hükümetin, dış politikayla ilgili yayınlar hakkında verdiği talimatlar ve bu talimatlara uyulmaması durumunda verilebilecek cezaların caydırıcılığıdır. İkinci unsur ise *Tan* gazetesinin savaşın başından itibaren Türkiye’nin savaşa dahil olmaması gerektiği tezini savunuyor oluşudur. Çünkü hükümetin bu dönemde iki tarafa karşı eşit mesafede durması, *Tan*’ın dış politikadaki beklentileri ile örtüşmektedir. Dolayısıyla *Tan* gazetesi bu dönemde, Almanya aleyhtarı yazılarını azaltırken daha çok müttefik devletlerin gücüne ve başarılarına odaklanmıştır.

2.3. Müttefiklerle Sorunlar Karşısında *Tan*’ın Yayın Politikası

İkinci Dünya Savaşı’nın başlangıcından itibaren Türkiye ve İngiltere arasındaki ilişkilerde Türkiye’nin savaşa dahil olmasındaki isteksizliğinden kaynaklı problemler yaşanmıştır. Ancak bu problemler, 1944 yılında Müttefik hava üstleriyle ilgili hazırlıkların yapılması için İngiliz bir askeri heyetinin Türkiye’ye gelişiyle görünür hale gelmiştir. Türk yetkililer ile İngiliz yetkililer arasında çıkan anlaşmazlıklardan sonra, heyet Türkiye’den memnuniyetsizlik içinde ayrılmış, akabinde İngiltere Türkiye ile ilişkilerini dondurmuş ve Amerika’nın da aynı tepkiyi göstermesini istemiştir (Deringil, 2011: 237-241). Türkiye ile Müttefikler arasında yaşanan bu gerilim, savaşın başından itibaren Müttefikler ve Sovyetler

Birliğı ile iyi ilişkiler kurulması gerektiğı yönünde yayınlar yapan *Tan* gazetesinde de gündem olmuştur. *Tan* gazetesi, İngiltere ile yaşanan krizde Türkiye'nin haklılığına vurgu yaparken, Almanya'nın halen güçlü ordulara sahip olmasından kaynaklı, Türkiye'nin savaşa girmeme politikasına saygı gösterilmesi gerektiğini vurgulamıştır. *Tan*, bu süreçte İngiltere ile Türkiye arasındaki ilişkilerin geliştirilmesinin gerekliliğine vurgu yapan yazılar yayınlarken; Zekeriya Sertel, Türkiye basınının İngiltere aleyhtarı yazılarında temkinli olması gerektiğini vurgulamıştır (Öztekin, 2016: 177-179). Bu dönemde Türkiye'nin Almanya ile yürüttüğü ticari ilişkiler ve krom sevkiyatının Müttefikler cephesinde yarattığı rahatsızlık artmış, bu nedenle Türkiye'ye nota verilerek Almanya ile ticari ilişkilerin sona erdirilmesi talep edilmiştir.²⁵

Türkiye'ye verilen notaları takip eden süreçte Türkiye, Almanya ile krom ticaretini önce yarı yarıya düşürmüş hemen ardından 20 Nisan 1944'te ise Almanya ile krom ticaretini tamamen durdurmuştur. Ancak bu olaydan 2 ay sonra Haziran 1944'te, Boğazlardan geçen Alman savaş gemilerinin tekrar gündeme gelmesi Müttefiklerle gerilimi tekrar tırmandırmıştır. Dış İşleri Bakanı'nın görevden alınması ve Saraçoğlu'nun telkin edici açıklamaları sayesinde yaşanan kriz aşılmıştır (Weisband, 1974: 323-335). Yaşanan bu gelişmelerden sonra, Almanya ile ilişkilerin dondurulduğu Türkiye'nin Müttefik devletlere yakınlaştığı bir sürece girilmiştir. *Tan* gazetesi, yine müttefiklerle yaşanan sorunlar karşısında Türkiye'nin dış politika çizgisinden çok farklı bir çizgide yayın yapmamış olmakla birlikte, Müttefik devletlerin Türkiye'yle ilgili politikalarına karşı eleştirel bir tutum sergilemiştir.

2.4. Türkiye'nin Yeni Dünya Düzeninde Yer Alma Çabaları ve *Tan*'ın Yayın Politikası

Müttefiklerin savaşa dahil olması yönünde Türkiye'ye yaptığı baskılar ve bu baskılar sonunda Almanya'yla tüm ilişkilerin kesilmesiyle birlikte, Türkiye dış politikasında Müttefiklerin arzu ettiği çizgiye gelmiştir (Weisband, 1974: 336-342). Müttefiklerin talepleri doğrultusunda Almanya ile tüm ilişkilerin kesilmesi, basının yayın politikasında değişikliğe neden olmuştur. Basında Müttefik yanlısı söylemler, bu dönemde artmaya başlamıştır. Bununla birlikte *Tan* gazetesi, zaten savaşın başlangıcından itibaren Sovyetler Birliğı ve Müttefiklere yakın bir tutum sergilediğı için olağan yayın politikasını devam ettirmiştir. Ancak Almanya'nın Türkiye içerisindeki Turancı akımlara verdiği destek ve Türkiye'deki Turancı dergiler üzerinden Alman propagandası devam etmiştir. Türkiye 1941 yılında Almanya ile iyi ilişkiler yürüttüğü dönemde Turancı akımlara ve bu akımların yayın organlarına karşı hoşgörölü bir tavır takınırken, savaşın seyri içerisinde değişen şartlardan

²⁵ Türkiye ile Almanya arasındaki krom ticareti ve bu ticaretin Müttefikler üzerinde yarattığı rahatsızlığın detayları için bk. Karakaş, 2010.

kaynaklı, 1944 yılı ortalarından itibaren bu akımlara karşı tutumunu sertleştirmiştir. Dış politikadaki çizginin değişmesiyle birlikte Turancı akımlara yönelik bir tutum değişikliğinin yaşanacağını ilk göstergesi ise İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 tarihli konuşmasındaki “İrkçılar ve Turancılar gizli tertiplere ve teşkillere başvurmuşlardır. Vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz.” ifadeleri olmuştur (Aydın, 2009: 468).

Almanya'yla ilişkilerin dondurulması ve Müttefiklerle sağlanan dostluk ortamı sonrası, Türkiye basınında Müttefiklere ve özellikle İngiltere'ye karşı dostane bir tutum sergilenmiştir. Savaşın seyri içerisinde basın, dış politikaya paralel bir şekilde daha önce İngiliz ve Müttefik yanlısı tutumlar sergilemiş olsa da, bu dönemde basında İngiltere'ye karşı sempati bir hayli artmıştır. Örneğin daha önce İngiltere ve Müttefikler aleyhtarı yazılar kaleme alan Hüseyin Cahit Yalçın ve Falih Rıfkı Atay, İngiltere'ye duydukları sempati ve Müttefiklerin savaşı kazanacağına duydukları inanç üzerine yazılar kaleme almışlardır. Yine bu dönemde Sovyetler Birliği'ne karşı da Türkiye basını olumlu bir tutum sergilenmiştir. Bunun en net örneği, Sovyetlerle iyi ilişkilerin sürdüğü 1940 yılında olduğu gibi, Sovyetler Birliği'nin kuruluş yıldönümünün basında çıkan yazılarla kutlaması olmuştur (Güvenir, 1991: 199-201).

Tan gazetesinin dış politikadaki tutumunun faşizm karşıtlığı ve Sovyetler Birliği sempatisi çerçevesinde şekillendiğini göz önünde bulundurulduğunda, bu dönem *Tan* gazetesiyle Türkiye'nin dış politikasının örtüştüğü bir dönem olmuştur. *Tan* gazetesi için savaşa dahil olmadan Müttefiklerin yanında yer almak ve Sovyetler Birliği'yle iyi ilişkilerin sürdürülmesi her zaman öncelikli konular olmuştur.

Türkiye bu dönemde, San Francisco Konferansı'na katılabilmek ve Batılı devletler içerisinde yer alabilmek adına, savaş sona ermeden hemen önce, Mihver devletler Almanya ve Japonya'ya savaş ilan etmiştir (Weisband, 1974: 387). San Francisco Konferansı'na katılan Türkiye, bundan sonraki süreçte yönünü Batı demokrasine çevirmiştir. San Francisco Konferansı'na katılan Türkiye temsilcisinin Reuters Ajansı muhabirine, Türkiye'nin modern bir devlet ve demokratik bir ülke olduğu yönünde beyanatlar verirken; İsmet İnönü, 19 Mayıs 1945 tarihli konuşmasında çok partili siyasal hayata geçişin sinyallerini vermiştir (Karpaz, 2010: 229-230). Bu durum Türkiye'nin dış politikadaki Müttefik yanlısı konumunun, iç politikadaki söylemlere yansımalarıdır.

Türkiye'nin savaşın sonunda batılı demokrasiler içerisinde yer alma isteği ve bu istek doğrultusunda çok partili hayata geçiş sürecinde yaşanan gelişmeler, hem Türkiye siyasal hayatı açısından hem Türkiye basın tarihi açısından yeni gelişmeleri ve sancıları beraberinde getirmiştir.

2.5. Türkiye Basınında Yabancı Etkisi

İkinci Dünya Savaşı sürecinde Türkiye basınına fazlaca etkileyen olaylardan biri de, yabancı devletlerin Türkiye’de yürüttüğü propaganda faaliyetleri olmuştur. Çünkü İkinci Dünya savaşında Türkiye’nin yürütmüş olduğu tarafsızlık politikası hem Müttefikleri hem de Mihver devletleri mutlu etmemiştir.²⁶ Bu nedenle savaş boyunca iki cephe de Türkiye’yi kendi taraflarına çekmek için çalışmalar yürütmüştür. Özellikle Alman Propaganda Bakanlığı, Türkiye’yi kendi yanında savaşa çekmek için her fırsatta basın üzerinde etki kurmaya çalışmıştır. *Tan* gazetesi ise faşizm karşıtı yayın politikası nedeniyle savaş boyunca Alman Bakanlığının hedefinde olmuştur:

En büyük hedefleri bizdik. Çünkü onlar *Tan* gazetesini kendi propagandalarına en büyük engel olarak görüyorlardı. Bir yandan da İngilizler ve Fransızlar memleket içinde propaganda faaliyetine geçmişlerdi. Bunlar da Türk kamuoyunu ve hükümetini kazanmaya çalışıyorlardı. İki blok da dünya savaşına hazırlanıyordu. Böyle bir savaşta Türkiye'nin durumu çok önemli olabilirdi. Onun için Türkiye'yi kazanmaya büyük değer veriyorlardı. Sovyet basın ataşesi de arada bir basını dolaşıyor, onları aydınlatmaya çalışıyordu. Fakat bütün bu propagandanın üstünde Sovyet dostluğu duruyordu. Her yıl 1921 Sovyet-Türk Dostluk Antlaşması ve Büyük Ekim Devrimi'nin yıldönümü münasebetiyle Sovyetler lehinde yazı yazmak, basında gelenek haline gelmişti. Basın Yayın Genel Müdürlüğü bir-iki gün önce bütün başyazarlara bu tarihleri hatırlatırdı. Atatürk, Sovyet dostluğuna büyük önem verirdi. Bu dostluğa herhangi bir gölge düşmemesine dikkat ederdi. Sık sık basına Türk-Sovyet dostluğu konusunda yazılar yazmak için direktifler verilirdi. İşte ben işbaşına geçtikten sonra *Tan* gazetesinde bu koşullar içinde çalışmaya başlamıştım. Gazetenin güttüğü politika, şu iki noktada toplanıyordu: Sovyet dostluğu ve faşizm düşmanlığı (Sertel, 2001: 190).

Savaşın hemen başlarında, Türkiye, İngiltere ve Fransa arasında henüz üçlü ittifak antlaşması imzalanmamışken, Almanya antlaşmanın gerçekleşmemesi için büyük çaba sarf etmiştir. Alman Dışişleri Bakanı ve Almanya’nın Ankara Büyükelçisi çeşitli görüşmelerde Türkiye basınındaki Alman karşıtlığından duydukları rahatsızlığı dile getirmişlerdir (Koçak, 1986: 50). Bu dönemde Hitler ve Mussolini’yi yeren bir karikatüre yer veren *Vatan* gazetesi, 9 Aralık 1942 ile 7 Şubat 1943 tarihleri arasında üç ay süre ile kapalı kalmıştır (Koçak, 1986: 50). Almanya, hükümet üzerinden Türkiye basınına baskı kurmak dışında, ekonomik olarak da baskılarını sürdürmeye devam etmiştir. Türkiye ile geniş bir ticaret hacmine sahip olmasından kaynaklı Alman şirketler, gazete ilanlarını geri alarak gazeteleri zor duruma sokmayı denemiştir. Bununla birlikte Almanya, Türkiye’nin kâğıt ihtiyacının büyük bir

²⁶ Müttefik devletler Türkiye’nin yürüttüğü bu politika karşısındaki rahatsızlıklarını açıkça dile getirmişlerdir; “9 Ağustos 1942 tarihli İngiliz dışişleri muhtırasında bu politika, “kesinlikle ahlak dışı” ve “Gandi-vari” olarak değerlendiriliyor, Türk kadrolarının savaşın akışına göre politika ayarlamalarını kınamak için “klasik bir Türk politikasıya da kurnazlığı inkar edilemez” deniliyordu.” (Deringil, 1986: 23).

kısmını karşılamakta olduğu için, kendisi lehine yayın yapan gazetelere bu konuda daha çok destek vererek basın üzerindeki etkisini arttırmaya çalışmıştır (Glasneck, 1977: 24).

Almanya, kendisine karşı Türkiye basınında yer alan haberlere önlem almak adına çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Özellikle *Tan* gazetesinin yaptığı haberlerden rahatsızlık duyulması nedeniyle Alman firmalarının *Tan*'a verdikleri ilan ve reklamlar durdurulmuştur. Ayrıca *Tan* gazetesinin Almanya düşmanı olduğu gerekçe gösterilerek, iktidar eliyle kapatılmasına çalışılmıştır. Bu dönemde *Tan* gazetesi, Alman bir firma tarafından satın alınmaya bile çalışılmıştır (Koçak, 1986: 50). Savaşın başladığı ilk yıllarda antifaşist ve Nazizm aleyhinde yayın politikası nedeniyle *Tan* gazetesine, Alman firmalar tarafından verilen reklamlar kesilmiştir. Zekeriya Sertel “Basın üzerinde müessir [etkili] olmanın en kestirme yolu ilandır” diyerek, Alman firmalarının Türkiye’de hangi gazetelere ilan vereceğini belirlemekte olan, Bayer şirketinin *Tan* gazetesine verdiği ilanları kesmekle tehdit ettiğini açıklamıştır (Çavdar, 2007: 484-485).

Almanya, Türkiye üzerindeki propaganda faaliyetlerini sadece basına baskı kurulması şeklinde yürütmemekteydi. Propaganda faaliyetlerinin bir diğer ayağı ise doğrudan doğruya denetim altında tutulan yayınlardı. Türkiye’de yayın yapan altı Alman haber ajansı dışında, “Beyoğlu” ve “İstanbul” dergileri (Fransızca), “Yeni Dünya” (Türkçe), Alman propaganda bakanlığına tarafından yayımlanan “Signal” (Fransızca, Almanca, İngilizce ve Türkçe) dergileri ile Almanca yayınlanan günlük gazete “İstanbul” bulunmaktaydı (Glasneck, 1977: 19-20). Propaganda faaliyetleri için kullanılan başlıca yayın ise, 1933-1944 yılları arasında İstanbul’da günlük yayınlanan, “Turkische Post” gazetesi olmuştur. Tüm bunlarla birlikte Alman propaganda faaliyetleri, asılsız haberlerin üretilmesi yoluyla, Türkiye’nin komşu ülkeleri Yunanistan ve Sovyetlerle arasının açılması için de çalışmıştır (Güvenir, 1991: 151-153). Almanya’nın Türkiye üzerindeki propaganda faaliyetleri basın ile sınırlı kalmazken; Alman diplomasisi, Türkiye’de Almanya karşıtı yayınların azaltılması için iktidara baskı yapmıştır. Bu çabaların sonucunda ise 18 Haziran 1941 tarihinde, Almanya ve Türkiye ortak bir açıklama gerçekleştirmiştir. Bu ortak açıklamaya göre; “Alman-Türk ilişkilerine yer veren dostluk ve karşılıklı güven ruhuna her zaman uyacaklarıdır.” Karşılıklı yapılan bu açıklama üzerine Türkiye basını, Almanya lehine bir tutum sergilemeye başlamıştır. Ancak Almanlar, propaganda faaliyetlerinde en fazla etkiyi dönemin gazete sahiplerine ve gazetecilerine rüşvet vererek sağlamıştır (Glasneck, 1977: 22-24). Almanya’nın propaganda faaliyetlerinden en fazla etkilenen gazete ise *Tan* olmuştur. Çünkü *Tan* dışındaki diğer gazeteler Türkiye’nin yürüttüğü politikadan sapma yaşamazken, *Tan* gazetesi her zaman faşizm karşıtı ve Sovyet

yanlısı yayınlarını sürdürmüştür. Bu nedenle Almanya ve Tek Parti yönetiminin yayınlarından en çok rahatsızlık duydukları *Tan* gazetesi olmuştur.

Almanya'nın yürüttüğü propaganda faaliyetleri birçok alanda devam etmiştir. Anadolu Ajansı'na yapılan baskılar sonucunda ise Türkiye, tarafsızlık politikasına ters düşecek bir şekilde, burada çalışan 26 Yahudi memuru işten çıkarmıştır (Alemdar, 1987: 52; Glasneck, 1977: 26).

Müttefik devletler ise, "Do You Speak English", "Parade", "Images", "Realite", ve "USA" gibi destekledikleri çeşitli dergiler ve batılı haber ajanslarıyla propaganda faaliyetlerinde bulunmuşlardır. Hem müttefik devletlerin hem de Almanya'nın etkin olarak propaganda için kullandığı bir diğer yöntem ise radyolar olmuştur. Alman, İngiliz ve Amerikan radyoları, Türkçe yayınlar yaparak propaganda faaliyeti yürütmüşlerdir. (Çavdar, 1999: 399). Türkiye'deki İngiliz propaganda faaliyetlerini ise İngiliz Büyükelçiliği bünyesinde çalışma yürüten Basın Ataşeliği yürütmüştür (Seydi, 2006: 69). İngiltere, bu ataşelik üzerinden Türkiye basınının İngiltere yanlısı tutum sergilemesi için faaliyetlerde bulunmuştur.

2.6. *Tan* Gazetesinin Dış Politikadaki Konumu

2.6.1. Faşizm Karşıtlığı

Tan gazetesi, İkinci Dünya Savaşı boyunca Türkiye'nin dış politikasındaki ani manevralar nedeniyle zaman zaman artıp azalmış olmakla beraber, faşizm karşıtı yazılarını hep sürdürmüştür. *Tan* gazetesi sürdürdüğü antifaşist yayın politikası nedeniyle, iç siyasette Turancı akımların arttığı süreçte, Turancılar tarafından hedef gösterilmiştir. Savaşın ilk yıllarında ise faşizm aleyhtarı tutumunu Almanya karşıtlığı üzerinden yansıtmaları nedeniyle bu ülke tarafından hedef alınmıştır.

İkinci Dünya Savaşı sürecinde liberal olarak bilinen Hüseyin Cahit Yalçın, Necmettin Sadak ve Ahmet Emin Yalman gibi yazarlar Almanya'nın Sovyetler Birliği'ne saldırmasını destekler mahiyette yazılar kaleme alırken bile *Tan* gazetesi, Sovyetler Birliği'nin mücadelesini destekleyici nitelikte haberler yapmıştır (Çavdar, 2007: 483). *Tan* gazetesinin faşizm karşıtlığı, Alman Nazizm'inin İkinci Dünya Savaşı sürecindeki ilerleyişine karşı bir yayın politikası çerçevesinde gelişmiştir. Ancak *Tan* gazetesi bu yayın politikasını, Türkiye basını içerisinde "Alman yanlısı", "faşist" olarak nitelediği yazarlar üzerinden sürdürmüştür.²⁷ Bu bağlamda Gobbels'in bir nutku sonrası *Cumhuriyet* ve *Tan* arasında çıkan kavgada *Tan*

²⁷ Sabiha Sertel, Türkiye'de Alman yanlısı yazılar yazan isimleri, bir ülke içerisinde düşman ülkenin propaganda dışı casusluk, istihbarat ve sabotaj faaliyetleri tanımlamak için kullanılan, "Beşinci Kol" faaliyetleri yapmakla suçlamıştır (Sertel, 1987: 273).

gazetesi, *Cumhuriyet* gazetesini ve o dönem gazetede yazan Peyami Safa'yı faşistlik ile itham etmiştir. *Cumhuriyet* gazetesinde imzasız olarak çıkan yazılarda ve Peyami Safa imzalı yazılarda ise, Ahmet Emin Yalman ve Serteller komünistlikle suçlanmıştır (Erer, 1965: 30-61). *Tan*'ın faşizm karşıtı yayın politikasında, gazetenin Mehmet Zekeriya Sertel'in yönetimine geçmesinden sonra oluşturulan yazın kadrosunun etkisi çok fazladır. Nazım Hikmet, Behice Boran, Sabbahattin Ali, Niyazi Berkes gibi isimlerin de dönem dönem yazılarıyla yer aldığı *Tan*'ın yazı kadrosu, çoğunlukla sosyalist olarak bilinen isimlerden oluşmaktaydı.

Tan gazetesi faşizmi, demokrasi ile yönetilen ülkeler açısından zararlı bir ideoloji olarak nitelendirirken, Mehmet Zekeriya Sertel, *Tan*'ın en büyük davasını faşizm düşmanlığı olarak açıklamıştır (Öztekin, 2016: 232). *Tan* gazetesi, yürüttüğü faşizm düşmanlığının nedenlerini ise: "Faşizm ile yönetilen ülkelerin başka ülkelerin topraklarında gözü vardır. faşizm, işgalci ve savaşıdır." diyerek açıklanmıştır (Çebi, 1988: 24).

Bu nedenle *Tan* gazetesi faşizm hakkında toplumu bilgilendirici yazılarını savaş boyunca sürdürmüş, faşizm ile yönetilen ülkelerin tehlikelerine dikkat çekmiş ve bu yönetim tarzını Türkiye'de benimsemek isteyenlere karşı çıkararak dış politikadaki muhalefatinin yönünü belirlemiştir

2.6.2. Sovyet Dostluğu

Tan gazetesinin dış politikadaki konumunu belirleyen bir diğer unsur ise Sovyetler Birliği dostluğu olmuştur. *Tan* gazetesinde savaş boyunca, Sovyetler Birliğine karşı olumlu yazılar yayınlanmış, Sovyetler birliği ve Müttefiklerin yanında yer alınması için çaba harcanmıştır. Almanya'nın Sovyetler Birliği ile Türkiye'nin arasının açılması için yaptığı dezenformasyon faaliyetlerini gazeteye taşıyarak kamuoyunu bilgilendirmiştir. *Tan* gazetesinin Sovyetler Birliği'ne karşı geliştirdiği bu tutum, Türkiye basınında komünizm yanlısı olarak anılmalarına neden olmuştur. Mehmet Zekeriya Sertel ise *Tan* gazetesinin Sovyet Birliği ile ilgili yayınlarını şöyle açıklamaktadır:

Tan gazetesi, sesini yükseltmekle kalmadı. Savaş boyunca Nazizm'i savunmuş olanları tek tek teşhire başladı. Nazi ve faşistleri, yazıları, sözleri ve hareketleriyle halkın gözü önüne seriyor, onların bugün demokrasiden yana görünmelerine aldanmamak gerektiğini anlatıyordu. Öte yandan savaş boyunca Sovyetler Birliği'ne karşı yapılmış olan kötü propagandayı silmeye, büyük komşumuz Sovyetler'e karşı olumlu düşünceler yaratmaya çalışıyordu. Atatürk'ün Sovyetler'e karşı güttüğü politikanın canlandırılmasını istiyordu (Sertel, 2001: 216).

Tan gazetesinin Atatürk'ün Sovyetler Birliği'yle kurduğu iyi ilişkileri tekrar canlandırma isteği, savaş sonraki dönemde de devam etmiştir. Ancak savaş sürecinde kötüleşmeye başlayan Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkileri, savaş sonrasında karşılıklı güvensizlikler sonucu tam anlamıyla düzelememiştir. *Tan* gazetesinin savaş boyunca ve savaşın sona ermesinden sonra yürüttüğü Türkiye-Sovyetler Birliği dostluğunu savunan yayın politikası, Türkiye basını tarafından gazeteye ve yazarlarına karşı saldırı amaçlı kullanılmıştır.

2.7. *Tan* Gazetesinin İç Politikadaki Konumu

2.7.1. Siyasal Sistem Karşıtlığı

Tan gazetesi, savaşı sona ermesi ile birlikte oluşan görece özgürlük ortamı içerisinde siyasal sitem ve Tek Parti yönetimi ile ilgili muhalefetin öncüsü olmuştur. *Tan*'ın muhalif yayın anlayışında yazı kadrosunun önemli bir etkisi olmuştur. Çoğunluğu sosyalist görüşteki insanlardan oluşan bu kadronun doğal sonucu ise siyasal sisteme ve Tek Parti politikalarına karşı etkin bir muhalefet olmuştur.²⁸

Tan'ın sosyalist görüşe sahip bir yayın kadrosu oluşturup, etkin bir muhalefet sergilemesindeki kırılma noktası ise 13 Ağustos 1944 yılında süresiz olarak kapatılması olmuştur. *Tan* gazetesi, Mart 1945'te tekrar açılması ile birlikte siyasal sistem ve Tek Parti politikalarına karşı muhalefetini sertleştirmiştir (Öztekin, 2016: 244). *Tan* gazetesi, İkinci Dünya Savaşı sürecinde daha çok Nazizim, faşizm ve Turancılık üzerinden eleştiriler gerçekleştirirken, tekrar açılmasından sonra çok partili siyasal sisteme geçiş ve demokrasi taleplerini arttırmıştır. *Tan*'ın muhalif taleplerindeki bu yön değişikliğinde etkili olan unsur ise İkinci Dünya Savaşı'nı *Demokrasi Cephesi*'nin kazanması ve Türkiye'nin San Francisco Konferansı'yla bu cephedeki yerini almak için attığı adımdır (Güvenir, 1991: 137). Atılan bu adım, basında demokratik bir rejime geçileceği yönündeki algıyı arttırmış ve taleplerin daha yüksek selse dile getirilmesini sağlamıştır. Bu algıyı yaratan bir diğer gelişime ise İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1945 tarihinde yaptığı konuşması olmuştur:

Memleketimizin siyasi idaresi, Cumhuriyetle kurulan halk idaresinin her istikamette ilerlemeleri ve şartları ile gelişmeye devam edecektir. Harp zamanlarının ihtiyatlı tedbirlere lüzum gösteren darlıkları

²⁸ Sabiha Sertel, *Tan*'ın yayın kadrosu için şunları söylemiştir:

Tan'ın yazı kadrosu genişletildi. Sosyalist Partisi'ni kuran Esat Adil Müstecablıoğlu, Ankara Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi doçentlerinden, şimdi İşçi Partisi'nin önderlerinden olan Behice Boran, öğretmen Adnan Cemgil, üniversite öğretmenlerinden Muvaffak Şeref, romancı Sabahaddin Ali, doktor Hulusi Dosdoğru, Aziz Nesin ve diğer ilerici, sol yazarlar da "*Tan*" sütunlarında yer almışlardı. Faşizme, diktatörlüğe karşı savaş daha kuvvetle yürütülüyordu. Bayar grubuyla beraber çalışan eski dışişleri bakanı Tefik Rüştü Aras da '*Tan*'a yazılar gönderiyordu. Muhalefet cephesi yavaş yavaş geliyordu. *Tan* tamamıyla ilerici konuları savunan, anti-faşist, anti-emperyalist bir gazete haline gelmişti (Sertel, 1987: 261-262).

kalktıkça memleketin siyaset ve fikir hayatında demokrasi prensipleri daha geniş ölçüde hüküm sürecektir. En büyük demokrasi müessesemiz olan Büyük Millet Meclisi ilk günden itibaren idareyi ele almış ve memleketi demokrasi yolunda mütemadiyen ilerletmiştir. (Ahmad ve Ahmad, 1976: 13; Kabacalı, 1994: 171).

İnönü'nün savaş sürecinde alınan tedbirlerin kaldırılacağına ve demokratik bir anlayış benimseneceğine yönelik bu konuşması, basının demokrasi taleplerini daha fazla dile getirmesinde etkili olmuştur.²⁹ Bununla birlikte siyasal muhalefet için de bir etki unsuru olan bu konuşmanın hemen sonrasinda, 21 Mayıs günü yapılan bütçe görüşmelerinde bazı CHP'li milletvekilleri, hükümeti eleştirmiş ve 29 Mayıs'taki oylamada ise yedi milletvekili bütçe aleyhinde oy kullanmıştır (Ahmad ve Ahmad, 1976: 13). Daha sonra bu yedi isimden dördü Celal Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes ve Refik Koraltan, Demokrat Parti'yi kurmuşlardır. CHP içerisindeki muhalefeti temsil eden bu dörtlü, Haziran 1945'te CHP Meclis Gurubu'na bir önerge sunarak, demokratik siyasetin benimsenip, çok partili siyasal hayata geçilmesi gerektiği yönündeki taleplerini iletmış ancak öneri ret edilmiştir (Karpaz, 2010: 233; Yeşil, 2001: 51). Ancak Meclis Grubu'nda ret edilen öneri, hem Türkiye'deki siyasal muhalefeti hem de basındaki Tek Parti rejimine karşı muhalefeti cesaretlendirmiştir. Bu gelişmeler, *Tan* gazetesinin muhalefetine de sirayet etmiş ve gazete çok daha sert bir şekilde siyasal sistem eleştirilerini sürdürmüştür. Zekeriya Sertel, bu dönemde basın açısından değişen durumu şöyle açıklamıştır:

Savaş boyunca Almanya'dan yana olan gazeteler ve devlet adamları da şimdi özgürlük ve demokrasiden söz açıyorlardı. Hele bizim ağzımız çözülmüş, sesimiz yükselmişti. Artık açıktan açığa tek şef ve tek parti sistemine son verilmesini, demokrasiye gidilmesini istiyorduk. Her vakit gazetelere telefonla emirler vermeye alışmış bulunan Basın-Yayın Genel Müdürlüğü, hala bu rolüne devam etmek istemiyor değildi. Ama o dönemin geçtiğini onlar da biliyor ve bu kez emir yerine "rica" geliyordu. İstekleri yerine getirilmeyince de seslerini çıkarmıyorlardı (Sertel: 2001: 216).

Mayıs 1945'te gerçekleştirilen bütçe görüşmelerinde bazı milletvekillerinin ekonomiyle ilgili alışılmadık derecede sert eleştirileri, *Tan* gazetesini cesaretlendirici bir diğer unsur olmuştur. Bütçe görüşmelerinde gerçekleşen tartışmaları köşesine taşıyan Mehmet Zekeriya Sertel, tartışmaları "...Mecliste esen hava bir muhalefet havasıdır." diye değerlendirmiştir (Çavdar, 2007: 511). Bu dönemde *Tan* gazetesi siyasal sistem üzerinden

²⁹ Bu taleplerin en fazla yoğunlaştığı ve farklı çizgilerde yer almalarına rağmen siyasal sisteme muhalefet noktasında birleşen 3 gazete olmuştur. Bu gazeteler *Tan*, *Vatan* ve *Tasvir-i Efkar*'dır (Güvenir, 1991: 137).

etkin bir muhalefet yürütmüş, Tek Parti rejimi altındaki ülkenin ekonomik, siyasal, sosyal koşullarının yetersizliği üzerinden siyasal sistem ile ilgili eleştirilerini sürdürmüştür.

2.7.2. Turancılık Karşıtlığı

Türkiye’deki Turancılık akımları, Almanya’nın propaganda faaliyetleriyle basında ve kamuoyunda etki yaratma çabalarının bir sonucu olarak artmıştır. Almanya’nın etkisiyle artan Turancı akımlar, özellikle Almanya’nın Rusya cephesini açması ve bu cephede hızla ilerleyişi ile birlikte etkisini arttırmıştır. Çünkü Almanların Türkiye’yi yeni açılan bu cepheye dahil etme planlarının bir parçası da, Turancı akımların büyük Türk devleti ülkülerini kullanma niyeti olmuştur.³⁰ Almanya, Sovyetler Birliği yönetimi altındaki Müslüman nüfusunun yoğun olduğu Kırım ve Kafkasya gibi bölgelerde hızla ilerlemiştir. Almanlar bu dönemde, Sovyetler Birliği’nden alınan Türk bölgelerinde bir federasyon kurma hakkının Türkiye’ye verilebileceği düşüncesini ortaya atarak,³¹ Türkiye’yi Almanya’nın yanında savaşa sokabilmeyi umut etmişlerdir (Lenczowski, 1956: 142). Almanların propaganda faaliyetlerinden etkilenen Turancılar ise kurmuş oldukları dernekler, dergiler ve gazeteler aracılığıyla Turancılık düşüncesini yaymaya çalışmışlardır (Dupont, 1968: 166).

Tek Parti yönetimi, Turancı yapılanmalara karşı doğrudan bir destekte bulunmamış olsa da Turancılık faaliyetlerine sessiz kalmasıyla birlikte, bu akımların etkinliklerini arttırmıştır (Çavdar, 1999: 399-400). Savaşın gidişatı ile doğrudan ilgili olan Turancılara karşı sessiz kalma politikası ise Almanya’nın Sovyetler karşısında aldığı yenilgilere kadar devam etmiştir.³²

Turancı akımlar, kendilerini daha çok Çınarlatı, Gökbörü, Orhun gibi dergiler üzerinden ifade etmiştir. Bu dergilerde çıkan Turancı yayınlara karşı hükümet, herhangi bir tepki göstermezken, *Tan* gazetesinde de Turancılığa ve bu dergilere karşı çıkan yazılara hükümet göz yummuştur. Türkiye’nin hem Müttefiklere hem de Mihvere eşit mesafede

³⁰ Almanya’nın Türkiye’yi Rusya savaşına dahil etme planları Alman Dışişleri Bakanlığı’nın 2 Aralık 1941 tarihli yazışmalarında şöyle yer almıştır: “Türkiye, iyi niyetle davranmak ve bazı avantajlar sağlamakla Rusya seferine katılabilir. Bu katılma, ordu çevrelerinde olsun, halk içinde olsun çok iyi karşılanır.” (Dupont, 1968: 62).

³¹ Bu bölgede Türkiye’nin etkisi altında bir federasyon oluşturulması düşüncesi, Alman belgelerinden anlaşıldığı kadarıyla, Türkiye’yi savaşa sokabilmek adına Turancılığı artırmaya dönük propaganda faaliyetinden ibarettir: “Şu andaki taktik menfaat, Turancılık fikrini teşvik etmeyi, fakat bunun gerçekleşmesine çalışmamayı gerektirmektedir. Batum ve Bakü Bölgesi’nin Türklere verilmesi bahis konusu olamaz. Sovyetler Birliği’nin parçalanmasından sonra eski Rus Devleti’nin geniş arazisi, yabancıların değil, Almanların nüfuzu altına girmelidir.” (Dupont, 1968: 165).

³² Hükümetin Turancılarla ilgili tavır değişikliğinin ilk göstergesi, faşizm tehdidine dikkat çeken ve Çınaraltı, Bozkurt, Gökbörü, Orhun gibi Turancı dergiler ve bunların yazarları olan Hüseyin Emir Erkilet, Peyami Safa, Nihal Atsız, Yusuf Ziya Ortaç, Orhan Seyfi Orhon gibi isimleri “savaş kışkırtıcılığı” ile suçlayan, Faris Erkman imzasıyla çıkan, “En Büyük Tehlike” isimli bir broşürün TBMM gündemine gelmesi ile olmuştur. Dönemin Dış İşleri Bakanı “Bizim Türkçülüğümüz bu vatanın sınırları içine girmiş olan Türklere ait ve münhasırdır.” sözleriyle Turancılara karşı tepkisini göstermiştir (Çavdar, 1999: 399-400).

durmaya çalışmasından kaynaklanan bu durum, yasaların ve kurumların baskılarının arttığı bu dönemde basın açısından bir canlılık dönemi olmuştur (Güvenir, 1991: 165-175).

Almanya ile iyi ilişkilerin yaşandığı dönemde, Turancı yayınlara yönelik eleştirilere pek rastlanmazken yine en büyük tartışmalar *Tan* gazetesi ve Sabiha Sertel'in yazıları ekseninde çıkmıştır. Bu tartışmalardan en büyüğü, Turancıların çıkardığı "İğneli Fıçı" isimli bir broşürde yer alan Yahudi düşmanı ifadelerden sonra Sertel'in *Tan* gazetesinde yazdığı yazılar ile başlamıştır. Sabiha Sertel, broşür üzerinden çıkan kavgaları şöyle anlatmıştır:

İğneli Fıçı'nın maksadının, memlekette bir ırk düşmanlığı yaratmak, Türk vatandaşları arasına kin sokmak olduğu açıktı. Ben bunun bir hıyanet sayılabileceğini yazdım. Irkçılar hemen dergilerinde hücumla geçtiler. Bana çeşitli hakaretler yaptıktan sonra, beni vatana hıyanetle suçlandırıdılar. Ve aynı zamanda aleyhime bir dava açtılar... Nihayet mahkeme iki tarafın da birbirini hıyanetle suçlandırmak suretiyle, aynı cürümü işlediklerini, suçun aynı nitelikte olması sebebiyle davanın düşmesine karar verdiklerini bildirdi (Sertel, 1987: 238-239).

Ancak savaş sonunda Türkiye'nin Müttefiklerin yanında yer almasıyla birlikte *Tan* gazetesi, Turancı akımlara karşı sütunlarından daha sert eleştirilerde bulunmuş ve Turancı yayınların yazarları ile kavgalara tutuşmuştur. Ülkede Turancı faaliyetlerin artmasının Türkiye'nin Sovyetler Birliği ile ilişkilerine zarar verebileceği düşüncesine sahip olan Sabiha Sertel, bu düşüncesini şöyle ifade etmiştir:

Türkiye'de ırkçılık siyaseti gütmek, vatandaşlar arasında ırk ve din düşmanlığını tekrar alevlendirmek demektir. Sovyetler'e düşman Turancı bir politika, yirmi senede kurulan dostluğu düşmanlığa çevirmek demektir. Fakat ırkçılar, faşistler her tarafta kol salan teşkilatlar ve yayınlar ile bunu hayli başardılar (Sertel, 1987: 204).

Turancı akımlar ile ilgili tartışmaların alevlenmesi ise "En Büyük Tehlike" isimli broşürün TBMM gündemine gelmesi ile olmuştur. Bu broşür üzerinden başlayan tartışmalara, *Tan* gazetesi Turancılığın Türkiye'ye Birinci Dünya Savaşı sürecinde verdiği zararlara ve Turancılığın ortaya çıkışının nedenlerine değinerek, bu yazılar üzerinden eleştirilerini sürdürmüştür (Öztekin, 2016: 331-333). *Tan* gazetesi Turancılık karşıtı yazılarında hükümet cephesinde de değişmeye başlayan ve özellikle İsmet İnönü'nün konuşması sonrasında ortaya çıkan tavır değişikliğini destekler bir çizgide yer almıştır.³³

³³ İsmet İnönü, 19 Mayıs 1944 Gençlik Bayramı konuşmasında Turancı akımlar ile ilgili şöyle söylemiştir:

Türk milliyetçisiyiz. Fakat ülkemizde ırkçılık prensibinin düşmanıyız... Turancılık fikri de gene son zamanların zararlı ve hastalıklı göstergesidir... Turancılar, Türk milletini bütün komşularıyla onulmaz bir surette derhal düşman yapmak için birebir tilsimi bulmuşlardır. Bu kadar şüursuz ve vicdansız

Bu dönemde Turancı yazarlar ile sosyalist yazarlar arasında birçok tartışma yaşanmış, kimi zaman bu tartışmalar hakaret boyutuna varacak seviyeye geldiği için dava konusu olmuştur.³⁴ Bu dönemde birçok dava görülmüş olmakla birlikte, mahkeme sürecinde yaşananlar ve daha sonrasında çıkan olayların Turancıların tutuklanması ile neticelenen bu davalardan en önemlisi Nihal Atsız ve Sabahattin Ali davasıdır. Süreç, Mart ve Nisan 1944 yıllarında yayın yapan Orhun isimli Turancı dergide Nihal Atsız'ın "Başvekil Saraçoğlu'na Açık Mektup" isimli iki yazı kaleme alması ile başlamıştır. Atsız, 1 Mart ve 1 Nisan'da çıkan yazılarında, Başbakan Saraçoğlu'na seslenerek üniversitelerdeki komünizm faaliyetlerini ve bu faaliyetleri gerçekleştiren hocaların isimlerini yazmıştır. Atsız bu yazılarda, Saraçoğlu hükümetinin üniversitelerdeki komünizm faaliyetlerine göz yumduğundan yakınmıştır. Milli Eğitim Bakanı olan Hasan Ali Yücel'in bu isimleri koruduğunu ve bu nedenle görevinden istifa etmesi gerektiğini söylemiştir. Atsız yazılarında birçok isimle ilgili iddialarda bulunmuş, Sabahattin Ali içinse "vatan haini" ifadelerini kullanmıştır. Atsız'ın makalelerinin yayınlanmasından sonra ise Sabahattin Ali, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel'in etkisiyle Atsız aleyhine hakaret ve tazminat davası açmıştır (Erer, 1965: 97-102). Davanın başlaması ile birlikte duruşmalar büyük bir kalabalık tarafından takip edilmiş, davayı takip etmeye gelen gençler "Turancı-komünist" diye ikiye ayrılmıştır. Bir kısım Atsız lehine tezahüratta bulunurken diğer kısım Sabahattin Ali lehine tezahüratlarda bulunmuş, basın ise devam eden davaya büyük ilgi göstermiştir. 3 Mayıs günü yine Atsız'ı desteklemeye gelen bir grup üniversite öğrencisinin mahkeme koridorlarına girerek "kahrolsun komünizm" sloganları atıktan sonra Ulus meydanının da toplanmalarına polis müdahale etmiştir. Mahkeme koridorlarında taşan bu olaylarla ilgili ayrı bir dava dosyası oluşturulmuş, sonraki süreçte ise Turancılara karşı tutuklamalar ve davalar yaşanmıştır (Sülker, 1968: 12-24). *Tan* gazetesinde bu dava ile ilgili birçok yazı kaleme alınmış olsa da en dikkat çekici olanı, Tek Parti yönetiminin yayın organı olan *Ulus* gazetesinde Falih Rıfkı Atay tarafından yazılan ve

fesatçıların tezvirlerine, Türk Milletinin mukadderatını kaptırmamak için elbette Cumhuriyetin bütün tedbirlerini bulacağız... Vatandaşlarım! Emin olabilirsiniz ki, vatanımızı bu yeni fesatlara karşı da kudretle müdafaa edeceğiz (Erer, 1965: 111-112).

³⁴ Gazete sütunlarından mahkeme koridorlarına taşınan bu davlardan biri de Sabiha Sertel ile *Yeni Sabah* gazetesinin ve *Sebil El Reşat* dergisinin sahibi Eşref Edip arasındaki davadır. *Yeni Sabah* gazetesinde ve *Sebil El Reşat* dergisinde Tevfik Fikret aleyhine yazılan yazılar sonrasında Sabiha Sertel de *Tan* gazetesindeki köşesinde, bu yazılara cevaben, yazılar kaleme almıştır. Sabiha Sertel'in yazdığı yazılar sonrasında Eşref Edip bu yazılar ile ilgili bir dava açmıştır. Dava sonucunda ise mahkeme *Tan*, *Yeni Sabah* ve *Sebil El Reşat*'ta çıkan yazıların bir fikir tartışması olduğuna ve Sertel'in yazılarında da herhangi bir hakaret unsuru olmadığına karar vermiştir. Sertel (1987: 202) bu davaya konu alan tartışmaları şöyle anlatmıştır:

Tevfik Fikret de bir gericici ideolojiyi, nazizm ideolojisini savunmak, Atatürk prensiplerini çürütmek için bir araç olarak kullanılıyordu. Ölümünden 24 sene sonra, durup dururken Fikret tekrar sahneye çıkarıldı. Gericilik okları Fikretin çürümüş kemiklerine fırlatıldı. Türk gençleri, Fikretçiler, Akifçiler.. diye iki gruba ayrıldılar. Birbirleriyle tartışmalara, mücadelelere giriştiler. Milliyetçilik, Türkçülük maskesi altında gericiliği koruyanlar Akifi; hür düşüncüyü, insanîyetçiliği devrimciliği benimseyenler Fikret'i savundular. Bu maksatlı hücumlarda ırkçılarla softalar birleşmekte gecikmediler.

Turancıların eleştirildiği bazı yazılara, *Tan* gazetesinin birebir kendi sütunlarında yer vermesi olmuştur. (Öztekin, 2016: 336). Bu durum, *Tan* gazetesinin Turancılık karşıtlığında resmi görüşün çizgisini takip etmesi olarak değerlendirilebilir.³⁵

Tan gazetesinde, özellikle 1944 yılı içerisinde, ülkedeki Turancı akımlara muhalefet edilen birçok yazı çıkarılmıştır. *Tan* gazetesindeki bu yazılarda milli birlik ve beraberlik ihtiyacının var olduğu günlerde, bu birlik duygusunun önündeki engel olarak Turancılar işaret edilmiş ve Turancılar ırkçı-emperyalist olarak tanımlanmıştır. Turancılar mili birliğin ve Türkiye'nin “en büyük düşmanı” olarak nitelendirilmiştir (Çebi, 1988: 34). Ayrıca *Tan* gazetesi Turancılık hareketi üzerine “Kendi Ağızlarından İç Yüzleri” adlı bir yazı dizisi çıkararak önde gelen Turancı isimler ile ilgili yazılar yayınlamıştır. Bu yazı dizisinde, Turancı akımlar içerisinde yer alan isimlerin birbirleri hakkındaki söylemleri ön plana çıkarılmıştır. Bu açıklamalardan biri Atsız hakkında bir diğer Turancı isim olan Reha Oğuz Türkan'ın “Nihal Atsız şeflik malihulyası ve marazi kıskançlık yüzünden Türkçülüğe pek zarar vermiş, ayrılık, düşmanlık, kavga ve skandallar doğurmuş, jurnallerle ve Türk olmayanlarla ittifaka kadar düşmüş, bilhassa yalan ve iftirayı çok kullanmış bir insan” şeklindeki açıklamasıdır (Öztekin, 2016: 338). *Tan* gazetesinin bu yazı dizisini İsmet İnönü'nün 19 Mayıs 1944 tarihli konuşmasının hemen sonrasında çıkarılmaya başlaması, Turancılık karşıtı yazılarında resmi görüşü takip ettiğinin bir diğer göstergesi olarak değerlendirilebilmektedir.

Türkiye'de bu dönemde Turancılık üzerinde basında birçok tartışma yaşanmış, kimi zaman bu tartışmalar hakaretlere varan kavgalara dönüşmüştür. Daha önce değinildiği gibi basına talimatlar aracılığıyla neyi nasıl yazmaları gerektiğini belirten Basın Yayın Genel Müdürlüğü'nün yaşanan bu tartışmalar karşısındaki tavrı ise Tek Parti yönetiminin politikasını göstermesi açısından önem taşımaktadır. Çünkü ülkede Sabbahattin Ali ve Nihal Atsız davası basında geniş yer bulduğu ve bu dava üzerinden birçok tartışmanın yaşandığı süreç karşısında Basın Yayın Genel Müdürlüğü olaylara ilgisiz kalmamıştır. Davanın ilk günkü duruşmasından sonra basına bir talimat gönderen Basın Yayın Genel Müdürlüğü dava ile ilgili haberlerin basında yer almamasını istemiştir: “Nihal Atsız ve Sabahattin Ali davası hakkında kommanter [açıklama-yorum] yapılmamasını, makale yazılmamasını, mahkeme safhalarına ilişkin haberlere son verilmesini rica eder, müteakiplere ait ayrıca iş'aratta bulunulacağını arz ederim.” (Kabacalı, 1987: 20). Basın Yayın Genel Müdürlüğü yine davanın ikinci duruşması için basına benzer bir talimat göndermiştir. Bu talimata uymayarak dava ili ilgili haberler yapan *Son Posta*, *Son Telgraf* ve *Vatan* gazeteleri geçici süreyle

³⁵ *Ulus* gazetesi kuruluş itibarıyla CHP'nin yarı resmi yayın organı olarak, partinin resmi görüşünü kamuoyuna aktarma işlevini yürütmüştür. Türkiye'ye özgü olmayan bu anlayışın örnekleri Sovyetler Birliği'nde ve Nazi Almanyası'nda da görülmüştür (Konyar, 1999: 11-12).

kapatılmıştır (Güvenir, 1991: 109). Basına yönelik talimat dava duruşmasının gerçekleştirildiği gün verilmiştir. Ancak dava başlayana kadar basında süregelen kavgalarla ilgili bir talimata ihtiyaç duyulmamıştır. Hükümet Turancılık üzerinden yürüten tartışmalarla ilgili istemli olarak bir adım atmamakla birlikte, davanın görüldüğü Ankara Adliyesinde yaşanan olaylara üniversite gençliğinin dahil olmasıyla, olayların daha fazla yayılmaması adına, sadece davayla ilgili haber yapılmasına yönelik bir yasaklama getirmiştir.

Türkiye’de Turancı akımların yayılması ve dergiler aracılığıyla propaganda faaliyetlerinin yürütülmesi İkinci Dünya Savaşı sürecinde Almanya’nın tesiri altında gerçekleştirilen faaliyetler olarak değerlendirilebilmektedir. Bununla birlikte Tek Parti yönetimi bu yayınların çoğalmasına göz yummuştur. Çünkü 1931 tarihli Matbuat Kanunu’na 1938 yılında getirilen değişikliklerle, siyasi içerikli yayınların çıkarılması izne tabi tutulmuştur. Bu bağlamda Tek Parti yönetimi Turancı akımlara doğrudan bir destek vermemiş olmakla birlikte, İkinci Dünya Savaşı sürecinde açılan Turancı yayınlar ruhsat alımında bir engelle karşılaşmamıştır. *Tan* gazetesi ve bazı yazarları ise İkinci Dünya Savaşı’nın sona ermesinden sonraki süreçte Turancı dergiler ve bu dergilerin yazarları ile tartışmalara girmiştir. Ancak İkinci Dünya Savaşı boyunca basını kontrol altında tutabilmek için oluşturulan birçok yasa ve kuruma sahip olan iktidar, bu süreçte gerçekleşen tartışmalara Almanya’yla ilişkiler bozulana dek sessiz kalmıştır. 1940’lı yıllarda ülkedeki Turancı akımların hedefi haline gelmiş olan ve o dönem Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Sosyoloji bölümünde öğretim görevlisi olan Niyazi Berkes, Turancı akımları Milli Şef’in kendi lehine kullandığını şöyle açıklamıştır:

Irkçılık-Turancılık olayı, daha sonra göreceğimiz Tan Olayı, Şükrü Sökmensüer ve Üniversite Olayları gibi, başka işleri örtmek için düzülmüş bir olaydı. Ordu içinde Milli Şefe karşı kıpırdamalar olduğunu örtmeye yaradı. Hükümet içinde Saraçoğlu ve Yücel grupları arasında bir çatışma olduğunu da saklamış oldu. Neye uğradıklarını bilmeyen ırkçıların, Yücel’e karşı, onun ölümüne dek giden, bir düşmanlık kampanyasını yürütmelerine, zaman zaman bunun Milli Şef’in işine yaramış olması da bu düzme olayın yararlarından biri oldu. Bu denli çok yanı olan bu düzenbazlığın en büyük yararı, Milli Şef İnönü efsanesini daha yıllarca yaşatması olmuştur. Bir ülkenin halkını bırakın, aydınlarını bile alıklaştıran bir rejim için çok doğal bir şeydir. Tanzimattan bu yana olan tarihimiz böyle düzmece olaylarla doludur (Berkes, 1997: 289).

Hükümetin Turancı akımlara ve yayınlara karşı sessiz kalma tutumu Türkiye’nin dış politikadaki tutumu ile paralellik göstermiştir. Savaşın sonunda Almanya’nın yenilgiye uğraması ile birlikte Batı Bloğunda yer alma çabası içerisine giren Türkiye için Sovyetler Birliği’yle ilişkilerin önemi artmıştır. Ancak Sovyetler Birliği’nin savaş döneminde

Türkiye'nin yürüttüğü politikadan rahatsızlık duyması ve savaş sonrasında da bu tutumunu devam ettirmesi, İnönü'yü bazı adımlar atmaya itmiştir (Weisband, 1974: 320). Sovyetler Birliği'ni yatıştırma çabası içindeki İnönü'nün, Mayıs 1944'ten itibaren, tavrını değiştirmesiyle Turancıların yayın organları kapatılmış, Turancı isimler ise tutuklanmıştır.

Tan gazetesi, Turancı liderlerin tutuklanmasını memnuniyetle karşılamış ve haberi "Tahrikçiler Meydana Çıkarıldı" başlığı ile manşetten vermiştir. Haberde ise Anadolu Ajansının verdiği metin aynen kullanılmıştır. Sonraki süreçte ise hem Sabiha Sertel hem Zekeriya Sertel, Turancılık anlayışıyla Cumhuriyet rejimi ve Atatürk'ün düşüncelerinin ne kadar zıt olduğu üzerinde durmuşlardır. *Tan* gazetesi bu süreçte yayınlarında Türk milliyetçiliğini ön plana çıkarmış, ırkçılığa karşı çıkarak vatan milliyetçiliğini savunmuştur (Öztekin, 2016: 337-340; Çebi, 1988: 34-36; Uğur, 2010: 121-124).

Tan gazetesinde Turancılık karşıtı yazılar çoğunlukla ırkçılık karşıtlığı üzerine kurulurken, gazetede Atatürk ve Cumhuriyetin milliyetçilik ilkeleri savunulmuştur. *Tan* gazetesi, Turancı akımları hem Türkiye'deki milli birliği bozucu hem de Sovyetler Birliği'yle ilişkileri yıpratıcı bir anlayış olarak görmüş ve Turancı isimlere karşı sert eleştirilerde bulunmuştur.

2.7.3. Demokratik Hak ve Özgürlük Talepleri

Tan gazetesi, İkinci Dünya Savaşı'nın sona ermesi ile birlikte tekrar ülke içi sorunlarla ilgili yazılar yazmaya başlamıştır. Savaşın getirdiği baskı ortamı ve Tek Parti yönetiminin savaş şartlarını bahane ederek basın üzerinde kurduğu tahakküm sonrası *Tan* gazetesi, tekrardan toplumsal, ekonomik ve siyasi olaylar ile ilgili talepler doğrultusunda yayınlar yapmaya başlamıştır.

Bu süreçte basındaki muhalefeti temsil eden iki gazete, *Tan* ve *Vatan* gazeteleriydi. *Tan* ve *Vatan* cephesi³⁶ basındaki muhalefetin odak noktasını oluştururken, demokratik mücadelenin sonuç getirebileceğinden şüphe duyan diğer yayınlar ise bu cephenin arkasında sıralanmıştır. Bu cephe, demokratik hak ve özgürlük taleplerini dile getirirken, acil olarak çözülmesi gereken sorunlar ile anayasanın verdiği hak ve özgürlüklerin ivedilikle uygulanması üzerinde yoğunlaşmışlardır. Bunlar: "Basın hürriyeti, Cemiyetler Kanunu ile Ceza Kanunu'nun değiştirilmesi, Polis Kanunu'nun özellikle 18. maddesinin değiştirilmesi, üniversite özerkliği, tek dereceli seçim ve Cumhurreisi'nin Parti Başkanlığı'ndan ayrılması" konuları olmuştur (Karpas, 2010: 235-236).

³⁶ Ahmet Emin Yalman, *Tan* ve *Vatan* cephesi iddialarının *Tan* gazetesi tarafından ortaya atıldığını, kendisinin bu birlikteliği hiçbir zaman kabul etmediğini anılarında şöyle ifade etmiştir: "O sırada *Tan* gazetesi *Tan*'la *Vatan*'ın aynı cephede olduğuna dair zaman zaman iddialarda bulunuyordu... Her defasında yaptığım gibi, böyle bir cephe birliğinin olmadığını, iki gazetenin zıt cephelerde bulunduğunu şiddetli bir dille belirttim." (Yalman, 1997: 1328).

Tan gazetesi demokratik hak ve özgürlükler noktasında batılı demokrasilerde olduğu gibi bir anlayışın ülke içerisinde de uygulanması gerektiğini savunmuş ve bu yönde yayınlar yapmıştır. San Francisco Konferansı'nda Dış İşleri Bakanı Hasan Saka'nın savaş sonrası Türkiye'de demokrasinin geliştirileceği yönündeki söylemlerinden sonra *Tan* gazetesinde bu vaatlerin kâğıt üzerinde kalmaması gerektiği, batılı devletlerin benimsediği demokrasi anlayışına bir an evvel geçilmesi gerektiği yönünde yazılar kaleme alınmıştır (Çavdar, 2007: 509-518).

Tan gazetesinin demokratik hak ve özgürlüklerle ilgili taleplerinin artmasındaki bir diğer unsur ise İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945'te Meclis açılışında yaptığı konuşma olmuştur. İnönü, bu konuşmasında demokratik hak ve özgürlükler ile ilgili bazı iyileştirmeler yapılması gerektiğine dair açıklamalarda bulunmuştur.³⁷ *Tan* gazetesinde İsmet İnönü'nün açıklaması tam sayfa olarak verilirken, ilerleyen günlerde bu konuşmayla ilgili birçok yazı ve haber yer almıştır.³⁸ Bu açıklamanın etkisi ile *Tan* gazetesinde, demokrasinin sağlanabilmesi için hangi kanunlarda değişiklik yapılması gerektiğiyle ilgili isimsiz bir makale kaleme alınmıştır. Buna göre Cemiyetler Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu gibi kanunlardan birçok madde sıralanarak ilgili maddelerin değiştirilmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.³⁹ Sabiha Sertel ise 4 Kasım 1945 tarihli yazısında, İnönü'nün konuşmasında değindiği demokratik hak ve özgürlüklerin hızla gerçekleştirilmesi gerektiğini söylerken, mevcut hükümetin bu değişiklikleri süratle gerçekleştirebileceğine inanmadığını belirtmiştir.⁴⁰

Tan gazetesi demokratik hak ve özgürlük taleplerini dile getirirken bu talepleri batılı demokrasiler arasında yer alabilmenin gerekliliği olarak vurgulamıştır. Tek Parti rejiminden yapılan demokrasi temelli açıklamaları her zaman olumlu karşılayan gazete, bu açıklamaların etkisiyle taleplerini yoğunlaştırmıştır.

2.7.4. Basın Özgürlüğü Talepleri

Tan gazetesinin basın özgürlüğü anlayışı, İkinci Dünya Savaşı öncesinde ve savaş esnasında basının genel görünümünden farklı bir çizgide değilken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında gazetenin basın özgürlüğü anlayışında değişiklikler yaşanmıştır. *Tan* gazetesinin, ilk yıllarında basının görevinin “Kemalist ideolojiye ve rejime hizmet etmek” olduğu anlayışı kabul edilirken, savaş sonrası dönemde ise basın özgürlüğünün demokrasi mücadelesinin

³⁷ “Cumhurbaşkanı'nın Nutku”, *Tan Gazetesi*, 02.11.1945. (EK 1).

³⁸ “Cumhurreisinin Nutuklarından Aldığımız Umumi İntıba”, *Tan Gazetesi*, 02.11.1945; “Cumhur Reisinin Nutku Büyük Alaka Uyandırdı”, *Tan Gazetesi*, 03.11.1945; Açılış Nutku Hariçte de Alaka İle Karşılandı”, *Tan Gazetesi*, 03.11.1945; “Nutkun Akisleri”, *Tan Gazetesi*, 03.11.1945; “Türkiye'yi Kimler ve Niçin İtham Ediyorlar?”, *Tan Gazetesi*, 3 Kasım 1945; “Dünya Karşısında Türkiye”, *Tan Gazetesi*, 03.11.1945; “Türkiye İdaresinin Karakteri”, *Tan Gazetesi*, 04.11.1945; “Cumhurreisinin Nutku Etrafındaki Akisler”, *Tan Gazetesi*, 04.11.1945; “Kaybedilecek Zamanımız Yoktur”, *Tan Gazetesi*, 04.11.1945.

³⁹ “Hangi Kanunlarda Değişiklik Lazımdır?”, *Tan Gazetesi*, 03.11.1945. (EK 2).

⁴⁰ “Kaybedilecek Zaman Yoktur”, *Tan Gazetesi*, 04.11.1945. (EK 3).

değişmez bir unsur olduğu düşüncesi hâkim olmuştur (Öztekin, 2016: 270-271). *Tan* gazetesinin basın özgürlüğü noktasındaki değişiminde, ülkedeki siyasi koşullar etkili olmuştur. Savaş esnasında iç olaylarla ilgili haber yapabilmenin çok zor olduğu koşullarda, *Tan* gazetesinin resmi söylemin dışına çıkamaması doğal bir sonuç olarak değerlendirilebilir. Nitekim savaşın sona ermesinden sonraki süreçte *Tan* gazetesinin siyasi sistem üzerinden gerçekleştirdiği muhalefet anlayışı, basın özgürlüğüyle ilgili talepleri de kapsamıştır. Ancak Tek Parti yönetimi, basın özgürlüğü ile ilgili bu talepler karşısında rahatsız olmuştur. CHP içerisinde ve basında yayılmakta olan muhalefetle ilgili bir önlem arayışı içerisine giren Tek Parti yönetimi, Başbakan Saraçoğlu'nun isteğiyle, basının dağıtım sorunları ile ilgili bir komisyon oluşturmuştur. *Tan* gazetesi, başkanlığına CHP milletvekili Asım Us'un getirildiği komisyonun amacının basına baskı kurmak olduğu yönünde eleştiriler yapmıştır (Güvenir, 1991: 138). Raporda, zaman zaman gazetelerde devletin umumi siyaseti ile örtüşmeyen yazıların yer aldığını dolayısıyla Matbuat Kanunu'nun 50. Maddesinin uygulanarak bu tarz yayınları yapan gazetelerin kapatılması gerektiği yer almıştır. Ayrıca raporda, basınla ilgili kanunlarda daha sıkı denetimlerin alınması gerektiği ve yayından önce kontrol yetkisini engelleyen anayasanın 77. maddesinin değiştirilmesinin düşünülmesi gerektiği belirtilmiştir.⁴¹ Bu rapordan sonra *Tan* gazetesinde yer alan yazılarda, Türkiye'de basın özgürlüğünün zaten var olmadığı, basın rejiminin totaliter bir anlayışın ürünü olduğunu ve Türkiye'deki bazı gazetelerin basın özgürlüğü noktasında düşmanca davrandıklarını vurgulayan yazılar yayınlanmıştır (Öztekin, 2016: 273-276). Ancak savaşın sonlarında yayımlanan bu rapor, savaşın Müttefikler tarafından kazanılması ve Türkiye'nin politikadaki yönünü batılı devletlere çevirmesi ile birlikte önemini kaybetmiştir.

Tan gazetesinin basın özgürlüğü hakkındaki söylemlerini ve muhalefetini arttıran bir diğer unsur ise İsmet İnönü'nün Meclis açılışında yaptığı konuşma olmuştur. Bu konuşmasında basın özgürlüğü ile ilgili Matbuat Kanunu'nun 50. maddesine değinen İnönü, "Bu maddenin bu manasiyle kalması savunulamaz. Onun kaldırılması ve gerekiyorsa, diğer tedbirler düşünülmesi zaruridir" diyerek, hükümete gazeteleri kapatma yetkisi veren 50. maddenin kaldırılabilceğini söylemiştir.⁴² *Tan* gazetesinde, İnönü'nün nutkunda geçen değişikliklerin bir an evvel yapılması gerektiği ancak bu değişikliklerin şu anki hükümet tarafından gerçekleştirilebilmesinin mümkün görülmediği yönünde eleştiriler yapılmıştır. Ayrıca Sabiha Sertel, sadece basın kanununun 50.maddesinde bir değişiklik yapılmasının yeterli olmayacağını, daha köklü değişiklikler yapılması gerektiğini savunduğu birçok yazı kaleme almıştır.⁴³

⁴¹ "C.H.P. Meclis Grubu Komisyonunca hazırlanmış raporun tam metni", *Ulus Gazetesi*, 06.04.1944.

⁴² "Cumhurbaşkanının Mühim Nutku", *Tan Gazetesi*, 02.11.1945.

⁴³ Sertel, S. "Türkiye İdaresinin Karakteri", *Tan Gazetesi*, 04.11.1945; "Kaybedilecek Zamanımız Yoktur", *Tan Gazetesi*, 04.11.1945; "Kanunlarda Demokrasi Ruhunun Hakim Olması İçin", *Tan Gazetesi*, 05.11.1945; "Fikre Artık Yeter Tahakkümünüz", *Tan Gazetesi*, 05.11.1945; "Muhalefette Ölçü", *Tan Gazetesi*, 06.11.1945.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

4 ARALIK 1945 TAN BASKINI VE SONRASI

3.1. Tan'ın Kuruluş Süreci ve Yayın Kadrosu

Tan gazetesi, Halil Lütfü Dördüncü ve Zekeriya Sertel'in yeni bir gazete çıkarmak isteğiyle *Son Posta* gazetesinden hisselerini alarak ayrılmalarından sonra kurulmuştur. Bu ikiliye daha sonra Ahmet Emin Yalman'ın da dahil olmasıyla birlikte, borçlarından kaynaklı İş Bankası'nın elinde bulunan *Tan* gazetesi satın alınmış ve 1 Ağustos 1936'da yeni kadrosu ile yayınlanmaya başlamıştır (Erer, 1965: 17-21; Karaca, 2008: 126). Yalman (1997: 1061-1063) ise yasaklılık süresi bittikten sonra yeniden mesleğe dönmek için İş Bankası'nın elinde bulunan *Tan* gazetesini satın almak istediğini, o dönemde de Zekeriya Sertel ve Halil Lütfü Dördüncü'nün karşısına çıkmalarıyla ortaklık teklifinde bulunduğunu aktarmıştır.

Gazete, ilk yıllarında daha çok başyazarlığı üstlenen Ahmet Emin Yalman yönetiminde çıkmıştır. Oldukça zengin bir içeriğe ve yayın kadrosuna sahip olan gazete 12 sayfa olarak çıkmıştır. Zekeriya Sertel, "Günün Meseleleri" başlıklı yazılar kaleme alırken, Sabiha Sertel ise "Görüşler" başlığı ile yazmıştır. Gazete kurulduğunda yayın kadrosunda yer alan diğer isimler ise; Burhan Felek, Ömer Rıza Doğrul, Cevat Şakir, Mahmut Yesari, Suat Derviş, Naci Sadullah, Eşref Şefik ve Ziya Şakir'dir. Halil Lütfü Dördüncü ise gazetenin idaresi ve mali konularıyla ilgilenmiştir (Öztekin, 2016: 130-131).

Tan gazetesi, kurulduğu ilk yıllarda farklı ideolojik çizgilerdeki gazetecilere ev sahipliği yapmıştır. Sabiha Sertel, gazeteyi bu görünümü ile "Babil Kulesi"ne benzetmiş ve yazın kadrosu ile ilgili şu bilgileri vermiştir: "Tan gazetesi bu ekiple asma bahçeleriyle meşhur Babil Kulesi'ne benziyordu. Asma bahçelerinin bir katında gericiler, bir katında Burhan Felek gibi fanteziciler, bir katında Ömer Rıza gibi koyu Müslümanlar, bir katında ilericiler vardı." (Sertel, 1987: 173).

Gazete, farklı çizgilerdeki kadrosuyla yayın hayatına devam ederken Ahmet Emin Yalman'ın 7 Ağustos 1938'de Atatürk'ün sağlık durumuyla ilgili yazdığı bir yazıdan dolayı üç ay süresi ile kapatılmıştır (Öztekin, 2016: 132). Bu olay, özellikle Sabiha Sertel'in yazılarından rahatsızlık duyan Ahmet Emin Yalman'ın gazeteden uzaklaştırılmasına neden olmuştur.⁴⁴ Bu ayrılıktan sonra ise gazetenin yayın hayatındaki yönünü belirleyen asıl isim Mehmet Zekeriya Sertel olmuştur. Her ne kadar gazetenin sahibi ve yazı işleri müdürü olarak

⁴⁴ Yalman (1997: 1064), Sabiha Sertelin yazılarında duyduğu rahatsızlığı şöyle ifade etmiştir: "Tek zorluk ve aksilik, New York'ta sosyal basiret ve yardım mektebinde tahsil görürken, komünizm mikrobuna nasılsa aşılana ve bunu bir taassup haline getirmiş olan Sabiha Zekeriya Hanım'ın üçüncü sayfanın sağ tarafındaki sütunundan geliyordu."

Halil Lütfü Dördüncü görünse de, gazetenin yayın politikasını belirleyen Mehmet Zekeriya Sertel olmuştur. Sertel, Ahmet Emin Yalman'ın ayrılışı ve Halil Lütfü Dördüncü ile yaptıkları iş bölümüyle ilgili anılarında şu ifadelerle yer vermiştir:

Ahmet Emin'in durumu ve gazete adına yaptığı çocukluklar hoşumuza gitmiyordu. Gerekli gereksiz bir sürü yazıları ve çocukça iddiaları yüzünden sık sık gazetenin kapanmasına yol açıyordu. Halil Lütfi ile birlikte Ahmet Emin'den ayrılmaya karar verdik. Kendisine düşen payı verdik Tan 'dan uzaklaştırdık. Böylece Tan gazetesinin birinci dönemi kapanmış oldu. Ahmet Emin çekildikten sonra gazetenin fikir yönünü ve başyazarlığını ben üzerime aldım. Halil Lütfi yönetim işleriyle uğraşıyordu. Aramızda öyle bir iş bölümü yapmıştık ki, ben yönetim işlerine gerekli gereksiz karışmazdım, Halil Lütfi de yazı işlerine pek burnunu sokmazdı (Sertel, 2001: 187).

Ahmet Emin Yalman'ın gazeteden ayrılması ve *Tan*'ın Mehmet Zekeriya Sertel'in yönetimine geçmesinden sonra gazetenin yazın kadrosunda önemli değişiklikler yaşanmıştır. *Tan*'ın yayın politikasının giderek anti-emperyalist ve anti-faşist bir çizgiye oturması, gazeteden bazı isimlerin ayrılmasına ve yerlerine farklı kişilerin gelmesine neden olmuştur. Mehmet Zekeriya Sertel, *Tan*'ın yönetimini devir aldıktan sonra daha demokrat ve ilerici bir kadro oluşturmak için çaba harcamıştır.⁴⁵ Yıllar içerisinde yazı kadrosuna birçok isim dahil olmuş, kimi zaman da dönemsel yazılar yazan isimler olmuştur. Ancak *Tan* gazetesi, yayın hayatının sona ermesine neden olan saldırıların yaşandığı 1945 yılına kadar kadrosunda çoğunlukla sosyalist yazarlar bulundurmıştır.

3.2. Basının *Tan* Gazetesine Cephe Alma Nedenleri

25 Nisan 1945'te gerçekleştirilen San Francisco Konferansı'na katılan Türkiye, bu konferansta alınan kararlar doğrultusunda demokratik bir seçim sistemine ve çok partili hayata geçeceği yönünde sözler vermiştir. *Tan* Baskını öncesinde, 1945 yılı ortalarından itibaren, ülke içerisinde çok partili hayata geçilmesi yönünde taleplerde artış olmuştur. Özellikle basın üzerinden ilerleyen talepler ve kamuoyu oluşturma çalışmaları devam ederken, CHP içerisinde muhalif hareketin bastırılması daha zor bir hal almıştır. Basının İkinci Dünya Savaşı sonrası daha fazla etki gösterdiği bu dönemde, resmi görüşü yansıtan gazeteciler ile demokrasi talebinde bulunan gazeteciler arasında sık sık kavgalar meydana gelmiştir (Karpat, 2010: 236). *Tan* gazetesi, bu süreçte çok partili hayata geçiş ve demokratik

⁴⁵ Mehmet Zekeriya Sertel kendi yönetiminde oluşturduğu kadroyu şöyle anlatmaktadır: Bağımsızlığıma kavuşmuş gibiydim. Artık işim gazeteyi bu anarşiden kurtarıp ona gerçek kişiliğini vermek ve onu benim fikirlerime uygun bir duruma getirmekti. Başyazıları benim yazmış olmam yetmezdi. Gazetede fikirleri arasında az çok benzerlik bulunan bir yazı kurulu kurmak gerekti. Bu da gazeteden Osmanlı dönemi artıklarını uzaklaştırmak ve onların yerine devrimci genç insanlar getirmekle sağlanabilirdi (Sertel, 2001: 188).

bir siyaset anlayışının benimsenmesi için en etkin muhalefeti yürüten gazetelerin başında gelmesinden dolayı hem siyasal iktidar hem de basın tarafından sert eleştirilere maruz kalmıştır. Bu dönemde seçim sisteminin kökten bir değişiklikle demokratik siyasal sisteme geçişi savunan iki gazete olduğu görülmektedir. Bu gazeteler, Mehmet Zekeriya Sertel yönetimindeki *Tan* gazetesi ve Ahmet Emin Yalman yönetimindeki *Vatan* gazetesidir. Bu iki gazete dışında kalan diğer gazeteler ise köklü bir değişiklikten ziyade, yüzeysel birtakım değişiklikler yapılması gerektiğini savunmuşlardır (Öztekin, 2016: 347). Liberal çizgideki *Vatan* gazetesinin ve sosyalist bir yayın anlayışına sahip *Tan* gazetesinin demokratik siyasal sisteme geçilmesi yönündeki talepleri, bu iki gazetenin bir “cephe” oluşturduğu izlenimini yaratmıştır.⁴⁶ Siyasal sistem muhalefeti konusunda ortaklaşan bu iki gazeteye yönelik hükümet kanadından da sert eleştiriler yapılmıştır.⁴⁷

Bu süreçte iç siyasette çok partili hayata geçiş ve demokrasi taleplerinden kaynaklı, dış politikada ise Türkiye ile Sovyetler Birliği arasındaki dostluk ve saldırmazlık antlaşmasının uzatılmamasından kaynaklı gerilimler devam etmiştir.⁴⁸ Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkilerindeki gerginlikten kaynaklı hem basında hem kamuoyunda Sovyet ve komünizm düşmanlığı artmıştır. Sovyetlerin Türkiye’den talepleri ve savaş sonrasında Türkiye’nin Amerikan emperyalizminin etkisindeki politikası, Türkiye içerisindeki tüm sol politikaların, komünizm düşmanlığı ile ezilmesine neden olmuştur (Kahraman, 2010: 194-195). Nilgün Gürkan ise *Tan* gazetesine karşı basının cephe almasının 2 nedeni bulunduğunu şöyle ifade etmiştir:

Tan gazetesinin Batı dünyasında yer edinmeye çalışan CHP iktidarına ve iktidar yanlısı gazetelere karşı eleştirilerinde kullandığı uzlaşmaz ifade. - 1945 yılında ortaya çıkan, Sovyetler Birliği’nin Türkiye’den isteklerine karşı, kamuoyunun artan duyarlılığı ve *Tan*’ın izlediği sosyalist politika (Gürkan, 1998: 410).

Sovyetler Birliğinin Türkiye’den talepleri basında geniş yankı bulurken, Sovyetler Birliği’nin Türkiye’den toprak ve boğazların yönetimiyle ilgili ortaklık isteğinde bulunduğu

⁴⁶ *Vatan* ve *Tan* gazetelerinin yürüttüğü bu muhalefetten rahatsız olan Başbakan Saraçoğlu, bu iki gazeteyi kast ederek, “muhalefette birleştiler” sözleri sonrası *Vatan* gazetesi sosyalist çizgide olmadıklarını açıklamak zorunda kalmıştır (Karpaz, 2010: 237).

⁴⁷ Başbakan Saraçoğlu, Nisan 1945’te gerçekleştirdiği bir basın toplantısında, “...birkaç haftadır iki gazete hürriyet isteriz, demokrasi isteriz. Bunları vermezseniz yabancı devletler zorla bunları size verdirtecektir. tehdidini ileri sürdü. Siyaset alanında birbirlerine uzak sandığımız bu iki gazete muhalefet safında birleşmişler...” sözleriyle isim vermeden *Tan* ve *Vatan* gazetelerini eleştirmiştir (“Tenkid Yayınlarına Başbakanın Cevabı”, *Vakit Gazetesi*, 06.08.1945).

⁴⁸ Türkiye ve Sovyetler Birliği arasında çıkan bu gerilimin ve sonrasında Türkiye’nin gerçekleştirdiği diplomatik mücadelenin ayrıntıları için bk. Toker M., 1971.

haberleri yer almıştır.⁴⁹ Sovyetler Birliği'nin bu talepleri, ülkedeki antikomünist refleksleri tekrar canlandırırken savaş döneminde Sovyet yanlısı yayınlar yapan *Tan* gazetesine cephe alınmasına neden olmuştur. Basının *Tan* gazetesine karşı cephe almasında Türkiye-Sovyetler Birliği ilişkilerindeki gerginliğin etkili olduğunun söylenmesi yanlış olmayacaktır.

3.2.1. 1945 Yılına Yayılan Kavgalar

Bu dönemde basında yaşanan kalem kavgalarının tartışma konuları çeşitlilik göstermektedir. Bu kavgaları, “iç hesaplaşmalar”, “Demokrasi taleplerindeki farklılık”, “faşistlik komünistlik” ve “Milli Şef İnönü'nün konuşmaları” kaynaklı olmak üzere dört ana başlıkta ele almak daha açıklayıcı olacaktır.

Savaş Sona Ererken Basında Hesaplaşmalar

Bu siyasi koşullar altında diğer gazetelerin *Tan*'a karşı cephe almalarıyla birlikte *Tan* ile diğer gazeteler arasında birçok kavga yaşanmış ve bu durum 4 Aralık 1945'te *Tan* gazetesinin yayın hayatının sona ermesine kadar devam etmiştir. Bu kavgalardan ilki, Sabiha Sertel'in ikinci bölümde değinilen Gobbels'in nutku üzerinden çıkan tartışmalara atıfta bulunarak bir yazı kaleme alması sonucunda çıkmıştır. Sabiha Sertel, 6 Nisan 1945'te yayımladığı “Nihayet Dilimi Kesemedi” başlıklı yazısında şu ifadeleri kullanmıştır: “...Gobbels o zamanlar dilimi kesemedi. Fakat Ankara caddesindeki (Babıali) köpeklerini üzerime saldırttı.” (Çavdar, 1999: 506-507). Sabiha Sertel, bu yazısında savaş süresinde kendisine yönelik basında çıkan yazılara tepki göstermiştir. Sertel'in bu yazısından sonra *Vakit* yazarı Hakkı Tarık Us, Sabiha Sertel'e yönelik bir açık mektup yayımlayarak “Babıali köpeklerinin kimler olduğunu” sormuştur. Sertel ise 26 Mayıs 1945 tarihli yazısında, savaş döneminde kendisine “Bolşevik Dudusu”, “Dönme”, “Vatan Haini” gibi hakaretlerde bulunulduğunu ve o dönemde İstanbul Basın Birliği Başkanı olan Hakkı Tarık Us'a cevaben “...siz o günlerde neredeydiniz ?” sorusunu yöneltmiştir (Karaca, 2008: 190-191). Hakkı Tarık Us ise *Tan* gazetesine ikinci bir mektup göndererek savaş sürecinde Sertel'e hakaret içeren yazıları yazarların Basın Birliği'ne üye olmadıklarını bu nedenle müdahale etmediklerini söylemiştir. Ayrıca “Ankara caddesindeki köpekler” sözleriyle kimleri kastettiğini açıklaması gerektiğini tekrarlamıştır. Bu tartışma Sabiha Sertel'in Hakkı Tarık Us'a artık cevap vermeyeceğini bir yazı ile açıklamasından sonra sona ermiştir (Öztekin, 2016: 354-355). Bu kavga, İkinci Dünya Savaşı sürecinde basında ortaya çıkan Mihver-Müttefik cepheleşmesinin ve savaşın sonuna doğru gelinmesiyle birlikte, bir hesaplaşma

⁴⁹ Bu dönemde Sovyetler Birliği'nin Türkiye'ye karşı bir askeri harekât planladığı yönünde haberler de yer alırken bu haberlerin, Ruslar tarafından psikolojik savaş tekniği olarak kullanıldığı anlaşılmaktadır (Toker, 1971: 23).

sürecine girildiğinin göstergesidir. Hükümetin basın üzerindeki sert otoritesini yumuşattığı bu dönem, hem savaş sürecindeki cepheleşme sırasında yaşananların tekrar gündeme getirildiği hem de çok partili demokrasi talepleri üzerinden yeni bir cepheleşmenin olduğu süreçtir.

Vakit ve *Tan* gazeteleri arasında çıkan bir diğer tartışma ise Hakkı Tarık Us'un kardeşi Asım Us ile Sabiha Sertel arasında yaşanmıştır. *Vakit* gazetesi başyazarı Asım Us, CHP'nin sol bir parti olduğunu Türkiye'nin ise sosyalist bir devlet olduğunu açıklayan bir yazı yazmıştır. Bu yazıya cevaben bir yazı kaleme alan Sabiha Sertel ise Asım Us'un savaş süresinde faşizm yanlısı olduğunu iddia ederek Türkiye'nin neden sosyalist bir rejim olamayacağına değinmiştir. Asım Us ise Sertel'i iftira etmekle suçlamış, *Vakit* gazetesinin hiçbir zaman faşist olmadığını söylemiş ve Sertel'e "komünizmi kabul edip etmediğini" sormuştur. Sabiha Sertel ise daha sonraki yazısında, Asım Us'u yalan ve iftira ile suçlamıştır. (Öztekin, 2016: 355-356). Asım Us'un bu tartışmaya tepkisi son derece sert olmuş ve 5 Eylül 1945'te "O Utanmıyor Biz Utanıyoruz!" başlıklı yazısında Sertel için "dört bir tarafa çirkef sıçradı" ifadelerini kullanmıştır.⁵⁰ Bu süreçteki kavgalarda, bir diğer unsur ise faşistlik-komünistlik üzerinden ilerleyen tartışmalar olmuştur.

Cumhuriyet gazetesi yazarı Nadi Nadi "Vay Faşist Vay" başlıklı yazısında isim vermeden basında savaş sürecinde faşizmi hoş gören isimlerin, şimdi hoşlarına gitmeyen her yazıyı ve yazarı faşistlik ile suçladığını anlatan bir yazı kaleme almıştır. Bu yazıya cevap veren ise yine *Tan* gazetesi ve Sabiha Sertel olmuştur. Sertel, cevaben kaleme aldığı yazısında, Nadir Nadi'yi Alman ordularının savaş yıllarındaki ilerleyişi karşısında sevinç duymakla suçlayarak savaş döneminde faşizmi savunanlardan birinin de Nadir Nadi olduğunu iddia etmiştir (Çavdar, 2007: 518-519).

Demokrasi Taleplerinden Çıkan Kavgalar

Basında 1945 yılında gerçekleşen kavgalardan biri de yapılacak olan ara seçimler üzerinden çıkmıştır. 17 Haziran 1945 tarihinde gerçekleşecek olan ve altı il için milletvekillerinin belirleneceği seçimlerde CHP aday göstermeme kararı almıştır. Bu kararı basın bir demokrasi adımı olarak görmüş ve övgü ile karşılamıştır. *Ulus* gazetesinden Mümtaz Faik Fenik, bu kararı İsmet İnönü'nün demokrasi yolunda bir adımı olarak değerlendirirken, *Vakit* gazetesinden Asım Us ise yeni bir partinin habercisi olarak nitelemiştir. *Akşam* gazetesinden Necmettin Sadak ise tek dereceli seçim için "ilk adım" olarak yorumlamıştır (Gürkan, 1998: 149-155). Basındaki bu ortak dilin aksine Sabiha Sertel, *Tan* gazetesindeki köşesinde "Demokrasi Oyunu Oynamayalım" başlıklı bir yazı kaleme almış ve ara seçimi "halk pahalılık ve sefalet içinde yaşarken kurtuluş için ciddi bir hareket görmezse, altı

⁵⁰ Us, A. "O Utanmıyor Biz Utanıyoruz!", *Vakit Gazetesi*, 05.09.1945.

milletvekilinin parti tarafından seçilmesini, daha geniş bir demokrasiye geçiş için ciddi bir adım değil, bir oyun telakki eder.” sözleriyle eleştirmiştir (Sertel, 1987: 276-277). Sabiha Sertel’in demokrasi adımlarıyla ilgili diğer gazetelerden farklı görüşleri, basında ona karşı tepkilerin artarak devam etmesine neden olmuştur. Sabiha Sertel’in ara seçimleri demokrasi oyunu olarak nitelediği yazısına karşılık, *Akşam* gazetesi başyazarı Necmettin Sadak’tan gelmiştir. Sadak yazısında, ara seçimleri serbest seçimlere yönelik bir adım olarak nitelerken, Sertel’in sözlerini eleştirmiştir.⁵¹ Sabiha Sertel ise Sadak’a verdiği cevapta, ülkedeki ekonomik ve sosyal sorunlara vurgu yaparak, bu şartlar altında belirlenecek olan altı milletvekillinin demokrasi için bir adım değil bir demokrasi oyunundan ibaret olacağını tekrarlamıştır (Sertel, 1987: 276-277). *Tan* ile *Akşam* gazeteleri arasındaki bir diğer tartışma, *Akşam* gazetesinde yayımlanan “Hürriyet ve Demokrasi Açık Arttırmada” başlıklı yazıdan çıkmıştır. Son dönemde artan demokrasi talepleriyle ilgili olarak basında yer alan aceleciliği ve sürekli daha fazla hürriyet taleplerini eleştiren yazıda, “Moskova radyosunun ileri ve doğru görüşlü tek gazete diye övdüğü *Tan*” ifadeleri kullanılmıştır.⁵²

Bu süreçte yaşanan kavgalara Hüseyin Cahit Yalçın da dahil olmuş ve Sabiha Sertel’in talepleri ile Moskova’nın isteklerinin aynı olduğunu iddia etmiştir. *Cumhuriyet* başyazarı Peyami Safa ise Sertel’i inkılaplara hakaret etmekle suçlamıştır (Karaca, 2008: 197).

Ağustos ayı sonlarından itibaren devam eden tartışmalara Mehmet Zekeriya Sertel de katılarak “Değişmeyi Bu Meclis Yapamaz”, “Bu Hükümet Yapamaz”, “Bu Parti Yapamaz” başlıklı üç makale kaleme almıştır. Sertel yazılarında, hali hazırdaki yönetimin ve hükümetin demokratik bir seçimle gelmediğini, dolayısıyla demokratik bir rejimi bu yönetimin getiremeyeceğini, bu nedenle yeni bir meclisin seçilerek, demokrasi yanlısı bir hükümetin iş başına gelmesi gerektiğini savunmuştur. Bu dönemde *Tan* cephesinden gelen demokrasi talepli yazılara *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman da yazılarıyla destek olmuştur (Karaca, 2008: 193-194). Mehmet Zekeriya Sertel yazılarında, *Tan* ile *Vatan* gazetelerine karşı bir cephe oluşturulduğunu ve bu cephenin bir merkezden emir almış gibi hareket ettiğini iddia ederken, gelişen muhalefete karşı saygı gösterilmesi gerektiğini belirtmiştir (Öztekin, 2016: 361). Sertel’in bu iddialarına yanıtı Necmettin Sadak vermiş, Serteller çiftini millete ve devlete iftira atmakla suçlamıştır.⁵³

Sertel’in yazılarına bir başka cevapta *Tasvir* yazarı Orhan Seyfi Orhon’dan gelmiştir. Orhon yazısında, diğer bütün gazeteler adına cevap vererek “biz” ifadelerini kullanmıştır. *Tan* gazetesinin komünist bir gazete olduğunu savunduğu yazısında, Zekeriya Sertel’in

⁵¹ “Halk Partisinin İşlediği Büyük Günah, Yahut Oynadığı Oyun”, *Akşam Gazetesi*, 11.06.1945.

⁵² “Hürriyet ve Demokrasi Açık Arttırmada”, *Akşam Gazetesi*, 26.08.1945.

⁵³ Sadak, N. “Herşeyden Önce Vatan, Millete Saygı”, *Akşam Gazetesi*, 18.09.1945.

Amerika’da burslu olarak okumasını gündeme getirip Sertel’i misyoner gazetecilik eğitimi almakla suçlamıştır (Öztekin, 2016: 360). Ara seçimler üzerinden çıkıp ülkedeki rejimin demokrasi ve hürriyetler konusundaki eksiklikler üzerine devam eden bu kavgalar, Serteller ve *Tan*’ın komünizmi savunduğu üzerinden artarak devam etmiştir.

Faşistlik-Komünistlik Kavgaları

1945 yılına yayılan basındaki kavgaların bir diğer ana unsuru ise *Tan* gazetesinin diğer gazeteleri ve o gazetelerin yazarlarını faşistlik ile suçlaması; diğer gazetelerin ise *Tan* gazetesini ve Serteller çiftini komünist olmakla ve Moskova ağzıyla konuşmakla suçlaması olmuştur.

Özellikle *Tasvir* gazetesinde “Tasvir” imzasıyla çıkan birçok yazıda, *Tan* gazetesini ve Serteller hedef alınmıştır. Aynı şekilde *Tan* gazetesinde çıkan yazılarda, *Tasvir* ve yazarları faşistlikle suçlanmış ve Alman yanlısı olmakla itham edilmiştir. Mehmet Zekeriya Sertel, *Tan* gazetesine yönelik saldırılardan şikâyet edip, kendilerinin aslında milliyetçi bir yayıncılık anlayışında olduklarından bahseden bir yazı kaleme alırken, *Tasvir* gazetesinin milliyetçilik anlayışının ırkçı, emperyalist ve saldırgan olduğunu iddia etmiştir. Zekeriya Sertel tarafından *Tasvir* gazetesini Hitler’in Propaganda Bakanı Gobbels’e benzetilmiştir. *Tasvir* gazetesini ise Sovyetler Birliği’nin Türkiye’den boğazlarla ilgi bazı taleplerde bulunduğu bir dönemde, *Tan* gazetesini ile Moskova radyosunun yayınları arasında benzerliğin manidar olduğunu vurgulamıştır (Öztekin, 2016: 368-371).

Bu dönemde basının genelinde *Tan* gazetesine yönelik eleştirilerini arttırmasında bir diğer etken ise Moskova’da yayınlanan Pravda gazetesindeki makaleler olmuştur. Gazete, Türkiye-Rusya ilişkileri ve Türkiye’de basının durumu üzerine yazılan bir makalede, *Tan* gazetesini “hakikati gören ve Ruslara karşı yapılan haksız hücumlara göğüs geren tek gazete” olarak değerlendirmiştir. Bununla birlikte makalede; *Cumhuriyet*, *Tasvir-i Efkâr*, *Tanin*, *Vakit*, *Akşam* gazeteleri ile bu gazetelerin yazarlarının Alman yanlısı, faşist ve Sovyet düşmanı oldukları yazılmıştır. Bu yazıdan sonra basında Sertellere karşı üslup daha da sertleşirken, *Tan* gazetesinin Moskova’ya yakın olduğu iddiaları artmıştır (Gürkan, 1998: 415; Öztekin, 2016: 374-375).

Tasvir gazetesini yazarı Ziyad Ebuzziya, Prava’nın makalesinden sonra hükümeti komünist yayınlara göz yummakla suçlarken komünist yayınlar arasında Sertellerin kaleme aldıkları yazıları göstermiştir. Sabiha Sertel ise bazı gazetecileri faşistlik ile suçlamış, *Akşam* gazetesini bu suçlamalara cevap olarak Türkiye’de faşistlik diye bir suç olmadığını yazmıştır. Bu süreçte ise daha önce Orhan Seyfi Orhon yaptığı gibi Hüseyin Cahit Yalçın da yazılarında *Tan* gazetesinin karşısındaki gazeteleri “biz” diye nitelendirmeye başlamıştır (Gürkan, 1998:

415-418). *Vakit* gazetesinde isimsiz olarak çıkan bir yazıda, Sabiha Sertel'den “tiksinti duyuyoruz” denilirken *Vakit* gazetesi, “biz” vurgusu yapan diğer bir gazete olmuştur. *Vakit* gazetesindeki yazıda Sabiha Sertel'den tiksinti duyulduğu şu sözlerle ifade edilmiştir:

Bir gün bütün ayıp yerlerini açıp ortaya çıkıvermiş bir müreddi tasavvur ediniz; beyaz baş örtülü hanım nineler bu çirkin manzarayı nasıl bir çılgınlıkla karşılarlar; nasıl ellerile gözlerini kaparlarsa biz de Tan köşesinde bir sulukule kuran şu kalem şirreti önünde tiksinti duyuyoruz, o utanmıyor, biz utanıyoruz.⁵⁴

Tan gazetesine karşı “biz” ifadesinin kullanıldığı bir diğer gazete ise *Akşam* gazetesi olmuştur. *Akşam* gazetesinin “Demokrat” imzalı yazısında, Sabiha Sertel'in komünist rejimleri ve özellikle Bulgaristan ve Yugoslavya'yı pek beğendiği belirtildikten sonra, “...oralardaki kızıl rejimlere ağzının suyu akıyor. Biz bunlardan tiksiniyoruz.” denilmiştir.⁵⁵ 1945 yılında basında büyük yer kaplayan bu kavgalara, CHP'nin yayın organı *Ulus* ve başyazarı Falih Rıfkı Atay'da dahil olmuştur. Ancak basındaki diğer isimlerin aksine Atay *Tan* gazetesi ve Sertelleri değil, *Vatan* gazetesi başyazarı Ahmet Emin Yalman'ı hedef almıştır. Atay, Yalman'ın 1919 yılında mandacılığı savunduğunu iddia ederek, geniş demokrasi taleplerinde bulunmasını eleştirmiştir (Karaca, 2008: 201-202).

İsmet İnönü'nün Meclis Konuşmasından Çıkan Kavgalar

Tan Baskını'na giden süreçte İsmet İnönü'nün 1 Kasım 1945'te gerçekleştirdiği meclis konuşmasında yeni bir parti kurulmasının gerekliliğini “Bizim tek eksikimiz, hükümet partisinin karşısında bir parti bulunmamasıdır. Bu yolda, memlekette geçmiş tecrübeler vardır. Hatta iktidarda bulunanlar tarafından teşvik olunarak teşebbüse girilmiştir.” sözleriyle ifade etmiştir.⁵⁶ İnönü'nün bu nutku sonrası basında demokrasi ve hürriyetlerle ilgili değerlendirmeler ile tartışmalar yaşanırken, bu tartışmalar özellikle *Tan*, *Akşam* ve *Tanin* gazeteleri arasında gerçekleşmiştir. *Akşam* gazetesindeki yazılar, “Demokrat” imzası ile çıkarken; *Tanin*'deki yazılar, Hüseyin Cahit Yalçın tarafından yazılmıştır. *Tan* gazetesindeki yazılar ise Mehmet Zekeriya ve Sabiha Sertel çifti tarafından yazılmıştır. İnönü'nün nutku sonrası *Tan* gazetesi, konuşmayı memnuniyetle karşılayıp geniş yer verirken, sonraki günlerde nutuk üzerine eleştirilere başlamıştır. Mehmet Zekeriya Sertel, İnönü'nün nutkunda bahsettiği değişiklikleri mevcut TBMM'nin gerçekleştiremeyeceğini bu nedenle de demokrasiye geçiş görevini Meclis'e değil halka vermek gerektiğini söyleyerek, yeni bir Meclis seçimine vurgu yapmıştır.⁵⁷ Bu yazı üzerine *Tanin* gazetesi başyazarı Hüseyin Cahit

⁵⁴ “O Utanmıyor, Biz Utanıyoruz”, *Vakit Gazetesi*, 05.09.1945.

⁵⁵ Demokrat, “Esağfurullah Hiç Aynı Fikirde Değiliz”, *Akşam Gazetesi*, 11.10.1945.

⁵⁶ “Cumhurbaşkanımızın Tarihi Nutku”, *Ulus Gazetesi*, 02.11.1945. (EK 4).

⁵⁷ Sertel, M. Z. “Türkiye İdaresinin Karakteri”, *Tan Gazetesi*, 04.11.1945. (EK 5).

Yalçın, bir yazı kaleme alarak Sertel'in demokratik talepleri yerine getirebilecek yeni bir meclis talebini, "Tan gazetesinin mantığı sadece bir yıkma hareketidir, bir ihtilal mantığıdır." diyerek eleştirmiştir.⁵⁸ Zekeriya Sertel, Yalçın'ın yazısına cevap niteliğinde bir yazı kaleme almamıştır. Ancak Sabiha Sertel, 18 Kasım'da yazdığı bir yazısında mürteci kelimesinin tanımını yaparak demokrasi isteklerine karşı çıkan mevcut hükümeti, 31 Mart ayaklanması sonrası idam edilen gazeteci Derviş Vahdeti'ye⁵⁹ benzetmiş ve hükümetin de Derviş Vahdeti gibi mürteci olduğunu söylemiştir.⁶⁰ Sertel'in bu yazısından sonra *Akşam* gazetesinde "Demokrat" imzasıyla çıkan yazıda, CHP'nin eksik ya da kusurlu yönleri olabileceği kabul edilirken, yaptığı inkılaplar sıralanmış ve bu inkılapları gerçekleştiren bir partiye mürteci diyen kişinin akıl sağlığının yerinde olamayacağı söylenmiştir. Yazının devamında ise Sertel'in kendisinin Derviş Vahdeti'nin zihniyetine sahip olduğu söylenmiştir:

Bizce Hazreti Sabiha Derviş Vahdeti'nin –zihniyet bakımından- ta kendisidir. Şeriatçı Derviş Vahdeti, kara irtica uğruna kılıç çekmiş "Allah, Allah!" diye etrafa saldırdı. Bolşevik müridesi Derviş Sabiha, Kızıl din uğruna kaleme sarılmış, Moskova cezbesi içinde gözleri dönmüş –kendi tabirile- tepiniyor, çırpınıyor: "Haraşo Kızıl İhtilal!"⁶¹

Sabiha Sertel ise bu yazıya cevap olarak CHP'nin 1943'te çıkardığı parti nizamnamesi ve bu nizamnameden sonra gerçekleştirdiği icraatlar ile inkılapçı görünümünden uzaklaştığını, faşist bir parti halini aldığını iddia etmiştir. Ayrıca Sertel yazısında "Bay Necmettin Sadak bu inkılâpçı hareketleri sayarken 1921 Anayasası'nı ve bu inkılâbı başaran Halk Partisini hatırlıyor. Partinin hâlâ aynı vasıfları muhafaza ettiğini müdafaa etmek istiyor." sözleri ile "Demokrat" imzası ile çıkan yazının Necmettin Sadak tarafından yazıldığını iddia etmiştir.⁶² *Akşam* gazetesinde, Sertel'in yazısından sonraki gün, yine "Demokrat" imzası ile çıkan yazıda, Ahmet Emin Yalman ve Sabiha Sertel iki muhalif gazeteci olarak nitelendirilmiştir. Yazıda Ahmet Emin Yalman'ın yazıları "köhnemiş ve gına verici" olarak ifade edilip yazılarıyla ilgili eleştiriler getirilirken, Sabiha Sertel için "Bayan Sabihanın isteği açıktır, sadece komünistliktir" denilmiş ve bu nedenle de hükümet ne yaparsa yapsın Sertel'in memnun olamayacağı ifade edilmiştir. Yazıda, yine Sabiha Sertel için "...tenkidlerinde hep Moskavanın icadettiği ithamları kullanıyor, faşist diyor, mürteci diyor." ifadelerini kullanılmıştır. Ayrıca Yalman ve Sertel, tehlike bakımından karşılaştırılarak Yalman'ın ne

⁵⁸ Yalçın, H. C. "Değişiklikleri Kim Yapacak", *Tanin Gazetesi*, 07.11.1945. (EK 6).

⁵⁹ Volkan gazetesinin sahibi ve yazarı olan Derviş Vahdeti, 31 Mart ayaklanmasının sorumlularından biri olarak yargılanıp idam edilmiştir. Ayrıntılar için bk. Kocahanoğlu O. S., 2001.

⁶⁰ Sertel, S. "Mürteci Kime Derler?", *Tan Gazetesi*, 15.11.1945. (EK 7).

⁶¹ Demokrat, "İkinci Derviş Vahdeti", *Akşam Gazetesi*, 18.11.1945. (EK 8).

⁶² Sertel, S. "İnkılapçı Parti", *Tan Gazetesi*, 21.11.1945. (EK 9).

istediğinin belli olmadığı için daha tehlikeli olduğu sonucuna varılmıştır.⁶³ Bu tartışmalara Hüseyin Cahit Yalçın da dahil olmuştur. Yalçın, *Akşam* ile *Tan* arasındaki tartışmayı dikkat çekici olarak değerlendirirken, o da “Demokrat” imzası ile çıkan yazının Necmettin Sadak tarafından kaleme alındığını “...Sertel Halk Partisini mürteci ve Faşist addediyor, Necmeddin Sadak da buna itirazda bulunuyor.” sözleriyle ifade etmiştir. Yalçın yazısında Sabiha Sertel’i Sovyet propagandası yapmakla suçlarken, Sertel’in ifadelerinin Moskova radyosu ile benzer olduğunu iddia etmiştir. Ayrıca Yalçın, yazısında Sertel’in hükümetin inkılapları gerçekleştirip gerçekleştiremeyeceği yönündeki tereddütlerini “Bayan Sabiha Sertel’in demokrattlığı da, inkılâpçılığı da Moskavanın demokrattlığı ve inkılâpçılığı olduğu içindir ki tereddütler artıyor.” sözleri ile eleştirmiştir.⁶⁴ Yalçın, sonraki yazısında yine eleştirilerine devam etmiş, ülkede demokrasi yönünde önemli adımlar atılsa veya Roosevelt’in Dört Hürriyeti tam olarak benimsense dahi Sertel’i memnun etmeyeceğini yazmıştır. Çünkü Yalçın’a göre Sertel’in isteği seçimle göreve gelmiş bir hükümetin ülkeyi yönetmesi değil, demokrasiyi zor ve şiddet kullanarak yıkıp komünizmi getirecek “Solcu”, “İnkılâpçı”, “İleri bir rejim” kurulmasıdır.⁶⁵

Sabiha Sertel, Yalçın’ın yazılarına cevap olarak iki yazı kaleme almıştır. İlk yazısında kendisinin inkılâpçılık anlayışına açıklık getirerek şiddet kullanılmadan ve kan dökülmeden de inkılâpların yapılabileceğini çeşitli örneklerle vermiştir. Yazısında, Yalçın’ın inkılâpçılığa yönelik bakış açısı ile ilgili “Bay Yalçın bütün realitelere gözlerini kapıyarak bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti nerede? diyor. Ne diyelim? Bay Yalçın muhakkak surette gözlerinden rahatsızdır. Kendisini bir göz doktoruna muayene ettirmesi pek muvafık olur sanırım.” ifadelerini kullanmıştır.⁶⁶ İkinci yazısında ise kendisinin Yalçın’ın iddia ettiği gibi ihtilal ve inkılâp kelimelerini aynı anlamda kullanmadığını söylemiş, Türkiye’de sosyalizmin veya komünizmin için gerekli sosyal şartların olmadığını iddia etmiştir.⁶⁷

Tan gazetesinde demokrasi ve hürriyetler üzerine yazılan yazılar, bu dönemde komünizm ile ilişkilendirilmiş ve Sabiha Sertel’e yönelik ağır eleştirilerde bulunulmuştur. *Tan*, *Akşam* ve *Tanin* gazeteleri arasında İnönü’nün konuşmalarından çıkan bu kavgalara, *Tasvir* gazetesi yazarı Orhon Seyfi Orhon da dahil olmuştur. Sabiha Sertel, Milli Eğitim Bakanı Hasan Ali Yücel’i ve eğitim sistemini eleştirmiştir.⁶⁸ Bunun üzerine Orhon, Sertel’in Üniversitelerde milliyetçi ve ırkçı düşüncelerin yayıldığını iddia ettiği yazısına cevaben, 21

⁶³ Demokrat, “Halbuki Muhalefet Ne Güzel Şeydir”, *Akşam Gazetesi*, 22.11.1945. (EK 10).

⁶⁴ Yalçın, H. C. “İnkılâpçı Parti Meselesi”, *Tanin Gazetesi*, 22.11.1945. (EK 11).

⁶⁵ Yalçın, H. C. “Hükümette İnkılâpçılık”, *Tanin Gazetesi*, 23.11.1945. (EK 12).

⁶⁶ Sertel, S. “İnkılâpçı Hüviyet Ne Demektir?”, *Tan Gazetesi*, 23.11.1945. (EK 13).

⁶⁷ Sertel, S. “Hükümette İnkılâpçılık”, *Tan Gazetesi*, 24.11.1945. (EK 14).

⁶⁸ Sertel, S. “Birleşmiş Milletler Terbiye Konferansı ve Hasan Ali Yücel”, *Tan Gazetesi*, 20.11.1945. (EK 15).

Kasım tarihinde bir yazı kaleme almıştır. Orhon yazısında, Sabiha Sertel'i kırmızı eşarbını takıp, Rus çizimleri giymekle itham etmiş ve "Türkçülük yalnız iki şeyle birleşemez: Kozmopolitlikle ve onun anladığı mânada komünistlikle! Yani kendisi gibi olanlarla..." diyerek Sertel'i komünistlik ile suçlamıştır.⁶⁹

Basında meydana gelen bu kavgalarda, *Tan* gazetesinin demokrasi yanlısı talepleri Sovyetler Birliği ile yaşanan sorunlar ile ilişkilendirilerek tepkiyle karşılanmıştır. *Tan* ve *Vatan* gazeteleri iktidara muhalefet noktasında birleşmiş olsalar dahi basından daha şiddetli tepki alan taraf *Tan* gazetesi olmuştur. *Vatan* gazetesinin demokrasi taleplerinin *Tan* gazetesinin istekleri kadar tepki çekmemesindeki ana unsur ise *Tan*'ın sosyalist görüşleri ile öne çıkarken *Vatan* gazetesinin görece liberal çizgide bulunmasıdır.

3.3. *Tan* Baskını'na Giden Süreç

3.3.1. *Görüşler* Dergisi ve Yankıları

"Dörtler grubu" olarak bilinen ve liderliğini Celal Bayar'ın yaptığı muhalif grup CHP'den ayrıldıktan sonra yeni bir parti kurmayı düşünmüşlerdir.⁷⁰ Bu grup, 1945 yılı ortalarında basındaki muhalefeti temsil eden ve demokrasi yanlısı yayınlar yapan Serteller çiftiyle temasa geçmiştir. Sertellerin Moda'daki evinde gerçekleştirilen görüşmeler sonrasında haftalık bir düşünce dergisi çıkarılması yönünde fikir birliğine varılmış ve yeni çıkarılacak bu derginin isminin Sabiha Sertel'in *Tan*'daki köşesinin adı gibi "*Görüşler*" olmasına karar verilmiştir.⁷¹ Kurulması planlanan yeni partinin yayın organı olması düşünülen dergiyi ise Sabiha Sertel'in çıkarması noktasında fikir birliğine varılmıştır (Sertel, 1987: 286). Sabiha Sertel ise *Görüşler* dergisini Tek Parti yönetimine karşı bir demokrasi ve özgürlük cephesi olarak düşünmüş ve bu düşünceler etrafında toplanan herkesi bu "tek cephe"ye⁷² katmak istemiştir (Sertel, 2001: 228).

⁶⁹ Orhon, O. S. "Kazaska", *Tasvir Gazetesi*, 21.11.1945. (EK 16).

⁷⁰ Sertel (2001: 224-225), dörtler grubu içindeki Tevfik Rüştü Aras'ın kendine yeni bir parti kurma düşüncesinde olduklarından bahsettiğini, daha sonra Celal Bayar ve Adnan Menderes'in de yer aldığı toplantılarda yeni kurulacak partiyle ilgili görüş alışverişinde bulunduklarını söylemiştir.

⁷¹ Sabiha Sertel, Celal Bayar'ın kendileri ile iletişime geçtiğini, Moda'daki evlerinde Tevfik Rüştü Aras ve Bayar'ın dergi çıkarmayı amaçladıklarını ve derginin Sabiha Sertel tarafından çıkarılmasını istediklerini söylemiştir. Ayrıca dergi için sermaye vermeye hazır olduklarını ancak kendisinin bağımsızlığını kaybetmemek için bu teklife sıcak bakmadığını ve dergiyi kendi sermayesiyle çıkardığını söylemiştir (Sertel, 1987: 270-272). Ayrıca Zekeriya Sertel de Celal Bayar'ın dergi için sermaye koymak isteğinde bulunduğunu söylemiştir (Sertel, 2001: 228).

⁷² Tek cephe projesi, ilk kez Sabiha Sertel tarafından ortaya atılan bir proje değildir. O yıllarda, yasaklamalar nedeniyle, illegal olarak faaliyetlerine devam eden Türkiye Komünist Partisi, daha önce, Tek Partiye karşı ortak bir cephe kurulması girişimlerinde bulunmuştur (Sayılğan, 2009: 617). Ayrıca Sayılğan (2009: 224), Türkiye'deki sol hareketlerin tarihi üzerine yazdığı kitabında *Görüşler* dergisinin TKP'nin tek cephe projesini legal alana taşıyabilmek amacı ile çıkarıldığını yazmıştır. Zekeriya Sertel ise, tek cephe projesi için şunları söylemiştir: "Rauf Orbay böyle bir girişimi beğenmekle birlikte yazar olmadığını söyleyerek özür dilemişti. Fakat sonra

Dergide dörtler grubu ile birlikte eski Dışişleri Bakanı Tevfik Rüştü Aras, eski siyasetçi Cami Baykurt, Adımlar dergisini çıkartan Niyazi Berkes⁷³, Behice Boran, Pertev N. Boratav, Sabahattin Ali gibi isimlerin yazması planlanmıştır (Kabacalı, 1994: 186). Sabiha Sertel, dergiyi hazırlayıp ilk sayıyı baskıya verdikten sonra, yazı sözlerini henüz yerine getirmemiş olan Bayar ve arkadaşları ile görüşmek üzere Ankara'ya gitmiş ve kendilerinden, ikinci sayı için yazı yazacaklarına dair, söz almıştır (Sertel, 1987: 296-297). Gazeteci Emin Karakuş da, anı kitabında, Ankara'da gerçekleştirilen toplantı sonrası Sabiha Sertel'e tren garına kadar eşlik ettiğini söylemiş ve istasyonda Adnan Menderes ile Sertel arasında geçen konuşmayı şöyle anlatmıştır:

Görüşler Dergisi çıkmadan birkaç gün önce, Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel'le birlikte Ankara'ya gelmiş, Bayar ve arkadaşlarıyla bu dergiye yazı yazmak konusunda yaptıkları konuşmada ben de bulunmuştum. Serteller İstanbul'a dönerken, Adnan Menderes, istasyona kadar gelerek kendilerini uğurlamıştı. Trenin penceresinden Sabiha Sertel bana, 'Karakuş yazıları alıp göndermekte acele et,' diye ricada bulunuyor, Adnan Menderes de 'Merak etmeyin hanımefendi, yazılar arka arkaya gönderilecektir,' diyordu (Karakuş, 1977: 97-98).

Tan gazetesinin 29 Kasım 1945 tarihli sayısının 3'üncü sayfasında, *Görüşler* dergisinin 1 Aralık Cumartesi günü çıkacağına duyurusu yapılmış, "Türkiye'nin İlk Siyasi Mecmuası" olarak tanıtılan dergi ile ilgili şu ifadeler kullanılmıştır:

Memleket ve dünya hadiselerinin hakiki manasını anlamak, memlekette ve dünyadaki yeni hareketleri ve yeni cereyanları takip edebilmek için muhtaç olduğumuz ilk siyasi mecmuadır. Memleketin iç ve dış meselelerinde en salahiyyetli kalemleri toplayan 'GÖRÜŞLER' neşir hayatımızda yeni bir hadise olacaktır. 'GÖRÜŞLER' bütün hadiseleri taze ve yeni bir görüşle tahlil edecek ve sizin için yeni ufuklar açacaktır. Muharrirlerimizden bazıları: Celal Bayar, Mehmet Ali Aybar, Tevfik Rüştü Aras, Sabahattin Ali, Fuat Köprülü, Niyazi Berkes, Cami Baykurt, Behice Boran, M. Zekeriya Sertel, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Sabiha Sertel, Adnan Cemgil.⁷⁴

1 Aralık 1945 tarihinde yayımlanan *Görüşler* dergisinin ilk sayısının kapağında "*Görüşler*" isminin hemen altına "Haftalık Siyasi Mecmua" yazılmıştır. Ayrıca yine kapakta "Mecmuamıza Yazı Vadedenler" başlığı altında Celal Bayar, Tevfik Rüştü Aras, Fuat Köprülü, Adnan Menderes, Cami Baykurt, Sabiha Sertel, M. Zekeriya Sertel, Pertev Boratav,

Celal Bayar, Adnan Menderes ve Tevfik Rüştü Aras, Sabiha'nın tek cephe önerisini kabul ettiler. Dergiyi Sabiha'nın çıkarması kararlaştırıldı." (Sertel, 2001: 228).

⁷³ Derginin ilk sayısının kapağında, yazı vaadinde bulunanlar arasında ismi geçen Niyazi Berkes, derginin çıkacağından haberdar olduğunu, ancak derginin kapağında adının yazacağından haberdar olmadığını söylemiştir (Berkes, 1997: 354).

⁷⁴ "*Görüşler*", *Tan Gazetesi*, 29.11.1945.

Behice Boran, Mediha Berkes, Niyazi Berkes, Hulusi Şerif, Adnan Cemgil, Esat Adil Müstecaplıoğlu, Muvaffak Şeref, Dr. Sabire Dosdoğru, Dr. Hulusi Dosdoğru, Sabahattin Ali, Kemal Bilbaşar, Nail Vahdeti Çakırhan ve Aziz Nesin'in isimleri sıralanmıştır. Derginin kapağının sağ üst köşesinde Sabiha Sertel'in ismi ve o haftaki yazılarından biri olan “Zincirli Hürriyet” yer alırken hemen altında ise, sıralı olarak, Celal Bayar, Tefik Rüştü Aras, Fuat Köprülü, Adnan Menderes, Cami Baykurt ve Sabiha Sertel'in fotoğrafları verilmiştir. Derginin kapağı için hazırlanan görselde ise üzerinde *Görüşler* yazan bir el tarafından aralanan bir perde görülmektedir. Aralanan perdenin arkasında ise korku içinde titreyen üç tane erkek vardır ve üzerlerinde “Suiistimal, İhtikâr [Vurgunculuk] ve Faşizm” yazmaktadır.⁷⁵

Derginin, Mehmet Zekeriya Sertel'in “Haftanın Görüşleri” isimli yazısının yer aldığı, ikinci sayfasında, *Görüşler*'in öneminin ve amacının verildiği bir yazı da yer almıştır:

Görüşler Türkiye'de hemen de ilk çıkan siyasi mecmuadır. Garp memleketlerinde, hususile İngiltere ve Amerikada siyasi mecmuaların büyük bir mevkii ve rolü vardır. Dünyanın gidişini günlük havadisler ve yazılarla takip mümkün değildir. Hadiseleri anlamak için bunların içyüzlerine nüfuz etmek lazımdır. Bir siyasi mecmuanın en büyük vazifesi budur. *Görüşler*, okuyucuları memleket ve dünya meseleleri hakkında aydınlatmak için, zengin ve kuvvetli bir kadro ile çıkmaya gayret etmiştir. Bu maksatla memleketin en yüksek şahsiyetlerinin yazı yardımını temin etmiştir. Mecmuamız memleketi ve dünya hareketlerini ilgilendiren hadiselerin içyüzlerini anlatmaya çalışacaktır. Edebi, içtimai, iktisadi meselelerle sanat davalarına da aynı derecede ehemmiyet verecektir.⁷⁶

Mehmet Zekeriya Sertel, ikinci sayfadaki “Haftanın Görüşleri” yazısında Matbuat Kanunu'nun demokratik bir ülkeye yakışmayacak kadar ağır olduğunu ve tamamen kaldırılması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca demokratik hak ve özgürlükler noktasında da değişiklikler yapılması gerektiğini vurgulayan Sertel, bu değişiklikleri mevcut hükümetin yapamayacağına dikkat çekmiş ve bu nedenle bir an önce seçimlere gidilmesi gerektiğini söylemiştir. Sertel, “Dünya Sola Gidiyor” alt başlığı altında ise Batılı birçok devletin sosyalist rejimlere yöneldiğini iddia etmiştir.⁷⁷

Derginin üçüncü sayfasında Cami Baykurt'un “Savaş Barışı” başlıklı makalesi yer almaktadır. Baykurt, makalesinde İkinci Dünya Savaşı'ndan galip çıkan Amerika, İngiltere ve Sovyetler Birliği arasındaki güvensizliğin nedenlerini sıralamıştır.⁷⁸

Dördüncü sayfada ise Tefik Rüştü Aras “Büyük Atatürk, Zavallı Atatürk” isimli yazısında Mustafa Kemal'in ölümünden önce onunla geçirdiği son yılbaşı gecesindeki

⁷⁵ *Görüşler* dergisinin kapağı için bk. (EK 17).

⁷⁶ Sertel, M. Z. “*Görüşler* Haftalık Siyasi Mecmua”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁷⁷ Sertel, M. Z. “Haftanın Görüşleri”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁷⁸ “Savaş Barışı”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

anılarını anlatmış ve ölümünden duyduğu üzüntüyü dile getirmiştir.⁷⁹ Ayrıca yine bu sayfada Nail V. İmzalı “Mavzer Konuşuyor” isimli bir şiir bulunmaktadır.

Dergide, Sabiha Sertel’e ait iki adet makale bulunmaktadır. Derginin beşinci sayfasının tamamını kaplayan “Değişen Dünya” isimli makalesinin dışında, derginin altıncı ve yedinci sayfalarına bölüştürülmüş olan “Zincirli Hürriyet” isimli makalesi vardır. Sertel de ilk makalesinde, Müttefik devletler arasındaki sorunlara dikkat çekmiş ve ancak mevcut sorunların giderilmesi ile barış ortamına ulaşılabileceğini söylemiştir.⁸⁰ Sertel, insan hakları ve hürriyetler noktasındaki eksikliklere dikkat çektiği, totaliter ve keyfiyete dayalı yönetim anlayışının sona ermesi gerektiğini belirttiği, bu konulardaki beklentilerini dile getirdiği ikinci yazısını şöyle sonlandırmıştır:

Ne zincirli hürriyeti, ne de anarşik hürriyeti istiyoruz. Hepimizin malı ve vatanı olan bu toprakta tabiatın ve hayatın verdiği bütün nimetlerden müşterek faydalanmayı, müşterek ıstırap çekmeyi, vazifelere ve mesuliyetlere iştirak etmeyi istiyoruz. Bu vatan başımız üstünde yaşayanların değil, hepimizin beraber ekeceğimiz, makinelerini döndüreceğimiz, dertlerini ve sıkıntılarını beraber paylaşacağımız vatandır. Onu beraber cennete çevireceğiz, onun için icap ederse beraber öleceğiz... Fakat onu hür insanların vatanı, imtiyazsız fertlerin vatanı olarak seveceğiz. Kanunlar bu hakkın, bu halkın, bu vatanın bekçileridir. Onun üzerinde söz sahibi sadece, sadece bu halktır. Devlete hesap vereceğiz, devletten hesap soracağız. Şahsi hürriyetlerimizi bu halk ve vatan için feda edeceğiz. Fakat başımızda saltanat sürenler için değil. Hürriyete bundan başka zincir kabul etmiyoruz.⁸¹

Derginin altıncı ve yedinci sayfasında Esat Adil Müstecaplıoğlu’nun “Anayasa- Demokrasi ve Kanunlarımız” isimli makalesi bulunmaktadır. Müstecaplıoğlu, kendi köşesindeki yazılarında, anayasa ve kanunlardaki, Atatürk devrimleri ile uyuşmayan maddeler üzerinde durup, bu maddeleri okuyucu ile paylaşmak amacıyla olduğunu açıklamıştır. Yazının ilerleyen bölümlerinde ise alt başlıklar halinde örgütlenme özgürlüğü, basın özgürlüğü, fikir ve vicdan özgürlüğü gibi konularda kısıtlayıcı maddeleri açıklamış ve bu maddelerin demokratik bir anlayış ile meclis tarafından tekrar gözden geçirilmesini istemiştir.⁸²

Derginin sekizinci sayfasında ise Adnan Cemgil’in “Faşizm Misyonerleri No 1 Peyami Safa” isimli yazısı bulunmaktadır. Cemgil, yazısında savaş süresince Peyami Safa’nın “faşizm misyonerliği” yaptığını savunmuş, ancak savaşı Müttefiklerin kazanacağı anlaşıldığında birden yön değiştirdiğini iddia etmiştir. Peyami Safa ile ilgili sert sözler

⁷⁹ “Büyük Atatürk, Zavallı Atatürk”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁸⁰ “Değişen Dünya”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁸¹ “Zincirli Hürriyet”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁸² “Anayasa- Demokrasi ve Kanunlarımız”, *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

kullanan Cemgil, Safa'nın savaş sürecinde yazdığı yazılardan kesitler vererek faşizmi Türkiye'de yaymayı amaçladığını iddia etmiştir.⁸³

Derginin dokuzuncu sayfasında ise Behice Boran'ın, Türkiye'nin tarım politikasına yönelik eleştirilerde bulunduğu, "Zirai Reformda Memleketi İflas Etmiş Bir Rejime Götürmek İstiyorlar" isimli yazısı bulunmaktadır.⁸⁴

Derginin sonraki sayfalarında ise Sabahattin Ali'ye ait "Katil Osman" isimli bir hikâye, Aziz Nesin'in yazdığı "Güleriz Ağlanacak Halimize" isimli bir fıkra, son sayfada ise Türkiye basını ile dünya ve Türkiye siyaseti üzerine hicivlerin bulunduğu karikatürler yer almaktadır.⁸⁵

Toplamda 12 sayfadan oluşan *Görüşler* dergisinde yer alan yazılar ve eleştiriler içerik açısından *Tan* gazetesi ile büyük benzerlik göstermektedir. Türkiye siyasetine sol bir perspektiften bakmaya çalışan dergi, temel hak ve hürriyetler ile basın özgürlüğü hususundaki kısıtlamalar üzerine durmuştur. Bununla birlikte dergide, Türkiye basını ile ilgili sert eleştiriler içeren yazılar yer almıştır. Dergi, *Tan* gazetesinin faşizm karşıtı, Sovyet dostu yayın politikasını devam ettirirken Tek Parti rejiminin sona ermesi gerektiği noktasındaki söylemlerini sürdürmüştür.

Mehmet Zekeriya Sertel (2001: 229), *Görüşler* dergisine oluşan ilgiyi "Görüşler halkın yıllardan beri baskı altında boğulan özgürlük ihtiyacına cevap verdiği için çok geniş bir ilgi uyandırdı." diyerek ifade etmiştir. Sabiha Sertel (1987: 300-301) ise derginin Ankara'da bir "bomba" etkisi yarattığını ve derginin ilk nüshasının sabah saatlerinde bittiğini, yapılan ikinci baskının da kısa sürede tükendiğini söylemiştir. *Görüşler* dergisine karşı bu yoğun ilgi hükümetin de dikkatini çekmiştir.⁸⁶ CHP, bayilere *Görüşler*, *Tan* ve *Yeni Dünya*⁸⁷ dergilerinin sattırılmaması için talimat ve devlet memurları ile öğrencilere de bu gazetelerin okutturulmaması emri vermiştir (Sertel, 1994: 211).

Görüşler dergisinin Ankara'da yarattığı etki, daha önce yazı sözünde bulunan, Celal Bayar ve arkadaşlarının fikir değiştirmesine neden olmuştur. Yaşanan olaylara rağmen derginin ikinci sayısını çıkarma isteğinde olan Sabiha Sertel, Tevfik Rüştü Aras'ı arayarak söz verilen yazıları talep etmiştir. Sertel (1987: 301), Tevfik Rüştü Aras'ın kendisine "Şimdi

⁸³ "Faşizm Misyonerleri No 1 Peyami Safa", *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁸⁴ "Zirai Reformda Memleketi İflas Etmiş Bir Rejime Götürmek İstiyorlar", *Görüşler Dergisi*, 01.12.1945.

⁸⁵ *Görüşler* dergisindeki karikatürler için bk. (EK 18).

⁸⁶ Yıldız Sertel, *Görüşler* dergisiyle muhalefetin bir araya gelerek seçime gidilmesiyle ilgili taleplerde bulunmalarının CHP'de yarattığı rahatsızlığı *Tan* Baskını'nın yaşanmasındaki en büyük etken olarak görmektedir (Dündar, 2015: 22).

⁸⁷ *Yeni Dünya* gazetesi, *Görüşler* dergisi ile aynı gün yayın hayatına başlamış, Sabahattin Ali, Cami Baykurt ve Esat Adil Müstecaplıoğlu tarafından çıkarılmıştır. *Tan* gazetesi ve *Görüşler* dergisi gibi sosyalist bir yayın anlayışı benimseyen gazete, 4 Aralık 1945'te gerçekleşen olaylardan sonra yayınlanamamıştır (Öztekin, 2016: 394).

arkadaşlar hep beraberiz. Biz de bunu konuşuyorduk. Fakat arkadaşlar yazı göndermekte tereddüt ediyorlar. Ben kendilerini kandırmaya çalışıyorum. Ama Adnan bu fikrin aleyhinde...” dediğini ifade etmiştir. Döneme tanıklık eden gazeteci Emin Karakuş da derginin yayınlanmasından sonra Celal Bayar’ın Mehmet Zekeriya Sertel’i arayarak dergiden isimlerinin kaldırılmasını istediğini şöyle anlatmıştır:

Bir gün sonra solcu gazete ve dergiler basılınca, Celal Bayar hemen telefonla Zekeriya Sertel’i aramış, *Görüşler* Dergisi’nde yazı yazacaklarını bildiren ilanın kaldırılmasını kendisinden yalvarırcasına rica etmişti. Bayar telefonda, “Aman Zekeriya Bey, mahvoluruz, bu ilan bizim çok aleyhimize oldu. CHP bundan yararlanmak için her şeyi yapacak,” diyordu. Birkaç gün önce söz verip bu olaylardan sonra Bayar ve arkadaşlarının korkarak yazı yazmaktan vazgeçmeleri Sertel’i etkilemedi. “Bu gibi adamlardan zaten başka şey beklenmez,” demekle yetindi sadece (Karakuş, 1977: 97).

Nitekim derginin yayınlandığı 1 Aralık günü Celal Bayar ve arkadaşları, *Görüşler* dergisinin yazar kadrosunda yer almadıkları ve dergi ile bir ilgilerinin olmadığını açıklamışlardır. Celal Bayar ve arkadaşlarının yeni bir parti kuracakları haberleriyle birlikte yayınlanan bu tekzip; *Akşam*, *Yeni Sabah*, *Vatan*, *Tasvir* ve *Son Telgraf* gazetelerinde yayımlanmıştır. Celal Bayar’ın *Görüşler* dergisiyle ilgili açıklaması *Akşam* gazetesinde şöyle yer almıştır:

Size şunu kesin olarak söylerim: Kemalizm ve onun istihdaf ettiği milli hakimiyete bağlılığım, başında olduğu kadar saf ve samimidir. Kemalizmden başka her hangi bir ideoloji ile hiçbir alakam yoktur. Zaten Kemalizm denince, bunun demokrasi mefhumunun tam ifadesi olduğunu biliyorsunuz. İlk günden beri içinde bulunduğum ve zaman zaman mesuliyetini üzerine aldığım inkılâbımızın esaslarından ayrılabilmek benim için mümkün değildir. Siyasi hayata devam etmek için bana hakim olan fikirleri ortaya koyacağız. Herkes görecektir. Şimdiye kadar muharrirlik iddiasında bulunmadım. Bu yola girmek niyetinde değilim. Bu dergide olduğu gibi herhangi bir mecmuanın tahrir heyetine dahil olacağım da bahis konusu değildir.⁸⁸

Ahmet Emin Yalman ise, Serteller ve Karakuş’un aksine, Celal Bayar ve arkadaşlarının *Görüşler* dergisine yazı göndermekle ilgili kesin bir söz vermediklerini ve derginin yayınlanmaya başlamasını beklemek istediklerini söylemiştir. Yalman, Sabiha Sertel’in kesin bir söz almış gibi *Görüşler* dergisinin yazın kadrosuna Bayar ve arkadaşlarını da eklediğini iddia etmiştir. Yalman, olayın nasıl gerçekleştiğini anılarında şöyle aktarmıştır:

Komünist meyilleri çoktan beri malum olan Bayan Sabiha Zekeriya, Ekim ve Kasım aylarında Ankara’da milliyetçi diye tanınan bazı kimselere başvurarak, dış dünyadaki fikir ve sanat hareketlerini

⁸⁸ “Celal Bayar’ın Tekzibi”, *Akşam Gazetesi*, 1 Aralık 1945.

memlekete aksettirmek için *Görüşler* adında bir fikir dergisi çıkaracağını söyledi ve bu dergiye yazı yazacaklarına dair bilhassa Demokrat Parti kurucularından söz almak istedi. Onlar da: “Çıkmaya başlasın da görelim” yollu cevaplar verdiler. Bayan Sabiha Zekeriya, güya kesin vaad almış gibi Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’yu ilk sayının ilk sahifesinde *Görüşler* yazı ailesinin devamlı üyeleri diye gösterdi. Böylece derginin kabında Türk vatanına candan bağlı siyaset ve bilgi adamlarının isim ve resimleri çıkarken, içinin yabancı bir ideolojiyi öven resim ve yazılarla dolu olduğu ve bu arada bilhassa Rus İhtilali’ne dair komünist diliyle yazılmış coşkun bir destan bulunduğu hayretle görüldü. Bu manzara karşısında temeli yeni atılan partinin kötü bir suikaste kurban olabileceğini düşündüm ve dergiye hiçbir ilgileri olmadığını derhal ilan etmeleri hakkında Celal Bayar, Adnan Menderes ve Fuat Köprülü’ye ikazda bulundum. Vakit kaybetmeden bunu yaptılar. (Yalman, 1997: 1327-1328).

Ancak, Turancılar davasının savcılığını da yapan dönemin İstanbul Sıkıyönetim Savcısı Kazım Alöç’ün 1967 yılında yazdığı “İfşa Ediyorum” isimli yazı dizisinde, Sertellerin iddialarını destekleyici mektuplar yayımlanmıştır. 1946 yılında *Tan* gazetesinde ve Sertellerin evinde yapılan aramalarda Tevfik Rüştü Aras’ın Sertellere gönderdiği mektuplar bulunmuştur. Bu mektuplardan Celal Bayar ve arkadaşlarının yazı sözünde bulundukları anlaşılmaktadır. Aras’ın Mehmet Zekeriya Sertel’e gönderdiği tarihsiz mektupta, şu ifadeler yer almaktadır:

Mecmuaya yazı göndermesi için Adnan Menderes ile konuştum. Gazetemizde zaruret olmadıkça yazı yazmak adetini edinmediğini bildiğimi hatırlatarak sırf mecmuanız için ikinci nüshaya birşey hazırlayacağını vadetti. Celal Bayar daha buraya gelmedi. Belki siz orada daha önce görüşeceksiniz. Bana gelince sizin mecmuanızda adımın görünmesinden ancak memnun olurum.

Yine Tevfik Rüştü Aras’ın Sabiha Sertel’e gönderdiği 30 Ekim 1945 tarihli bir diğer mektupta ise, "Yazdığı bir makale münasebetiyle Bay Celal Bayar, orada sizinle konuştuğunu söyledi. Ve aynı vadini teyit etti. Fuad Bey de sizinle görüşüğünü anlattı. Adnan Menderes, ikinci nüsha için bir yazı hazırlayacaktır." demiştir (Alöç, 2006a: 102-104).

3.3.2. *Tan* Baskını Öncesi Gazeteler

DP ile ortak bir cephe oluşturmak için kurulan, Tek Parti rejimine karşı demokrasi ve özgürlükleri savunan bir yayın anlayışı benimseyen *Görüşler* dergisinin yayınlanması sonrası *Tan* gazetesine yönelik saldırılar artmıştır. SSCB ile sorunlar yaşanan bir dönemde *Tan* ve *Görüşler*; Sovyet yanlısı, komünist propagandası yapan, yabancı devletler güdümünde yayınlar olarak gösterilmiştir.

Akşam Gazetesi

Derginin yayınlanmasından sonraki gün *Akşam* gazetesinde Demokrat imzası ile “Kızıl Yapraklar Açarken” başlıklı bir yazı kaleme alınmıştır. Yazıda, *Tan* ve *Vatan* cephesi için “tuzla buz oldu”, “çil yavrusu gibi dağıldılar” ifadeleri kullanılırken Sertellerin yalnız kaldığı vurgulanmıştır. Yazıda Sabiha Sertel’in ülkede hürriyet ve adalet olmadığı yönündeki sözlerine vurgu yapılarak, “...Bayan Sabiha ile komünist arkadaşlarının diledikleri gibi gazeteler ve mecmualar çıkararak bu zalim hükümete her gün ağız dolusu küfürler savurup serbes dolaşmalarından belli. Bir de Sovyet cennetine gidin de hürriyeti, saadeti görün...” ifadeleri kullanılmıştır.

Ayrıca yazıda, Ahmet Emin Yalman’ın “Ey Ümmeti Muhammed, ben asla onlardan değilim” sözlerine yer verilirken, Celal Bayar’ın “Ben Kemalistim, Komünist değilim” dediği, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes’in “Bu oyunda sayımız, suyumuz yok!” dedikleri, Tevfik Rüştü Aras’ın ise “Ben sadece imzalarımın mesulüm” demek zorunda kaldığı vurgulanmış ve “Moskova radyosu, Bayan Sabiha ve ötekiler boşuna yırtmıyorlar. Bu milletin bünyesi çok demokrattır, fakat komünistliğe elverişli değildir.” denmiştir.⁸⁹

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi 1 Aralık 1945 tarihli sayısının ilk sayfasında Mehmet Zekeriya Sertel’in bir yazısının Moskova Radyosu’nda yayınlanması haberine yer vermiştir. Haberde Sertel’in makalesinden hükümetin ülkeyi yönetemediği ve mecliste değişiklikler yapılması gerektiği yönündeki ifadelerine yer verilirken, haberin alt başlığında “Zekeriya Sertelin fikirleri Moskova’da taktirle karşılanıyor.” denmiştir.⁹⁰

Cumhuriyet gazetesinde 4 Aralık günü birinci sayfadan verilen haberin başlığında “Bizim yoldaşlar nihayet maskelerini attılar” denirken, haberde *Görüşler* dergisinin G harfi için orak ve çekiç benzetmesi yapılmıştır. “Demokrasi isteriz, hürriyet isteriz! feryatlarından sonra istenilen demokrasi ile hürriyetin ne olduğu artık iyice meydana çıktı. Bu demokrasi, komünist demokrasi, bu hürriyet, kızıl hürriyettir. Orak-çekice tapanlar, artık maskelerini yüzlerinden atmışlardır.” ifadelerinin yer aldığı haberde, *Görüşler* dergisinin logosuna yer verilmiş ve logosundaki “G” harfinin orağa benzediği söylenerek “Ya bunun çekici nerede?” diye sorulmuştur. Haberin devamında ise komünizmin, faşizm ve Nazizm gibi hürriyetleri kısıtlayan bir yönetim anlayışı olduğu vurgulanmıştır. *Görüşler* dergisinin de komünizmi savunduğu iddia edilerek, “Fakat bu milletin sağ duyusu kendisini kızıl cehenneme sürüklemek isteyenlerin, yalancı demokratiğine ve sahte hürriyet aşıklığına aldanmayacak

⁸⁹ Demokrat “Kızıl Yapraklar Açarken”, *Akşam Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 19).

⁹⁰ “Moskova Radyosunun Bir Gazetemizden Yayınladığı Makale”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 01.12.1945. (EK 20).

kadar kuvvetlidir” denmiştir. Haberin sonunda ise, İzmir’de *Yeni Dünya* gazetesi ve *Görüşler* dergisinin protesto amaçlı yırtıldığı ve afişlerinin söküldüğü bilgisi verilmiştir.⁹¹

Tanin Gazetesi

Tanin gazetesi, *Cumhuriyet* gazetesi gibi *Görüşler* dergisinin yayınladığı gün, ilk sayfasında, Moskova Radyosu’nun Zekeriya Sertel’in makalesini yayınlamasını haberleştirmiştir. Sertel’in makalesinden bölümlere yer verilen haberin başlığında “Moskova radyosu Zekeriya Sertelin fikirlerini yayıyor” denilmiştir.⁹²

Hüseyin Cahit Yalçın’ın Namık Kemal’in sözlerinin başlık olarak kullanıldığı, “Kalkın Ey Ehli Vatan” makalesi, olayların fitilini ateşleyen yazı olmuştur.⁹³ Yalçın, “Kalkın Ey Ehli Vatan” dedikten sonra alt başlıkta “Bir vatan cephesine lüzum vardır” demiştir. Yalçın, *Görüşler* ve *Yeni Dünya* gazetesini kast ederek “Düşman istilas, komünizm propagandası şeklinde içimize sızmaya başlamıştır” demiştir. Yalçın, *Yeni Dünya* ve *Görüşler*’in farklı amaçlarının olduğunu, “Yeni Dünya’nın ve Görüşler’in intişarı [yayını] bu hususta tereddüte artık yer bırakmamıştır. Vaziyet açıktır: Beşinci kol faaliyettedir ve hücumu geçmiştir.” şeklinde ifade etmiştir. Yalçın, “Büyük vatansever Namık Kemal’in sesi bugünün parolasıdır. Kalkın ey ehl-i vatan. Mücadele başlıyor. Ve başlamak lazımdır.” diyerek *Görüşler* ve *Yeni Dünya*’ya karşı vatanseverleri mücadeleye çağırmıştır. Yazıda, Sabiha Sertel’in *Görüşler*’de yer alan “Zincirli Hürriyet” yazısı için “...sahifeyi süsliyen bu kıpkızıl demirlerle bize nasıl bir hürriyet hazırlamak istediklerini derhal anladım.” diyen Yalçın, dergide yer alan yazılara yönelik “beşinci kol” benzetmesi yaparak şöyle söylemiştir:

Beşinci kol, varsın memlekette matbuat hürriyeti yok diye feryad etsin. Varsın fikir hürriyeti yok diye şikâyet etsin. Onların ciddiyet ve vakardan uzak, sırf halkı ve hükümeti tahrik için yapılmış yaygaracı ve kavgacı neşriyatına karşı bu vakarlı sükut ve müsamaha hükümet tarafından verilecek cevapların en güzeli ve en susturucusudur. Bu işde cevap hükümete düşmez. Söz, eli kalem tutan gazetecilerin ve hür vatandaşlarındır.⁹⁴

Tanin, 4 Aralık günü *Yeni Dünya* ve *Görüşler* dergisi ile Sabiha Sertel’i hedef alan bir makale daha yayımlamıştır. Hüseyin Cahit Yalçın “Beşinci Kol Propagandası” başlıklı

⁹¹ “Bizim Yoldaşlar Nihayet Maskelerini Attılar”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 21).

⁹² “Moskova Radyosu Zekeriya Sertelin Fikirlerini Yayıyor”, *Tanin Gazetesi*, 01.12.1945. (EK 22).

⁹³ Sabiha Sertel Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Kalkın Ey Ehli Vatan” yazısı için şunları söylemiştir:

Hüseyin Cahit Yalçın bizi susturmak için, “Kalkın ey ehli vatan” kumandası ile, kanunları, devlet nizamını çiğniyor, gençleri, vatandaşları ayaklanmaya çağırıyordu. Namık Kemal “Kalkın ey ehli vatan” dediği zaman, milleti Abdülhamit saltanatına, diktatörlüğe karşı harekete çağırıyordu. Hüseyin Yalçın ise, vatandaşları hürriyet için, demokrasi için savaşınlara karşı kıyama çağırıyordu (Sertel, 1987: 306).

⁹⁴ “Kalkın Ey Ehli Vatan”, *Tanin Gazetesi*, 03.12.1945. (EK 23).

yazısında, *Görüşler* ve *Yeni Dünya*'nın Atatürk'ü bir "propaganda silahı" olarak kullandığını iddia etmiş "Görülüyor ya, Faşist olsun, Kızıl Faşist olsun bütün düşmanlar Atatürk silahile Türkü vurmak istiyorlar." ifadelerine yer vermiştir. Yalçın, *Görüşler* ve *Yeni Dünya*'yı "azgın ve yıkıcı komünist propaganda organları" olarak nitelendirirken bu dergileri, insanları hükümet aleyhine kışkırtmakla suçlamış ve Tevfik Rüştü Aras'ın bile bu kışkırtmaya dahil olduğu yazılmıştır. Yalçın, "Hürriyet pehlivanları hürriyetin en büyük düşmanları" başlıklı yazısının ikinci kısmında ise *Görüşler* ve *Yeni Dünya* için "Komünist propagandacıları avaz avaz haykırarak hürriyet istiyorlar. Fakat yazılarından taşan hakikat onların en büyük hürriyet düşmanı olduklarını ispat etmektedir." demiştir. Ayrıca Yalçın, Sabiha Sertel'in *Görüşler*'deki yazılarından bölümler vererek Sertel'in, propaganda amacıyla, gerçekleri manipüle ettiğini iddia etmiştir.⁹⁵

Tasvir Gazetesi

Tasvir gazetesi, *Görüşler* dergisinin çıkışını 1 Aralık günü "*Görüşler* İsimli Komünist Mecmuanın Münasebetsizliği" başlığı ile vermiştir. Haberde ise derginin kapağında isimleri bulunan Celal Bayar, Fuat Köprülü ve Adnan Menderes ile yapılan görüşmelere yer verilmiş ve *Görüşler* ile alakalarının bulunmadığını söyledikleri aktarılmıştır.⁹⁶

Tasvir gazetesi, 2 Aralık günü yayımladığı bir diğer haberde ise "Kızıl renkli mecmua'nın programı anlaşılmış oldu yalan ve bozgunculuk" demiş, *Görüşler* dergisi için de "kızıllar", "kızıl renkli mecmua", "kızıl faşizm" gibi ifadeler kullanmıştır. *Tasvir* gazetesi, *Görüşler* dergisini "Türk milletine düşman" olarak tanımlamış ve toplumu bu düşmana karşı savunmaya çağırmıştır. Haberde, "Bir gün gelecektir ki, dinlenmeyecekler, kendi hüsrancılarında yerlerde sürükleneceklerdir. Bu millet kendisine fenalık edenleri hiç bir zaman affetmemiştir. Yakın tarih, bu millî intikamın misalleriyle doludur." denilerek provoke edici ifadelerde bulunulmuştur.⁹⁷ Gazetede 3 Aralık günü yayımlanan haberde ise İzmir'de gençlerin *Görüşler* dergisini yırttığı ve üzerine "Komünist mecmuasıdır okumayınız" yazıldığı bilgisi yer almıştır. *Tasvir*, yurt genelinde *Görüşler* dergisine karşı bir nefret dalgasının yayıldığını iddia etmiş ve Sabiha Sertel için "Gelincik kırmızısı renkte elbise giymiş eli kızıl bayraklı hanımefendi bütün bu söylediklerinin hepsini pek beğendiğin kızıl demokrasinin anayasasında bol bol bulursun" şeklinde vermiştir.⁹⁸ *Tasvir* gazetesinde *Görüşler* dergisi ile ilgili bu haberler dışında, 2 Aralık günü, Cihad Baban'ın bir makalesi

⁹⁵ Yalçın, H. C. "Beşincikol Propagandası", *Tanin Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 24).

⁹⁶ "*Görüşler* İsimli Komünist Mecmuanın Münasebetsizliği", *Tasvir Gazetesi*, 01.12.1945. (EK 25).

⁹⁷ "Kızıl Renkli Mecmua'nın Programı Anlaşılmış Oldu", *Tasvir Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 26).

⁹⁸ "İzmirdeki Gençler *Görüşler* Mecmuasının Afişlerini Yırttı", *Tasvir Gazetesi*, 03.12.1945. (EK 27).

yayımlanmıştır. Baban, Celal Bayar ve arkadaşlarının *Görüşler* ile bir ilgilerinin olmadığını açıklamalarını sevinçle karşılarken, “biz de kendilerinden bunu beklerdik” demiştir. *Görüşler* dergisi içinse “kızıl mecmua” ifadesini kullanmıştır.⁹⁹

Tasvir gazetesi, 4 Aralık günü *Görüşler* dergisi ile ilgili iki adet haber yayımlamıştır. *Tasvir*, “Zavallı Tevfik Rüştü” başlığı ile yayımladığı haberde, Aras’ın Atatürk ile ilgili yazdığı yazıya üniversiteli gençlerin verdiği cevap yazısını yayımlamış ve *Görüşler* dergisi için “Kızılların çıkarmış olduğu *Görüşler* dergisi...” ifadesini kullanmıştır.¹⁰⁰ *Tasvir* gazetesi, “Bozguncu kızılara karşı milleti uyanıklığa ve birliğe davet ediyoruz” başlığı ile yayımladığı diğer haberde ise vatansever Türk gençliğini göreve çağırmaktadır:

Büyük Türk Milleti!

Evlâdlarını Çanakkalede, Sakaryada, memleket, hürriyet ve istiklal uğruna feda eden analar, bu milletin yarınını omuzlarında taşıyacak olan milliyetçi Türk gençliği, topraklarını vatan aşkile seven Türk köylüleri ve ey bu yurdun refahı, bağımsızlığı ve yükselişi için canını, malını vermeğe hazır büyük Türk milleti! ...Fakat dikkat! Memleket içinde kızıl faşizmin beşinci kolu harekete geçti, gündelik gazetelerile, mecmualarile ortaya atıldılar. Neşriyatla fikirleri hazırlamak, komşu devletlerin başına gelen felaketleri buraya da sirayet ettirmek istiyorlar. Kızıl faşistler başka yerden aldıkları direktifleri tatbik ederek gizli çalışmalarını açığa vurdular. Moskova radyosile işbirliği halinde sizleri zehirlemeğe uğraşıyorlar. ...Bunlar Türk milletinin bütün mukaddes tanıdığı kıymetleri yıkmak için senelerce uğraşmışlardır. Bunlar Türk büyüklerine, bunlar Türk ahlak ve geleneğine, bunlar Türk ordusuna, bunlar Türk’ün meçhul askerine, bunlar Türk’ün şehidine düşmandırlar.

Ey Türk gençliği! Vatansever duygularınızdan şüphe etmiyoruz. Sizi uyanık ve müttehit olmaya davet ediyoruz. Bir parti işi değil, bir memleket işile meşgul olacaksınız! Düşüncemiz her nevi zümre ve parti fikrinin üzerinde yurt müdafaası ve memleket davasıdır. Cepheler teşekkül etti. *Tasvir*, bu memleketin, bu yurdun cephesidir. Etrafımızda Türk basınını, Türk münevverlerini ve Türk milletini bir fikir ve iman halkası halinde toplanmağa davet ediyoruz. Onlara bu sütunlardan sık sık hitap ederek irtibatı tesis ve muhafaza edeceğiz ve bu uğurda memleket düşmanlarını ezinceye kadar mücadeleden geri durmayacağız.¹⁰¹

Vakit Gazetesi

2 Aralık günü *Vakit*’te yayımlanan yazısında Asım Us, *Görüşler*’den “kızıl renkli dergi” diye bahsederken Celal Bayar ve arkadaşlarının isimlerinin dergide izinsiz yayımlanmasına değinmiştir. *Vakit*, *Görüşler*’in bu isimleri izinsiz olarak yayımlamasını

⁹⁹ Baban, C. “Biz de Bunu Beklerdik”, *Tasvir Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 28).

¹⁰⁰ “Zavallı Tevfik Rüştü”, *Tasvir Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 29).

¹⁰¹ “Bozguncu Kızılara Karşı Milleti Uyanıklığa ve Birliğe Davet Ediyoruz”, *Tasvir Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 30).

“muhalefet ticareti” olarak yorumlamıştır.¹⁰² Asım Us, 4 Aralık günü yayımlanan yazısında ise *Cumhuriyet* gazetesine benzer bir söylemle “Maskeler Düştü” başlığını kullanmış ve şu ifadelerle yer vermiştir:

Evet, maskeler düştü! ‘Biz komünist değiliz. Biz Bolşevik değiliz! Biz kızıl diktatörlük değil, memlekette garp demokrasisinin kurulmasını istiyoruz.,, diyenler birdenbire yüzlerindeki maskeyi attılar. Daha doğrusu onların yüzlerine koydukları maske kendilerinin arzularına rağmen kendiliğinden düştü.

Yazısının devamında Sabiha Sertel’in dergiyi “komünist propagandası” yapmak için hazırladığını iddia eden Us, Celal Bayar ve arkadaşlarının isimlerinin “derginin kızıl ihtiraslarını örtmek için” kullanıldığını söylemiştir. Derginin vatan ve milliyet düşmanlığı yaptığını iddia eden Us, yazısını “...her zamandan fazla milletçe uyanık olmaya ihtiyaç vardır.” diyerek bitirmiştir.¹⁰³

Vatan Gazetesi

Görüşler dergisinin çıktığı 1 Aralık günü Ankara’da olan Ahmet Emin Yalman, “Sertel’lerin İkinci Bir Gafı” başlıklı makalesinde, Celal Bayar ve arkadaşlarının isminin dergide yer almasının başkente rahatsızlık yarattığını öne sürmüştür. Yazısında, bu isimler ile *Tan-Görüşler-Yeni Dünya* arasında bir ilişki varmış gibi göstererek Sertellerin “büyük bir gaf” yaptığını söylemiştir. Ayrıca Yalman, yazısında bu dergi ve gazeteler ile *Vatan* gazetesi arasında bir cephe oluştuğu iddiasını “Bu münasebetle şurasını bir defa daha tekrar etmek isterim ki gazetemizin tam bir fikir istiklali içinde yaptığı neşriyatla ismi geçen diğer gazete ve mecmuaların neşriyatı arasında hiçbir nevi alaka ve münasebet yoktur” diyerek inkar etmiştir.¹⁰⁴ Yalman’ın *Tan* ile *Vatan* arasında hiçbir münasebet olmadığını açıkladığı gün Sabiha Sertel, *Tan* ve *Vatan* arasındaki görüş birliğini anlattığı bir makale yayımlamıştır.¹⁰⁵ Mehmet Zekeriya Sertel ise Yalman’ın açıklamasıyla ilgili faşist unsurların *Tan* ve *Vatan* cephesini birçok kez dağıtmaya çalışıp başarılı olamadıklarını ancak Yalman’ı korkutarak bu cepheyi yarıdıklarını söylemiştir. Sertel, Yalman için, “Fakat bizi müteessir eden ve hayrete düşüren şey, Ahmet Emin Yalman’ın da bu oyuna düşmesi, demokratik kuvvetleri dağıtmak

¹⁰² Us, A. “Muhalefet Ticareti”, *Vakit Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 31).

¹⁰³ Us, A. “Maskeler Düştü”, *Vakit Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 32).

¹⁰⁴ Yalman, A. E. “Serteller’in İkinci Bir Gafı”, *Vatan Gazetesi*, 01.12.1945. (EK 33). Yalçın Küçük (2006: 299), Yalman’ın *Tan* gazetesine yönelik saldırı gerçekleşmeden hemen önce böyle bir açıklamada bulunmasını, yeni parti kurucularının ve Yalman’ın, saldırıya yönelik, bir “koku” almış olmaları olarak yorumlamıştır.

¹⁰⁵ Sertel, S. “Bu Devrin İbret ve Meşveret Gazeteleri”, *Tan Gazetesi*, 01.12.1945. (EK 34).

için faşistlerin propagandalarına vasıta olması olmuştur. Kendisine bu gafletinden dolayı acımamak ve şaşmamak imkânsızdır” demiştir.¹⁰⁶

Ahmet Emin Yalman, 3 Aralık’ta yayımladığı haber de ise *Görüşler* dergisinden “sol mecmua” diyerek bahsetmiştir. Dergide Celal Bayar ve arkadaşlarının isimlerinin yer almasının “iç yüzünü” anlatan Yalman, Sabiha Sertel’in izin almadan bu isimleri yayımladığını iddia etmiştir. Ayrıca haberde “*Görüşler* mecmuası İzmirde de derin bir nefretle karşılandı” denilmiş ve derginin afişlerinin yırtılarak “komünisttir okumayınız” yazıldığı iddia edilmiştir. *Görüşler* dergisinin logosundaki G harfinin üzeri kapatıldığında orağa benzetildiği söylenmiştir.¹⁰⁷

Ulus Gazetesi

Tan Baskını öncesi CHP’nin yayın organı olan *Ulus* gazetesinde, Serteller ve *Görüşler*’e yönelik hiç haber yer almazken Falih Rıfkı Atay tarafından yazılan “Çirkin Bir Taktika” isimli bir makale bulunmaktadır. Atay yazısında, Sertelleri “Kızıl anarşi tahrikleri” yapmakla suçlamış ve Sabiha Sertel için “Kızıl S.S.” ifadesini kullanmıştır. Yazısında, Mehmet Zekeriya Sertel için kanun ve mahkemeleri göreve çağıran Atay, “Renkleri, ruhları ve oyunları açığa çıkmıştır. Kızıl anarşi; mülkiyeti, teşebbüs ve çalışma hakkını hırsızlık diye tahrik ediyor” demiştir.¹⁰⁸

Tan Gazetesi

Görüşler dergisinin çıkışı ile birlikte Sertellere yönelik saldırıların giderek artması ve komünist suçlamaları ile ilgili Mehmet Zekeriya Sertel, *Tan* gazetesinden şöyle cevap vermiştir:

Fakat ‘Görüşler’ mecmuasının çıkması faşist elemanları yeniden telaşa düşürdü. Çünkü bu mecmua bütün demokratik kuvvetleri bir araya toplamağa çalışıyordu. İşte bu olamazdı. Bu topluluğu dağıtmak, kurulması ihtimali olan bu müşterek cepheyi yıkmak lazımdı. Ve derhal mutad faşist metodunu tatbik ederek bu cephede birleşenleri birbirinden ayırmağa teşebbüs ettiler. “Görüşler”i daha görmeden ve okumadan onu bir komünist mecmuası olmakla itham ettiler ve onun etrafında toplananları ürkütüp korkutmağa kalktılar. Hâlbuki bu mecmua böyle bir dava ile çıkmıyordu. Onun tek hedefi memlekette demokratik fikirleri yaymaktan ibaretti. Bu fikir etrafında, aralarında mevcut ufak tefek fikir ayrılıklarına bakmıyarak; bütün demokratik unsurların hepsi bir noktada birleşiyorlardı: Geniş

¹⁰⁶ Sertel, M. Z. “Demokratik Kuvvetleri Parçalama Teşebbüsü”, *Tan Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 35).

¹⁰⁷ Yalman, A. E. “Sol Mecmua Hadisesinin İç Yüzü ve Elemli Akisler”, *Vatan Gazetesi*, 03.12.1945. (EK 36). Yalman, *Görüşler* dergisinin ilanının *Vatan* gazetesinde yayımlanmasıyla ilgili ise; kendisinin o esnada Ankara’da olduğunu, yazı heyetinin denetiminden geçmeden gazeteye giren ilanı gördükten sonra ise baskının durdurulmasını istediğini söylemiştir.

¹⁰⁸ Atay, F. R. “Çirkin Bir Taktika”, *Ulus Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 37).

demokrasi. Görüşler'in de siyasi gayesi bundan ibaretti. İşte faşist unsurların son oynamak istediği oyun bu demokrasi cephesini yıkmak, demokratik kuvvetleri birbirine düşürmekti. Ve, her yerde olduğu gibi, kullandıkları silah komünizm olmuştu.¹⁰⁹

Sabiha Sertel ise *Tan* gazetesinde yazdığı son yazısında CHP İstanbul Parti Başkanı'nın, partili milletvekillerini toplayarak, muhalif gazetelere karşı cephe alınması yönündeki direktifini köşesine taşımıştır.¹¹⁰ Bu toplantı ile ilgili “Mevcut muhalefet gazetelerine veya çıkacak olanlarına karşı partili gazetelerin koparacağı gürültü ve kıyamet, halkı ne aldatmağa ve ne de şaşırtmağa kâfidir.” diyen Sertel, yaşanacakları önceden biliyormuşçasına son yazısını “Gazeteden değil, umumi efkârdan korkmalıdır.” diyerek bitirmiştir.¹¹¹

3.3.3. 4 Aralık 1945 *Tan* Baskını

4 Aralık 1945 günü hükümetin ve basının kışkırtması ile binlerce üniversite öğrencisi, İstanbul Üniversitesi'nde toplanarak *Tan* Matbaası'na yürümüş ve matbaayı kullanılmaz hale getirerek gazetenin kapanmasına neden olmuşlardır.

Olaylar başlamadan bir gün önce Serteller, *Tan* Matbaası önünde eylem yapılacağına dair haber almışlardır. Mehmet Zekeriya Sertel (2001: 229) dönemin İstanbul valisi Lütfi Kırdar'ı aradığını ve güvenlik tedbir alınmasını rica ettiğini söylemiştir. Kırdar ise gösteri olacağından haberdar olduğunu ve gereken tedbirleri aldığını söylemiştir. Bu konuşmadan sonraki gün ise İstanbul Sıkıyönetim altında olmasına rağmen binlerce üniversite öğrencisi, İstanbul Üniversitesi'nin bahçesinde toplanmıştır. Kampüs bahçesinde toplanan kalabalık öğrenci grubu, ellerinde “Kahrolsun komünistler”, “Kahrolsun Serteller”, “Bundan daha fazla demokrasi mi istiyorsunuz” gibi pankartlar ile Beyazıt Meydanı'na doğru yürüyüşe geçmiştir (Kültür Bakanlığı, 1993: 202-203). 4 Aralık günü sayıları 10 bine ulaşan kalabalık grup, *Tan* Matbaası dışında sol yayınlar satan ABC ve Berrak kitapevlerinin camlarını kırıp kitaplarını yağmalamış, yine sol yayınlar yapan *Yeni Dünya* ve *La Turquie* gazetelerini basıp tahrip etmiştir (Topuz, 2003: 183).

Yaşananlara tanıklık eden ve o dönemde *Tasvir* gazetesi istihbarat şefi olan Tekin Erer, olayları şu şekilde anlatmıştır:

4 Aralık 1945 Salı sabahı erkenden üniversite bahçesine gittim. Ellerinde bayraklar olduğu halde talebeler yavaş yavaş toplanıyordu. Birçoklarının ellerinde de Atatürk ve İnönü'nün çerçevesi

¹⁰⁹ Sertel, M. Z. “Demokratik Kuvvetleri Parçalama Teşebbüsü”, *Tan Gazetesi*, 02.12.1945. (EK 35).

¹¹⁰ Partili gazetecilerden muhalif gazetelere cephe alınması talebi, *Görüşler* dergisi yayımlanmadan bir gün önce, 30 Kasım günü gerçekleşmiştir (“Partili Gazeteciler Partide Toplandılar”, *Vatan Gazetesi*, 01.12.1945).

¹¹¹ Sertel, S. “Gazeteden Değil, Umumi Efkârdan Korkmalıdır”, *Tan Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 38).

fotoğrafları vardı. Kısa zamanda kalabalık 10-15 bin kişiyi buldu. Saat 9.30'da kalabalık bir sel gibi Beyazıt Meydanı'ndan Çarşıkapı istikametinde yürüyüşe geçti. TAN Gazetesine giderken, Çağaloğlu yokuşunun başında bulunan ve komünizme ait kitaplar satan ABC Kitabevi birkaç dakika içinde yok edildi. Bundan sonra TAN Gazetesine girildi. Bir taraftan 'Kahrolsun Komünizm. Kahrolsun Serteller. Yaşasın Türkiye Cumhuriyeti' diye bağırıyor, bir taraftan da gençler akın akın taşlarla, demirlerle pencereleri kapıları aşağıya indiriyorlardı. Gazetenin birinci katında o zaman Türkiye'nin hemen hemen en büyük rotatifi vardı. Oradaki demir parçaları ile bu rotatife hücum başlamıştı. Rotatifin kırılabilen bütün parçaları tuzla buz edildi.¹¹²

İkinci katta linotip dizgi makineleri, hurufat ve mürettephane ait malzemeler ve makineler mevcuttu. Bunların kırılması ve parçalanması çok daha kolay oldu. Ayrıca kapılar, pencereler, masalar, sandalyeler yerden yere çarpılarak parçalanıyordu. Masaların gözlerindeki yazılar, evraklar, kitaplar lime lime ediliyordu. Diğer bir grup gazetenin rotatif dairesinin yanındaki kâğıt deposundan bobinleri sokağa çıkararak Sirkeci'ye doğru yuvarlıyordu. Bazı gençler binayı ateşe vermek için tutuşturmak istedilerse de kalabalığın çokluğundan bu mümkün olamıyordu. Gazetenin içindeki personelden bir kısmı gecedan hadiseyi haber aldıkları için matbaaya gelmişlerdi. Gelenlerden bazıları da Beyazıt bahçesindeki toplantıyı haber alır almaz gazeteden uzaklaşmışlardı.

Gazetenin sahiplerinden Halil Lütfü Dördüncü meşhur tutumluluğu dolayısıyla binanın yanından yegâne uzaklaşamayan kimse olmuştu. TAN Gazetesinin karşısındaki HOFER İlançılık şirketinin penceresinden gazetesinin ve binasının nasıl tahrip edildiğini kalbi sızlıyarak seyrediyordu. TANİN Gazetesi'nin yazı işleri müdürü Murat Sertoğlu da oradan durumu telefonla başmuharrir Hüseyin Cahit Yalçın'a bildiriyordu. Bir aralık Halil Lütfü dayanamamış Murat Sertoğlu'na sert bir ifadeyle:

"Hüseyin Cahid'e söyle, 31 Mart'ta kendi başına neler gelmişse benim başıma da onlar geliyor" demişti. Murat Sertoğlu bu sözleri aynen nakletti. Bu muhavareden sonra telefon konuşması kesilmişti. Saat 10.30'da TAN Gazetesinin ve matbaasının tahribi tamamıyla bitmişti. Artık burada gazete çıkarılamayacağı, hiç olmazsa altı ay hiçbir neşriyat yapılamayacağı kanaati hasıl olduktan sonra gençler köprüyü geçerek Beyoğlu'ndaki Rus sefarethanenin tünele bakan köşesindeki sokak içinde faaliyette bulunan Yeni Dünya Gazetesi'ne doğru yürüyüşe geçtiler. Burada Yeni Dünya'dan başka La Turquie isimli Fransızca bir gazete daha yayınlanıyordu. Bunlar da TAN Gazetesinin neşriyatına muvazi olarak komünizmi benimseyen yazılar yayınlıyorlardı. Polis, Rus sefarethanesine bir tecavüz olur düşüncesiyle itfaiye vasıtalarıyla yolları iyiden iyiye tutmuştu. Bundan dolayı Yeni Dünya Gazetesine hücum etmek teşebbüsü önce akamete uğruyordu. Fakat bir müddet sonra toplum heyecanı içinde kendinden geçen gençler, itfaiyecilere hücum ettiler, onların ellerinden hortumları alarak bizzat

¹¹² Baskında, tahrip edilmesi oldukça zor olan, rotatif makineleri tamamen kullanılmaz hale getirilmiştir. *Tan* Matbaası'nın basılması olayında yer alan İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi öğrencisi Celadet Moralıgil'e göre; o gün olaylarda, makinelerin nasıl daha kolay tahrip edilebileceği ile ilgili kendilerini yönlendiren kişiler bulunmaktaydı:

Öğrenciler kazmalarla makineleri, rotatifleri tahrip etmeye başladığında oradan birileri, "Bunlar böyle tahrip olmaz," dedi. Ve fikir de verdiler, dediler ki, "Hurufatı alır, kazanların içine atarsınız, makineyi çalıştırırsınız. O kazanların, silindirlerin arasına girecek olan metal parçaları, kullanılmaz hale gelir." İçindeki ses dedi ki, "Bunlar öğrenci değil. Bunlar bu işten anlayan, yani bu makinenin nasıl kolay tahrip edileceğini bilen insanlar." Kafamda böyle bir fikir oluştu. Ve o esnada yine gözümün algısı, o insanların kıyafetlerinin de pek öğrenci kıyafeti olmadığıdır. Günahlarına girmeyeyim ama belki de Emniyet güçleriydi. Benim intibamı, onların öğrenci olmadığı ve bizleri yönlendirdiğidir.

O gün matbaada bulunan *Görüşler* dergisi Yayın Sekreteri Nail Çakırhan da, olaylarda sivil polislerin yer aldığını ve kendisinin bizzat tanıdığı sivil polisleri gördüğünü söylemiştir (Dündar, 2015: 30-31).

itfaiyecilerin üzerine sıkmağa başladılar. Bunu fırsat bilen gençler Yeni Dünya matbaasına yürüdüler. Birkaç dakika içinde bu matbaa da yerle bir edilmişti. Makineler, mobilyalar, kitaplar, gazeteler, arşivler sokaklara dökülmüş, parça parça edilmişti. Bu arada tünelde sol neşriyata ait kitaplar satan Berrak Kitabevi de tahrip edilerek, ticaret hayatından silinmişti.

O zaman bazı bakkaliye ve mağazaların isimleri Tan levhalarını taşıyordu. Bunlar Babıali'deki hadiseyi duyar duymaz levhalarını indirmişler veya kazımışlardı. Karaköy'deki Tan mezcisi Petro, buna meydan bulamadığı için baştaki T harfinin üzerine yağlı boya ile C harfini yazmış, böylece Tan mezcisi Can mezcisi olmuştu.

O tarihte saat 10 sıralarında intişar eden Akşam gazetesi:

“Bu sabah yapılan nümayişler bazı esef verici neticeler verdi” diye yazdığı için Beyoğlundan dönen gençler Akşam gazetesinin önüne gelerek bu gazeteyi de yerle bir etmek için harekete geçtiler. Fakat Yazı heyeti müessif bir yanlışlığın vuku bulduğunu, şimdi ikinci baskı yapılarak bu hatanın tashih edileceğini bildirerek gençleri teskin ettiler.

Bir taraftan “Kahrolsun Komünizm, Yaşası İnönü” diye bağırان gençler, bir taraftan da tebeşirlerle duvarlara bu söylediklerini yazıyorlardı. Gençler daha sonra Tasvir Gazetesine geldiler. Cihat Baban'ı, Ziyad Ebuzziya'yı, Orhan Seyfi Orhon'u ve Peyami Safa'yı istiyorlardı. Tesadüfen gazetede Mithat Perin'le benden başka kimse yoktu. Balkona çıktık. Mithat kısa bir iki cümle ile kendilerine gösterdikleri yakın ilgiden ve tezahürattan dolayı teşekkür etti ve istedikleri yazarların şu anda gazetede bulunmadıklarını söyledi. Gençler buradan Tanine giderek Hüseyin Cahit'i istediler.¹¹³ Fakat Cahit Bey de gazetede bulunmuyordu. Gençler sabahleyin Tana doğru yürüyüşe geçtikleri zaman Vatan gazetesine de yürümek istemişlerdi. Fakat emniyetin aldığı çok şiddetli muhafaza tertipleri dolayısıyla Vatanın sokaklarına dahi girmeye muvaffak olamamışlardı (Erer, 1965: 172-175).

Tasvir gazetesi istihbarat şefi Tekin Erer, baskın esnasında yaşananları anlatırken olaylarda kolluk kuvvetlerinin rolüne hiç değinmemiş, tahrip edilen gazete ve dergilerin komünizm savunduklarını vurgulamıştır. Bununla birlikte o günlerde *Tan* gazetesinde muhabir olan Emin Karakuş ise yaşananları anlatırken Erer'den farklı olarak polisin baskının engellenmesindeki yetersizliğine dikkat çekmiş ve şunları söylemiştir:

Bir sabah saat dokuz sıralarında Beyazıt meydanında yavaş yavaş toplanılmaya başlandı. Haberi alan öteki fakülte öğrencileri de kabileler halinde bu meydana geldiler. Bir saat sonra kalabalık binleri aşmıştı. İki kol halinde yürüyüş başladı. Bir kol, Kapalıçarşı'dan geçti, bir kol da Divanyolundan yürüyerek Eminönü Halkevi önüne geldi. Ve her iki kol bu noktada birleşti.

Kalabalık biraz sonra Tan matbaasının önüne doğru akmaya başladı. Tam bu sırada düzenleyicilerden bazıları kapıyı kırarak içeri girdiler. Önce ne kadar cam, çerçeve varsa kırdılar, daha sonra sıra odalarda bulunan bütün mobilyalara, makinalara, kitaplara, gazetelere, arşive geldi. Ne var ne yoksa hepsi kısa

¹¹³ Grubun *Tanin* gazetesi önüne gelerek Hüseyin Cahit Yalçın'ı istedikleri bilgisi, olaylardan sonra *Tanin* gazetesinin bir haberinde de yer almıştır. Haber de gençlerin gazete önüne gelerek “Hüseyin Cahit Yalçın'ı isteriz” tezahüratlarında bulunduklarına ve vatanperver sloganlar attıklarına yer verilmiştir (“Üniversite Gençliğinin Tezahüratı”, *Tanin Gazetesi*, 05.12.1945).

bir zamanda paramparça oldu. Sokaklara saçılan gazete bobinlerinin Sirkeci garının önüne kadar açılarak yuvarlandığı görüldü.

Burada çok dikkate değer bir olay meydana gelmiş, miting izleyen emniyet kuvvetleri, bu yakıp yıkmada işinde kimseye ‘Ne yapıyorsunuz?’ demek gereğini bile duymamıştı. Oysa, Sovyet Konsolhanesi zarar görmesin diye alınan önlemlerin yeterli olduğu ortaya çıktı.

Galata köprüsü derhal açıldı, gidiş-geliş durduruldu. Kalabalığın bir bölümü Haliç köprüsünden, bir bölümü sandallarla, mavnalarla geçerek Karaköy’de bulundu. Sovyet konsolosluğunu protesto etmek isteyen gençleri tutmak için, bir yandan Galatasaray lisesinin önünde, öbür yandan Yüksek kaldırımdan ve Şişhane’den gelen yollarda çok sıkı önlemler alındı, yangın arabaları gençlerin üstüne basınçlı su sıkarak bir bölümü yakalanıp götürülerek daha büyük olayların meydana gelmesi önlenmiş oldu.¹¹⁴ Bu arada büyük bir kalabalık Humbaracı yokuşunda bulunan La Turquie gazetesinin önüne kadar sokuldu, bu gazetede de ağır yıkımlar oldu. Gençler bu arada Berrak, ABC kitapevleriyle Yeni Dünya dergisini de basıp, buraları da yıktılar. Makinalar parçalanmış, gazete bobinleri yırtılmış, yerlerde sürüklenmiş, binanın kiremitleri sokaklara fırlatılmış ve bütün bu işler 15 dakika gibi çok kısa bir zamanda yapılmıştı.

Öğrenciler böylece Beyoğlu’ndaki işlerini tamamladıktan sonra ‘Yaşasın İnönü’, ‘Kahrolsun Serteller’ diye bağırarak Kadıköy’e geldiler. Burada ‘Tan mezecisi’ levhası hemen ‘Can Mezecisi’ olarak değiştirildi. Biraz önce kepenkleri kapanan dükkânlar bayrak çekmeye başladılar. Kız öğrencilerin çantalarından çıkardıkları rujlarla duvarlara ‘Kahrolsun Serteller’ yazdıkları görüldü. Eminönü’ne gelen gençler burada hararetle konuşmalar yaptılar, daha sonra Tan matbaasının önüne gelerek bir yıkıntı halini alan binaya bayrak çektiler ve dağıldılar (Karakuş, 1977: 99-101).

O gün gerçekleşen olaylar öncesinde Hüseyin Cahit Yalçın’ın “Kalkın Ey Ehli Vatan” yazısı, öğrencileri mitinge çekebilmek için, sıklıkla kullanılmıştır. O dönemde İstanbul Üniversitesi’nde Hukuk Fakültesi öğrencisi olan Orhan Birgit’in tanıklığına göre fakülte dersliğine giren bir öğrenci, kürsüye çıkıp *Tanin* gazetesini ve Hüseyin Cahit Yalçın’ın yazdığı “Kalkın Ey Ehli Vatan” yazısını göstererek öğrencileri Beyazıt Meydanı’na çağırmıştır (Dündar, 2015: 25). Ayrıca Yalçın’ın yazısı, o gün İstanbul Üniversitesi’nin birçok noktasına asılmış haldeydi (Darendelioğlu, 1977: 109).

4 Aralık günü gerçekleşen olaylarda polis, saldırganlara müdahale etmemiş ve olaylara bizzat müdahil olmuştur. Saldırganların sloganlarında ve pankartlarında yer alan ifadelerin basında *Tan* ve Sertellere yönelik çıkan haberlerdeki ifadelerle benzerlikleri dışında, olaylarda gazete nüshaları üniversite öğrencilerini gösteriye çekmek için kullanılmıştır. Ayıca saldırıları gerçekleştiren grubun *Tan* ve Sertellere yönelik en ağır ifadeleri kullanan *Tasvir* ve *Tanin*

¹¹⁴ *Tan* Matbaası, ABC ve Berrak kitapevleri ve *Yeni Dünya* gazetesine saldırı gerçekleştirirken hiçbir müdahale ile karşılaşmayan grup, Sovyetler Konsolosluğu’na geldiğinde polis engeliyle karşılaşmıştır. Celadet Moralgil konsolosluğun önündeki polislerin kendilerine “Tamam protesto ettiniz, antrparantez iyi de ettiniz ama bunun tadını kaçırmayın, burası resmi bir kuruluştur, Rusya’nın resmi temsilciliğidir. Burada yapacağınız taşkınlık sorun yaratır.” dediklerini aktarmıştır (Dündar, 2015: 32).

gazetelerin önüne giderek tezahüratlarda bulunmaları, Hüseyin Cahit Yalçın'ı görmek istemeleri olaylarda basının etkisinin değerlendirilmesi açısından önemlidir.

O gün gerçekleşen saldırılarda *Akşam* ve *Vatan* gazeteleri de yıkılmak istenmiştir. Olaylara tanıklık eden gazeteci Oktay Akbal, yıllar sonra *Cumhuriyet* gazetesinde kaleme aldığı bir yazısında, kalabalık grubun *Tan* Matbaası'nı yıktıktan sonra *Vatan* gazetesine doğru yöneldiğini ancak kalabalıktan bir kişinin, “Vatan, Tan gibi değil” diyerek, *Vatan* gazetesinin yıkılmasına engel olduğunu yazmıştır.¹¹⁵ *Vatan* gazetesine saldırıdan son anda vazgeçilmesi olayı, *Son Posta* gazetesinde 5 Aralık günü yayımlanan bir haberde, gençlerin polisin önlemine rağmen *Vatan* gazetesine doğru ilerlediği ancak içlerinden bir kişinin “Hayır arkadaşlar, bu gazete kızıl değildir ve Serteller cephesinden ayrılmıştır.” uyarısıyla grubun yoluna devam ettiği yazılmıştır. Ayrıca yine bu haberde, öğrencilerden ayrılan bir grubun *Akşam* gazetesinin ilk baskısında “Bu sırada talebenin heyecanı esefle karşılanacak bazı neticeler verdi” şeklinde bir başlık kullanmasından dolayı, bu gazeteye yönelerek protesto gerçekleştirdiğini yazılmıştır.¹¹⁶ Karpaz (2010: 238)'a göre *Vatan* gazetesine yönelik saldırıdan vazgeçilmesinin nedeni, olayın muhalefete karşı değil komünizme karşı bir eylem olduğu izlenimi uyandırmaktır. *Akşam* gazetesinin hedef alınmasının nedeni ise o gün yapılan erken baskıda, *Tan* Matbaası'nın yıkılmasını eleştirmesi olmuştur. *Tan* Baskını ile ilgili “Bu sabah yapılan nümayişler bazı esef verici neticeler verdi” ifadelerini kullanan *Akşam* gazetesinin önüne gelen kalabalık bir grup, gösteri yapmıştır. Çalışanların, gösteri yapan grubu olayın baskıda meydana gelen bir hatadan kaynaklandığı ve ikinci bir baskı yapılarak bu hatanın giderileceğine ikna etmeleri sayesinde *Akşam* gazetesi yıkılmaktan kurtulabilmiştir (Erer, 1965: 174).

Tan'a yönelik saldırı sonrası bir grup, vapura binerek Sertellerin Moda'daki evine yönelmiş ancak durumu haber alan Vali Lütfi Kırdar'ın vapur kaptanına vapuru adalara götürmesi yönündeki talimatıyla engellenmiştir. Durumdan haberdar olan Mehmet Zekeriya Sertel, Kırdar'ı arayarak “Matbaaya bir saldırı yapılacağını haber almış. Size bildirmiştım. Merak etme, hiçbir şey olmayacak demiştiniz. Fakat matbaa yıkıldı. Şimdi eve gelme teşebbüsünde olduklarını duydum. Hiç olmazsa bunu önleyin.” demiştir. Ancak Kırdar'ın “Sakın evde durma...” demesi üzerine Mehmet Zekeriya ve Sabiha Sertel çifti aile dostları Vala Nureddin'in Kalamış'taki evlerine giderek sonraki 3-4 günü burada geçirmişleridir (Sertel, 1987: 315; Va-Nu, 1997: 74).

Aynı gün gerçekleştirilen CHP grup toplantısında ise İçişleri Bakanı Hilmi Uran, yaşananlarla ilgili milletvekillerini bilgilendirmiştir. Yapılan toplantıda söz alan

¹¹⁵ Akbal, O. “Kalkın Ey Ehli Vatan”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 22.02.1990.

¹¹⁶ “Yüksek Tahsil Gençliği Dün Büyük Bir Nümayiş Yaptı”, *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 39).

milletvekilleri ise son günlerde artan haberleri ve yazıları ile yaşanan olaylarda en büyük tahrik unsurunun bazı gazeteciler olduğunu söylemişlerdir. Ayrıca milletvekilleri bu gazetecilerin yazılarıyla TBMM'sinin manevi şahsına hakaret ettiklerini ve bu kişilerin kanunu takibe alınmasını talep ettiklerini bildirmişlerdir.¹¹⁷ 5 Aralık günü Başbakan Şükrü Saraçoğlu, gazetecilerle bir toplantı gerçekleştirmiş ve olayın görgü tanıklarını dinlemiştir. O günkü toplantıya anılarında yer veren Karakuş, toplantıda yaşananları şöyle anlatmıştır:

Ertesi gün Başbakan Şükrü Saraçoğlu, Anadolu Kulübünde gazetecilerle bir sohbet toplantısı yaptı, İstanbul'da meydana gelen olay hakkında görgü tanıklarından bilgi aldı. Akşam Gazetesi başyazarı Necmettin Sadak, bu münasebetle geniş bilgi verdi. Sadak, Başbakana, "Beyefendi, Teknik Üniversite'den gelen öğrenciler, hayli marifetli görünmüşler, baskı makinasını çalıştırmışlar, dişlilerin arasına demir çubuk sokarak makineyi çalışamaz hale getirmişler," diyor, bu sözler Saraçoğlu'nun kahkahalarıyla karşılanıyordu. Saraçoğlu, 'Biz isteseydik bu gazeteyi daha önce kapatabilirdik. Basın kanununun 50. maddesi bize bu yetkiyi vermektedir. Bu kolay bir işti, ama biz bu gibi yollara başvurmadık,' diyordu (Karakuş, 1977: 101).

Tan Baskını'ndan sonraki gün bütün gazeteler, Sıkıyönetim Komutanlığının olaylarla ilgili, resmi tebliğini ilk sayfalarında yayımlamıştır. Sıkıyönetim Komutanı Korgeneral Asım Tınaztepe imzalı tebliğde, şöyle denmektedir:

Dün (4/12/945 Salı günü) üniversite öğrencilerinin bir kısmı, iki basın evi ile birkaç kitabevine taarruz etmişler ve bu hareketlerine mani olmak isteyen Hükümet inzibat kuvvetlerini dinlemeyerek tasarladıkları suçu işlemişlerdir. Bunlar hakkında derhal takibat ve tahkikata başlanmıştır.

Bu çok müessif hadiseye katiyen müsamaha edilmeyecektir. Bu ve benzeri hareketlerin şiddetle karşılık göreceğini ve bu gibi kütle toplantılarının yasak edilmiş bulunduğunu beyan ve ihtar ederim.

Sıkıyönetim K. Korg. Asım Tınaztepe.¹¹⁸

¹¹⁷ "İçbakanı Nümayişler Hakkında İzahat Verdi", *Akşam Gazetesi*, 05.12.1945; "Mesele Parti Grubunun Toplantısında Konuşuldu", *Cumhuriyet Gazetesi*, 05.12.1945; "İçişleri Bakanı Nümayiş Hakkında Parti Grubunda Dün Geniş İzahat Verdi", *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945; "Dün Yapılan Nümayişin Akisleri", *Son Telgraf Gazetesi*, 05.12.1945; "Parti Grubunda", *Tanin Gazetesi*, 05.12.1945; "İçişleri Bakanı Dün Parti Grubunda İzahat Verdi", *Tasvir Gazetesi*, 05.12.1945; "Tahrikçi Unsurlara Karşı Duyulan İnfial Belirtildi", *Ulus Gazetesi*, 05.12.1945; "Parti Grubunda İzahat Verildi", *Vakit Gazetesi*, 05.12.1945; "Parti Grubunda", *Vatan Gazetesi*, 05.12.1945; "Parti Grubunda", *Yeni Sabah Gazetesi*, 05.12.1945.

¹¹⁸ "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Akşam Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Cumhuriyet Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Son Telgraf Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Tanin Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Tasvir Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Ulus Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Vakit Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Vatan Gazetesi*, 05.12.1945; "Sıkıyönetim Komutanlığın Resmi Tebliği", *Yeni Sabah Gazetesi*, 05.12.1945.

Sıkıyönetim Komutanlığı'nın bu açıklamasından sonra saldırıyı gerçekleştiren ve yönlendirenlere yönelik bir dava beklenirken haklarında dava açılanlar *Tan* gazetesi yazarları olmuştur. Mehmet Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Halil Lütfü Dördüncü ve Cami Baykurt'a yönelik açılan davalar sonucunda 7 Şubat 1946 günü tutuklamalar gerçekleşmiş, ertesi gün ise Sultanahmet Cezaevine gönderilmişlerdir. Serteller cezaevinde 4 ay kaldıktan sonra Yargıtay davayı esastan bozmuş ve bu isimler özgürlüklerine kavuşmuştur (Kabacalı, 1994: 196-197; Karakuş, 1977: 101-102).

Olaylardan yıllar sonra yaşananlarda CHP'nin rolü, dönemin İstanbul Sıkıyönetim Savcısı Kazım Alöç tarafından ortaya konmuştur. Alöç, saldırıdan sonra gözaltına alınanların ziyaretine CHP müfettişi Alaaddin Tiritoğlu'nun geldiğini aktarmıştır. Tiritoğlu'nun saldırganlarla sohbet ettiğini ve onlara sigara ikram ettiğini söyleyen Alöç, yaşananları şöyle anlatmıştır:

Üniversite gençliğini Babiâli'de nümâyîşe sevkeden 8 kişi İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nde siyasi polis tarafından nezaret altına alınmıştı. Müdüriyet bunu derhal Sıkıyönetim Komutanlığına bildirdi ve komutanlık adına sanıkları sorguya çekmek için hemen Emniyet Müdürlüğü'ne geldim.

Emniyet Müdürü Ahmet Demir de Siyasi Kısım Müdürü'nün odasındaydı. Konuşurken, bir ara kapısı açık olan yardımcılar odasındaki durum gözüme ilişti. Sanık gençler, başta Ali İhsan Göğüş olduğu halde, ayakta sıralanmışlardı. Onların karşısında pek mültefit görünümlü biri de, tabakasını uzatmış, sanık gençlere sigara ikram ediyor, hatırlarını soruyordu.

Bu zat kimdi?

Onun bu hali pek garibime gitmişti. Emniyet Müdürüne sordum:

- Beyefendi kimdir bu zat?

- Kazım Bey, bu zat Halk Partisi Müfettişi Alaaddin Tiritoğlu, diye cevap verdi.

- Peki nasıl olur, Sıkıyönetim bölgesinde asayiş bozan, tahribata kadar giden olayda bu çeşit fuzuli davranışlar, Sıkı Yönetim Komutanlığı'nın otoritesini zedelemeyebilir mi? İleride dedikodulara sebebiyet vermez mi?

Sayın Ahmet Demir'in bu işe canı sıkılmışa benziyordu:

- Haklısınız, dedi. Lakin bir emrivaki ile karşılaştık (Alöç, 2006b: 9-10).

Dönem üzerine yazılar yazan pek çok isim, olayların CHP ve hükümet tarafından düzenlendiğini söylerken basının olaylardaki tutumunu da eleştirmiştir. Topuz (2003: 108), *Tan* Matbaası'nın basılması olayını; Hükümetin, CHP il başkanı Tirirtoğlu'nun, basındaki sağ görüşlü birçok gazetecinin kışkırtması ile gerçekleşmiş bir terör olayı olarak görmektedir. Küçük (2006: 289)'e göre ise *Tan*'ın yakılıp yıkılması olayı içeride bir "Sovyet Tehdidi" varmış gibi göstermek için hükümet tarafından düzenlemiş ve dönemin basını da bu tertibin içinde yer almıştır. Sabiha Sertel de, *Tan* Baskını'nın arkasında Saraçoğlu hükümeti olduğunu

düşünmekteydi. Sertel (1987: 314)'e göre baskının iki amacı vardır. Birincisi, Celal Bayar ve grubuyla ilerici demokrat kuvvetlerin CHP'ye karşı işbirliği yapmalarını engellemek. İkincisi, Amerika'ya Türkiye'de komünistlerle mücadele edildiğini göstererek yardım sağlayabilmek. Berkes (1997: 355), *Tan* Baskını'nı CHP'nin planlaması ve hükümetin bilgisi dahilinde gerçekleşen bir olay olarak nitelendirirken, basının olaylardan sonraki tavrını "Ankara Caddesi basını cümbüş içinde" diye yorumlamıştır. Kabacalı (1985: 22), *Tan* Baskını'nı hükümetin kışkırtması ile sol basını yok etmek için gerçekleştirilen bir eylem olarak görmektedir. Karpaz (2010: 239) ise hükümetin beğenmediği bir muhalefet grubunu kanun dışı kuvvet ile susturabileceğinin anlaşıldığını belirtirken, basının bu olayları sadece "hafif bir eleştiri" ile geçiştirdiğini söylemiştir.

Ancak *Tan* Baskını'ndan sonra Sertellerin Türkiye'de gazetecilik yapmaları, hatta Türkiye'de yaşamaları bile imkânsız hale gelmiştir. Olaylardan yıllar sonra, 1967 yılında, Kazım Alöç'ün *Yeni Gazete*'de yazdığı ve Sertellerin Amerikalı damatları F.O. Brein'in mektuplarına yer verdiği yazısına göre Serteller, İstanbul'daki ABD Konsoloslukuna sığınma başvurusunda bulunmuşlardır. Fakat başvuruları Konsolosluk tarafından reddedilmiştir.¹¹⁹ Brein, Mehmet Zekeriya Sertel'e yazdığı bir mektupta ise ABD'nin Sertellerin başvurusunu neden reddetmiş olduğunu "Bütün vaziyet sizi Amerikalıların Rus sever komünist olarak tanımalarına bağlıdır. Komünist olduğunuz kanaatindeyseler bu müracaatım pek fayda etmez." diyerek açıklamıştır (Alöç, 2006c: 121-123). Nitekim Amerikalı Askeri Ateşe Robert C. Brown'un hazırladığı 2 Haziran 1942 tarihli Türkiye basınıyla ilgili istihbarat raporunda, Mehmet Zekeriya Sertel "sol yanlısı" olarak değerlendirilirken Sabiha Sertel'in Türkiye'de komünist olmakla suçlandığı yazılmıştır (Bali, 2011: 72). Bu nedenle Serteller, Amerika'ya iltica edememiş ancak Türkiye'de kalmaları riskli bir hal aldığından yurtdışına kaçmak zorunda kalmışlardır. Yaşananlardan sonra Sabiha Sertel, Türkiye'ye bir daha dönememiş ve 1968 yılında öldüğünde Bakü'ye gömülmüştür (Sertel, 1994: 235). Mehmet Zekeriya Sertel ise 1977 yılında ülkesine tekrar dönebilmiş olmakla birlikte Türkiye'de hiçbir mal varlığının kalmaması ve kızının Fransa'da Vincenne Üniversitesi'nde çalışıyor olması nedenleriyle Fransa'ya geri dönmüş, 1980 yılında ölümüne kadar da burada yaşamıştır (Sertel, 2001: 279-280).

¹¹⁹ Brien, ABD Konsolosu Wilson'a yazdığı mektupta Sertellerin başvurusunun Konsolosluk tarafından reddedildiğini iddia etmiştir. Alöç (2006c: 123) ise yazısında, bunun tamamen gerçek dışı bir iddia olduğunu, en azından Brein'in kendi varsayımı olduğunu söylemiştir. Ancak Korkmaz Alemdar'ın Amerikan Ulusal Arşivi'nden (NARA) ulaştığı bilgiler, Sertellerin damadının iddiasını doğrulamaktadır. Alemdar (2017: 214-215)'in NARA'dan ulaştığı bilgiye göre de Mehmet Zekeriya Sertel, olaydan hemen sonra Sabiha Sertel'le birlikte Amerika'ya sığınma talebinde bulunmuştur. Ancak bu talep ABD Konsolosluğu tarafından kabul edilmemiştir.

Tek Parti yönetimi, ülke içerisindeki antikomünist refleksleri tetiklemiş ve komünizmi Türkiye için bir tehdit unsuru olarak göstererek *Tan* Baskına giden süreci hazırlamıştır. Bu sayede Rusya ile yaşanan sorunlarda Amerika tarafından yalnız bırakılan Tek Parti yönetimi, bu ülke ile olası bir ittifakın da önünü açmıştır.

3.3.4. *Tan* Baskını Sonrası Gazetelerin Tutumu

Tan Baskını'nın sonrasında da basın *Görüşler* dergisi üzerinden Serteller ve *Tan*'a yönelik kamuoyunun kışkırtıcı söylemleri devam etmiştir. Olaylar sonrası saldırganlarla ilgili olumlu ifadeler kullanılırken, *Görüşler* ve *Tan* gazetesi için olumsuz ifadeler yer verilmiştir. *Tan* Baskını'nın yaşanmasında sorumluluk Serteller ile *Tan* ve *Görüşler*'de yayınlanan yazılara yüklenirken, yaşananlar bir dış tehdidin bertaraf edilmesi gibi gösterilmiştir.

Akşam Gazetesi

Akşam gazetesi baskısını öğle saatlerinde gerçekleştirdiği için olayları 4 Aralık günü haberleştirmiştir. Baskını “Üniversite talebeleri bu sabah tezahüratta bulundular” şeklinde veren *Akşam* gazetesi; olayları, üniversite öğrencilerinin son günlerde yapılan yersiz ve yabancı propagandaları protesto etmeleri olarak görmüştür. Gazete, yürüyüş boyunca öğrencilerin “vatanpervane” tezahüratlarda bulunduklarını yazmış ve *Tan* Matbaası'nın levhasının sökülüp yere atılmasından sonra gençlerin hep birlikte İstiklal Marşı'nı okudukları söylenmiştir. Haberin devamında matbaanın tahrip edilmesine yer veren gazete, şunları yazmıştır:

Bu arada kalabalık bir grup *Tan* matbaasının arka tarafındaki makina kısmından içeriye girmiş, ellerine geçen eşyayı sokağa atmış, bazı malzemeyi tahribetmiştir. ...talebeler Taksim Abidesi önüne kadar gitmişler ve *Tan* matbaasından aldıkları Atatürk ile İnönü'nün büyük resimlerini abidenin üzerine yerleştirdikten sonra abideye bir çelenk koymuşlardır. Taksim meydanında kalabalık pek büyüktü. Bu yüzden tramvaylar durmuştur. Hiçbir hadise olmamıştır.¹²⁰

Akşam gazetesi, 5 Aralık günü de olayları “Gençliğin Dünkü Tezahürleri” olarak vermiş ve gençlerin polisin aldığı önlemlere rağmen olayları gerçekleştirdiğini yazmıştır. Olaylarda iki gazete binası ve iki kitapevinin tahrip edildiği söylenen haberde, göstericilerin ellerinde “Ne faşistiz, ne komünistiz, demokrat vatanseverleriz”, “Kahrolsun komünistler, kahrolsun Serteller”, “Yaşasın demokrat Türk ülkesi” yazan pankartlar olduğuna yer verilmiştir. Baskınla ilgili detaylara da yer veren gazete, *Tan* Matbaası'nın uzun süre

¹²⁰ “Üniversite Talebeleri Bu Sabah Tezahüratta Bulundular”, *Akşam Gazetesi*, 04.12.1945. (EK 40).

kullanılamayacak hale getirildiğini, kâğıt bobinlerinin Sirkeci'ye kadar sürüklenip denize atıldığını, buradan Beyoğlu'na geçen gençlerin *Yeni Dünya* ve *La Turquie* gazetelerini bastıklarını, matbaayı ağır hasara uğrattıklarını, Berrak ve ABC kitapevlerini de tahrip ettiklerini yazmıştır.¹²¹

7 Aralık günü *Akşam* gazetesinin sahibi ve başyazarı Necmettin Sadak “Türk gençliğinin heyecanlı gösterisine dünya hayran kalmıştır” başlıklı bir makale kaleme almıştır. Olayları “gençliğin haklı isyanı” olarak değerlendiren Sadak, “Komünist propagandasının memleket aleyhine zehirlemeğe yeltendiği gençlerin bu propaganda aleyhine giriştikleri tezahür karşısında milletin ruhunun sağlamlığı adına derin bir gurur ve güvenlik duymamak bizler için mümkün değildir” diyerek olaylardan duyduğu memnuniyeti dile getirmiştir. Sadak, baskını gerçekleştirenlere karşı adaletin anlayışlı ve hoşgörülü olması temennisini “Fakat Türk vatani Türk inkılâbı adına en coşkunu, en güzel tezahüre girişmiş olan gençlere karşı kanun ve adaletin en anlayışlı tesamüh [hoşgörü] şartlarını kullanmasını dileriz” diyerek ifade etmiştir.¹²²

Cumhuriyet Gazetesi

Cumhuriyet gazetesi olayları, “Üniversite Gençlerinin Dünkü Nümayişi” başlığı ile manşetten vermiştir. Olaylar esnasında iki matbaa ve iki kitapevinin tahrip edildiğine yer veren gazete, gençlerin ellerinde “İspanya kavgasını içimizde yaşatmak isteyen kızıklar kahrolsunlar” yazan pankartlar taşıdıklarını yazmıştır. *Cumhuriyet* gazetesi olayları, “Tan ve Yeni Dünya gazeteleriyle Görüşler mecmuasının neşir sahasında son zamanlarda takip ettikleri hareket tarzını protesto etmek üzere bir nümayiş yapmışlardır.” diyerek verirken, öğrencilerin sayısının 10-15 bini bulunduğunu yazmıştır. Ayrıca haberde, gazetenin İzmir muhabirinin “İstanbulda kızıl neşriyat yuvalarının tahrip edildiği haberini veren” gazetelerin kapışıldığını haber verdiği yazılmıştır.¹²³

6 Aralık günü Nadir Nadi, “Bir hakikat ve bir üzüntü” başlıklı yazısında olaylardan duyduğu üzüntüyü dile getirirken “Münevver, ağırbaşlı, olgun, hakkını koruyan gençliğin sınırlarına hâkim olmasını bekleriz” demiştir. Yazısında savaş dönemi şartlarını hatırlatan Nadi, “Hükümet, umumi siyasetine aykırı yazı basan gazeteleri, geçici olarak yakın zamanlara kadar kapatıyordu. Harb bittikten sonra, demokratik gelişmemizi bir an önce tamamlamak gayesiyle bu usûlden vazgeçildi” diyerek olayları gençlerin “sınırlı sayıda ama azgın bir

¹²¹ “Gençliğin Dünkü Tezahürleri”, *Akşam Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 41).

¹²² Sadak, N. “Türk Gençliğinin Heyecanlı Gösterisine Dünya Hayran Kalmıştır”, *Akşam Gazetesi*, 07.12.1945. (EK 42).

¹²³ “Üniversite Gençlerinin Dünkü Nümayişi”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 43).

kesime tepkisi” olarak değerlendirmiştir.¹²⁴ Ayrıca aynı gün gazetede imzasız olarak yer alan “Tahrikçi bir yalan ve iftira” başlıklı yazıda saldırılar şöyle değerlendirmiştir:

Üniversite gençliği, evvelki gün büyük bir heyecanla şahlandı. Bu galeyanın hedefi, yaldızlı sözler, yalancı vaidlerle halk kütlelerini aldatıp onları zincire vuran, Türkün sağduyusuna ve ruhuna asla uymıyan bir rejimi yurdumuzun başına bela etmeğe çalışan bir propagandaya karşı nefretini göstermekti.¹²⁵

Nadir Nadi 9 Aralık günü yazdığı yazısında ise “Milli duygularımızı yaralamaya ve milli bütünlüğümüzü parçalamaya içi giden bazı çirkin yayınlar...” diye bahsettiği yayınların tahrip edildiği olaylar için, “...her yerde taktirle karışık bir ilgi uyandırdı.” demiştir.¹²⁶

Tanin Gazetesi

Saldırıları “Üniversite gençliğinin tezahüratı” başlığı ile veren *Tanin* gazetesi, “Yüksek tahsil gençliği dün yaptığı muazzam bir mitingde Kemalizm rejimine bağlılığını teyit etti” diyerek duyurmuştur. Saldırlara en geniş yer veren gazete *Tanin* olmuş, çeşitli alt başlıklar ile haber 4 sayfaya yayılmıştır. Saldırıların nasıl başladığına ve nasıl devam ettiğine adım adım yer veren gazete, saldırıları “muazzam tezahürat”, “muazzam bir kabile”, “haklı bir dava uğrunda ayaklanan gençler” ifadeleri ile vermiştir.¹²⁷

Tan Baskını’yla ilgili olayların hemen sonrasında bir yazı kalem almayı tercih etmeyen Hüseyin Cahit Yalçın, olaylarla ilgili ilk yazısını 8 Aralık günü “Nümayiş hadisesi” başlığı ile yayımlamıştır. Yaşananlardan duyduğu memnuniyeti dile getiren Yalçın, olayları “sulh içinde kazanılmış bir muharebedir” diye yorumlamış ve düşmanların ümitlerinin alt üst edildiğini yazmıştır. Yalçın, 4 Aralık günü yaşanan adli olaylarla ilgili üzüntü duyduğunu dile getirse de, “en haksız ve rezil propaganda” diye nitelediği yayınların varlığını hafifletici neden olarak görmüştür. Yalçın, olayların arkasında yatan anlamı ise “Türk adının şerefini ve haklarını müdafaa hususunda Türkiye birliktir, Türkiye canlıdır, Türkiye severdir. İşte Üniversitenin nümayişinin ifade ettiği mâna budur.” sözleri ile açıklamıştır.¹²⁸

¹²⁴ Nadi, N. “Bir Hakikat ve Bir Üzüntü”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 44).

¹²⁵ “Tahrikçi Bir Yalan ve İftira”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 45).

¹²⁶ Nadi, N. “Haberleşme Hürriyeti ve Bir Zihniyet”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 09.12.1945. (EK 46).

¹²⁷ “Üniversite Gençliğinin Tezahüratı”, *Tanin Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 47).

¹²⁸ Yalçın, H. C. “Nümayiş Hadisesi”, *Tanin Gazetesi*, 08.12.1945. (EK 48).

Tasvir Gazetesi

Tasvir gazetesi de yaşananları, “Gençliğin Tezahüratı” başlığı ile manşetten vermiştir. Polisin müdahalesine rağmen olayların yaşandığı söylenen haber de, yaşananlardan *Tan*, *Yeni Dünya* ve *Görüşler* sorumlu tutulmuş ve şöyle denmiştir:

...yapmış oldukları neşriyat üzerine bütün memlekette müşahede edilen sinirlilik dün nihayet gençlerin aksülâmeli ile patlak vermiş ve İstanbul Üniversitesi gençleri yabancı maksadlara hizmet eden ve memleketi parçalayıcı, birliği bozucu neşriyat yapmakta olan gazeteleri protesto etmek maksadile bir miting yapmışlardır... Aylardanberi yapılan ve gençlerin milliyet hislerine dokunmuş neşriyat bu coşkunluğa sebep olmuş ve Türk gençleri dünkü hareketlerle millî şeref ve haysiyetlerine dokunan yazılara karşı lakayd olmadıklarını göstermeğe çalışmışlardır.¹²⁹

Tasvir gazetesinde, 5 Aralık günü, Cihad Baban’ın “Türk Gençliğinin Galeyanı” isimli bir yazısı yer almıştır. Baban yazısında “bozguncu neşriyat” diye nitelendirdiği *Görüşler* dergisinin yıkmaya çalıştığı rejimin, tüm imkanlarını seferber ederek olaylara mani olmaya çalıştığını iddia etmiştir. *Görüşler* dergisinin yayınlarında anarşi istediğini söyleyen Baban, “Atatürkün ismi ileri sürülerek siyaset manevraları yapılıyor. Duvarlara asılan renkli afişlerde Türk bayrağı tezlil [aşağılama] ediliyor. Gazetede bolşevik remzi yıldızlar her imzanın altına itina ile konuyor. Moskova radyosile iş ve dil birliği yapılıyor.” demiştir. 4 Aralık’ta gerçekleşen hadislerden *Tan*, *Görüşler* ve *Yeni Dünya*’nın yayınlarını sorumlu tutan Baban şunları söylemiştir:

Türk gençliği Atatürkün mukaddes emanetini, Türk vatanının, şeref ve istiklalini koruyacak bir durumdadır. Dün kanun dışına çıkanlar mes’ul olacaklardır. Fakat, gençliğin sabrını hergün tahkir ve tezyif edici yazılarla aşındırarak, bu galeyana sebep olanlardır ki dünkü düzensiz ve kanunsuz hareketin asıl ve hakikî mes’ulü olmak lâzım gelirler. Dünkü galeyan hâdisesinde, tahrik eseri arayanlar, sokakları dolduran ve Türk bayrağını tezli eden afişlere, *Tan* gazetesinin koleksiyonuna, *Yeni Dünya* ve *Görüşlere* bir göz atsinlar...¹³⁰

Cihad Baban, 6 Aralıktaki yazısında ise Sertellerin yakın dostu olduğunu iddia ettiği Sovyet TASS Haber Ajansı’nın olayları SSCB aleyhtarı gösteriler olarak haberleştirmesini eleştirmiştir. Yaşananların SSCB aleyhtarı bir gösteri olduğu iddiasına karşı çıkarak, “Tezahürat Türk gençliğinin eseridir. Fakat Misak-ı Milli hudutları içinde refah ve istikbal için çırpınan ve bütün dünya milletlerine hizmet etmekten başka bir emel gütmeyen bu sulhperver memleketin her ferdi de gençlerin düşünceleri ve duygularile bütünleşmiştir”

¹²⁹ “Gençliğin Tezahüratı”, *Tasvir Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 49).

¹³⁰ Baban, C. “Türk Gençliğinin Galeyanı”, *Tasvir Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 50).

demıştır. Baban’a göre olaylar “kızıl faşist tahrikçilerin” yaptıkları yayınlarla aynı oranda sert olmuştur ve kolluk kuvvetleri olayların önüne geçebilmek için ellerinden geleni yapmışlardır.¹³¹ Tasvirin bir diğer yazarı Peyami Safa ise “Türk şuuru uyanıktır” başlıklı yazısında, Sertelleri insan kılığına girmiş yılan ve akrebe benzetmiş şunları söylemiştir:

Kızılar onu morfinlemeğe çalışırken iğnelerini boşa sıktıklarının farkında değiller; zehirlerinin birkaç damlası belki birkaç gafilin damarlarına varıyor; fakat bu millet ve onun gençliği uyanıktır; kendisini uyutmağa çalışanların oyunu önünde bir saniye kendinden geçmemiştir. Bu şuur en büyük kuvvetimizdir.¹³²

Peyami Safa bir diğer yazısında ise *Tan* ve *Vatan* cephesini “ikinci yüzellilikler” olarak tanımlamış ve “Türk milleti, artık mukaddes “milli” nin düşmanlarını ve bu defa vatanın sınırları dışına atmasa bile şimdilik yüreğinin sınırları, dışına attığı ikinci yüzellilikleri mükemmel tanıyor.” demıştır.¹³³ 6 Aralık’ta yayımlanan, Tasvir imzalı bir diğer yazıda ise yaşanan olaylar ile ilgili Türk milleti uyanık olmaya çağrılmış ve “Memleketten ve milletten evvel kendilerini düşünen ve başkalarına hizmet etmek isteyenlerin karşısına iman ve fikirden kurulmuş yekpare bir cephe halinde çık!” denmiştir.¹³⁴ *Tasvir* yazarı Ziyad Ebüzziya ise yaşananlarda suçlunun, savaştan sonra basın hürriyetini sıkkan bağların gevşetilmesini fırsat bilen “Kızılların” memleketi birbirine düşürmek için yaptıkları yayınlar olduğunu iddia etmiştir. Eylemlerin Rusya’ya karşı bir faaliyet olmadığını dünya basının da vurguladığını yazan Ebüzziya, olaylar için, “İstanbul gençliğinin bir kısım kızıl faaliyet yuvalarının tahribi ile neticelenen son nümayişi...” demıştır.¹³⁵

Diğer bir *Tasvir* yazarı Orhan Seyfi Orhon ise olaylardan sonra Sertelleri tek savunanın Moskova Radyosu olduğunu belirterek, “Faşist Türk gençliği demokrat *Tan* gazetesine hücum etmiş! İkisi de aynı derecede yalandır: Ne Türk gençliği faşisttir, ne *Tan* gazetesi demokrat” demıştır. *Tan* Baskını’nı “Ortada bir iki kitapçı dükkânile, meymenetsiz *Tan* Matbaası’nın maddi zararlarından başka bir şey yok.” diye anlatan Orhon, olaylarda yer alanları ise “Ne dövülen var, ne sövülen. Türk vatanının bu çok hassas günlerinde en kutsal duygularına dokunulan gençler, millî vicdanın teessürünü gösterdiler, o kadar...” diyerek savunmuştur.¹³⁶

¹³¹ Baban, C. “Talebe Nümeyişi ve TASS Ajansı”, *Tasvir Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 51).

¹³² Safa, P. “Türk Şuuru Uyanıktır”, *Tasvir Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 52).

¹³³ Safa, P. “İkinci Yüzellilikler”, *Tasvir Gazetesi*, 07.12.1945. (EK 53).

¹³⁴ *Tasvir*, “Türk Milleti Uyanık Ol”, *Tasvir Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 54).

¹³⁵ Ebüzziya, Z. “Son Tahriklerin Kökü”, *Tasvir Gazetesi*, 10.12.1945. (EK 55).

¹³⁶ Orhon, O. S. “En Acı Tarafı”, *Tasvir Gazetesi*, 10.12.1945. (EK 56).

Vakit Gazetesi

Vakit gazetesi, baskını 5 Aralık'taki nüshasında, "Azıtan tahrikçi yayınlar üzerine Üniversite gençliği dün büyük gösteriler yaptı" başlığı ile duyurmuştur. "Tan matbasile komünist dergiler taşlandı" denilen haberde, gençlerin gerçekleştirdiği olaylar "asil hareket" olarak nitelendirilmiştir. Gençlerin *Tan* Matbaası'nın kepenk ve kapılarını kırılarak içeri girdiklerinin belirtildiği haberde, baskın için "Bir kaç dakika içinde Tan'ın camlarından eser kalmamış, sinirlere dokunan matbua sokakta yerlere atılmıştı" denmiştir.¹³⁷

"Tahrikler Karşısında Gençliğin Heyecanı" başlıklı bir yazı kalem alan Asım Us, aydın Türk gençliğinin, tahrikçi yayınlar karşısında, gerçekleştirdiği gösterilerde üzücü olaylar yaşanmasına şaşırmmamak gerektiğini düşünmektedir. Us öğrencilerin gerçekleştirdiği saldırıları "asil bir vatanseverlik heyecanı" olarak görmüştür.¹³⁸ Asım Us, 8 Aralık günü ise "Moskova Radyosunun Hezeyanı" başlıklı bir yazı kaleme almıştır. Olayları "gençliğin vatani bir heyecanla yaptığı gösteriler" olarak nitelendiren Us, "İstanbulda (Tan), (Yeni Dünya), (Görüşler) adı altında çıkan kızıl propaganda vasıtaları son zamanlarda hürriyet isteriz!.. yaygaralarına İstanbul üniversite gençlerini karıştırmışlardı." diyerek olayların suçlusu olarak bu yayınları göstermiştir.¹³⁹

Vatan Gazetesi

Vatan gazetesi haberi "Yüksek Tahsilli Gençliğin Heyecanı - Komünizmin Aleyhine Dün Büyük Bir Nümayiş Yapıldı" başlıkları ile manşetten vermiştir. Haberde, *Tan* Matbaası'na girmeye çalışan gençlere polisin engel olmaya çalıştığı ancak başarılı olamadığı yazılmıştır. Olaylarda gençlerin matbaanın camlarını kırdıkları, içerideki makine, mobilya ve klişeleri tahrip ettikleri söylenmiş ve "talebenin heyecanı esefle karşılanacak bazı neticeler verdi" denmiştir.¹⁴⁰

Ahmet Emin Yalman, 5 Aralık günü "Gençliğin Heyecanlı Tezahüratı" başlıklı bir yazı yayımlamış ve "Üniversite gençleri, asil bir coşkunluk ile toplandılar." demiştir. Gençlerin hassasiyetini haklı bulan Yalman, olayları şöyle değerlendirmiştir:

Dün İstanbul heyecanlı bir gün geçirdi. Üniversite gençleri asil bir coşkunluk içinde toplandılar ve hariçten geldiğine ve memleketin birliğini, bekasını ve istiklalini tehdit ettiğine kani oldukları kundakçı cereyanlara karşı duydukları hassasiyet ve nefreti belirttiler. Şunu anlattılar Türk milletinin basireti uyanıktır. Komşu memleketleri yabancıların kölesi haline indirmiş olan bir takım kundakçı cereyanlara

¹³⁷ "Azıtan Tahrikçi Yayınlar Üzerine Üniversite Gençliği Dün Büyük Gösteriler Yaptı", *Vakit Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 57).

¹³⁸ Us, A. "Tahrikler Karşısında Gençliğin Heyecanı", *Vakit Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 58).

¹³⁹ Us, A. "Moskova Radyosunun Hezeyanı", *Vakit Gazetesi*, 08.12.1945. (EK 59).

¹⁴⁰ "Yüksek Tahsilli Gençliğin Heyecanı - Komünizmin Aleyhine Dün Büyük Bir Nümayiş Yapıldı", *Vatan Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 60).

karşı bu memleketin müsamahası ve tahammülü yoktur. ...Gençler bir miting yapıp hassasiyetlerini belirtmekte çok haklıydılar. Mitingden sonra kanaatlerince yabancılar hesabına kundakçılık eden gazetelerin önünde nümayişler yapmalarını da mazur görmek caizdir. Fakat mesele orada kalmalıydı.¹⁴¹

Ulus Gazetesi

CHP'nin yayın organı olan *Ulus* gazetesi *Tan* Baskını ile ilgili haberlere, diğer gazetelere göre, daha az yer vermiştir. 5 Aralık günü yayımlanan haberde “Dünkü Nümayiş – İstanbul’da İki Gazete İdarehanesi Harap Oldu” başlığını kullanan *Ulus* saldırganları, “Ellerinde bayraklar, Atatürk ve İnönü'nün resimleri bulunan Üniversite öğrencileri on bini aşan muazzam bir kabile...” olarak tanımlamıştır. Haberin devamında olaylarla ilgili ayrıntılara yer veren *Ulus*, gençlerin *Tan* gazetesinde geniş tahribata neden olduğunu ve gazetenin en az iki ay kullanılamaz hale geldiğini belirtmiştir.¹⁴²

Olaylarla ilgili “İstanbuldaki Nümayiş” başlıklı bir yazı kaleme alan Falih Rıfkı Atay, baskını “4 aralık salı günü İstanbul Üniversite gençleri tahrikçi gazeteler aleyhine bir nümayiş yaptılar.” diyerek vermiştir. Tahrikin doğrudan doğruya bozguncu gazeteler tarafından geldiğinden şüphe duymayan Atay, olayları gençlerin hazırlıksız bir heyecanı olarak yorumlamıştır.¹⁴³

Son Posta Gazetesi

Son Posta gazetesi olayları “Yüksek Tahsil Gençliği Dün Büyük Bir Nümayiş Yaptı” başlığıyla duyurmuştur. “Kızıl propagandayı tel’in ve Kemalizme bağlılıklarını göstermek için dört saat süren bir nümayiş yapan gençler, Tan ve La Türki matbaalarını tamamen tahrip ettiler” denilen haberde, Sertellerin evinde tedbir alındığı bilgisi verilmiştir.¹⁴⁴

Selim Ragıp Emeç, olaylarla ilgili kaleme aldığı yazısında, “heyecan dalgası” diye nitelendirdiği olayların nedenini “...Türk vatanının gelenek ve göreneklerinden almadığı milli bünyemize tamamen yabancı fikirlerle sabit bulunan neşriyatçı bir zümre ulu orta her şeye hücum etmeye başlamıştı.” diyerek açıklamıştır. Emeç saldırılarda yaşananları ufak tefek zararlar olarak nitelendirmiş ve şunları söylemiştir:

Bu kadar gaddar, bu kadar insafsız ve bu kadar milli olmıyan bir düşüncenin davet etmesi tabii bulunan tepkisi nihayet bu memleketin en selâhiyetli bir fikir kaynağından, üniversiteden çağladı.

Her heyecanlı kitle hareketi gibi bunun da bazı hadiselerle sebep olduğunu görmedik değil. Fakat binlerle ve binlerle insanı en mukaddes inançlarından yaralayan ve bu batıl davaya karşı coşa gelen

¹⁴¹ Yalman, A. E. “Gençliğin Heyecanlı Tezahürleri”, *Vatan Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 61).

¹⁴² “Dünkü Nümayiş – İstanbul’da İki Gazete İdarehanesi Harap Oldu”, *Ulus Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 62).

¹⁴³ Atay, F. R. “İstanbuldaki Nümayiş”, *Ulus Gazetesi*, 06.12.1945. (EK 63).

¹⁴⁴ “Yüksek Tahsil Gençliği Dün Büyük Bir Nümayiş Yaptı”, *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 64).

muazzam bir dalganın kıyı ve köşede bazı ufak tefek zararlara sebep olmasının önüne geçmek mümkün olmaz.¹⁴⁵

“Gençliğin Nümayişi ve Tas Ajansı” başlıklı bir yazı kaleme alan Nusret Safa Coşkun ise saldırıları “Yüksek tahsil gençliği sadece, memleketin berrak havasını bulandırmak, anarşi çıkarmak, demokrasi ve hürriyet isteği altında gayri samimi dileklerle, yabancı ideolojilere hizmet etmiye çalışanları tel’in etmiştir.” diyerek yorumlamıştır.¹⁴⁶

Son Telgraf Gazetesi

Baskını 4 Aralık günü manşetten veren gazete, “Türk Gençliğinin Galeyanı” başlığını kullanmıştır. “Komünist tahrikleri karşısında, yüksek tahsil gençliği, vakarlı galeyanı ile solcuları tel’in etti” denilen haberde, gençliğin *Tan* Matbaası’nda bazı tahripler yaptığı ve burada durarak istiklal marşı söylendiği belirtilmiştir. Haberde *Görüşler* ve *Yeni Dünya*’nın yaptıkları yayınlarla gençleri galeyana getirdiği söylenmiştir:

Son günlerde bir kısım solcular, tanınmış komünistler ve solculuğu bir siyasi inanış fikri olarak değil de bir garaz ve kinle C.H. Partisi iktidarına karşı bir bozguncu vasıtası, Kemalist rejim ve ideolojiyi imha vesilesi yaparak harekete geçen kimseler, *Görüşler*, *Yeni Dünya* isimleriyle çıkarmağa başladıkları bir mecmua ve bir gazete ile asil ve vatansever Türk gençliğini, masum Türk halkını zehirlemeğe teşebbüs etmektedirler. Çok şükür ki bu memlekette son rubu [çeyrek] asırda yetişmiş olan nesiller, solcuların büyük bir gaflet eseri olarak zannettikleri gibi asla bu nevi oyunlara gelecek cinsten değildir.

Bu yayınları yapanların amaçlarını “Bunlar bizi içimizden yıkmak, Türk bağımsızlığını, Türk hürriyetini, Türk milli vicdanını ortadan kaldırmak ve bu suretle aziz vatani emperyalist ve gizli enternasyonalistlere satmak istemektedirler.” denilerek açıklanmıştır.¹⁴⁷

Son Telgraf gazetesinin sahibi ve başyazarı Etem İzzet Benice, 8 Aralık günü, “Ne Moskova, Ne Tas Tahrif ve Tezvirden Bir Şey Kazanamaz!” başlıklı bir yazı yayımlamıştır. Benice, olaylarla ilgili “Gençlik yalnız kendi duygusunu belirtmekle kalmamış, bütün milletin hissine, şuurun vicdan sesine tercüman olmuştur” demiştir.¹⁴⁸

¹⁴⁵ “Son Hadise”, *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945. (EK 65).

¹⁴⁶ Coşkun, S. N. “Gençliğin Nümayişi ve Tas Ajansı”, *Son Posta Gazetesi*, 10.12.1945. (EK 66).

¹⁴⁷ “Türk Gençliğinin Galeyanı”, *Son Telgraf*, 04.12.1945. (EK 67).

¹⁴⁸ Benice, E. İ. “Ne Moskova, Ne Tas Tahrif ve Tezvirden Bir Şey Kazanamaz!”, *Son Telgraf*, 08.12.1945. (EK 68).

Yeni Sabah Gazetesi

Saldırıyı “Üniversite Gençliğinin Dün Yaptığı Heyecanlı Nümayiş” başlığı ile duyuran *Yeni Sabah*, haberi “Yabancı bir ideolojinin propagandasını yapan bazı gazete ve mecmua idarehaneleri ile aynı gayede neşriyat yapan bir kaç kitapçı dükkânı ciddi surette hasara uğratıldı” diyerek vermiştir. *Tan* ve *Yeni Dünya* gazetelerinin matbaa ve binalarının kullanılamaz hale getirildiği belirtilen haberde, saldırganlar “heyecanlı ve vatansever” gençler olarak tanımlanmıştır.¹⁴⁹

6 Aralık günü *Yeni Sabah* imzasıyla çıkan yazıda ise olaylar için “Dün üniversite ve yüksek tahsil gençliği kızıl ve komünist cereyanlara karşı duyduğu nefreti sert bir surette açıkladı.” denilmiştir.¹⁵⁰ Refii Cevat Ulunay’a göre olay, basit bir gençlik galeyanı ve fevri davranıştan ibarettir.¹⁵¹ Cemaladdin Saraçoğlu ise saldırılar için, “Üniversite gençliğinin nümayişi şu veya bu komşuya karşı değil, içimizde yaşayan ve memleketi içimizden çökertmek tehlikesi ile karşılaştıran birkaç bozguncu yayın vasıtasına idi.” demiştir.¹⁵²

3.3.5. Araştırma Bulguları

SSCB ile sorunların yaşandığı ve toplumda antikomünist reflekslerin Sovyet karşıtlığı üzerinden canlandırıldığı bir dönemde *Tan* gazetesi ve Serteller, Moskova ile işbirliği içindeki “komünistler” ve “vatan hainleri” olarak gösterilmiştir. *Görüşler* dergisinin çıkışıyla birlikte basında *Tan* ve Sertellere yönelik söylemler de sertleşmiş, *Tan* ve *Görüşler* için “kızılar”, “komünist propagandası”, “kızıl mecmua”, kızıl renkli dergi” gibi ifadeler kullanılırken, Serteller için “komünist”, “orak-çekice tapanlar”, “kızıl faşist”, “hürriyet düşmanları”, “kızıl bayraklı” denilmiştir.

Yayınlanması sonrası “komünist mecmua” olarak bahsedilen *Görüşler* dergisine karşı “vatansever” gençler göreve çağırılmıştır. Basında yer alan haber ve yazılarda, “maskeler düştü”, “maskeler atıldı” gibi ortak ifadeler kullanılırken *Görüşler* dergisinin logosundaki G harfi orağa benzetilmiştir. Yine haberlerin içeriğindeki bir diğer benzerlik ise *Görüşler* dergisinin gençler tarafından yırtılarak üzerine “komünist mecmuasıdır, okumayınız” yazıldığı iddia edilen haberler yapılmış ve bu haberler, *Görüşler* dergisine karşı toplumda yayılan bir tepkinin varlığı olarak gösterilmiştir.

¹⁴⁹ “Üniversite Gençliğinin Dün Yaptığı Heyecanlı Nümayiş”, *Yeni Sabah*, 05.12.1945. (EK 69).

¹⁵⁰ “Tas,, Mulagata ve Tezvire Başlaması”, *Yeni Sabah*, 06.12.1945. (EK 70).

¹⁵¹ Ulunay, R. C. “Ayrancımız Kabartılmamalı”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 08.12.1945. (EK 71).

¹⁵² Saraçoğlu, C. “Tass,, dan Sonra Moskova Radyosu”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 08.12.1945. (EK 72).

Tablo 3.1 Tan Baskını Öncesi Gazetelerin Kullandıkları Ortak Dil ve Haber İçeriği

Kullanılan Sözcükler	Gazete
<i>Komünist</i>	<i>Cumhuriyet, Akşam, Tanin, Tasvir, Vakit</i>
<i>Komünist - Kızıl Propaganda</i>	<i>Vakit, Tasvir, Cumhuriyet</i>
<i>Komünist - Kızıl Mecmua</i>	<i>Vakit, Tasvir</i>
<i>Kızıl, Kızıl Bayraklı Hanımefendi, Kıp kızıl, Moskova Müridesi</i>	<i>Ulus, Tanin, Akşam, Vakit</i>
<i>Kızıl Faşist, Kızıl Anarşi</i>	<i>Tanin, Tasvir, Ulus</i>
<i>Maskeler Düştü, Maskeler Atıldı</i>	<i>Vakit, Cumhuriyet</i>
<i>G Harfinin Orak Çekice Benzetilmesi</i>	<i>Vakit, Cumhuriyet, Vatan</i>
<i>Görüşler'in Yırtılması Haberi</i>	<i>Vakit, Tasvir, Cumhuriyet, Vatan</i>

4 Aralık günü *Tan* Matbaası'nın basılarak tahrip edilmesi ve *Tan* gazetesinin kapanması ile sonuçlanan olayları basın, benzer ifadelerle vermiştir. “Gençliğin heyecanlı tezahürü” olarak verilen olaylarda saldırganlar “asil”, “vatansever”, “coşkulu” gençler olarak verilirken, *Tan* gazetesi “tahrikçi”, “bozguncu”, “komünist” diye nitelendirilmiştir. Basın, saldırıdan duyduğu “gurur” ve “memnuniyeti” açıkça ifade ederken, yaşananlara *Tan* ve *Görüşler*'in “tahrikçi” yayınlarının neden olduğunu iddia etmiştir. Basında, *Tan* ve *Görüşler* “milli bütünlüğü parçalayıcı”, “birliği bozucu”, “yabancı amaçlara hizmet eden” yayınlar olarak gösterilmiş ve meydana gelen maddi zarar “ufak-tefek” hasarlar olarak verilmiştir. *Tan* ve *Görüşler*'in “bozguncu” yayınları “hafifletici” unsur olarak nitelendirilerek saldırganlara karşı “anlayış” ve “hoşgörü” temenni edilmiştir.

Basın, “rejimi yıkmaya çalışan” yayınlarına rağmen, *Tan* Matbaası'na yapılan saldırılara karşı, polisin olaylara “mani olmaya çalıştığını” vurgulamıştır. Basın, saldırıyı gerçekleştirenlerin tüm ülkenin “hislerine tercüman” olduklarını ve diğer kentlerdeki öğrencilerin de onlara “kalben” ve “samimi duygularla” katıldıkları belirtilmiştir.¹⁵³

¹⁵³ “İzmir ve Bursa’da da Tezahürat Yapıldı”, *Akşam Gazetesi*, 06.12.1945; “İzmir ve Bursa Gençleri de Dün Tezahürat Yaptılar”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 06.12.1945; “Bursa ve İzmir Gençleri de Tezahürat Yaptılar”, *Son Posta Gazetesi*, 06.12.1945; “Gençlik Tezahürü Akisleri”, *Son Telgraf*, 06.12.1945; “Bursa ve İzmirde Tezahür”, *Tanin Gazetesi*, 06.12.1945; “İzmir ve Bursa’da da Talebe Nümayişleri Oldu”, *Tasvir Gazetesi*, 06.12.1945; “İzmir ve Bursa’da da Bazı Tezahürler Oldu”, *Ulus Gazetesi*, 06.12.1945; “Bursa ve İzmir Gençlerinin Gösterileri”, *Vakit Gazetesi*, 06.12.1945; “Ankara Üniversitesi Gençliğinin Gazetemize Telgrafı”, *Vatan Gazetesi*, 06.12.1945; “Bursa ve İzmirde Tezahürat Yapıldı”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 06.12.1945.

Tablo 3.2 Tan Baskını Sonrası Gazetelerin Kullandıkları Ortak Dil ve Haber İçeriği

Tan Gazetesi İle İlgili İfadeler		Saldırılarla İlgili İfadeler	
Kullanılan Sözcükler	Gazete	Kullanılan Dil	Gazete
Kızıl Propaganda, Yabancı Propaganda, Rezil Propaganda	Akşam, Tanin, Vakit, Son Posta, Yeni Sabah	Vatansever, Vatanpervane, Sulhperver	Akşam, Tanin, Tasvir, Vakit, Son Telgraf, Yeni Sabah
Tahrikçi, Bozguncu	Ulus, Vakit, Tasvir, Yeni Sabah	Heyecanlı, Vakarlı	Akşam, Cumhuriyet, Vakit, Vatan, Ulus, Son Telgraf, Yeni Sabah
Komünist, Kızıl Neşriyat	Akşam, Cumhuriyet, Tasvir, Vakit, Son Telgraf, Yeni Sabah	Asil Hareket, Asil Coşku	Vatan, Vakit, Son Telgraf

Olaylar basında geniş şekilde yer almasına rağmen, manşetten ve tam sayfa olarak verilen saldırı, sadece birkaç gün boyunca gündemde tutulmuştur. Daha sonraki günlerde olayların yurt içinde ve yurt dışındaki yankıları ile resmi açıklamalara yer verilmiştir. TASS Haber Ajansı muhabirinin olayları SSCB karşıtı eylemler olarak haberleştirmesi sonrasında basında, SSCB ve TASS haber ajansı aleyhtarı haberler yer aldığı görülmüştür.¹⁵⁴

¹⁵⁴ “Geçen Haftaki Nümayiş Dolayısıyla Türkiye – Rusya Münasebetleri”, *Akşam Gazetesi*, 11.12.1945; “Tass Ajansı Tezvire Hazırlanıyor”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 05.12.1945; “Rus Ajansının Yaptığı Tahrik ve Tezvirler”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 07.12.1945; “Haberleşme Hürriyeti ve Bir Zihniyet”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 09.12.1945; “Tass’ın Tezvir ve İftiraları Devam Ediyor”, *Cumhuriyet Gazetesi*, 12.12.1945; “Kahrolsun Ruslar Diye Bağırılmadı”, *Son Posta Gazetesi*, 05.12.1945; “İstanbulda Yapılan Tezahür”, *Son Posta Gazetesi*, 10.12.1945; “Tass Ajansı ve Ulus’un Cevabı”, *Son Telgraf Gazetesi*, 07.12.1945; “Ne Moskova Ne Tas Tahrik ve Tezviriden Bir Şey Kazanamaz”, *Son Telgraf Gazetesi*, 08.12.1945; “Moskova Radyosunun Yalanları”, *Tanin Gazetesi*, 07.12.1945; “Tass Ajansı Muhabirinin Tahrikçiliği”, *Tasvir Gazetesi*, 06.12.1945; “Moskova Radyosunun Yaptığı Hezeyanlar”, *Tasvir Gazetesi*, 07.12.1945; “Pravda, İstanbuldaki Talebe Nümayişlerini Tenkid Ediyor”, *Tasvir Gazetesi*, 10.12.1945; “Nümayiş Hakkında Tass Muhabiri Tarafından Çekilen Telgraf”, *Ulus Gazetesi*, 05.12.1945; “Pravda’nın İftiralarla Dolu Bir Yazısı”, *Vakit Gazetesi*, 10.12.1945; “Moskova Radyosunun Hezeyanları”, *Vatan Gazetesi*, 07.12.1945; Tas Mugalata ve Tezvire Başlaması, *Yeni Sabah Gazetesi*, 06.12.1945; “Nümayiş Hakkında – Moskova Radyosunun Dün Geceki Hezeyanı”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 07.12.1945; “Tass’dan Sonra Moskova Radyosu”, *Yeni Sabah Gazetesi*, 08.12.1945.

SONUÇ

Basının ve siyasal rejimin olaylardaki rolü düşünüldüğünde *Tan* Baskını, Türkiye siyasal hayatında basın özgürlüğünün şiddet yoluyla ortadan kaldırıldığı organize bir linç eylemidir. Bu nedenle çalışmada, 4 Aralık günü yaşanan linç olaylarından önce basının *Tan* gazetesini hedef gösterici yayınları ve olaydan sonraki tutumu, basının linç eylemlerindeki konumlanışı açısından değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Tan gazetesinin yeni kadrosuyla yayımlanmaya başlandığı 1936 yılında Türkiye'nin yönetim biçim Tek Parti yönetimi şeklindedir. Tek Parti yönetimi altındaki Türkiye, özellikle 1938 yılında Mustafa Kemal Atatürk'ün ölümünden sonra giderek otoriterleşen bir yönetim haline gelmiştir. Siyasal ve toplumsal her alanda görülen otoriterleşme, basın alanında da kendini göstermiştir. Türkiye basını Matbuat Kanunu, Basın Birliği Kanunu, Sıkıyönetim Kanunu gibi kısıtlayıcı kanunlar ile denetim altında tutulurken basından rejimin meşrulaştırıcı bir unsuru olarak faaliyet göstermesi beklenmiştir. Yönetimin bu yöndeki beklentisi kanunların sınırlayıcı yapısı ile birlikte Türkiye basınındaki muhalif yayınları engellemeye yönelik uygulamaların ortaya çıkmasına neden olmuştur.

Tek Parti yönetiminin baskı rejimi altında, dönemin koşulları içerisinde artıp azalmakla birlikte, muhalif bir yayın politikası yürüten *Tan* gazetesi, Tek Parti yönetimi tarafından 1939-1945 yıllar arasında yedi kez kapatılmıştır. Özellikle Serteller yönetimine geçtikten sonra yayın kadrosuna sosyalist görüşe sahip dönemin önemli isimlerini katan *Tan* gazetesi siyasal muhalefetin simgesi haline dönüşmüştür. Ayrıca *Tan* gazetesinin sahip olduğu yüksek tirajlar siyasal muhalefetinin halka da tezahür ettiğinin açık göstergesidir. Bununla birlikte sayısal olarak *Tan* gazetesinin dönemin CHP'nin yayın organı olan *Ulus* gazetesinden sonra en yüksek tiraja sahip ikinci gazete olarak faaliyet göstermesi, yukarıdaki iddiayı desteklemektedir. Buradan hareketle *Tan* gazetesinin, siyasal muhalefet kültürünün tam olarak yerleşmediği ve Tek Parti yönetimin mutlak otorite anlayışıyla yönetmeye çalıştığı Türkiye'de, dönemin siyasal koşullarının ilerisinde bir yayıncılık anlayışı geliştirdiği görülmektedir.

Tan'ın yayın hayatına başladığı yıldan 1945 yılında kapanmasıyla sonuçlanan olaylara kadar ise ülkedeki toplumsal, siyasal ve ekonomik şartların belirleyici unsuru İkinci Dünya Savaşı olmuştur. İkinci Dünya Savaşı, *Tan* gazetesinin yayın politikasının dönüşümünü, basının ve Tek Parti rejimin *Tan* gazetesine cephe almasının nedenlerini anlayabilmek açısından da önemli bir süreçtir. *Tan* gazetesinin savaşın ilk yıllarında Tek Parti rejimiyle paralel giden, en azından ters düşmeyen bir yayın anlayışı olduğu görülmektedir. *Tan*

gazetesi, savaşın ilk yıllarında Tek Parti rejiminin dış politikasına karşı bir muhalefet gösterememiştir. Gazetenin bu yıllardaki yayın politikası siyasal sitemle uyumlu ve iç politikaya yönelik eleştiriler içermeyen bir anlayıştadır. Ancak savaşın gidişatında Almanya'nın üstün konuma gelmesiyle birlikte ve Türkiye'nin dış politikada Alman yanlısı bir anlayışı benimsemesi, *Tan* gazetesinin de siyasal olaylara karşısındaki yayın politikasında nispi farklılaşmaların yaşanmasına neden olmuştur. Türkiye'nin dış politikada Alman yanlısı bir tavır sergilemesi durumu, basında da Almanya yanlısı söylemlerin artmasına neden olmuştur. Buna rağmen *Tan* gazetesinin savaşın seyri boyunca faşizm karşıtı ve Sovyetlerle dostane ilişkilerin kurulması gerektiğini savunan yayın politikası devam etmiştir. Bu nedenle *Tan* gazetesi, hem Tek Parti rejiminin dış politikasından hem de basının genel görünümünden farklı bir yayın anlayışı benimsemiştir. *Tan* gazetesinin Sovyetler Birliği yanlısı yayınları, basında *Tan*'a karşı bir cepheleşmenin oluşmasına neden olunmuştur. Ayrıca Almanya'nın Türkiye'de Turancı akımları desteklemesi, yürüttüğü propaganda faaliyetleri ve Sovyetler Birliği'yle Dostluk ve Tarafsızlık Antlaşması'ndan çıkan problemler, *Tan* gazetesine karşı oluşturulan cephenin giderek sertleşmesine neden olmuştur. Bu durum, özellikle Sovyetler Birliği'yle yaşanan kriz dolayısıyla Amerika'nın desteğini almaya çalışan Türkiye'nin batı bloğuna yakınlaşmasına neden olmuştur. Ancak Türkiye'nin savaş döneminde yürüttüğü denge politikası, savaş sonunda yalnızlaşmasına neden olmuştur. Türkiye'nin bu süreçte yaşadığı Sovyet tehdidi ve uluslararası alanda yalnızlaşma korkusu, dış politikadaki tavrında belirleyici bir unsur olmuştur. Amerika ve İngiltere'nin başlangıçta sergilemiş olduğu tutum, Türkiye'nin Soğuk Savaş'ta bölgesel müttefik olma çabaları ve Türkiye ile Amerika'nın bölgesel çıkarlarının örtüşmesiyle değişebilmiştir. Ancak Türkiye'nin Batı bloğunda kendine yer bulabilmesi için Türkiye'deki sol muhalefetin bedel ödemesi gerekmiştir.

Türkiye'nin dış politikada Batı bloğunda yer alma çabalarının iç politikaya yansımaları ise basın açısından görece daha özgür bir tartışma ortamı oluşması olmuştur. Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndaki denge politikasından kaynaklı basına uygulanan baskının savaş sonunda azalmasıyla birlikte Türkiye basını iç politikayla ilgili eleştirilerini arttırabilmiştir. Oluşan bu ortamda ise *Tan* gazetesi ve Serteller, siyasal muhalefetin basındaki sözcüsü olmuşlardır. Savaş sonrası dönemde *Tan* gazetesi, siyasal sistemle ilgili eleştirel bir yayın politikası yürütürken Tek Parti rejimi altındaki ülkenin ekonomik, siyasal ve sosyal durumuyla ilgili eleştirilerde bulunmuştur. *Tan* gazetesinin çok partili siyasal sisteme geçiş, demokratik hak ve özgürlüklerin geliştirilmesi, basın özgürlüğünün arttırılmasıyla ilgili talepleri, siyasal sistem ve CHP yanlısı gazeteciler tarafından hedef gösterilmesinde bir diğer etken olmuştur. Savaş sonrası basında meydana gelen karşılıklı suçlamalar ve kavgalarda, *Tan* gazetesi ve Sertellere

yönelik ağır ithamlarda bulunulmuştur. Bununla birlikte CHP'ye karşı siyasal muhalefet yürüten dörtler grubunun, Sertellerin çıkardığı *Görüşler* dergisinde Tek Parti yönetimine karşı birleşmesi, siyasal iktidarın güdümündeki basının *Tan* ve Serteller'e yönelik hedef gösterici yayınlarını arttırmıştır.

Siyasal muhalefeti ve sol görüşteki yazarları biraya getirerek Tek Parti rejiminin politikalarına karşı etkin bir muhalefet benimseyen *Görüşler* dergisi, Ankara'da büyük yankı uyandırırken, *Tan* Baskını için rejim yanlısı yayın anlayışını benimsemiş yayın organları tarafından bir motivasyon kaynağı olarak kullanılmıştır. Bu nedenle basın tarafından *Görüşler* dergisi; Sovyet yanlısı, komünist propagandası yapan ve yabancı devletler güdümünde bir yayın organı olarak gösterilmiştir.

Tan Baskını'nın gerçekleştiği 1945 yılının Kasım ve Aralık aylarındaki on bir ulusal ölçekte yayınlanan gazetenin haber metinleri incelendiğinde olaylarda basının konumlanışı daha net görülebilmektedir. *Tan* Baskını öncesi ve sonrasında basında kullanılan dil, olayların gelişimi süreci, siyasal rejimin ve basının olaylardaki etkisiyle birlikte siyasal kaynaklı fiziksel şiddet içeren bir linç eylemi olarak linç eylemlerinde görülen pratiklerle uyushmaktadır. Siyasal linç eylemlerinde olduğu gibi *Tan* Baskını öncesi siyasal ortam hazırlanmış, basın kitleleri harekete geçirici yayınlar yapmış ve toplumsal önyargılar hedef seçilen grup üzerinden tekrar canlandırılmıştır.

Gazetelerin haber metinleri ve köşe yazıları incelendiğinde ortaya çıkan sonuçlardan en önemlisi bir siyasi linç pratiği olarak "biz" dilinin kullanımıdır. Siyasi linç eylemleri öncesinde görülen kendini "biz" olarak kurgulayıp hedef seçilen grubun bir şüpheli öge olarak konumlandırılması ve "bizin dışında" olduğu ima edilmesiyle aslında içerideki bir "dış faktöre" işaret edilmesi, linç olaylarının söyleme yansıyan pratiklerinden biridir (Gambetti, 2007: 12). Bu durum, yani bir dış faktörün yönlendirmesi altında gösterilen yurttaş ve yurttaşın içerideki öteki olarak "biz"ın dışında bırakılması durumu, basının söylemlerine yansımıştır. *Tan* Baskını öncesi ve sonrasında yapılan haberlerde ve yazılan yazılarda kullanılan "biz" ifadesi, Sertelleri öteki konumuna koyarken "biz" ise milli olanı ifade etmektedir. Bununla birlikte savaş dönemi sonrasında oluşan barış dönemlerinde linç eylemlerinin yaşanması sıklıkla görülen bir durumdur. Savaş döneminde oluşan cephele barış döneminde de sürdürülmektedir. Karşılıklı cepheleşmeler sembolik bir hal alarak devam etmektedir (Jarman, 2004: 424-425). Savaş dönemi cepheleşmesinin barış döneminde sembolik bir hal alarak devamı durumu, Türkiye İkinci Dünya Savaşı'na fiili olarak katılmış olmasa dahi basındaki kavgalarda gözlemlenebilmektedir. Savaş döneminde Mihver ve Müttefik devletlerin Türkiye'yi kendi yanlarında savaşa çekme planları ile bu planlar

doğrultusunda yürüttükleri propaganda faaliyetleri, basında bir cepheleşmeyle kendini göstermiştir. Mihver yanlısı veya Müttefik yanlısı olarak konumlanan basın, bu konumları üzerinden bir cepheleşme sürecine girmiş ve bu kutuplaşma ise çok partili siyasal hayat geçiş sürecinde kendini yeniden göstermiştir.

Yine linç eylemlerin zemin hazırlayan haber ve köşe yazıları göz önüne alındığında *Tan* Baskını öncesi Sovyetler Birliği'yle yaşanan kriz sonrası SSCB'ye karşı gelişen önyargıların ve nefretin, hedef seçilen *Tan* gazetesine karşı bir motivasyon kaynağı olduğu görülmektedir. Bu durum, basının söylemlerine “komünistler”, “kızıl mecmua”, kızıl renkli dergi”, “Moskova müridesi” gibi ifadelerle yansımaları *Tan* gazetesinin, giriş bölümünde detaylarına yer verilen, sosyal-psikolojik kuramlardaki “günah keçisi” olarak hedef alındığının göstergesidir. Bununla birlikte 4 Aralık günü saldırganların sloganlarında görülen “kahrolsun komünistler”, “kahrolsun kızılar” sloganlarını içeren söylemlerin bir “yön değiştirme” olarak nitelendirilmesi yanlış olmayacaktır. Bu bağlamda olayların dış politik nedenleri göz önüne alındığında, linç kuramlarında vurgulanan asıl hedef kavramının *Tan* Baskını'nda Sovyetler Birliği olduğu görülmektedir. Baskın öncesi ve sonrasında basında yer alan *Tan* gazetesine yönelik “komünist”, “kızıl propaganda”, “kızıl neşriyat” vb. söylemler, öfkenin *Tan* gazetesine yönlendirildiği göstermektedir. Yine bu durum, olaylar esnasında da linç grubunun Sovyet Konsolosluğu'na yönelmesi ancak polisin engellemesi ile karşılaşmasında ortaya çıkmaktadır. Linç kuramlarında açıklanan “engelleme-saldırganlık” modelinin devreye girmesi yani asıl hedefe ulaşma ihtimalinin olmadığı durumlarda öfkenin başka bir hedefe yönlendirilmesi, *Tan* Baskını'nda da görülebilmektedir. Bu nedenle *Tan* Baskını'nda siyasal iktidar için etki unsuru, dış politikadaki yalnızlaşma ve SSCB ile yaşanan problemlerde ABD'nin desteğini alabilmekken; basın ve linç grubu için etki unsuru, antikomünist reflekslerdir. Ayrıca linç eylemlerinde karşılaşılan günah keçisi olarak seçilen grubun asıl hedefe benzerlik oranının saldırının şiddetini arttırması durumu, *Tan* Baskını'nda *Görüşler* dergisinin “G” harfinin orağa benzetilmesi ile ortaya çıkmıştır. Baskın öncesinde yapılan haberlerde ve yazılan köşe yazılarında ortaya atılan bu iddia, *Tan* gazetesi ile SSCB'nin orak-çekiç bulunan bayrağının basın tarafından benzeştirilmesidir.

Bunun dışında linç eylemlerinde örgütlü gruplar hâkim basın tarafından toplumsal öfke fanatik bir saldırganlık diline kanalize edilirken, linç bir seferberlik haline dönüştürülüp “milli refleks” algısı ön plana çıkarılmaktadır (Bora, 2014: 32-34). Linç eylemlerinde sıklıkla rastlanan bu durum, *Tan* Baskını'nda bir motivasyon kaynağı olarak ortaya çıkmaktadır. Basında yer alan haber ve makalelerde saldırganların “vatansever”, “milli”, “imanlı” duygularla hareket etiklerine yapılan vurgu aslında olayların bir milli refleks algısı üzerinden

meşrulaştırıldığını göstermektedir. Ayrıca Linç olayları, çoğunlukla linçe maruz kalan kesimin toplumsal kabullerin dışında kaldıkları gerekçelendirmesiyle normalleştirilmektedir. Normalleştirme, etnik veya siyasi kimlik ya da adi linç olaylarında olduğu gibi maruz kalan kişinin suçlu olduğu iddiası ile ortaya çıkmaktadır (Baki, 2013: 164). Bu durum ise linç eylemlerinden sonra basının, *Tan* ve Serteller için “Tahrikçi”, “Bozguncu” gibi ifadeler kullanırken saldırganlar için “Heyecanlı”, “Vakarlı”, “Coşkulu” gibi ifadeler kullanılmasında görülmektedir. Yine linç pratiklerinde sıklıkla karşılaşılan onların duygularını istismar ettiklerini iddia edilen kurbanın suçlanması durumudur (Gambetti, 2007: 14). Nitekim linç eylemlerinde sıkça görülen mağdurun suçlanarak yargılanması durumu olaylardan sonra linçi gerçekleştirenlerin değil, Sertellerin yargılanmasında görülmektedir.

Tan Baskını, hem olayların gelişimi hem de siyasal, ekonomik ve toplumsal arka planı itibarıyla bir siyasal linç eylemi olarak linç eylemlerinde karşılaşılan pratiklerle örtüşmektedir. Olaylar öncesinde basının tahrik edici ve hedef gösterici yayınları ile olaylardan sonraki tutumu göz önünde alındığında *Tan* Baskını’nda basının önemli tetikleyici olduğu görülmektedir. *Tan* gazetesinin basın tarafından “tahrikçi” olarak suçlu konumuna oturtulması ve saldırıyı gerçekleştirenlerin sahiplenilmesi, siyasal rejim kadar basının da olaylardan sorumlu hale getirmektedir. Bununla birlikte linç eylemlerinin siyasal iktidar tarafından bir yönetim aracı olarak kullanılarak şiddet kullanma yetkisinin sivil topluma devir edilmesi bir linç kültürünün oluşumuna neden olmaktadır. Linç eylemlerinin *Tan* Baskını’nda olduğu gibi bir siyasal kontrol mekanizması olarak kullanılması, toplumsal şiddet eylemlerinin tekrar edebilmesinin önünü açmaktadır. Bu bağlamda şiddetin kendini tekrar etmesi durumu, *Tan* Baskını’ndan sonra Türkiye siyasal tarihine bakıldığında 6-7 Eylül Olayları, Maraş Katliamı, Madımak Oteli gibi olaylarda da kendisini göstermiştir. Bu nedenle siyasal linç eylemlerinde sorumluların ortaya çıkarılması, faillere caydırıcı cezai yaptırımların uygulanması şiddet ve linç pratiklerinin birtakım ideolojilerin meşrulaştırıcı bir unsuru olarak kullanılmasına engel teşkil edecektir. Ancak toplumda ‘günah keçisi’ ilan edilmesi hedef seçilen grupların toplumsal olarak tehlike arz ettiği, birlik, beraberlik ve bütünlüğü bozduğu iddiaları ile ötekileştirildiği toplumlarda, linç pratikleri sürekli olarak kendini tekrar etmektedir.

KAYNAKÇA

- Acar, A. (2012). “Basında “Tan Olayı” – 4 Aralık 1945”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*. 43: 1-22.
- Ahmad, F. ve Ahmad, B. T. (1976). *Türkiye’de Çok Partili Politikanın Açıklamalı Kronolojisi: 1945-1971*. Bilgi Yayınevi, Ankara.
- Alemdar, K. (1987). “Anadolu Ajansı’na Alman Baskısı”, *Tarih ve Toplum Dergisi*, 37: 52-53.
- Alemdar, K. (2001). *İletişim ve Tarih*. Ümit Yayıncılık, Ankara.
- Alemdar, K. (2017). “Tan Olayı ve Zekeriya Sertel’in ABD’ye İltica Girişimi”. K. Alemdar (Ed.). *Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, s. 214-233.
- Alemdar, K. (2017). “Tek Partili Yılların İletişim Politikaları: 1920-1950”. K. Alemdar (Ed.). *Türkiye’de Kitle İletişimi Dün-Bugün-Yarın*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, Ankara, s. 32-40.
- Alemdar, K. ve Kaya, R. (1983). *Kitle iletişiminde Temel Yaklaşımlar*. Savaş, Ankara.
- Alöç, K. (2006a). “1946 Olaylarının Bir Perdesini Aralıyoruz: Çakmak’ın Beyannamesini Sertellere Kim Götürüp Verdi?”, R. N. İleri (Ed.). *Kırklı Yıllar-5*. Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 102-106.
- Alöç, K. (2006b). “Olaylardan Sonra Emniyet Müdürlüğünde Nümayişçilere CHP Müfettişi Tiritioğlu Sigara İkram Ediyordu”, R. N. İleri (Ed.). *Kırklı Yıllar-5*. Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 102-106.
- Alöç, K. (2006c). “Sertellerin Damatlarının Yazdığı Mektupları Açıkıyoruz Serteller Tan Olayından Sonra Amerika’ya İltica Etmek İstediydi”, R. N. İleri (Ed.). *Kırklı Yıllar-5*. Türkiye Sosyal Tarih Araştırma Vakfı Yayınları, İstanbul, s. 121-124.
- Althusser, L. (2014). *İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları*. (çev. A. Tümertekin), İthaki Yayınları, İstanbul.
- Ataöv, T. (1965). *Turkish Foreign Policy 1939-1945*, Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Avcıoğlu, D. (1974). *Milli Kurtuluş Tarihi: 1938’den 1995’e*. İstanbul Yayınları, İstanbul.
- Aydın, M. (2009). “1939-1945: Savaş Kaosunda Türkiye: Görelî Özerklik-2”. B. Oran (Ed.) *Türk Dış Politikası- Cilt I*. İletişim Yayınları, İstanbul, s. 387-468.
- Aziz, A. (2008). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri ve Teknikleri*. Nobel Yayın Dağıtım, İstanbul.

- Baki, B. (2013). "Türkiye’de Linç: 1991-2011 Dönemindeki Linç Eylemlerinin Analizi", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 128: 163-182.
- Bali, R. (2011). *An Overview of the Press Through the Reports of American Diplomats*. Libra Kitap, İstanbul.
- Basın Yayın Genel Müdürlüğü. (1975). *Birinci Basın Kongresi*. Basın Yayın Genel Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Başer, E. (2017). *Tüketici ve İzlerkitle Olarak Ev Kadını*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Berg, B. L. ve Lune, H. (2015). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (çev. H. Aydın), Eğitim Kitabevi Yayınları, Konya.
- Berkes, N. (1997). *Unutulan Yıllar*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Bilgin, N. (2003). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İzmir.
- Blumer, H. (1958). "Race Prejudice as a Sense of Group Position", *University of California Press*, 1/1: 3-7.
- Bora, T. (2014). *Türkiye’nin Linç Rejimi*. Birikim Yayınları, İstanbul.
- Boratav, K. (2005). *Türkiye İktisat Tarihi, 1908-2002*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Canpolat, N. (2005). "Michel Foucault". N. Rigel (Ed.). *Kadife Karanlık 21. Yüzyıl İletişim Çağını Aydınlatan Kuramcılar*, Su Yayınları, İstanbul, s. 75-138.
- Cooker, W. F. (1957). "Lynching". E. R. A. Seligman (Ed.). *Encyclopedia of the Social Sciences*, The Macmillan, New York.
- Çam, Ş. (2008). *Medya Çalışmalarında İdeoloji: Epistemolojik ve Metodolojik Sorunlar*. Deki Yayınları, Ankara.
- Çavdar, T. (1983). "Cumhuriyet Döneminde Türk İktisadi Düşüncesi". *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, İstanbul, VI, 1074-1084.
- Çavdar, T. (1999). *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1839 -1950*. İmge Kitapevi, Ankara.
- Çavdar, T. (2007). *İz Bırakan Gazeteler ve Gazeteciler: Babıali'den Geriye Ne Kaldı?*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Çebi, M. S. (1988). *Siyasal Bir Muhalefet Aracı Olarak Tan Gazetesi (1935-1945)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Darendelioğlu, İ. (1977). *Türkiye’de Milliyetçilik Hareketleri*. Toker Yayınları, İstanbul.
- Deringil, S. (1986). "İkinci Dünya Savaşı’nda Türkiye’nin Dış Politikası", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 35: 23-24.

- Deringil, S. (2011). *Denge Oyunu: İkinci Dünya Savaşı'nda Türkiye'nin Dış Politikası*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Dixon, J. C. ve Rosenbaum, M. S. (2004). "Nice to Know You? Testing Contact, Cultural, and Group Threat Theories of Anti-Black and Anti-Hispanic Stereotypes", *Social Science Quarterly*, 85/2: 257-280.
- Dupont, P. (1968). *İkinci Dünya Savaşının Gizli Belgeleri: Almanya-Dışişleri Bakanlığı Arşivinden Almanya'nın Türkiye politikası 1941-1943*. (çev. M. Sencer), May Yayınları, İstanbul.
- Dursun, Ç. (2001). *TV Haberlerinde İdeoloji*. İmge Kitabevi, Ankara.
- Dursun, Ç. (2013). *İletişim Kuram Kritik*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Dündar, C. (2015). *O Gün*. Can Yayınları, İstanbul.
- Encyclopedia Britannica. (2004). *AnaBritannica: Genel Kültür Ansiklopedisi*. Ana Yayıncılık, İstanbul.
- Erdoğan, İ. (2005). *İletişimi Anlamak*. Erk Yayınları, Ankara.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2005). *Öteki Kuram: Kitle İletişim Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*, Erk Yayınları, Ankara.
- Erer, T. (1965). *Basında Kavgalar*. Yeni Matbaa, İstanbul.
- Fairclough N. ve Graham P. (2003). "Eleştirel Söylem Çözümleyicisi Olarak Marx: Eleştirel Yöntemin Yaratılışı ve Küresel Sermayenin Eleştirisi İle Bağlantısı", B. Çoban ve Z. Özarslan (Ed.). *Söylem ve İdeoloji: Mitoloji, Din, İdeoloji*. Su Yayınları, İstanbul, s. 185-243.
- Fejes, F. (1999). "Eleştirel Kitle İletişim Araştırması ve Medya Etkileri". M. Küçük (Ed.). *Medya, İktidar, İdeoloji*. Ark Yayıncılık, Ankara, s. 309-329.
- Fırat, A. H. (2010). "Cumhuriyet Dönemi (1930-1938) Türk Basınında Kurumsallaşma Süreci", N. Güngör (Ed.). *Cumhuriyet Dönemi İletişim: Kurumlar, Politikalar*. Siyasal Kitabevi, Ankara, s. 65-75.
- Fiske, J. (1996). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. (çev. S. İrvan), Ark Yayıncılık, Ankara.
- Freedman, J. L., Sears, D. O. ve Carlsmith, J. M. (2003). *Sosyal Psikoloji*. (çev. A. Dönmez), İmge Yayınevi, İstanbul.
- Gambetti, Z. (2007). "Linç Girişimleri, Neoliberalizm ve Güvenlik Devleti", *Toplum ve Bilim Dergisi*, 109: 7-34.
- Girgin, A. (2001). *Türk Basın Tarihinde Yerel Gazetecilik*. İnkılâp Kitabevi, İstanbul.
- Glasneck, J. (1977). *Türkiye'de Faşist Alman Propagandası*. (çev. A. Gelen), Onur Yayınları, Ankara.

- Godoy, A. S. (2004). "When Justice is Criminal: Lynchings in Contemporary Latin America", *Theory and Society*, 33: 621-651.
- Gür, T. (2013). "Post-Modern Bir Anlayış Olarak Söylem Çözümlemesi", *Zeitschrift für die Welt der Türken/ Journal of World of Turks*, 5/1: 185-202.
- Gürkan, N. (1997) "50 Yıl Sonra Tan Gazetesi Olayı", *Yıllık 94*, A.Ü. İletişim Fakültesi Yayınları, Ankara. 94: 121-133.
- Gürkan, N. (1998). *Türkiye'de Demokrasiye Geçişte Basın (1945-1950)*. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Gürün, K. (1983). *Dış ilişkiler ve Türk Politikası: 1939'dan günümüze*. A.Ü. S.B.F. ve Basın Yayın Yüksek Okulu Basımevi, Ankara.
- Güvenir, M. O. (1991). *2.Dünya Savaşında Türk Basını*. Gazeteciler Cemiyeti Yayınları, İstanbul.
- Hogg, M. ve Graham, M. V. (2007). *Sosyal Psikoloji*. (çev. İ. Yıldız ve A. Gelmez), Ütopya Yayınevi, Ankara
- İnal, A. (2005). "Medyanın Etkisi Sorunsalına Başka Bir Bakış". S. Alakuş (Ed.). *Medya ve Toplum*. Bianet Yayınları, İstanbul, s. 65-80.
- İskit, S. (1943). *Türkiye'de Matbuat İdareleri ve Politikaları*. Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları, Ankara.
- Jarman, N. (2004). "From War to Peace? Changing Patterns of Violence in Northern Ireland, 1990-2003", *Terrorism and Political Violence*, 16/3: 420-438.
- Kabacalı, A. (1985). "Tan Olayı", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 24: 22-26.
- Kabacalı, A. (1987). "Milli Şef Döneminin Örtülü Sansürü", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 38: 19-21.
- Kabacalı, A. (1994). *Türk Basınında Demokrasi*. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Kahraman, H. B. (2010). *Türk Siyasetinin Yapısal Analizi-II: 1920-1960*. Agora Kitaplığı, İstanbul.
- Karaca, E. (2008). *Türk Basınında Kalem Kavgaları: (ben senin cemaziyelevvelini bilirim)*. Bizim Kitaplar, İstanbul.
- Karakaş, N. (2010). "İkinci Dünya Savaşında Türkiye'nin Krom Satışı ve Müttefik Politikaları". *Tarih İncelemeleri Dergisi*, 2: 447-482.
- Karakuş, E. (1977). *İşte Ankara*. Hürriyet Yayınları, İstanbul.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.
- Karpat, K. H. (2010). *Türk Demokrasi Tarihi: Sosyal, Kültürel, Ekonomik Temeller*. Timaş Yayınları, İstanbul.

- King, R. D., Messner, S. F. ve Baller, R. D. (2009). "Contemporary Hate Crimes, Law Enforcement, and the Legacy of Racial Violence", *American Sociological Association*, 74/2: 291-315.
- Kocabaşoğlu, U. (1981-82). "1919-1938 Dönemi Basınına Toplu Bir Bakış". *A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Basın ve Yayın Yüksek Okulu Yıllık*. s. 95-127.
- Kocahanoğlu, O. S. (2001). *Derviş Vahdeti ve Çavuşların İsyanı*. Temel Yayınları, İstanbul.
- Koç, İ. C. (2006). *Tek Parti Döneminde Basın İktidar İlişkileri, 1929-1938*. Siyasal Kitabevi, Ankara.
- Koçak, C. (1986). "İkinci Dünya Savaşı ve Türk Basını", *Tarih ve Toplum Dergisi*, 35: 29-33.
- Koloğlu, O. (2010). "Cumhuriyet Döneminde İletişim Politikasına Genel Bakış", N. Güngör (Ed.). *Cumhuriyet Dönemi İletişim: Kurumlar, Politikalar*. Siyasal Kitabevi, Ankara, s. 15-20.
- Koloğlu, O. (2015). *Osmanlı'dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi*. Pozitif Yayınları, İstanbul.
- Kongar, E. (1981). *Türkiye'nin Toplumsal Yapısı: İmparatorluktan Günümüze*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Konyar, H. (1999). *Ulus Gazetesi, CHP ve Kemalist İlkeler*. Bağlam Yayıncılık, İstanbul.
- Küçük, Y. (2006). *Türkiye Üzerine Tezler*. Salyangoz Yayınları, İstanbul.
- Kültür Bakanlığı. (1993). "Tan Olayı". *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Kültür Bakanlığı Yayınları, İstanbul, VII, 202-203.
- Kürkçüoğlu E. ve Uzel İ. (2009). "1923-1939 Görelî Özerklik-I". B. Oran (Ed.). *Türk Dış Politikası- Cilt I. İletişim Yayınları*, İstanbul, s. 239-313.
- Le Bon, G. (1997). *Kitlelerin Psikolojisi*. (Çev. Y. Ender), Hayat Yayıncılık, İstanbul.
- Lenczowski, G. (1956). *The Middle East In World Affairs*. Cornell University Press, New York.
- Lippmann, W. (2004). *Public Opinion*. Dover Publications, New York.
- McQuail, D. (1997). *Kitle İletişim Modelleri*. (Çev. K. Yumlu), İmge Kitabevi, İstanbul.
- Nadi, N. (1979). *Perde Aralığından*. Çağdaş Yayınları, İstanbul.
- Oliver, W. (2001). "Cultural Racism and Structural Violence: Implications for African Americans", *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 4/2-3: 1-26.
- Olzak, S. (1989). "Labor Unrest, Immigration, and Ethnic Conflict in Urban America, 1880-1914", *American Journal of Sociology*, 94/6: 1303-1333.
- Olzak, S. (1990). "The Political Context of Competition: Lynching and Urban Racial Violence, 1882-1914", *Social Forces*, 69/2: 395-421.

- Oran, B. (2009). *Türk Dış Politikası: Kurtuluş Savaşından Bugüne Olgular, Belgeler Yorumlar*, İletişim Yayınları, İstanbul.
- Özer, Ö. (2007). *Medya Şiddet ve Toplum*. Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakültesi, Eskişehir.
- Özgür, A. (2007). *Türkiye’de Linç Olgusu: Farklı Grupların Linç ve Toplumsal Şiddet Konusundaki Düşünceleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Öztekin, H. (2010). *Tan (1938-1945): Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazete*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Öztekin, H. (2016). *Tan: Serteller Yönetiminde Muhalif Bir Gazete*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Paker, M. (2006). “Linçin Psiko-politiği: Nedir, Niçin, Nasıl?”, *Birikim Dergisi*, 211: 28-36.
- Püsküllüoğlu, A. (2003). *Türkçe Sözlük*. Arkadaş Yayınevi, Ankara.
- Sancar, S. (1997). *İdeolojinin Serüveni Yanlış Bilinç ve Hegemonyadan Söyleme*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Sayılgan, A. (2009). *Türkiye’de Sol Hareketler*. Doğu Kütüphanesi, İstanbul.
- Sertel, S. (1987). *Roman Gibi Demokrasi Mücadelesinde Bir Kadın*. Belge Yayınları, İstanbul.
- Sertel, Y. (1994). *Annem Sabiha Sertel Kimdi Neler Yazdı?*. Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Sertel, M. Z. (2001). *Hatırladıklarım*. Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Sever, N. (1998). “Kitle İletişim Araştırmalarında İki Yaklaşım: Liberal ve Eleştirel Kuramlar, Farklılıklar ve Yakınlaşmalar”. *Kurgu Dergisi*. 15: 44-53.
- Seydi, S. (2006). *1939-1945 Zor Yıllar*. Asil Yayın Dağıtım, Ankara.
- Soysal, M. (1992). *100 Soruda Anayasanın Anlamı*. Gerçek Yayınevi, İstanbul.
- Sözen, E. (1999). *Söylem*, Engin Yayıncılık, İstanbul.
- Steenkamp, C. (2005). “The Legacy of War: Conceptualizing a Culture of Violence to Explain Violence after Peace Accords”, *The Round Table*, 94: 253-267.
- Sülker, K. (1968). *Sabahattin Ali Dosyası*. Ant Yayınevi, İstanbul.
- Toker, M. (1971). *Türkiye Üzerinde 1945 Kabusu*. Akis Yayınları, Ankara.
- Tokmakçioğlu, E. (2011). *Türk Basın Tarihi*. İsim Yayınları, Ankara.
- Topuz, H. (2003). *II. Mahmut’tan Holdinglere Türk Basın Tarihi*, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Toruk, İ. ve Sine, R. (2012). “Haber Söylem Üretimindeki İdeolojik Etki: Wikileaks Haberleri”. *TÜRKİYAT Araştırmaları Dergisi*. 31: 351-378.

- Trak, A. (1983). “Liberalizm-Devletçilik Tartışması (1923-1939)”. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. İletişim Yayınları, İstanbul, VI, 1085-1089.
- Tunçay, M. (1987). “Tek-Parti Döneminde Basın: 1925 Tahrir-i Sükûn’undan 1945 Tan Olayı’na”. *Tarih ve Toplum Dergisi*, 37: 48-49.
- Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük*. Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Ankara.
- Uğur, S. (2010). *Tek Parti Döneminde Muhalefet Basını ve Tan Gazetesi (1938-1945)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Uyar, H. (1999). *Tek Parti Yönetimi ve Cumhuriyet Halk Partisi*. Boyut Kitapları, İstanbul.
- Ülkü, G. (2004). “Söylem Çözümlemesinde Yöntem Sorunu ve Van Dijk Yöntemi”. Ç. Dursun (Ed.). *Haber Hakikat ve İktidar İlişkisi*. Elips Yayınları, Ankara, 371-389.
- Üstün H. (2013). “Türk Basın Birliği’nin 1939-1946 Arasında Gazetecilerin Çalışma İlişkilerini Kurumlaştırma Girişimleri ve Günümüze Bıraktığı Miras”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 45: 149-170.
- Üstün, H. (2008). “Türkiye’de Gazete Dağıtımını Yaygınlaştırma Girişimleri (1930-1945)”. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 34: 107-125.
- Va-Nu, M. (1997). *Bir dönemin tanıklığı*. Sosyal Yayınlar, İstanbul.
- Vural, M. K. (2008). “II. Dünya Savaşı Türkiye’inde Bir Muhalefet Örneği Olarak “Tan” Gazetesi”, *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*, 16/17: 381-395.
- Weisband, E. (1974). *İkinci Dünya Savaşında İnönü’nün Dış Politikası*. (çev. M. A. Kayabal), Milliyet Yayınları, İstanbul.
- Yalman, A. E. (1997). *Yakın Tarihte Gördüklerim ve Geçirdiklerim- Cilt II*. Pera Turizm ve Ticaret A.Ş., İstanbul.
- Yanık, A. (2015). “Linç Fıtratta Olunca Demek...”. <http://www.birikimdergisi.com/guncel-yazilar/1160/linc-fitratta-olunca-demek#.WvIFlO-FPZ4> (erişim tarihi: 01.05.2018).
- Yeşil, A. (2001). *Türkiye’de Çok Partili Hayata Geçiş*. T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2000). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayınevi, Ankara.
- Zürcher, E. J. (2000). *Modernleşen Türkiye’nin Tarihi*. (çev. Y. Saner), İletişim Yayınları, İstanbul.

EK 1 – TAN GAZETESİ: 2 KASIM 1945

Cumhurbaşkanı'nın Nutku

Inönü'nün Dün Millet Meclisinde Söylediği Nutuk Dış ve İç Siyasette Aydınlanmasına İhtiyaç Duyulan Bütün Noktaların Üzerine Işık Döktü ve Çok Hararetli Alkışlarla Karşılandı

Siyasî Hayatımızda Gelişme

"BİZİM TEK EKSİĞİMİZ HÜKÜMET PARTİSİNİN KARŞISINDA BİR PARTİ BULUNMAMASIDIR,,

"Açıkça Söylüyoruz ki Türk Topraklarından Hiç Kimseye Bir Borcumuz Yoktur, Şerefli İnsanlar Olarak Yaşayacağız,,

İNÖNÜ "Boğazların Emniyetli Ellerde Olduğu Sabit Olmuştur,, Dedi

EK 2 – TAN GAZETESİ: 3 KASIM 1945

Hangi Kanunlarda Değişiklik Lâzımdır?

"Cemiyetler kanununda, ceza kanunlarında ve diğer bazı kanunlarda değiştirilecek yerler her zaman bulunabilir. Bu maddelerin işleytirilmesinde, partiler teşkiline, toplanma ve güvenlik haklarına karşı koyulması ihtimali olan hükümler de değiştirilmelidir."

İSMET İNÖNÜ

Cumhurbaşkanı son nutkundan yukarıya naklettiğimiz ifadelerin dan ilham alarak kanunlarımızda değiştirilmesi lâzım gelen hükümler hakkında yaptığımız tetkikler sonunda vardığımız neticeyi neşrediyoruz. Türkiye'nin demokratik bir idareye kavuşabilmesi için Anayasaya aykırı olup insanlık haklarını da inkâr eden hükümlerin kanunlardan çıkarılması, ve kanunlarda haliz olan otorite zihniyetine yerine demokratik ruhun hakim olması şarttır. Şimdiye kadar bu sahada bu işleme nailitmak için yaptığımız neyrinin müsbet netice verdiğini görmek bizi sevindirmiştir. Şimdi de kanunlarımızı ayrı ayrı tetkik ederek demokratik zihniyete her birinde yapılması lâzım gelen tadiller etrafında neyryata başlamayı farz edili buluyoruz:

1 — CEMİYET KURMA HURRIYETİ: HALBUKİ:

Anayasa — 70: Dernek kurma hak ve hürriyeti Türklerin tabii haklarındandır. — Medeni kanun — 53: Siyasî ve zarfî siyasî örgüt rahata bağlıdır. Cemiyetler kendiliğinden şahsiyet iktisap ederler.

Cemiyetler Kanunu: Madde 4 — Cemiyetin faaliyetine geçebilmesi mütlakla amirînin vermesine bağlıdır. Madde 7 — Cemiyetler arasında birlik vücutte getirilmesi Dahiliye Vekâletinin müsaadesine bağlıdır. Madde 9 — 6 prensibi kabul etmemiş olan, Aile, cemaat, ırk, cins ve sınıf adını taşıyan veya böyle bir maksat güden cemiyet ve asayiş ve gayesi kanunlara uymayan Siyasî ve millî birlik boran, Ve videdan hürriyetine dayanan cemiyetlerin kurulması yasaktır. Cumhuriyet ve millî ünvanlarını iktisap Vekiller Heyetinin iznine bağlıdır. Yine bu kanunun bir çok maddeleriyle, hükümet cemiyetlerin her türlü muamele ve işitimalarını kontrol altında bulundurmaktadır.

2 — ŞAHŞİ HURRIYET VE MAMUNİYETİ: HALBUKİ:

Anayasa — 72: Kanunda yazılı hal ve şekillerden başka türlü hiç bir kimse yakalanamaz ve tutulamaz. 70 — Kişi dokunulmazlığı sabit bir hak ve hürriyettir.

Ceza Muhakemeleri usulü kanunu: 104, 105, 106, 107 ve müteakip maddeler: Şahşî hürriyetin tahdid ve mevkuffiyet hall için derhal sorunun yapılması ve hakim kararı lâzımdır.

3 — İKAMETGÂH MASUNİYETİ: HALBUKİ:

Anayasa — 76: Kanunda yazılı usul ve haller haricinde kimse in konutuna girilemez. 71: Konuta hiç bir suretle dokunulamaz.

Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu — 91 — 103, İkametgâh masuniyetinin ihlali için: Masunun sayılması, hakim in kararı olması veya hususî hallerde müddetumumun kararının alınması lâzımdır.

EK 3 – TAN GAZETESİ: 4 KASIM 1945

GÖRÜŞLER

4 Kasım

Kaybedilecek Zamanımız Yoktur

Sabiha SERTEC

Türkiye'nin dünya karşısında bugünkü durumu, harici siyasetinde bütün milletlerle dost bir siyaset takip etmek olduğu gibi dahili siyasetinde de bütün vatandaşların müsavî insan hakları taniyan bir demokrasiyi gerçekleştirmektedir. Sayın İnönü bu hususta Meclise ve hükümete yaptığı tavsiyelerde kanunların bu hakları sağlayacak bir şekilde taddilini, değiştirilmesini esas olarak ileriye sürmüştür. Tek derece seçime geçmek için verdiği bir buçuk senelik mühlet, bu müddet zarfında partilerin kurulmasını, bu partilerin programlarını neşrederek, teşkilatlarını yaparak halkı kendi fikirleri etrafında hazırlamaları için düşünülmüş olsa gerekirdi. Ancak halkın ve millet in bu imkânlardan istifade edebilmeleri için kanunların Meclisin ilk celselerinde süratle değiştirilmesi icabeder.

Eğer hükümet bu kanunların değiştirilmesini komisyonlara havale edip aylarca talınakasa ve müzakerelerle vakit kazansın, Meclise sevk etmekte taallül ederse Cumhurbaşkanın millete bahsettiği bu imkânlardan matlup netice hasıl olmaz. Bugünkü hükümetin bugüne kadar matbuatı kendi kontrolü altında tutmak için aldığı tedbirler, Matbuat kanunu hakkında hazırlayıp Meclise sevkettiği tazyik edici proje komisyonunda dururken, bu hükümetin bu hakları sağlayacağına ve bunları süratle çıkaracağına inanmak biraz zordur.

Dünyanın bugünkü durumu karşısında Türkiye'nin mevkii, süratle demokratik kanunları çıkarmak, kanunî ve meşrû bir muhalefeti, memleketin menfaatlerini müdafaa eden her türlü teşkilâtı organize bir şekilde hayata geçirmektedir. Bugüne kadar bunun aksi bir fikri ve sistemi müdafaa eden bir hükümetin ise, bu işi süratle başaracağına itimat edilemez. Toprak Kanununun hâlâ hazırlık devresini bitirememesi, Çalışma Bakanlığının amele sendikalarını kendi kontrolü altında bulundurması temayüllü, hükümetin hakikî bir demokrasiye geçmekte vakit kazanmaya çalıştığının işaretleridir. Harp seneleri içinde gerek iktisadî gerek harici siyasetiyle Türkiye'yi bu müşküllü duruma sürükleyen Sarıoğlu hükümetinin bu işi başaracağı hakkında umumi itimat yoktur. Türkiye'nin dünya karşısında durumunu sağlamak için tamamen yeni görüşlere sahip bir hükümetin iş başına gelmesi, hem dahilde, hem harifte itimadı arttıracak en büyük amildir. Bu değişimleri ne kimseye yaranmak, ne de herhangi bir tehlide boyun eğmek için değil, Türkiye'yi içinde bulunduğu bu müşküllü durumdan çıkarmak için süratle realize etmek mevkündeyiz. Kaybedilecek zamanımız yoktur.

TÜRKİYE İDARESİNİN KARAKTERİ

M. Zekeriyâ SERTEL

Cumhurreisinin nutuklarının ikinci kısmı, Türkiye'de demokrasinin inkışafı için takip edilecek yol hakkında mühim ve esaslı direktifleri ihtiva etmektedir. İnönü Cumhuriyet rejiminin karakterini bir kelimeyle ifade etmişlerdir: Demokratik. "Her mânasivde bir ortaçağ kurumu olan imparatorluktan, modern, medeni, ve bütün insanlık prensiplerini temel tutan bir Cumhuriyet doğmuştur." Demek ki bu memlekette Cumhuriyet idaresini kuranlar, bütün insanlık haklarını temel tutan medeni ve modern bir rejim vücuda getirmek istemişlerdir. Anayasa onların bu gayelerini ifade eden en canlı vesikadır. "Bütün Cumhuriyet devrinde demokratik karakter prensip olarak muhafaza olunmuştur. Diktatörlük prensip olarak hiçbir zaman kabul olunmadıktan başka zararı ve Türk milletine yakışmaz olarak daima itham edilmiştir."

Fakat Cumhuriyeti kuranlar aynı zamanda inkılâpçılardır. Memlekette birçok inkılâplar yaparken, rejimin prensip itibarıyla karakterini muhafazaya çalışmakla beraber, bazan tatbikatta bu prensiplerden uzaklaşmağa mecbur olmuşlardır. "Türkiye'de demokrasi usullerinin geçmişi alt hesapları yapılmış bütün büyük devrimlerin 929 den 939 a kadar meydana geldiği ve altı senedenberi de cihan harbi içinde bulunduğumuz unutulmamalıdır."

Simdi bütün bu inkılâplar arka-kada kalmasın, her şeye ermiş, millet olgunlaşmış bulunduğu için, Türk rejiminin asıl karakterini yansıtmak zamanı gelmiştir. Artık bir inkılâp, bir harp masereti kalmamıştır. Türk rejiminin demokratik karakterini prensip rafaından indirip hayata sokmak lâzımdır. İnönü de nutuklarında bu lüzum üzerinde durmakta ve "memleketimizin hürriyet ve güvenlik içinde halk idaresini bütün şartlarıyla geliştirebilecek bir yolda ilerlemesi" icabettiğini söylemektedir.

Halk idaresinin bütün şartlarıyla gelişmesi için yapılacak şey nedir?

Demokrasinin bütün milletler için müsterek sayılabilecek esasları olduğu gibi, her milletin kendi bünyesinin hususiyetlerine göre ayarlanan şekilleri de vardır. Fakat halk idaresinin ilk şartı, müsterek sayılan esaslarının varlığıdır. Bu da söz, fikir, vücut hürriyeti, şahsi ve mülki masuniyet, serbest tenkit ve seçim haklarıdır. Demokrasinin gelişmesinde yapılacak ilk adım, anayasa ile de müeyyit olan bu iptidai insanlık haklarının tam olarak tanınmasıdır. Otokrat rejimlerin yattığı veevaz zihniyetle, anarşi doğurur diye hürriyeti kısımağa, halk henüz olgun değildi diye milletin hâkimiyet hakkını kayıtlar altına almağa kalkmak, demokrasiyi anlamamak olur. Her memleketin demokrasiyi tatbika kendi bünyesinin hususiyetlerini gözünde bulundurması şarttır. Fakat bunlar şekle ait meselelerdir. Ana ve müsterek prensiplere herhangi bir vesile ile dokunulduğu takdirde o rejim derhal otokrasiyeye meyleder, ve orada demokrasi soyuzlaşır. Nitekim inkılâbı koruma endişesiyle demokrasinin ana prensiplerini inkâr etmeğe mecbur kalmış, rejimin demokratik karakterinin prensipte kalmasını, hayata geçmemesi neticesini vermiştir. Onun için Büyük Millet Meclisine düşen vazife, rejime ana karakterini ifade eden, demokratik bir zihniyetle hareket etmek ve demokrasinin ana prensiplerine sadakatle riayete itina etmesidir.

Fakat bugünkü Büyük Millet Meclisini Cumhurreisinin işaret buyurdıkları yoldan yürüyerek memleketin demokratik inkışafında payına düşen rolü oynayabilecek vaziyettedir mi? Diğer bir tabiriyle, bugünkü Meclisin Türkiye'nin demokratik inkışafını bekleyebilir miyiz?

Bize bu suale verilecek cevap menfidir.

(Sonu 5a. 2 Sü. 7)

Atatürk'ün Ölüm Yıldönümü

Ayin 10 unda Yurdun Her Tarafında İhtifaller Yapılacak

Ankara 3 (A.A.) — Ebedi Şef Atatürk'ün ölümünün yedinci yıldönümü olan 10 Kasım 8800, yurdun her köşesinde halkvevleri ile Halkodalarında ve parti merkezlerinde yapılacak ihtifallerle büyük kayıplarımızı acısı paylaşılabilecek ve Ebedi Şef'in hatırası taze olmaktadır. Bu ihtifallerle Büyük Atamızın hayatı gözlerini kapadığı an olan 9.05 de bir hitabe ile bu mütelim

(Sonu 5a. 2 Sü. 5)

Meclis Yarın Toplanıyor

Celâl Bayar'ın İstifası Yarın Meclise Arzedecek

Ankara 3 (TAN) — Büyük Millet Meclisi Pazartesi günü saat 15 de toplanacaktır. Mecliste İngiliz Lordlar ve Avam Kamurlarıyla, Çin Cumhuriyeti halk siyasi meclisi başkanlarından gelen telgraflar okunacaktır. Bundan başka aynı celsede Celâl Bayar'ın İzmir milletvekilliğinden çekildiğine dair tezkere okunacaktır.

Hicaz Kralı Yakında Memleketimizi de Ziyaret Edecek

Beirut 3 (A.A.) — Kral İsmail Süad'un, Türkiye'ye gelmek üzere yabanc memleketleri ziyaret niyetinde olduğuna dair dolayan söylentiler Suudi Arabistanın Yakın şark siyasi müessesisi Fuat Hamza'ya göre Hicaz hareket etmesi üzerine daha akla yakın bir mahiyet almaktadır.

Bulgar Egzarh Atina'da Şüpl

Egzarh, Yarın Şehi

Bir müddettenberi şehrimiz min'i ziyaret eden Bulgar Egzarhı, Atina'da şüpheli olarak uyardırılmış, bu arada Yunan yatta bulunmuşlardır.

Atina 3 (A.A.) — Müstakil bir gazete olan Akropolis, Bulgar Egzarh'ın Patrikliğe yarışı ziyareti incelilerde şüpheleri yasmaktadır.

Patrikliği ziyaret eden Bulgar Egzarh'ın durumu şüpheli, bu ziyaret, Bulgar kilisesinin 65 sene süren ayrılığından sonra bugün, çapraşık şartlar altında vukubulmaktadır. Egzarh'ın ziyareti, basına hışp suretiyle eriştiği birtakım olumsuz ve birçok mülahazalara yol açmaktadır.

Egzarh, basına yarışı beyanatta, bilhassa, bir pan ortodoks kongresi toplanmasını ele aldığını ve valinde Patrikliğe bağlı olan patriğin de İstanbul'da patrikliğinin ziyaret edeceğini söylemiştir.

Bütün bunlar şüpheli ve şüpheli işlerdir. Ve ancak geniş ve net bir şekilde tehditlerin ancak bir kışkırtıcı teşkil eden Slav gaye ve ihtisaları ile izlenmektedir.

Türkiye İdaresinin Karakteri

(Baştarafı 1 incide)

Çünkü, bugünkü Büyük Millet Meclisi azalarının hepsi Halk Partisi mensuplarıdır. Halbuki daha bundan birkaç ay evvel, Celâl Bayar ve arkadaşları Parti grubu reisliğine verdikleri bir takrirden, memleketin demokratik inkışafını biran evvel tahakkuku için, Cumhurreisinin işaret buyurdıkları esaslar dahilinde, bir takım tekliflerde bulunmuşlardı. Rejimin esas karakterinin demokratik olduğunu, fakat inkılâbı korumak endişesiyle bazı takyit edici tedbirler alındığını, şimdi kanunlarda mevcut bu kabil takyitlerin kaldırılarak rejime hakiki karakterinin verilmesi lâzımgeldiğini müdafaa etmişlerdi. O vakit Parti grubu azaları, Celâl Bayar ve arkadaşlarının bu teklifini ittifakla red detmiş, ve bu suretle onların bu fikrine ıstırahak etmediklerini ıstıbat etmişler. Türk matbuatının hürriyet ve demokrasi etrafındaki negriyatını da Meclis azaları iyi karşılamış değildiler. Hatta parti gazeteleri, memleketin hürriyet ve demokrasinin inkışafını isteyenlere karşı taarruza geçtiler. Demokrasi müdafaa yapan gazetelerin okunmaması için memleketin her tarafında faal bir surette propaganda giriştiler.

Daha dün kadar demokratik hareketlere karşı bu derece açık bir cephe almış olan bugünkü parti mensuplarının ve Meclis azalarının birdenbire kanaatlarını değiştirdiklerine veya değiştireceklerine hükmetmek için elimizde hiç bir delil mevcut değildir. Halbuki bunun aksine hüküm verecek daha bir çok deliller göstermek mümkündür. Birleşmiş Milletler ana yasasının kabulü esnasında, bu yasaya uyulması lüzumundan bahseden Adnan Menderes ve Fuat Köprülü'ye karşı Meclis azasının kapak gültüleriyle aldıkları muhalefet tavırları Meclisin ruhi haletini göstermek bakımından iyi bir misal olabilir. Sonra Meclis endümenlerinde yatan kanun projeleri arasında, mevcut matbuat kanunundaki hükümleri bir dereceye kadar kuvvetlendirmiş haddet tutan ve hükümetle partinin de tasvibine uğramış olan bir tasarı vardır. Yalnız bu tasarı, partinin ve Meclisin hürriyet ve demokrasi hakkındaki menfi zihniyetini ispata yeten bir vesika teşkil eder. Bu sebeple bu Meclisten memleketin demokrasisi yolunda ilerlemesini temin edecek bir hareket beklenemez. Çünkü Meclis kendi kendisini inkâr edemez.

Cumhurreisinin dedikleri gibi, en büyük noksanımız ikinci bir partinin mevcut olmamasıdır. Mecliste muhalif bir parti bulunsaydı, bu demokrasi inkılâbına taraftar olmayanlar kenara çekilir, yerlerini ileri düşünceli demokrat unsurlara terkederlerdi. Bu da, bize ikinci bir parti kurulması imkânlarını hazırlamakta acele etmemiz, bunun için lâzımgelen mevzuatı hazırlamamız lüzumunu emreder.

Veyahut bu vaziyet karşısında akla gelen şey, Türkiye'nin hakiki ve tam demokrasiye geçiş vazifesini Meclise değil, doğrudan doğruya millete vermektedir. Bu Meclis bu tarihi rolü oynayacak kabiliyet ve kudrette olmadığını ıspat ettiği için, kuvvetin asıl kaynağına, yani millete gitmek lâzımgelmektedir.

Değişiklikleri kim yapacak?

Memleketimizde müttî hâkimiyet rejiminin geliştirilmesi hareketi kanunlarda bazı değişikliklere lüzum gösteriyor. TAN gazetesi, bu münasebetle, ortaya bir mesele atmıştır: Bütün bu değişiklikleri bu meclis ve bu hükümet yapamaz, diyor.

Burada, yapabilir mi, yapamaz mı meselesini münakaşa etmeden evvel, düşünülmesi icap eden bir nokta var. Cumhuriyet Başkânı tarafından işaret ve tavsiye edilen gelişmeleri bu meclisin ve bu hükûmetin fiile çıkaramıyacağını kabul edersek ne yapacağız? Tabiidir ki meclisi de, hükûmeti de değiştirmek lâzım gelecektir.

Değiştirmenin mânâsı yerine başka birini getirmek demek olduğu malumdur. Yeni hükûmeti nereden bulacağız? Nereden bulacağız, demekle memlekette kabinedeki zatlar haricinde hükûmetin başına gelebilecek kimse bulunmadığını iddia ediyor değiliz. Meseleyi kanun bakımından düşündüğümüz için bu suali irat ediyoruz. Anayasamıza göre, kabine meclisten çıkar. Demek ki bugün, TAN gazetesinin arzusuna tevfikân, kabine istifasını verse, yeni bakanları, Büyük Millet Meclisi âzaları arasından seçmek icap edecektir. Halbuki Meclis de TAN gazetesinin itimadını kazanamamakla betbahttır. Şu halde, Sertel dostumuzu memnun etmek için Meclis dışından, hattâ Parti dışından devlet adamları seçmek icap edecektir.

Yeni Bakanları kim seçecek? Cumhuriyet Başkânı. Bunları kim tasdik ve kabul edecek? Meclis bulunmayacağına göre, ortada yeni kabineyi teyit ve tayin edecek yetkâne otorite olarak TAN gazetesi kendisini görecektir. Fakat diğer gazetelerin bu otoriteye boyun eğeceklerine pek ihtimal vermediğimiz için, durumun ne şekil alacağı kolayca tahmin edilebilir. Kabinenin bu tarzda teşekkülünü terviğ ve tatbik etmekle Anayasaya muhalif harekette bulunacağız. Memlekette kanunu her şeyin üstünde tutmaktan ve kanunu milletin iradesinden fıskırtmaktan ibaret olan milli hâkimiyet rejimini geliştirmek için atacağımız ilk adım kanunsuz bir hareket mi olacak?

Meclise gelince, Meclisin dağılması için Meclisin karar vermesi lâzımdır. Anayasa yapılrken, TAN gazetesi tarafından izhar edilecek bir arzunun Meclisi dağıtmağa kâfi geleceğine dair bir kayd maatteessüf konmamıştır. Denilebilir ki, birbirimizi aldatmağa boş yere, ne uğraşalım? Şimdiye kadar Meclisler Parti idaresi tarafından izhar edilmiş arzu üzerine dağılma kararları vermişlerdir. Binaenaleyh, Meclise yine böyle bir arzu tebliğ olunur, Meclis de dağılır. Mevcut siyasi an'aneleri milli hâkimiyet rejimine muvafık bulmıyarak bun-

ların ortadan kalkması dâvasının şampiyonlarının, ilk icraata başlarken, yıkılması lâzım usullere başvurmaları biraz garip ve mantıksız olmaz mı?

Diyelim ki şimdiye kadar hep fena surette çalışmış, hiç iyi bir iş görmemiş olan ve bundan sonra da göremeyeceğine Sertel dostlarımız tarafından hükmedilen Meclise TAN gazetesinin neşriyatı üzerine hidayet erişti de Vekiller insafa geldiler ve Meclisin dağılmasına karar verdiler.

Yeni Meclis nasıl seçilecek ve kaç ayda seçilecek? Bir kere, Yeni Meclis seçilinceye kadar mevcut kanunlardan hiç birinin değişmesine imkân yoktur. Haydi bunları bekleriz diyelim. İntihabat nasıl yapılacak ve hangi kanuna göre yapılacak? Zannederiz ki mevcut iki dereceli intihap kanununa göre mebus seçmeyi TAN gazetesi beğenmeyecektir. Fakat bir dereceli bir intihap kanunu da ortada yoktur. Her hangi bir memleketin intihap kanununu rasgele tercüme edip tatbik etmek akıldan geçebilir mi? Bu kararı vermek hakkını kim haizdir?

Diyelim ki böyle bir kanunsuzluk da göze alındı, ve intihabat yapıldı. Ortada Halk Partisinden başka hiç bir siyasi teşkilât bulunmadığına göre, yapılacak seçimlerde bütün sandalyaların değilse de büyük ekseriyetinin Halk Partisi mensupları tarafından kazanılacağına şüphe var mıdır? Bu netice karşısında TAN gazetesinin eski hamam eski tas diye salıvereceği feryadı şimdiden duyur gibiyim.

TAN gazetesinin tavsiyesi sadece bir yıkma hareketidir, bir ihtilâl mantığıdır. Realiteyi ve kanunu bir tarafa bırakarak, kendi kafamızın doğru bulduğu yolda, sırf kuvvete dayanmak suretile, yürümekten ibarettir. Halbuki bizim milli hâkimiyet rejimini geliştirmekten, kuvvetlendirmekten beklediğimiz gaye şahsî kanaatlerin hâkimiyetine sed çekmek ve kanunun çizdiği yolda yürümektir. Zekeriya Sertel fena bulduğu bir zihniyeti yıkmak için aynı zihniyet dairesinde hareket ettiğini meydana vurursa kendi dayandığı dalı kesmiş olur. Memlekette milli hâkimiyet rejiminin lüzumunu anlayan, bunu mutlak hükümdara karşı silâhla mücadele ederek kuran ve Millet Meclisinin duvarına hâk eden kuvvet bugün Halk Partisi namı altında kendisini temsil ediyor. Bu partinin Şefi hedefe tamamen erişmek için icap eden adımları atmak dakikasının hulûl ettiğini görmüş ve tavsiyelerini Büyük Millet Meclisine alenen bildirmiştir. Bize öyle gelir ki bu hakikat karşısında, insaf ve hüsnüniyet hisleri hiç olmazsa bir müddet beklemeyi ve icraatı görerek ona göre hüküm vermeyi icap eder.

Hüseyin Cahid YALÇIN

GÖRÜŞLER

15 Kasım

MÜRTECİ KİME DERLER ?

Sabiha SERTEL

Mürtecî deyince, irticâın eteğine yapışanlar bunun ancak softaların sıfatı olduğunu söylüyorlar. 31 Mart vakasının kahramanı Derviş Vahdeti, saltanat devrinde "İstemezük!" diye kazan kaldıran talebeî ulûm, medresenin kafası ve ruhu sarıklıları dinî irticâın mümessilidirler.

İrticâ, yalnız din cephesinden gelen irticâ değildir. Fikrî irticâ dinî irticâ ordusunun erlerini belki kendi sağında bulur. Fakat fikrî irticâın solunda daima inkılâpçı tefekkür gelir. Reaksiyonla inkılâpçı fikrin mücadelesi, tekâmülle irticâın mücadelesidir.

Tanzimat reformu, sağına gâvur ve çıft diye bağırın din softalarıyla beraber, garplasma hareketine frenleşme göziyle bakan, şarkın ananelerinden ve fikriyatından ayrılmayan fikir softalarını aldı. Ve onların mümanaati karşısında olduğu yerde sayıkladı.

Mutlakîyet devrinin derebeylik sistemine bağlı olanlar, genç Türk hareketini yıkıcı ve müfrit cereyan saydı, bu inkılâbın kahramanlarını Marmarada boğdu. Fizan çöllerine sürdü. 1908 inkılâbının sağında daima bu derebeylik bozuntuları saf saf dizildiler. Inkılâpçı hareket sağında cephe alan bu fikir mürtecîlerini vurdu.

Cumhuriyet inkılâbı saltanat ve hilâfet taraftarlarını, dinî mürtecîleri, değişme cereyanlarının Şarklı ve Avrupalı bütün muhafazakâr unsurlarını sağında bıraktı, ileri hamlelerle rotasını Avrupa medeniyetine, garp fikriyatına çevirdi. On sekizinci, hattâ on dokuzuncu asrın demokratları, liberalleri sağında kaldı.

Fakat, ileri fikrin mümessili olan Halk Partisi, inkılâpçı Halk Partisi ve kurduğu sistem, rotasını faşist sistemine, garbın muhafazakâr unsurlarıyla birleşmeye çevirdikten sonra, faşist fikriyatında karar kıldı. Dünyanın geçirmekte olduğu inkılâba arkasını çevirdi. Daha ileri bir cemiyetin mümessillerini Abdülhamit devrinde olduğu gibi mahpeslere, menfalara

(Ser.e Sa. 2 Sü. 4)

MÜRTECİ KİME DERLER ?

(Bastarafı 1 incede)

sürdü, kendisi muhafazakâr ve mürtecî cephede yer aldı. Bugün Halk Partisi fikrî irticâın mümessili olarak sağında yalnız dinî irticâ, solunda inkılâpçı cereyanları görmektedir.

Inkılâpçı hareketlere karşı muhafazakâr tavır alan bir sistem, fikrî muhafazakârlığın, fikrî reaction'un mümessilidir. Mürtecî deyince, Derviş Vahdetiyi, medreseyi, düşünmiye ne lüzum var? O kafilâ artık geride kaldı. Bugün fikrî irticâın mümessilleri, tıpkı onlar gibi "inkılâp bitmiştir, ne sağımızda, ne solumuzda bizden başka kimse yoktur" diye bağırıyorlar. Bugünkü değişmelere yol kapayan fikrî irticâın mümessilleri, bugünkü inkılâp seli karşısında dünkü volkanı kadar mürtecîdirler. Tekâmül ve inkılâp daima düşmanlarını sağda ve irticâda bırakır. Tekâmülün gerisinde kalanlar, tepinseler de, çırpınsalar da, reactionair'dirler.

Arada Bir

İkinci Derviş vahdeti

Halk Partisinin bir çok kusurları olabilir. Ciddi, başka bir Parti de, bu kusurları meydana çıkarsın diye isteniyor. Fakat bütün kusurlarına rağmen Hilâfet ve Saltanatı yıkan, Şeriatı kaldıran, medreseleri ve Tekkeleri kapayan, kadını erkeğe eşit yapan, müspet ilimlere ehemmiyet veren, bu bakımdan, ilerî bir Parti olarak yirmi beş yıldır dost düşman bütün dünyanın hayret ve takdirini kazanan C. Halk Partisine, bir tek sıfat vardır ki asla verilemez: Mürteci.

Halk Partisine türlü şeyler söylenebilir. Fakat ona «Mürteci» demek için insanın ya aklını kaçırmış, yahut kın ve gayzın gözlerini karartmış olması lâzımdır.

Bütün dünyaya göre Türkiye-

nin yirmi yıllık idaresi tam ileri bir idaredir. Hatta, bazılarının kahrına, çok ileri bir idaredir. Yalnız ve yalnız Türkiye düşmanı Moskova radyosuna ve Moskof propagandasına göre Türkiye «Mürteci» dir! Bir de bunu, bayramın ilk günü Bayan Sabiha Sertel yazdı. Sayın Bayana göre «İleri fikrin mümessili olan İnkılâpçı Halk Partisi rotasını faşist sistemine, Garbın muhafazakâr unsurlarıyla birleşmeye çevirdikten sonra faşist fikriyatında karar kıldı, muhafazakâr ve mürteci cephede yer aldı. Bugün Halk Partisi, fikri irticanın mümessilidir, dünyanın geçirmekte olduğu İnkılâba arkasını çevirmişti... Ve sarı!»

Demokrat

(Arkası sahife 2; sütun 3 te)

ARADA BİR

İkinci Derviş vahdeti

(Baş tarafı 1 inci sahifede)

Evet, Türkiye İngiltere ile ittifak ettiği ve Bulgaristan, Romanya gibi Rus istilasına girmedigi için mürtecidir. Türkiye — Bayan Sabihanın kafasında — Rusyaya — her ne pahasına — teslim olmadığı için mürtecidir. Bayan Sabihanın tek üzüntüsü var: Ankaranın bugünkü Sofya veya Bükreşe benzememesi. Halk Partisinin de tek kusuru: rotasını Doğuya değil, Batıya, yani Bolşeviklere değil — faşist ve mürteci Garb Demokrasilerine çevirmiş olmak.

Bayan Sabiha Halk Partisi ile Derviş Vahdeti arasında benzerlik buluyor. Ne garip şey!

Bizce Hazretî Sabiha Derviş Vahdeti'nin —zihniyet bakımından — ta kendisidir. Şeriatçi Derviş Vahdeti, Kara İrtica uğruna kılıç çekmiş «Allah, Allah!» diye etrafa saldırırdı. Bolşevik müridesi Derviş Sabiha, Kızıl din uğruna kaleme sarılmış, Moskova cazbesi içinde gözleri dönmüş — kendi tâbirile — tepiniyor, çırpınıyor: «Haraşo Kızıl İhtilâl!»

Bu zavallıların ikisi de, mahiyet ve zihniyet itibarile aynı kötü, aynı zehirli taassubun kurbanıdır. Fakat öteki, sahilci Derviş Vahdeti, samimi olmak gibi bir mezivate sahipti.

Demokrat

EK 9 – TAN GAZETESİ: 21 KASIM 1945

GÖRÜŞLER**INKILÂPÇI PARTİ****Sabiha SERTEL**

Bay Necmeddin Sadak Demokrat imzasıyla yazdığı bir yazıda, Halk Partisinin bir çok kusurları olabilir, fakat bütün kusurlarına rağmen hilâfet ve saltanatı yıkan, seriatı kaldıran, medreseleri ve tekkeleri kapayan, kadını erkeğe eşit yapan, müsbet ilimlere ehemmiyet veren Halk Partisine asla mürtecî denemez, diyor.

Bay Necmeddin Sadak bu inkılâpçı hareketleri sayarken 1921 anayasasını ve bu inkılâbı başaran Halk Partisini hatırlıyor, Partinin halâ aynı vasıfları muhafaza ettiğini müdafaa etmek istiyor. Bu zannın muharriiri 1943 de çıkan Parti programını ve nizamnamesini okursa, ve bundan sonra yapılan icraatı gözden geçirirse bu iki program arasında çok büyük farklar olduğunu, hele icraatta bu iki programın ruhu arasında hiç bir münasebet olmadığını görür. Halk Partisi inkılâpçı olarak başladığı işe, bir Faşist kampta karar kılmak suretiyle son vermiştir. Hele bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti karşısında Halk Partisinin muhafazakâr mahiyetini gözden geçirirse, inkılâpçılığın tam aksi bir istikamete çıkar.

Meclis halkın reyile seçilmeyen, milletvekili olmak için Halk Partisine âza olmağı şart koşan, her nevi parti kurulmasını meneden bir partinin programı, demokrat mıdır, yoksa Faşist midir? Almanya'da da aynen böyle idi, halkın hâkimiyeti değil, devletin hâkimiyeti esastı.

Söz, fikir, neşir hürriyetini meneden, memleketin bütün tefekkür mekanizmasını kendi kontrollü altına alan, dilediği zaman gazeteleri kapatan bir parti demokrat bir parti midir?

Üniversitesi bütün fikir cereyanlarına kapılarını kapar, bütün dünya kütüphanelerinde yer alan, üniversitelerde yardımcı kitap olarak okutulan eserleri, sol düşünce diye polis marifetiyle toplattıran bir parti ve hükümeti inkılâpçı bir hükümet ve parti midir? Hitler de bütün bunları yapmış, ancak o kitapları toplamakla iktifa etmemiş, yaktırmıştı.

(Sonu Sa. 2 Sü. 4)

INKILÂPÇI PARTİ

(Bastarafı 1 incede)

Sınıflı bir cemiyette sınıfları inkâr eden, bu sınıfların haklarını ve menfaatlarını müdafaa için cemiyet kurmalarına mâni olan, her nevi spor, hayır cemiyeti ve mesleki teşekkülün içine bir sansür ve kontrolör gibi giren bir parti demokrat ve ileri bir parti midir? Bu usul ve nizam yalnız reactioner Faşist memleketlerde tatbik edilen usul ve nizamdır. Hangi demokrat memleket köylüsünü, işçisini teşkilâtlanmaktan, grev veya diğer müdafaa vasıtalarıyla hakkını aramaktan menetmiştir? Yalnız Faşist memleketler...

Hangi demokrat memleket vatandaşları arasında ırk ve milliyet farkı güderek onlara müsavî vatandaş hakkı vermez bütün hayat imkânlarını üstün bir ırkın malı sayar? 1921 anayasasının ırk, din, cins ve milliyet farkı gözetmeden Türk olarak kabul ettiği vatandaşlara verdiği vatandaşlık hakkını bir parti inkâr eder, ırkçılık gibi vatandaşlar arasına tefrika sokan cereyanları benimserse, irticaa mı gitmiş olur, inkılâba mı? Bir varlık vergisi çıkarıp vatandaşlar arasında farklar gözetken, bir kısım vatandaşlarını Askaleye süren bir parti ve hükümet demokratik usulleri mi tatbik etmiştir, Faşist usulleri mi?

Bütün bu saydıklarım dünyanın hiç bir demokrat memleketinde yoktur. Hattâ bugün her memleketin inkılâpçı cereyanları daha ileriye geçmektedir. Bu vasıflar ancak reactioner Faşist memleketlerde mevcut olan vasıflardır.

Halk Partisi 1921 programında haiz olduğu inkılâpçı hüviyeti, inkişafı seyrinde arkada bıraktı. Hele şimdi mevcut şeklini muhafaza için gösterdiği taanniid, artıs ne ileri, ne geri bir adım atamamak suretiyle reaction'un tam içine düştü. Kanunlarda yapılacak değişiklikleri bile neden sonra, katre katre sadaka gibi 14 halka bahsetmekte tereddüt eden, halâ fertlere ve sınıflara haklarını vermekten imtina eden, memlekette ve dünyadaki değişimlere karşı koyan bir partiye inkılâpçı mı, reactioner mi derler. Bay Necmeddin Sadak, lütfen söyler misiniz? Halk Partisinin inkılâpçı vasfını muhafaza edebilmesi için 1943 programına değil, 1921 den daha ileriye geçmesi lâzımdır.

EK 10 – AKŞAM GAZETESİ: 22 KASIM 1945

Arada Bir**Halbuki muhalefet ne güzel şeydir**

Gazeteler tam hürriyetle yazmaya başlayınca, Halk Partisinin talihî, yahut talihsizliği, aşırı cinsten yalnız iki muhalif taredi: Ahmet Emin, Sabiha Sertel.

Muhalefet, ne hoş, ne faydalı varıfe.

Memleketin derdi, sıkıntısı mı eksik? Partinin, hükümetin hataları, noksanları mı yok? Tetkik edilip, iyi ve kötü tarafları gösterilecek mesele mi istersiniz?

Halbuki Ahmet Emin, tam dokuz kelime içinde dönen (Vasîlik idaresi, inkısar zihniyeti, namuslu yol, berrak siyaset, mideiler, kulençorlar vesaire) gibi dokuz kelimeyi aşmayan doksan makale yazdı, köhnemiş, gına verici Devlet ve hükümet nazariyeleri methalinden içeri girip, umumiyattan kurtulup muayyen meseleleri bir türlü ele almadı. Her gün ders vermek istedi, fakat ne istediğini hâlâ anlatamadı. Fikirleri değil, en kaba hisleri tahrik etmek yolunu tuttu, hakareti en kolay usul buldu. Herşeyi ve herkesi kötü görmeye ve göstermeye o kadar alışmış ki sanki içi sönmüş bir kınla dolmuş gibi, Atatürkü bile matem gününde esirgemedi.

Öbür muhalif yoldaş, Bayan Sabiha, daha sarış, daha şuur-ludur. Ne istediğini biliyor. Hedefi bellidir. Bu hükümet ve bu Parti, ağızla kuş tutup «nim inim inleyen» bu milleti kuş sülâ ile beslemeye muktedir olsalar onu tatmin edemezler. Onu Sosyalist İngiliz hükümeti bile tatmin etmiyor. Ne yapılsa: «Bu hükümetle, bu parti ile iş olur mu?» diyecek. Bulgaristan his-den iyidir, Romanya bızden iyidir. Bayan Sabihanın istediği açıktır, sadece komünistliktir. Bundan dolayı kendisini ayıpla-mıyormuş, çünkü bu memlekette komünistlerin de serbes söz sahibi olmalarını isteriz, fakat yabancı propagandası gibi değil, bile bile... O da bunu gizlediği için muhalefetini kötü yoldan yapıyor, tentidlerinde hep Moskova'nın icadettiği ithamları kullanıyor, faşist diyor, mürtecî diyor. Başka bir şey bulamıyor.

Bayan Sabihayı Ahmet Emin Yalmana tercih etmekle beraber (çünkü kapalı ağızdan daha tehlikelidir) her ikisinin de muhalefeti küçük düşürdüklerine, erkinleştirdiklerine üzülüyorum. Halbuki muhalefet ne güzel şeydir! — Demokrat

İnkılâpçı Parti meselesi

Akşam ile Tan arasında cereyan etmekte olan bir mübahase çok alâkaya değerlidir. Bayan Sertel Halk Partisini mürteci ve Faşist addediyor, Necmeddin Sadak da buna itirazda bulunuyor. Bayan Sertel Akşam'ın mukabelesine dün cevap vermiştir. İç politikamızın en ehemmiyetli bir noktasına temas eden şu polemik münasebetile düşündüklerimizi biz de söylemek istedik.

Bayan Sertel'in dediğine göre, kendisi 1921 Türk anayasasına muarız değildir, fakat onu yapan Halk Partisinin aynı vasıfları muhafaza etmediğine kanidir. Bunu teyit için de 1943'de çıkan Halk Partisi nizamnamesi ile o tarihten sonraki icraata bakılmasını tavsiye ediyor. Nihayet, şu hükümü veriyor: "Halk Partisi'ni inkılâpçı olarak başladığı işe bir Faşist kampta karar kılmak suretile son vermiştir. Hele bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti karşısında Halk Partisinin muhafazakâr mahiyetini gözden geçirirsek inkılâpçılığın tam aksi bir istikamete çıkar."

Bu cümle üzerinde biraz duracağız. Evvelâ, "Bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti" ni anlamak faydalı olacaktır. Bugünkü dünyaya mensup harp galiplerinden biri olan Birleşik Amerikaya bakalım. Dünyanın bu en terakki etmiş, en büyük ve en kuvvetli devletinde bir inkılâp müşahede etmiyoruz. Bütün iktisadi, siyasi ve sosyal durum harbdan evvel ne ise bugün de odur.

İngilterede muhafazakâr parti düşmüş, sosyalist parti hükümete gelmiştir. Fakat bu bir "inkılâp" darbesiyle değil, mevcut kanunî yollarla, dünyanın en tabii bir anayasa hareketi şeklinde fiile çıkmıştır. Hükümeti ele alan sosyalist partisi mevcut anayasa ana-nelerinden bir zerre bile ayrılmadan dahili politikasını yürütmektedir. Bazı menabli ve İngiltere devlet bankası fertlerin elinden alarak hükümet malı haline sokmak istemesi bir ihtilâl eseri olmaktan çok uzak kalmıştır.

Sovyetler Birliğine gelince, orada da hiç bir inkılâba şahit olmuyoruz. Zaten inkılâp, inkılâp feryatları içinde kalp bir sosyalizm kurmuşlardı. Bugün ondan da uzaklaşmışlardır. Halis bir Cengiz Han imparatorluğu halinde Eurasia'da saltanat sürmektedirler.

Bugünkü dünyanın inkılâpçı hüviyeti nerede? Evet, ortada bir patırdı bir feryat ve bir hareket var. Var, amma bu ne bir ideolojiye bağlıdır, ne bir demokrasi yürüyüşüdür. Sadece Sovyet Rusya'nın emperyalist politikasına hizmet için çıkarılmış bir propaganda velvelesidir. Bayan Sertel'in inkılâp diye tavsif etmek iste-

diği hareketler yalnız Lehistan-da, Rumanyada, Bulgaristanda, Yugoslavyada göze çarpmaktadır. Belikada, Felemenkte, İskandinav memleketlerinde, İsviçrede ise eski demokratik düzenin değiştiğini gösteren hiç bir vakaya tesadüf etmiyoruz. Fransa ile İtalya bile kendilerini topladılar. İspanyada General Franko hâlâ yerinde. Yunanistan sığa duruyor. Bayan Sertel'in ağzında "bugünkü dünyanın" inkılâpçı hüviyeti şeklini alan hareket haldikatte Sovyetlerin "kurtardıkları" memleketlerde yerleşmek yahut oralarını nüfuzları altında tutmak için yaratmağa çalıştıkları komünist faaliyetlerden başka bir şey değildir. Yalnız ve yalnız Sovyet propagandasıdır ki kendisinin hizmetine girmeyi kabul etmeyenlere faşist ve mürteci damgasını basmakla meşguldür. Bayan Sertel'in yandığı nokta da yalnız bu Moskova gürültülerine kulak vermesi ve gözlerini yalnız oraya çevirmesidir.

Bugün İngilterede bir inkılâp hareketi vukua geldiği kabul olursa bunun kat'i surette Bolşevizm aleyhinde bulunması Bayan Sertel'in bütün zehaplarını yıkmaya kâfi gelir.

İşte bu realitenin müşahedesidir ki bizdeki rejime ve hükümete karşı irtica ve faşist ithamlarını tereddüt ve şüphe ile telâkki etmeğe zihinleri ve vicdanları mecbur etmektedir. Çünkü bu itham Bayan Sertel'in ağzına geçmeden evvel Moskova radyosunda ve gazetelerinde başladı. Bayan Sabiha Sertel'in demokratiği de, inkılâpçılığı da Moskova'nın demokratiği ve inkılâpçılığı olduğu içindir ki tereddütler artıyor. Bayan Sertel:

"Meclis halkın reyile seçilmeyen, milletvekili olmak için Halk Partisine âza olmağı şart koşan, her nevi parti kurulmasını meneden bir partinin programı demokrat mıdır yoksa faşist midir? Almanyada da aynı böyle idi, halkın hâkimiyeti değil, devletin hâkimiyeti esastır" diyor. Peki, Almanyada faşist; biz de faşist tiz diyelim, fakat Bayan Sertel in saf etsin, Rusya'nın hali başka tür mü? Orada milletvekili olmak için değil, yaşama hakkına malik olmak için komünist olmak şart değil midir? Partiden çıkarılarak fabrikadan atılan bir amele eskî Hint paryaları gibi zillet ve sefalet içinde ölmeğe mahkûm kalmıyor mu? Rusyada Komünist Partisinden başka bir partiye hayat, fikir ve söz hakkı tanınmış mıdır? Almanlar ve biz Faşist oluyoruz da neden Ruslar Faşist olmuyorlar? Sadece, yaftaları Bolşevik ve inkılâpçı olduğundan dolayı mı? Bahis burada bitmiyor. Diğer saffhaları ile de meşgul olacağız.

Hüseyin Cahid YALÇIN

EK 12 – TANIN GAZETESİ: 23 KASIM 1945

Hükümetde inkılâpçılık

Zannediyorum ki, memleketimizdeki demokrasi gelişmelerine doğru hareket mantiki ve nihai neticelerine erişse, yani bir dereceli, hür, gizli ve umumi intihabat yapılsa, kanunlarımızda anayasaya ve garpli mânasile, demokrasi ruhuna uymayan cihetler tashih edilse veya tamamen kaldırılrsa, Roosevelt'in Dört Hürriyeti tam ve kat'i surette hüküm sürse bile Bayan Sabiha Sertel'i yine memnun görmek kabil olmayacaktır. Çünkü yazılarından anladığıma göre, onun istediği şey halkın hür intihabı neticesinde meydana çıkmış bir ekseriyetin e-kalliyet haklarına hürmet etmek suretile memleketi kanuni şekilde idare etmesi değil, "Solcu", "İnkılâpçı", "İleri bir rejim" kurulmasıdır.

Solcu, inkılâpçı, İleri rejim veya rejimlerin ne olduğunu anlamak zordur. Biz inkılâpçı kelimesini "révolutionnaire" mukabili olarak kullanıyoruz. Halbuki bizde inkılâpçı kelimesinden anlaşılan mânâ ile Avrupadaki mânâsı arasında çok esasi fark vardır. Orada "İnkılâpçılar" demokrasi aleyhindedirler ve demokrasiyi yıkıp yerine müfrit bir sosyalizm yahut komünizm getirmek isterler ve bunu da kanunların çizdiği yolda yürüme suretile değil, cebir ve şiddetle, kana ve ihtilâle müracaat suretile ille çıkarmağa taraftar bulundurlar. Fransa herhalde bir demokrasi idi. Fakat orada da révolutionnaire'ler vardı ve George Sorel'in çizdiği cebir ve şiddet yolunda yürümek çarelerini ararlardı. Onun için, sayın bayanın, bizde ne istediğini açık açık anılabilmek zordur.

Bizdeki rejim ve hükümet inkılâpçı değildir, solcu değildir, İleri bir hükümet değildir dediği zaman, eğer bu kelimeleri Avrupadaki mânâsında kullanıyorsa, tamamiyle haklıdır. Çünkü Milli Mücadelenin Türkiye'de kurduğu rejim bir komünist rejimi değildir ve böyle olmayacaktır da.

Bizde bir inkılâp olmuştur ve Cumhuriyet hükümeti bir inkılâp hükümeti olarak meydana çıkmıştır. Saltanat yerini Cumhuriyete bıraktı. Din işleri dünya işlerinden ayrıldı ve hükümet İlayik prensipi kabul etti. Vicdan hürriyeti ilân olundu. Bunları teyit ve muhafaza için de normal devirlerin riayet edeceği demokratik prensipler dışında istisnai ahkâm kondu ve anayasa prensiplerinin emrettiği gayelere doğru yürüyüş yavaş oldu.

Rejim iptidadan başka türlü başlamış da sonra değişmiş ve feshatlaşmış değildir. Rejimde keyfiyet bakımından vahdet vardır. İstiklâl mahkemeleri ile işe başlandığını Bayan Sertel elbette unutmamıştır. Atatürk'ün hastalığı endişe uyandırdığı ve ihtiyat tedbirleri zaruri görüldüğü zamanlarda, 1938 de, rejimi koruma düşüncesiyle hür prensiplere uymayan ahkâm kabul edildi. Bunları kaldırılmaya vakit kalmadan, harb geldi çatı. Sindi harbin fiilen değilse de hiç olmazsa resmen bitmesi tedrici gelişme hareketinin canlanmasına imkân verdi. Bu hareket istediğimiz kadar hızlı oluyorsa biraz etrafımıza bakmak, gözlerimizi açmağa kâfi gelmelidir. Doğrudan doğruya Türk hudutlarını ehlit eden tehlike bir yangın kıvılcıkları gibi Azerbaycana sıçradı. Bir de Kürt hareketi bahis mevzuu oluyor. Tam bu sırada, Türkiye'de hükümeti değiştirecek, parti dağıtılacak, ordu terhis oluncak, tek dereceli umumi intihabat yapılacaktır. Hayır! Balkan harbinin arifesinde büyük kabinenin yaptığı terhisin memlekete ne kadar pahalıya mal olduğunu henüz unutmadık.

İşte bizdeki rejim ve hükümet

metin inkılâpçılığı yukarıda gösterdiğimiz noktalarda yaptığı değişikliktir. Biz demokrasiyi yıkan bir inkılâp taraftarı değil, demokrasiye götüren yollar üzerindeki engelleri kaldıran bir inkılâp taraftarıyız. Ve bu inkılâba sadık kalmak, onu elden bırakmamak mânâsında da "Muhafazakâruz". Bayan Sertel kullandığı istihlâhların mânâlarını tesbit etmek suretile konuşursa daha etraflı fikir teatisi ancak o zaman kabil olabilir.

Bu münasebetle sunu da ilâve etmek isteriz ki, bizim kendi anladığımız mânâsile inkılâp hareketinde her şey olmuş bitmiş değildir. Bilâkis, henüz başlangıçtayız ve çok eksiklerimiz bulun-

duğunu görmekteyiz. Eğer memleket garp mânâsile demokrasi hedefi üzerinde İleriye doğru adımlar atmağa olgun hale gelmeseydi gazetelerde bu bahislere bile imkân görülemezdi. Fakat büyük bir şükran ve iftihar ile söylenebilir ki, memleket kâfi derecede uygun ve uyak bir seviyeye yükselmiştir. Ümit ederiz ki, 1947 intihabı bizde çok İleri bir merhale tesis edecektir. Bu merhalenin sağlam ve geniş olması hususunda düşüncelerimizde ve ifadelerimizde göstereceğimiz cidiyet ve olgunluğun da bir âmil teşkil edebileceğini gözden kaçırmazsak bir hizmet ifa etmiş sayılırız.

Hüseyin Cahid YALÇIN

GÖRÜŞLER**Birleşmiş Milletler Terbiye Konferansı
VE
HASAN ÂLİ YÜCEL****Sabiha SERTEL**

Londra'da toplanan Birleşmiş Milletler Terbiye Konferansına iştirak eden Maarif Vekili Hasan Âli Yücel evvelki akşam radyoda bir konuşma yaptı. Maarif Vekilini en çok şaşırtan şey, İngilizlerin katliğa, açlığa dayanması, fakat kitapsızlığa ve ilimden mahrumiyete katlanamamalarıdır. Maarif Vekili İngiltere'de her mahallede bir umumî kütüphane bulunmasına, bu kütüphanelerin gece gündüz açık kalmasına hayrettedir.

Bizde her mahallede nasıl bir bekçi varsa, medenî memleketlerde de her mahallede bir kütüphane vardır. Bizim nazar boncuğu gibi koca İstanbul şehrinin ötesine berisine serpiştirilen üç beş kütüphanemiz vardır ki onlar da, günün saat döndünde kapılarını kapar. İdaresi medrese artıklarının elinde olan bu kütüphanelerin vazifesi okuyucuya yardım etmek, yaptığı bir tetkikte ona rehberlik etmek değildir. Kütüphane sadece bir kıraathanedir.

Hasan Âli Yücel bunu öğrenmiş, inşaallah avdetinde kü-

(Sonu 3a. 2 Sü. 1)

**Birleşmiş Milletler Terbiye Konferansı
VE
HASAN ÂLİ YÜCEL**

(Baştarafı 1 incede)

kütüphanelerimizde büyük değişiklikler görürüz. Hasan Âli Yücel bundan başka Birleşmiş Milletler Terbiye Konferansında bütün dünya mütefekkirlerinin, terbiyecilerinin dünya gençliğine beynelmileliyetçi bir terbiye sistemi kurmağa gösterdikleri tesanüdü de görmüş bulunuyor. Zannedirim ki Maarif Vekilini en çok şaşırtan bu olmuştur. Çünkü bugüne kadar beynelmileliyetçi düşünceyi afaroz eden, insaniyetçi düşünceyi bir cürüm sayan, sahiplerini cezalandıran bir hükümetin Maarif Vekili, böyle bir konferansın kararları karşısında zembereği bozuk bir saatin yelkovanı gibi sarsılmış ve sallanmıştır.

Üniversitesi yabancı ideolojilere kapımız kapalıdır, diye bağırarak, insaniyetçi ideolojiyi dar bir milliyetçi ideolojinin zincirleriyle bağlayan bir rejimin maarif vekili için bu konferans çok uyandırıcı mahiyette olsa gerektir.

Irkıçlık, Faşizm bu milliyetçi maskenin arkasına saklandı, bütün gençliği insaniyetçi ve beynelmileliyetçi düşünceye döşman yapmağa çalıştı. Üniversite ve maarif sistemimizde bugün hâkim olan "millî" ırk, cins, mezhep, suuf farkı gözetmeyen millet bütünü değil, üstün ırk, hâkim millet imtiyazını benimseyen ayrıtıcı dar bir milliyetçiliktir. Bunun icindir ki insaniyetçi düşünce, bu dar milliyetçi düşüncenin karşısında bir cürüm olmuştur.

Dünya dar milliyetçiliğe doğru değil, dünya konfederasyonu, insanlar ve milletler arasındaki kinleri, tasfiyeye doğru yoi almıştır. Her memlekette maarif sistemleri de bu inkısafo göre rotasını insaniyetçi ve beynelmileliyetçi düşünceye çevirmek zorundadır. Hasan Âli Yücel eğer bu kararlara imza koymussa, evvelâ üniversite kapısından içeriye giremeyecektir. Çünkü rektör bu gibi cenebi ideolojilere üniversitenin kapısını kapamıştır. Saniyen bütün maarif sistemini değiştirmek zorunda kalacaktır. Çünkü beynelmileliyetçi düşünce kanunen cürümdür.... Maarif Vekili bu kararları imzalamassa, üniversitenin ve memleketin arka kapısından goze görünmeden girmelidir.

EK 16 – TASVİR GAZETESİ: 21 KASIM 1945

KAZASKA!

ORHAN SEYFİ ORHON

• Ki gündenheri Sabiha Sertel bahtiyardır. Sebebi:
Türkiye namına Hasan Ali Yüceli gönderip hulus ile işti-
rak ettiğimiz Londradaki beynelmilel terbiye konferansı,
milletlere birbirini sevdirecek, kinleri, husumetleri unuttu-
racak bir terbiye sisteminin kabul etmiş. Bunun için de
(UNESCO) isimli bir cemiyet kurulmasına karar verilmiş.
Bunu duyan muharrir, kırmızı eşarpını takıp, Rus çiz-
melerini ayağına geçirdikten sonra:
— Hey! diyor, yaşasın UNESCO! Türkiyeden milliyet-
çilik kalkmalı!
İnsanları birbirinden ayıran milliyetleri değışmiş. Sırf
farkymıs, sırf farkı!
Bir türlü şu baklayı ağzından çıkarmasına olmaz! Fakat
o derece sarhoş ki ne yaptığını bilmiyor!
— Hey, Hasan Ali Yüceli! diyor, şimdi anladım mı milli-
yetçiliği! Yok bakalım şu Türk Üniversitesini! Boz bakalım
şu Milli Eğitim Bakanlığını! Bu konferansın kararıma imza
koydık, sonra ne yüzle böyle bir memlekete döneceksin! Alt
kapıdan zamlınos!
Bu sevinçle iki okka votka içmiş kadar başı dönen mu-
harriri biraz yatıştırmak doğru olur. Bir defa insanları milli-
yetlerinin ayırmadığını yalandır. İnsan sosyal bir mahlûk ol-
duğu için bir cemiyet içinde yaşar. Bu cemiyetin de en mü-
teakmil şekline millet denir. İnsanı tek başına zihayat bir
mahlûk olarak tetkik eden sosyoloji değil, hayvanat ilmidir.
Türk milliyetçiliğinin beynelmilelçilikle hiçbir zıddiyeti ola-
maz. Bana inanmazsa (Türkçülüğün esasları) isimli kitaba-
tan işte şu satırları alıyorum: «Türkçülükle beynelmilelçilik
arasında ittifaka mâni hiçbir zıddiyet yoktur. Her türkçü ayul
zamanda beynelmilelçidir. S. - 92.» Yine aynı kitaptan: «İs-
tikbalde Milletler Cemiyeti, şimdiki gibi (birinci cihan har-
binden sonraki gibi) yalandan değil, gerçekten teşekkül eder-
se bunun en samimi azası hiç şüphesiz Türkiye devleti ve
Türk milleti olacaktır. S. - 100».

Sarhoş muharrir o kadar sevinmesin! Ona acı geleceği
de söyleyeceğim: Türkçülük yalnız iki şeyle birleşemez: Kom-
nopolitik'e ve onun anladığı mânada komünistlikle! Yani
kendisi gibi olanlarla... Çünkü böyle olanlar viedanen kend-
lerin bir cemiyete bağlı saymazlar. Şimdi «yaşasın UNES-
CO!» diye zıp zıp sırarken, başımıza bir millî felâket gelve-
rince bu havayı değıştirirler. O zaman da «yaşasın Kazas-
ka!» diye şkar şkar oynarlar!...

EK 17 – GÖRÜŞLER DERGİSİ: 1 ARALIK 1945

Görüşler
HAFTALIK SİYASİ MECMUA

GÖRÜŞLER

SABİHA SERTEL
ZİNCİRLİ HÜRRIYET
Yazısı 6-7 nci sayfada

1. Celal BAYAR
2. Tevfik Rıfık ARAS
3. Fırat KÖPÜLÜ
4. Adnan MENDERES
5. Cami RAYKUET
6. Sabiha SERTEL
M. Zekeriya SERTEL
Ferit BORATAY
Behice BORAN
Mediha BERKES
Niyazi BERKES
Hüsnü ŞERİF
Adnan CEMİL
E. A. MÜSTECAPLIOĞLU
Muvaffak ŞEREF
Dr. Sabire DOĞDOĞU
Dr. Hüsnü DOĞDOĞU
Sabahattin Ali
Kemal ERLER
Nail V.
Aziz NESİN vs.

MECMUAMUZUN
Yazı Yardımları
VADEDEENLER:

N°1 1 ARALIK 1945
CUMARTESİ
YIL: 1 CİLT: 1
SAYISI 25

SULİSTİMAL İHTİKÂR FAŞİZM

F. N. K. S.

EK 18 – GÖRÜŞLER DERGİSİ: 1 ARALIK 1945

"Görüşler"

HAFTALIK SİYASİ MECMUA

OTORİTER ZİHNİYET: Eh, şimdi barışabiliriz!

H. CAHİT YALÇIN: Ya şimdi Amerikaya nasıl çatmalı?!

TUSTAV: Buun mesakkatli, fakat ümitsiz bir potansiyel!

Avrupa üzerinde Atom bombası!

Zaman olur hayali cihan değer

Arzı mev'ut

N. Nadi: Ee dünyayı nasıl görüyorsun?
P. Safa: Mükemmel! gördüğümüz gibi

Sahibi ve Neşriyat Mülhür
M. Zekeriyâ SERTEL

ADRES: Sirkeci Ebussait cad. No. 88

ABONE
"Görüşler"
Haftalık Siyasî Mecmua

İLAN : İç sayfalarda, santim 1 Lira

Arada Bir**Kızıl yapraklar açarken**

Buluştular, anlaştılar, seviştiler amma, muvakkaten... Bir gün, yaprakların katmer katmer kızllaştığı bir hazan sabahında hicran başladı.

Evet, Tan - Vatan cephesti dün sabah tuzla buz oldu. Halbuki seciye ve kafiyesiyle birbirine pek güzel uyan, munis iki isim, ild sürüdedil idiler. Bir sabah Vatan, kendi yarısını atar gibi Tandan soğuyuverdi. Kaderin garip tecellisi, tam o sabah Tan, Vatan en saf aşkını ilân ediyordu.

Filhakika Bayan Sabiha Sertel dün, kusaçık yazısında TAN - VATAN klisesini tam yedi kere, böyle iri harflerle tekrarlıyordu. Nîçin?

Çünkü ortalık, hazan sabahı birdenbire öyle kızllaştı, öyle korkunç bir manzara aldı ki Bayan Sabiha bile bütün cesaretine rağmen ürktü, yalnız kalmak istemedi. İçtikleri su ayrı gitmez gibi hep TAN - VATAN diyor, mihcähede şerefini yâranla paylaşmaya razı oluyor. Hem de ne kocaman şeref!

Aziz Bayana göre C. Halk Partisi Abdülhamid'in zulüm, istibdat devrini yaşıyor, bunlar da tıpkı eski «İbret» ve «Meşveret» gazeteleri gibi hürriyet mücadelesi yapıyorlarmış. Doğrusu ya muhterem Bayanın açığa vurduğu bu hakikat karşısında ağır acıp itiraz etmek ne mümkün! Doğru söze ne denir?

Memlekette Abdülhamit devri-

nin yaşadığı, hürriyet ve adalet olmadığı Bayan Sabiha ile komünist arkadaşlarının söyledikleri gibi gazeteler ve mecmualar çıkararak bu zalim hükümete her gün ağır dolusu küfürler savurup serbes dolaşmalarından belli. Bir de Sovyet Rusya cennetine gidin de hürriyeti, saadeti görün...

Bayan Sabiha haklıdır, bu rejimde bu rejim aleyhinde ne söylese yerden göğe kadar hakkı var. Gazetesinin de eski İbret değil, bütün memlekete en yeni, en güzel İbret olduğu da mübakkak. Fakat biz olsaydık — teşbihte hata olmaz derler — İbret gibi köhne gazeteler yerine, İleri demokrat sınıfta, kendimizi İzvestia ve Pravda'lara benzetmeyi tercih ederdik. Bayan Sabihaya, o zaman kimsenin bir şey demeye hiç mül hiç hakkı olmazdı.

Bayan Sabiha dün, bu yeni hücumu ve Vatanla (yani Vatan gazetesile) bu birliğe neden lüzum gördü? Yeni doğan korkunç ucubelerin dünyaya gelişini görüldüğüne getirmek, baskını örtmek için olsa gerek.

Fakat işin en komik tarafı Bayan Sabihanın yazdıkları değildir. İşin asıl komik tarafı can hevlile Ankaraya koşan Ahmet Emin'in oradan «Sertellerin ikinci gafi» başlığı altında gönderdiği yazının aynı gün çıkmasıdır.

Demokrat

(Arkası sahife 2, sütun 2 de)

Arada bir**Kızıl yapraklar açarken**

(Baş tarafı 1 inci sahifede)

Bayan Sabiha: «Ah, Tan - Vatan!» diye çurpınırken — tam o gün — Ahmet Emin: «Ey ümmeti Muhammed, ben asla onlarla beraber değilim» diyor.

Sade Yalman dese iyi. Koyu kızılığın örtecek bir paravana gibi ismi kullanılan Celâl Bayar: «Ben Kemalistim, komünist değilim» diyor. Fuat Köprülü, Adnan Menderes, «Bu oyunda sayımız, suyumuz yok!» diyorlar. Sayın Rüştü Aras bile «Ben sadece imzalarından mesulüm» demek ihtiyacını duymuş.

Bir güz sabahı — dün — tan-yeri her zamandan fazla kızllaşıp bir yangını andırırken Tan - Vatan cephesti çil yavrusu gibi dağıldı.

Ayrıldılar. Çünkü bir sabah gaflet uykusundan uyanıp baktılar. Gördüler, hayret ve dehşet içinde gördüler ki onlar uykuda iken düşman vatan (sahici vatan) sınırlarından yavaş yavaş içeri girmiş. Uyandılar, ürktüler, dağıldılar.

Moskova radyosu, Bayan Sabiha ve ötekiler boşuna yutuntuyorlar. Bu milletin binvesi çok demokratıdır, fakat komünistliğe elverişli değildir. — Demokrat

Moskova radyosunun bir gazetemizden yayınladığı makale

**Zekeriya Sertelin fikirleri
Moskovada takdirle
karşılanıyor**

Moskova Radyosu 26 (B.Y.U.M. — Fransızca: 15.00 yayını) İstanbulda çıkan Tan gazetesi başyazarı Sertel, bir başmakalesinde, bugünkü Türk hükümet ve meclisinin Türkiyeyi idareye muktedir olmadığını hükümet ve mecliste değişiklikler yapmak gerektiğini yazmaktadır.

Moskova radyosu 26 (B.Y.U.M. — Farsça: 17.00 yayını) Maruf Türk gazetecisi Zekeriya Sertel, Tan gazetesindeki bir makalesinde şunları yazmaktadır:

„Türkiye'nin bugünkü hükümeti ve parlamentosu Türkiye'nin demokratlaştırılmasını istememektedirler. Sertel, ayrıca vakit geçmeden Türkiye'de demokrasinin kurulmasında acele edilmesi yazmakta ve bu, 1936 anayasasının değiştirilmesiyle siyasi partiler kurtulabileceklerini, söz ve basın serbestliğinin sağlanacağını bildirmektedir.“

Bizim yoldaşlar nihayet maskelerini attılar

Fakat Türk milletinin sağ duyusu bunların yalancı demokratlığına ve sahte hürriyet âşıklığına aldanmayacak kadar kuvvetlidir

Demokrat istedi, hürriyet istedi! İhtisatlarından sonra istisna demokrat ve hürriyetin ne olduğunu artık iyi biliyorlardı.

Bu demokrat, komünist demokrat, bu hürriyet, komünist hürriyettir. Orak - çekiç tapanlar, artık maskelerini yüzlerinden silmişlerdir. Onlar, ayırtanları açık kapak yaptıkları tenkidler de kapadıkları yay

garıların neyi istedikleri istediklerini bilmesin son günlerde neyi istedikleri «Yeni Dünya» ve «Görüşler» adlı komünist propaganda organlarıyla daha iyi açıklanmışlardır.

Onlar, bir ve millettir Türk vatandaşları demokrat ve hürriyetli beğenmiyorlar. Bu vatani ve millîti Moskavakî bir rejimin emri yapmak için, demokrasi ve hürriyet istiyorlar. İstedikleri Sovyet Rusya'dan başka bir yerde tutunamıyorlar. Bir ihtisat âkide olan komünistlik de değildir; emperyalist Rus bolşevikliğidir.

Ya bunun çekici nerede?

(Dün bir okuyucumuz «Görüşler» mecmuasına bir-
kötü idarehanemize geldi. Mecmua masanın üzerine
yığıldı. Başlangıçta, ters çevirerek parmağını üzerine bastı.
O şekilde ki başlıktan ortada bir harf değil, heric bir
arak resmi kılığında kayıtlı gördük. «Böyle (G) harfi
olmaz, bu kilden böyle yazılmıştır» dedikten sonra sordu:
«Ya bunun çekici nerede?» Sorduk. Cevabını gene
kendisi verdi: «Okuyunca anladım, içinde İngiliz!»)

Demokrasiyi, tam manasıyla totaliter bir tek partinin tahakkümüyle addeden, hürriyeti, yalnız kendileri konuşmak ve başka her sesi susturmakla ibaret sayan bir rejimin taraftarları, bu rejimi Türkiye başına da kabul ettirmeye çalışıyorlar.

Komünistlik ve bolşeviklik toplu faşistlik ve nazilik gitti, hatik onlardan daha beter bir çekilde ferule bir hürriyet tanınmaz. Komünistlik ve bolşeviklik demokratik gibi bir millet için ekseriyetine dayanan bir idare değil.

— Arkası sahife 2. S. 4 te —

Bizim yoldaşlar nihayet maskelerini attılar

— Başkara 1 saat tahfide —

İkizlik bir ekseriyetin bütün bir ekseriyete kıyasla tahakkümünden ibaret-
tir. Komünist rejimi, kana istisnaat
neticesinde idareyi ele geçirdikleri yer-
lerde, istisnaat ettikleri işkare dahi ne
hürriyet, ne de refah vermiştir. Hiç bir
rejim vadeddiğini yüzde yüz temin et-
memiştir; fakat hiç bir rejim, bolşevik-
lik kadar sözünü tutmamış, vadedtikle-
rinin aksini yapmış değildir.

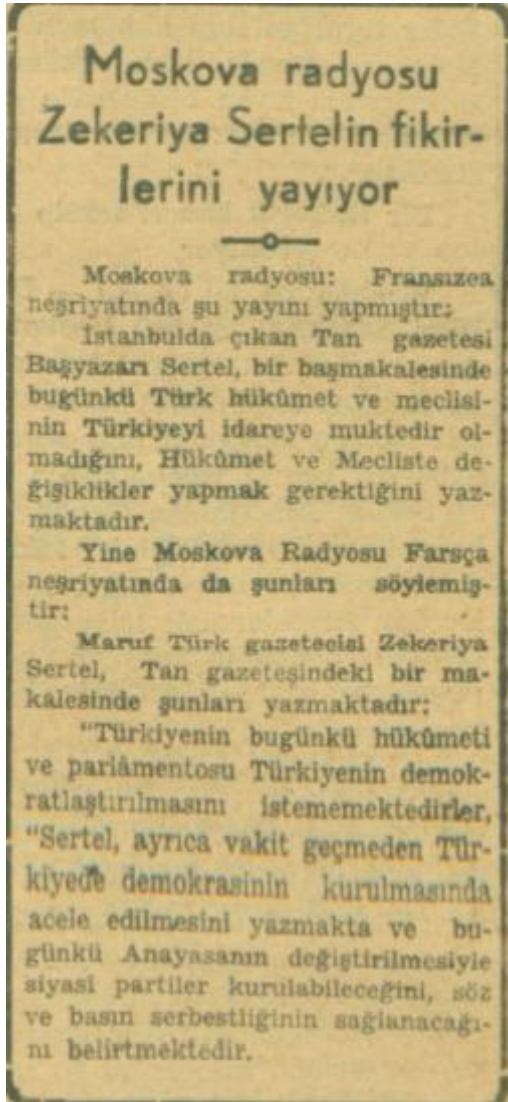
Komünistliğin cenneti olan memleket-
te bile bu rejim halk kütüphaneleri için bir
cehennem olmuştur. Parti ileri gelenleri
zavk ve safa içinde yaşayan halk sefa-
letin en fena derecesine düşmüştür.

İşte bizim yoldaşlar da, Türk milletini,
böyle zalim bir rejimin cehennemini
de yakmak istiyorlar. Fakat bu milletin
sağ duyusu kendisini kızıl cehen-
nem sürüklemek isteyenlerin, yalan-
cı demokratlığına ve sahte hürriyet â-
şıklığına aldanmayacak kadar kuvvet-
lidir.

İzmirdeki aksiler

İzmir 3 (Telefonla) — Komünist te-
mayülâ soyulan «gazete ve dergilere
karşı İzmirdeki tepkiler devam etmekte-
dir. «Görüşler» in ilerinde Celâl Ba-
yar vespere gibi isimlerin yazılmış ol-
ması bu zatların itibarından istifadeye
kalkındığı intihabını vererek ilgi uyan-
dırmıştır. Kemerkunda «Yeni Dünya»
ve «Görüşler» isimli kitaplar satılarak atan
bazı kimseler görülmüştür. Aynı gazete
ve dergiye aid afişlerden bir kaç tane-
sinin de yitirdiği göze çarpmıştır.

EK 22 – TANIN GAZETESİ: 1 ARALIK 1945

Kalkın Ey Ehli Vatan !

"Namık Kemal"

Bir vatan cephesine lüzum vardır

Bu memleket, asırlardanberi, şimalden gelen hücumlara eti, kanı, ruhu ve silâhı ile karşı koydu. Milleti varlığı, bu ıstıraplar ve felâketler ile yüğrulmüştür. Bu defa, yine anavatan topraklarından parçalar ve Türk istiklâlinin hâtimesini teşkil edecek surette Boğazlarda üsler isteniyor. Milli Şef şerefli insanlar gibi yaşayacak ve şerefli, insanlar gibi ölecekler derken, milletin kalbini okumuştur. Fakat düşman istilâsı şimdi komünizm propagandası halinde içimize sızmağa başlamıştır. Yeni Dünya'nın ve Görüşler'in intişarı bu hususta tereddüde artık imkân bırakmamıştır. Vaziyet ağıktır: Beşinci kol faaliyettedir ve hücumu geçmiştir. Hitler de göz koyduğu memleketlerde bozgunu bu suretle evelden temin etmiştir.

Büyük vatansever Namık Kemal'in sesi bugünün parçasıdır: Kalkın ey ehli vatan! Mücadele başlıyor. Ve başlamak lazımdır. Çünkü en azgın ve insafsız bir propagandanın Türk vatandaşlarının ruhuna her gün en yıkıcı, yels verici, ümit kırıcı bir propaganda zehirini dökmeye müsaade edemeyiz. Bir vatan sahibi olmak, bu vatanın içinde hür ve müstakil yaşamak isteyen her Türk bu propagandaya karşı uğraşmağa, ona karşı propaganda yapmağa mecbur dur.

Mücadelenin silâhı yalnız söz ve yazıdır. Fikirler fikirlerle yıkılır. Cebir ve şiddet onların elmeğine yağ sürer, çünkü, kendilerini mazlûm mevkîinde kalmış gibi göstererek, muhabbet ve taraftar kazanmak isterler. Bu kadar şiddetli, hasin ve yıkıcı bir tarz ile hücumu geçmeleri şiddetli bir muamele tahrir etmek emelinde olduklarını gösterir. Bu tuzağa düşmemeliyiz. Davamızdan, hakkımızdan, prensiplerimizden emin isek ne cebir ve şiddete muhtacı, ne sövüp saymağa. Bunlar âcizlerin ve haksızların silâhidir. Türk milletinin vatana, hürriyet ve istiklâle karşı beslediği aşk ve bağlılık vatan-sızların bütün yıkıcı propagandalarını önlemeğe kâfi bir vahdet temin eder.

Biz uhdimize düşen vazifeyi yapacağız; susmayacağız. Vatandaşlarımızı uyandırmaya çalışacağız. Fakat bu kâfi değildir. Mücadele her vatandaşın hakkı ve vazifesidir.

Görüşler'i açıp ta Bayan Sertel'in zincirli hürriyet" makalesini gördüğüm zaman, sahifeyi süsleyen bu kıpkızıl demirlerle bize nasıl bir hürriyet hazırlamak istediklerini derhal anladım. Bir çok ağız kalabalığı arasında Bayan Sertel ağzından baklayı kaçırıyor: Hürriyet dâvasında bulunan Bayan, bu hürriyeti sizin, benim, hepimiz için istemiyor. Onun hürriyeti zincirlidir. Aynen şöyle diyor:

Hür insanlar cemiyetinin en büyük şırası geniş halk kütlelerinin menfaati için icap ederse şahsî hürriyetini, menfaatini feda etmektir.

Biraz aşağıda aynı prensibi tekrar ediyor:

Bu devletin içinde hürriyet her vatandaşın malıdır. Ancak küffesinin menfaati ile mukayyedir. Hürriyete bundan başka zincir kabul etmiyoruz.

Komünist edebiyatı ile meşgul olmamış olanlar bu satırların altında gizlenen mânâyı gözden kolayca kaçırabilirler. Bayanın "Hürriyet her vatandaşın malıdır", demesi safderunları aldatmak içindir. Asıl maksadını göze pek çarpmıyacak surette derhal ifade ediyor: "Geniş halk kütlelerinin.. menfaatleri namına hürriyetin feda edilebileceğini söylemesi kurnak istedikleri işçi proleteryasında yalnız kendilerinin hürriyeti olacağını ve bizim hürriyetimizi zincire vurulacağını gösteriyor. Çünkü Komünist dilinde halk kütlesi, geniş kütle, yalnız amele ve bir de, gafil avlama kabilinden, köylüye şamil'dir. Tıpkı Rusyada olduğu gibi: Orada hürriyet vardır. Fakat yalnız Komünistler ve bilhassa Komünist sefleri için. Yüz altmış milyon halkın hürriyeti geniş halk kütlesi denilen işçilerin menfaati namına esarete çevrilmiştir.

Bayan Sertel çok merakta; soruyor:

— Hangi demokraside matbuat kanunu feridin söz, fikir, vicdan hürriyetini meneder?

Cevabını verelim:

Hayranı ve meddahi olduğunuz hakiki Rus demokrasisinde

Bayan Sertel soruyor:

— Hangi demokraside cemiyetler kanunu vatandaşların cemiyet kurmasını, siyasi partiler mücadelesini meneder?

Cevabını verelim:

Memleketimize getirmek istediğiniz hakiki Rus demokrasisinde

Bayan Sertel soruyor:

— Hangi demokrasi siyasi düşüncesi ve âkidelere dolaylı vatandaşlarını polise teslim eder, ev masuniyetini ortadan kaldırır ve evini araştırmak salâhiyetini verir?

Cevabını verelim:

Sevgili Rus demokrasisinde

Bayan Sertel çırpıyor:

"Demokrat devlet, işçinin, köylünün teşkilât kurup, grev ve nümayiş yaparak haklarını müdafaa etmelerini kabul ettiği halde.."

Bunun sonunu biz tamamlayalım:

— Evet Bayan, mürteci ve geri dediğiniz Avrupa demokrasileri ve kapitalist diye yerin dibine batırmak istediğiniz geri ve sağ Amerika işçinin grev ve nümayiş hakkını tanıdığı halde hakiki demokrasi adını benimsiyen Bolşevik Rusyada grevin cezası idamdır!

Yeni Dünya'yı ve Görüşler'i okuduktan sonra hükümeti cidden tebrik ettim. Dünyanın hiç bir memleketinde bundan daha fazla matbuat hürriyeti olamaz. Beşinci kolun varını, memlekette matbu-

(Sana Sa: 3 Sa: 1 de)

Kalkın ey ehli vatan!

(Baştarafı 1 içinde)

at hürriyeti yok diye feryad etsin. Varsın, fikir hürriyeti yok diye gikâyet etsin. Onların ciddiyet ve vakardan uzak, sırf halkı ve hükümeti tahrir için yapılmış yaygaracı ve kavgacı neşriyatına karşı bu vakarlı sükût ve müsamaha hükümet tarafından verilecek cevapların en güzeli ve en susturucusudur. Bu işde cevap hükümette düşmez. Söz eli kalem tutan gazetecilerin, ve hür vatandaşların-
dır.

Dün, İstanbul mebusluğu için intihabat yapılırken, kapının önünde, hükümetin koyduğu l'oparlörde bir ses avaz avaz haykırıyordu: Ey ikinci müntehipler, bubir oyundur, kimse bu intihabin ciddi ve serbest olduğuna inanmaz, diyordu.

İngilternin Heid Park'ında her istiyen vatandaşın ufak bir ücret mukabilinde verilen hür hitabet kürsülerinde bundan daha fazla bir şey söylenemezdi.

İnsafsız Komünist propagandacıları mugalatayı arttırdıkça kendilerini batıracaklardır.

Beşincikol Propagandası

Atatürkü nasıl istismar ediyorlar?

Atatürke karşı bu memlekette beslenen hürmet ve hayranlık düşmanların elinde Türkiye'ye karşı bir propaganda silâhı olmuştur. Hitler bu silâhı bol bol kullandı. Çünkü Türkiye Nazi nüfuz ve tesirine kapılmıyor, garp demokrasileriyle birleşiyor, diktatörlüğe neşet besliyordu. Alman radyosu Türkiye'de Atatürk sağ olsaydı Türkiye'nin kumeti böyle bir politika takip etmezdi. Türk hükümeti Atatürk'ün izinden ayrıyor diye Türk milletini hükümet aleyhine kışkırttı, dağıtdı.

Aynı silâhı Ruslar ellerine aldılar. Türk hükümetini Atatürk'ün yolundan şaşmakta ve Hitlercilere meylenmekte itham ettiler.

Şimdi Yeni dünya ve Görüşler cephesi aynı silâhı kullanıyor. Görüşler'e göre, Atatürk ve arkadaşları yepyeni, ileri, demokrat bir Türk cumhuriyeti kurmak için zorlukları yenmeğe çalıştılar; insan haklarını koruyan yeni hukuk sistemlerini büyük bir heyecanla kabul ettiler. Bütün bu idealist hareketler ispat etmiş ki Atatürk ve arkadaşları Avrupanın demokratik nizamına ayak uydurmak yolunda her şeyi göze almış buluyorlardı. Fakat demokrasinin tam bu gelişme devresinde Avrupa siyasi nizamını sarıyan irticalar ve buhranlar bizim zihinlerimizi ve ideallerimiz üzerinde de menfi tesirler yapmış.

Görülüyor ya, Faşist olsun, Kızıl Faşist olsun bütün düşmanlar Atatürk silâhıyla Türkü vurmak istiyorlar. Memleketimiz içindeki gönüllü komünist beşinci kolon da bundan medet umuyor. Hatta Tevfik Rüştü Aras bile kervana katılmış. Atatürk'ü bir arada geçen bir yalıbaşı hatırasını anlatırken, yazısını şöyle bitiriyor:

O büyük adam henüz orta bir yaşta iken bu kadar vaktisiz ölmeli miydi? Bir üç sene daha yaşayabilseydi ne olur olacaktı? Ah ne olur olacaktı?

Buradaki "ah" o kadar acıklı çıkıyor ki doktorun teessürüne iş-tirak etmemek kabîl değil. Ne olacaktı, bunu kimse bilemez. Fakat şu kadari tahmin olunabilir ki zavallı doktor daha bir müddet ilâhî rıziye Vekâletinde kalacaktı ve... işler yolunda gidecekti!

Bizim beşinci kolonun lâflarından çıkan mânaya bakılırsa, Atatürk hareketi sanki bir "altıncağ" devresi geçirmiş. Fakat sora-sora iş bozulmuş. Hep bu tarihin içinde yaşadık. Fakat iyi başlayıp da sonra fenalaşan hiç bir şey görmedik. 1924 de, ilk defa olarak, bir İstiklâl Mahkemesi huzuruna çıktım. 1925 de ikinci bir İstiklâl Mahkemesi tarafından nefyi ebed cezasına uğradım. İdeal prensiplerim hüküm sürdüğü devri saadet ne zamandı, bilmiyorum. Çok iyi mü-yetlemlerle başlayan Cumhuriyet hareketi prensiplerini ancak realite ve imkân mülâhazalarının çerçevesi içinde tatbik edebildi. Darlıktan genişletmeğe doğru yürüdü ve ancak son zamanlardadır ki ilk hedeflere doğru ilerleme hareketi süratleşti. Zekariya Sertel bir hikâye-len dolayı üç sene muvakkat nefye mahkûm oldu, ben bir zabıta akası içindeki "baskın" kelimesinden dolayı müebbed nefye gönderildim. Dün böyle idi. Bugün işte en azgın ve yıkıcı komünist propaganda organları rahat rahat çıkıyorlar. Bu hakikat herkesin hatı-rında ve gözü önünde iken, dün iyi idi bugün fena oldu diyebilmek için insanın gözleri çok karışmış olmak icap eder! Propaganda iyi ama herkesin hissi selimini bu kadar istihfaf etmek reva mıdır?

Hürriyet pehlivanları hürriyetin en büyük düşmanları

Komünist propagandacıları avaz avaz haykırarak hürriyet istiyorlar. Fakat yazılarından taşan hakikat onların en büyük hürriyet düşmanı olduklarını isbat etmektedir. Bir kere, bu hürriyeti geniş halk kütlelerinin menfaatleri namına zincire vuracaklarını saklamıyorlar. Bu, bolşeviklerin hürriyetidir ki ne olduğunu bütün dünya bilmektedir.

Sabiha Sertel haykırıyor:

Sağlam bir sulha kavuşmak için bu eski nizamın müdafileri-ni muhafazakârlarını ve reaksiyonerlerini tasfiye şarttır.

"Tasfiye", ne demektir? Tasfiyenin kahverenkli ve kızıl faşist-lerde ve — onların propaganda organları olan bizim içimizdeki be-şinci kolda — yalnız bir mânası vardır: Naziler kendi mesleklerini kabul etmeyenleri tahşit karargâhlarında zehirlediler, öldürdüler, yaktılar. Bolşevikler mahzenlerde katlettiler, Kutup havalisinin buz çöllerine sürdüler, çalıstra çalıstra öldürdüler. İşte "tasfiye" keli-mesinin komünistler nezdinde mânası budur. Bayan Sertelin tasfi-yesine göre, eski nizam müdafilerinin hepsi, muhafazakârlar ve re-aksiyonerler, hep imha edileceklerdir.

Halbuki Yeni Dünya ve Görüşler cephesine göre, Churchill mü-rtecidir. İngilterede koca bir Muhafazakâr Partisi vardır. Buglar "sol" kelimesi altında gizlenmek istenen komünistlik nizamına mu-haliftirler. Hatta İngiliz Sosyalist hükümeti bile bu beşinci kolonun nazarında soldan madut değildir. Binaenaleyh, bütün bu milyonlarca insanın vücutlarını kaldırmalıdır ki sulh olsun! Tabiidir ki beşinci kol propagandacıları memleketimizde istediklerini yapabilirlerse, meselâ Bayan Sertel Rumanya'daki Anna Pauker rolünü oynayacak mevkîye gelirse, hepimiz "tasfiye" edileceğiz. Çünkü bizim onlardan başka türlü düşünmeğe hakkımız yoktur. Çünkü dünyada yalnız bun-dilleri vardır ve doğru yalnız onların düşündükleri ve istedikleridir. Rusyada Bolşevikler bundan başka türlü bir şey yapmadıkları için Türkiye'de aynı felâketle karşılaşacağız demek oluyor. Fakat Sa-biha Sertel "yeni bir dünya" kurulacağına emindir. Çünkü ona göre "demokrat, sosyalist, komünist bütün dünyada meydana gelen hic-likler irticaı yenecek en kuvvetli silâh" imis.

Bayan Sertel aldanıyor ve aldatıyor. Sosyalistler komünistlerle birleşmiyorlar. İşte İngiltere Orada sosyalistler komünistlerin en tabii düşmanlarıdır. Çünkü komünistler onların idealini berbat et-mişlerdir. Rusyada ancak sahte bir sosyalizm rejimi kurmuşlardır. Bunu İngiliz sosyalist sefleri söylüyorlar. Fransada sosyalistler, komünistleri âdetâ vatan haini felâkî ettiklerini gizlemişler ve bundan dolayı onlarla birleşmeyi reddetmişlerdir.

İngilteredeki komünist partisinin umumî kâtibi Harry Pollitt İn-giliz Sosyalistlerine karşı açıktan açığa cephe alıyor, sosyalist hükümetinin Rusyaya karşı takip ettiği siyasete şiddetle hücum ediyor ve İşçi Partisi hükümeti üzerinde parlamento içinde ve dışında tazyikler yapılmasını istiyor.

Balkan cephesinde, komünistlerin vatan cephele-i ise hakikaten birleşme değil, Moskovanın emri üzerine oynanan bir komedyadır. Hürriyet olmayan yerde birleşmelerin kaynemi ve ehemmiyeti olu-mu?

Bu hakikatler meydana iken ve elbette bayanca da bilindik propaganda uğrunda hakikati değiştirmesi sözlerinin kaynemi büt-ün bütün hiç indiriyor.

EK 25 – TASVİR GAZETESİ: 1 ARALIK 1945

“Görüşler,, isimli komünist mecmuasının münasebetsizliği

Celâl Bayar, Fuat Köprülü, Adnan Menderes bu mecmua ile alâkaları bulunmadığını ilân ediyorlar

Fuat Köprülü

İstanbulda Görüşler isimli altında çıkan ve sol fikirlerle tanınmış Zekeriya Sertel, Sabiha Sertel, Cami Baykurt, Adnan Zengli, Esat Adil, Sabahattin Ali ve sair bir kısım muharrirleri kadrosuna alan mecmuanın son günlerde usulan afişleride ve gazetelerde çıkan ilânlarında mecmuanın yazı kadrosu içinde Celâl Bayar, Fuad Köprülü ve Adnan Menderesin de bulunduğunu yazılmıştır. Bu afiş ve ilânlarla Mecliste kendilerini göstermiş bulunan tanınmış şahsiyetlerle mecmua yazı kadrosu dahilinde bulundukları da işaret edil.

(Devamı Sa. 3 Sü. 6 da.)

Adnan Menderes

EK 26 – TASVİR GAZETESİ: 2 ARALIK 1945

DAHA BİRİNCİ SAYISINDA

Kızıl renkli mecmua'nın programı anlaşılmış oldu

YALAN VE BOZGUNCULUK

İlk adında kasdî tezvirlerle fikirleri şaşırtmağa kalkan bu mecmua hakkında, memleket efkârı umumiyesinin ne düşündüğünü aşağıdaki yazıda okuyunuz

Dün, yani bir Aralık tarihinde, memleketi kızıl çevirmek için emirlerini kuran bir zümre bir haftalık siyasi dergi ve bir de gündelik gazete ile ilk hamlelerini yaptılar. Ne diyeceklerini ve ne söyleyeceklerini evvelce bildiğimiz için, bu derginin ve bu gazetenin sayfalarını karıştıranın yeni bir filre rast gelmedik, aynı tesane, aynı bozgunculuk havası, aynı ayırtıcı ve parçalayıcı zümreydi. Aralık Tan gazetesinde, kızıl faşizmin müesseseleri isadileri kadar hüviyetlerini gizlemek için, hakiki demokrasiden, milliyetçi otuklarından bahsedebildiler. Kimseyi inandıramıyacaklardı.

Cepheler teşekkül ediyor. Karşıma muhalif namı altında Türk milletine düşman bir grup çıktı, bunlarla uğraşacağız. Gayet uyumla hareket ederek, milleti zehirlemeğe kalktıkları anda, o zehirlerin tesirini gidermek için milli varlığını, milli duygularından, ve memleket sevgilerinden meydana gelen panzehirleri ortaya çıkacağız. Bir gün gelecektir ki, dinlenemiyenler, kendi hüsanları içinde yerlerde sürüneceklerdir. Bu millet kendisine fevkalî edenleri hiç bir zaman affetmemiştir. Yakın tarih, bu milli intikamın misalleriyle doludur.

Görüşler, Celâl Bayarın, Adnan Menderes ve Fuad Köprülü'nün işbirliğini günlerce iftâr etti, daha ilk sayısında bunun adı bir yalan olduğu anlaşıldı. İlk adında kasdî tezvirlerle memleket efkârı umumiyesini şaşırtmağa kalkan bu kızılar, derhal cevaplarını aldılar, işte memleketin muhtelif yerlerinden aldığımız haberler.

ANKARADA

1 Aralık (Arkadaşımız Ziyad EBÜZZİYA telefonla bildiriyor):
Görüşler isimli kızıl mecmuasının (Devamı Sa. 5 Su. 7 de)

EK 27 – TASVİR GAZETESİ: 3 ARALIK 1945

İzmirdeki gençler Görüşler mecmuasının afişlerini yırttı

Bu afişlerin bazılarının üstüne şu cümleler yazıldı: "Komünist mecmuasıdır okumayın,"

Kızıl propaganda yapmak istiyen bu mecmua her tarafta umumî bir nefretle karşılandı

ANKARA 3 Aralık (Arkadaşımız ZİYAD EBÜZZİYA telefonla bildiriyor):

Dün bildirilmiş gibi Görüşler mecmuası etrafında halkta uyanan nefret gâzide dairresi genişleterek yayılmaktadır. Hemen birçok muhitlerde minakaya edilen konu budur. Bilkasas eski Dış İşleri Bakanı Tevfik Rüfî Arazın makalesi üzerinde duranlar göye diyorlar:

"Eski Dış İşleri Bakanı, ben yalnızca yurdumun yarından ve insanından memnûn demekte kendileli tebrîye edemem. Hemen bir senedenberi, ve evvelâ yaptığı bir demecle Polonya'yı Rusya'ya hediye ettiği tarihten itibaren daima kızılarla mülgerek bir mesal göstermiştir. Yazıları ve fikirleri Bertel yoldaşların kanunlarına uygun olduğu içindir ki, dünya onların gazetelerinde mecmualarında yam yamaktadır. Eğer Rüfî Araz hırmana mağlûp olmayarak, prestijini muhafaza edebilirdi, bütün Türk muhtuatının sütunları kendisine ayak olardı, fakat o takip ettiği politika ile, Atatürk'ün milliyetçilik yolundan dönmüş, kendisine hâmler aramaya başlamıştır.

Bundan sonra, eğer akıl sahit oluncaya kadar, hiçbir gazete kendisine yam vermiyacaktır.

Görüşlerde yazdığı bir makale ile, "Atatürk olmasaydı, kimbilir ne olur olacaktı ne olur?", demek suretiyle, bu gün onun gittiği yoldan ayrılmış olduğumuzu iğareti etmiş olmasa da, sımsal bir musta çekinde telâkî edilmiştir. Atatürk'ün ölümünden bu güne kadar, onun yanında yapılan ve tutulan yoldan inhiyat gösterilişi olduğu reddedilmektedir. Atatürk'ün ebedî sükûna vâdîği şu kâinatta, onun cevap verememesini mülgerek etmek için ve kötü bir oryan olarak telâkî edilmiştir. Atatürk'ün dost ve yakın olduğunu tekrarlayın bu mal bu dostluğu, bu kötü yolda kullanmamalıydı, edersen her tarafa tekrar edilmektedir.

Eskişehir 3 Aralık (Hamed muhabiriniz telefonla bildiriyor):
(Devamı S. 5. S. 7 de)

EK 29 – TASVİR GAZETESİ: 4 ARALIK 1945

Zavallı Tefvik Rüştü

Üniversiteli gençlerin gazetemize mektubu

Kızılarm çıkarmış oldukları «Gö-
rüşler dergisi bütün memlekette
olduğu gibi şehirli münevver genç-
liği ve Üniversite mühtemide de dün-
rin akıllar biriktiriyor ve dün maibaz-
ma gelen gençler, bu dergide (Za-
vallı Atatürk) diye bir yazı yazmış
olan eski Dış İşleri Bâkâm doktor
Tefvik Rüştü Arasın hitabın bir mek-
tup yazmışlardır. Derginin ve Rü-
stü Arasın yanılarına karşı gösteri-
len bu namini tepkili gazetemizin
sütunlarına mecnuniyetle dercedi-
yoruz:

«Zavallı Tefvik Rüştü,
Tahsin Atatürk ile millet davala-
rında herşeyce galemlenmiş şefinini
bahsettigi bir insan; Atatürkün u-
rullından sonra vatanseverlerin eline
bir vacut olarak döğürmüş hakika-
ten çok acı ve hüzün bir âkıbetiştir.
Tefvik Rüştü şâiden bahsediyö-
rüz.

Atatürkün haybeti karşısında gön-
lünün feryadına kulaklarını ka-
yarak, videdimus yumrukla em-
rek döğünce hislerini boğdunna
ve bu suretle memlekete emellerce
hizmet ettin. Bugün bu hislerini
bütün adliği ile hortlatmış.

Tarihi hâdiseler birçok faal a-
damlarda olduğu gibi sizin de kenara
çekilmenizi icap ettirdi. Siz mu-
kadderetin - veya kendi hatanızın -
bu neticesine razı olmadınız.

Kıymetini hiç kimsenin inkâr e-
demeyeceği Atatürk ad ve hatıraları
siper ederek gençliği ve umumî ef-
kârı avılamaya çıktınız.

Vatanseverlerin, vatan mefhumunu
öğörmek için çıkardıkları neşir va-
satlarında bu hatıraları anlatmış
(Devanı No. 3 Bk. 4 de)

EK 30 – TASVİR GAZETESİ: 4 ARALIK 1945

Bozguncu kızılılara karşı milleti uyanıklığa ve birliğe dâvet ediyoruz

Büyük Türk Milleti!

Evlâdlarını Çanakkalede, Sakaryada, Memleket, hürriyet ve istiklâl
uğruna feda eden analar, bu milletin yarımını omuzlarında taşıyacak
olan milliyetçi Türk gençliği, topraklarını vatan aşkile seven Türk
köylüleri, ve ey bu yurdun refahı, bağımsızlığı ve yükselişi için canını,
malını vermeğe hazır büyük Türk milleti!

Baş dâvamız! Bugünkü hudutlarımız içinde, artık
rahat ve hür yaşamak için bol bol kan vergisi ver-
miş olan bu millet, huzur ve sükûna refaha doğru
yürümektedir. Tek ideolojisi milliyetçiliktir. Kan-
gılar ortasında büyük furtınları bu milliyet fihri
etrafında birleşerek geçirdi. Dünyaya karşı, bu fi-
kirle ve bu birlikle çıkarak mecburiyetinde oldu-
ğumuz durumumuz derinliğinde hissederek, bu-
günkü gereği mevkimizi tuttuk. İdari işler/misale-
ki baskınlıkları düzeltilmek, ve herizme ayrılmış ku-
lanılmak için ikeride yapacağımıza fihri mücadele-
ler, hep bu memleket ve yurt sevgisinden, birli-
miz daha iyi ve daha yüksek görmek kaygısından
mühtem olmaktadır. Başın hürriyetini ve daha enge-
bir ömürkâretiyi, bu kenetlenmeyi daha parça ola-
rak yapabilmek gayesi takipyoruz.

Pakat ölüktü! Memleket iş-işe kuzî toplanmış be-
şinci kolu harekete geçti, gâmelik, gamielerle,
memnularla, ortaya abıldılar. Neşiyalla, fikirleri
hastanmak, komşu devletlerin başına gelen felâ-
ketleri buraya da sirayet ettirmek takipyorlar. Kızıl
feşatları, başka yerden aldıkları direktifleri tabîk
ederek, gâliye gâlmalarının ağıda vurdular, Moskova
radyosuna ihtilâli halinde abileri abilemeye uğra-
şıyorlar.

Gayeleri malum! Kandıyorlar ki, bugünkü mil-
liyetçi dünyamız içinde kendilerine merkezi bulama-
yınca, yarım blamitler olarak, kendileri için ara-
dıkları ve istedikleri hürriyeti bu millet alayhında
hıfıfıfılabileceklerdir. Bunlar e hamlardır ki, Türk
milletinin bütün mukaddes tanıdığı koyunları yık-

mak için emellerce uğraşmışlardır. Bunlar Türk bül-
yüklerini, bunlar, Türk ahlâk ve geleneğine, bunlar
Türk ordusuna, bunlar Türkün meşhul askerine,
bunlar Türkün şehidine döğmandır!

★

Ey Türk milleti!
Artık mücadele devri gelmiştir. Dâvamız aşkılır,
İleriye başkalarının eliyle olan kuklaların mahiyetini
meydana çıkarmak için, kanun dâiresinde, başın
hürriyetle ararlarını yitir başın hürriyeti ile ta-
hîr etmek için gerideki mücadeleyi yapacağız! Bu
millet beşinci kolları, biyânet tohum ve feshatların
karşı aşkılır. Yalnız aşk-olmuş da kâfi değil, ruht
akşâlmalarında gösterilecektir ki, bu vatan parça-
lamak takipyen bozguncular, hiçbir zaman ne ka-
fâlara ne de gömüllere girme fırsatını bulamay-
acaklardır.

Ey Türk gençliği! Vatansever duyularımızdan
güphe etmiyoruz. Siz uyanık ve müteahh olmağa
davet ediyoruz. Bir parti işi değil, bir memleket
işle meşgul olacağız! Döğünce, her nevi silme-
re ve parti fârimin ilerinde yurt müdafaa ve
memleket dâvamız.

Cepheler teşekkül etti. Tasvir, bu memleketin, bu
yurdun cephesidir. Etrafımızda, Türk başını, Türk
münevverlerini ve Türk millîyetini bir fikir ve insan
halinde toplanmağa davet ediyoruz. Onları
bu sâimlerden aşk çıkıllap ederek, iribahı teah-
ve muhafaza edeceğiz, ve bu uğurda memleket duy-
malarını emmerye kadar mücadeleden geri durma-
yacağız!

TASVİR

Muhalefet Ticaretî

Yazan: Asım Us

Kabının rengini kırmızıya boyayan bir dergi çıkmış; okurlarına eski başbakan Celâl Bayar'ı Başyazar olarak ilân etmiş. Aradan bir gün geçmeden bu ilân yalanlandı. Celâl Bayar'ın bu kızıl dergiyi çıkaranlara yazı vadetmediği anlaşıldı. Fakat bu yalanlama ya vasıta olan diğer bir gazete bu vazifeyi o tarzda yapıyor ki kuracağından bahsedilen ikinci bir partinin organı sanılıyor. Bu ikinci gazetenin kendiliğinden aldığı bu durumun da hâdiseler ile yalanlanması kuvvetli bir ihtimaldir. Yalnız kızıl renkli dergi ile beyaz renkli gazete bir nokta üzerinde birleşmektedir: Bu da muhalefet ticaretidir; nerede hükûmete muhalif olan, yahut öyle farzedilen bir hareket olursa onu istismar için çalışıyorlar.

(Devamı Sa. 4, Sü. 5 de)

Muhalefet ticaretî

(Baştarafı 1 inci sayfa)

Son zamanlarda muhalif süsünü takınan bir ilâi gazete siyasette namus-kârlıktan sık sık bahsedip dardular. Fakat bu muhaliflerin çıkardıkları dergilere alâkâhlardan hiç bir mîsaa de alınmazın şunu. Bunun adını yaramaz yazar diye göstermeği, yahut henüz kurulmamış ve adı bile Len nınmış partilerin organı imis gibi konuşmağı siyasi ahlâk ile nasıl telif ettikleri bir türlü anlayışmıyor.

Memleketin gerçek bir muhalefet ancak genel seçimde milletten oy almış milletvekilleri tarafından kurulabilir. Bugün ise ortada bir tek muhalif milletvekili bile yoktur. Var olanlar da Cumhuriyet Halk partisinin adaylığı ile seçilmiş oldukları halde türlü sebeplerle çoklukta ayrılmış bulunma birkaç millet vekilinden ibarettir. Hal böyle olunca gerek Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılanların ve gerek onların dışında bulunan gayri memnûnların ne yapmak istediklerini halki efkârına tasatmaları ve bundan sonra yapılacak seçimlerde muhalefet için milletten yetki almaları lâzım gelir.

Memleketin idaresi mesuliyetini üzerine almış olanların işlerinde muvaffak olmaları için nasil dikkat, maharet, bilgi ve gayrete ihtiyac varsa iktidar mevkilini tenkid ve kontrol davasına çıkan muhalefet için de onun gibi dikkat, maharet, bilgi ve gayret ister. Zira bugünden yarına bir harp tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğumuz fevkalâde şartlar içinde öçsüz bir muhalefet hıyanete gidebilir. Hıyanet mutlaka yabanc bir devlet hesabına milli menfaatleri bilerek feda etmek demektir değıldir. Öçsüz bir muhalefet baxan aynı neticeyi verebilir. Bu takdirde muhalefet ile hıyanet ayrı ayrı istikametlerden gelen yolların bir gün bir noktada birleşmeleri gibi bir şeydir. Asım US

EK 32 – VAKİT GAZETESİ: 4 ARALIK 1945

Maskeler düştü

Yazan: **Asım US**

Evet, maskeler düştü! "Biz komünist değiliz. Biz bolşevik değiliz! Biz kurt diktatörlük değiliz, nem-ökette garp demokrasisinin kurmı-mamı yapıyoruz..." diyenler birdenbire yüzlerindeki maskeleri attılar. Daha doğrusu onları yüzlerine koydukları maskelerin arkalarını sağ-sağa döndüklerinden düştü.

Sabiha Zekeriyâ Sertel çoktanberi komünist propagandası için hazırladığı (Görüşler) dergisinin bütün hak-sahiplerini yapmış, fakat derginin ko-nu ihtilaflarını üretmek için Cumhuri-riye Halk Partisinden son zamanlarda ayrılmış olan Celâl Bayar, Fuat Köp-çüoğlu, Adnan Menderes maskesi ola-rak kullanmış. Bu isimler dergi ya-zılarını kapadılar üstüne komünist.

Bu plan o kadar çok mahirane ha-raklanmış, Tefik Bâfi Aras za-man zaman Tan gazetesine makaleler veriyordu. Bu gazetesinde siyaseti ne söylediğini bildiği halde bunda hiç bir mahzur görmüyordu. Buna göre Ce-lâl Bayarın, Fuat Köprülüzade, Adnan Menderesin de Tan renginde çıkacak olan (Görüşler) e yazı vermelerinde hiç bir mahzur görmüyebilecekleri tabii idi. Bunun için bazı sahiplerinde mu-safakâtlarını almıştı bile mahul yok-tu. Yazı imza sahipleri sıvatalantı-maçılarına onları bildirdi. (Görüş-ler) dergisinin yazarları arasında gılgımlaştıkça yine propaganda fayda-sı vardı. İmza sahipleri istemeseler de derginin kapığında bazı renkli tepeye arasından bu isimleri hiç bir kimsenin ve hiç bir hayvanın çıkara-mazdı. Bu bakımdan yalnızca bir pro-paganda kıymeti şüphesizdi.

İşin Sabiha Zekeriyâ Sertel bu dü-şünce ile hareket etti. Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılmış olan birkaç milletvekiliyle sözcüklerini kendi mask-ede üretti — isimleri altına da-kıdılar — kararını verdi ve imzalandı. Fakat bu kararı verirken ve bir tu-ken isimleri sahiplerinin tıkanı bil-i-fen maharetiyle kendi beceriklerine istisna diğer taraftan bir becerikles-tiri de yapmıştı. Derginin kapısına vatan ve milliyet düşmanlığını kendi renkli damgasını vurmuştu. Bunda ola-rak derginin içerisine "Mavzer konu-suyor", başlığı altında "kurt Rusları, kurt İngilizler, kurt Lehler, kurt Yn-vaslar, kurt Çekler, kurt Gürcüler, kurt Tatar ve Özbekler, Türkiye-de kanlı komünist mülâhazacılar var" diyeceği gibi bir şifre de koyuyordu. Derginin propagandası mahareti daha zeki ihtilalci idi. Vatan düşman-lığı, millet düşmanlığı derginin da-va sonra çıkacak sayılarında buradı-nya bulunsaydı bu maskeli tarzus-suna alınmış olurdu.

İşte Sertel'in bu becerikli olduğu kızıların planını salarına — şifre katta: Sertel Ankara'dan gelen yalsınama-lar bu cihle işin içi yaldız aydın-ılatı. Böylelikle kızıların yüzleri-nden maskeleri de düğümlendi.

"Mavzer konuşuyor", başlıklı şifre Türk gazetelerinin şifre dergisi içerisine memleketin milli nizamı parçalanmak için yerleştirilen atom bombasıdır. Şifre altına (Nail V.) imzasını atan, bunun bir vatan kıymeti suçu oldu - Ruza düşünün, gülmek birinde böyle bir sorguya çekilme ihtimalini gö-lemek işin şifre Türk vatan iskan-da yazılmış olmasının, belki de bir tereddütten ibaret bulunduğuna iddia edilebilir. mülâhazasıyla bu tarafa - "Bir Avrupalının hatıra defterinden, kelimelerini yazmıştır. Fakat şifre okununca bu maskenin di-ne mah-satla konuşmuş olduğu pek kolay an-lanıyor.

(Devam 2. a. S. 3. de)

Maskeler düştü

(Baştarafı 1 inci sayfada)

(Görüşler) dergisinde Sabiha Zeke-riya Sertel'in "Hürriyet,, isteyen bir yazısı var. "Mavzer konuşuyor,, şifri gösteriyor ki bunlar "Mavzer ile ko-nuşmak hürriyeti,, istiyorlar. "Görüş-cüler,, "Tan,, cılar, "Yeni Dünya-cı,,lar vatan düşmanlığı hürriyetini is-tiyorlar. Millet düşmanlığı hürriyeti istiyorlar.

Bu itibarla her zamandan fazla milletçe uyamak olmağa ihtiyac var-dır.

Asım US

EK 33 – VATAN GAZETESİ: 1 ARALIK 1945

Serteller'in ikinci bir gafı

Ankara, 30 (Başmuharririmizden telefonla) — Yeni Dünya Gazetesinin intişarının arifesinde çıkan -Görüşler- mecmuasının Tan - Yeni Dünya cephesiyle Celâl Beyar, Tevfik Rüştü Aras, Fuad Köprülü, Adnan Mendres, Mehmet Ali Aybar gibi siyaset ve ilim adamları arasında müşterek bir cephe varmış gibi bir intiba yaratmağa çalışması meşhûr mecmuada isimleri geçen ve fotoğrafları neşredilen zevatı çok müteessir etmiş ve halk arasında pek fena bir intiba yaratmıştır.

Umur-ı hayatımızda tutumsuz bir anlaymazlık yaratılmasını önlemek için şu noktayı belirlemek gerektir ki memleket işlerinin iyiliğini temin gayretile vatani bir seviyeden yapılan tenkitlerle ideoloji zaviyesinden yapılan tenkit ve tarisler arasında hiç bir nevi alâka ve münasebet yoktur. Tan gazetesi, bir müddet evvel Atatürkün siyasi mirasını ortaya atmakla berbat bir gaf yapmıştır. Zekerîya ve Sabiha Sertelin; muayyen siyaset ve ilim adamlarıyla Tan-Görüşler - Yeni Dünya cephesi arasında bir alâka bulunabileceği hissinî yaratmağa çalışmakla yaptıkları ikinci gaf birinciden kat kat fenadır. Bu münasebetle şurasını oir defa daha tekrar etmek isterim ki gazetemizin tam bir fikir istiklâli içinde yaptığı neşriyatla ismi geçen diğer gazete ve mecmuaların neşriyatı arasında hiç bir nevi alâka ve münasebet yoktur.

Görüşler, mecmuasının neşrettiği fotoğrafların ve muharrir listesinin bu sırada belki bir faydası olmuştur ki o da bütün bu noktaların apaçık tasrih edilmesine bir vesile teşkil etmesidir.

Neşriyatın ikinci bir faydası da dört imzalı tahrir sahiplerinin teşebbüsü ile kurulmak üzere bulunan ciddi siyasi partiye ait haklılıkları bir kat daha hissettirmiş olmasıdır.

Ahmet Emin YALMAN

GÖRÜŞLER

Bu Devrin İbret Ve Meşveret GAZETELERİ

Sabiha SERTEL

Halk Partisi, hükümet taraftarı gazetelere TAN ve VATAN gazetelerinin tenkidlerine cevap vermek vazifesini verdi. Fakat bu cevaplar hükümetin icraatını müdafaaadan ziyade, TAN ve VATAN gazetelerine ve sahiplerine savrulan bir çok iftiralar ve demagojilerle dolu hezeyanlardır. Bu hususta kendilerini mazur görüyoruz. Çünkü hükümetin müdafaa edilecek tarafı olmayınca, ne yapabiliriz?

Halk Partisi TAN ve VATAN gazetelerinin hürriyet ve demokrasi lehinde, halkın menfaatlarını müdafaa yolunda yaptığı neşriyatı hıyanet saydığı için bayilere, bu gazetelerin satılmaması, memurlara ve talebeye bu gazetelerin okunmaması hakkında bazan tahriri, bazan şifahi emirler verdi. Bunlar yetmedi VATAN gazetesine yazı yazan partili mebusları ve bu hususta Vatan gazetesine beyanatta bulunan bir azasını da partiden çıkardı.

Bu TAN ve VATAN gazetelerinin muzır neşriyatı nelerdir? Hürriyet ve demokrasi müdafaası, Halk Partisinin ve hükümetinin halk aleyhine yaptığı icraatın tenkidi, halkı bir sülük gibi emen karaborsanın, hayat pahalılığının, suiistimallerin, rüşvetlerin, hükümet icraatındaki aczin ortaya konması, gençlerin ve entellektüellerin düşüncelerine karşı Abdülhamid devrine yaraşan bir istibdatla sınırlar çizilmesinin, tenkidi Osmanlı imparatorluğu devrinde olduğu gibi memleketin yuvarlandığı ahlak bozukluğuna karşı mücadele yapması.

(Sonu Sa. 2 Sü. 1)

Bu Devrin İbret Ve Meşveret GAZETELERİ

(Baştarafı 1 incede)

Bugünkü hükümetin ve Halk Partisinin suç, ve muzır saydığı neşriyat bunlardır. Abdülhamid devrinde de bunlar suçtu. Abdülhamid hürriyet ve demokrasiyi müdafaa eden hür fikirli menfalara sürmüş, hapsedmiş, Taifde Mithat Paşayı olduğu gibi bir çok gençleri Marmara'da boğdurmıştı. Vükeli ve vüzera aleyhine yazı yazanları değil konuşanları da, rüşvet ve irlikaptan bahsedilenleri de muzır insanlar olarak ilân etmişti.

Bu devirde yeni Osmanlılar, genç Türkler, daha bu nevinden bir çok vatanseverler memleket haricine kaçmış, memleketlerini bu felâketli durumdan kurtarmak için neşriyata koyulmuşlardı. Bu devirde haricte çıkan İbret ve Meşveret gibi gazeteler, memlekete gizli yollardan girer, halk bunları gizli gizli okurdu. Abdülhamid'in bu gazeteleri neşredenler ve okuyanlar hakkında aldığı bütün zecri tedbirler, ne 1908 inkılabının doğmasına, ne Abdülhamidin tahttan düşmesine mâni oldu. Çünkü halka dayanan, halkı müdafaa eden, halk tarafından benimsenen sözler, fiiller, hareketler, cereyanlar, ne cebir ve zorla, ne demagojik müdafaaalarla, ne iftiralarla durdurulamaz.

Halk Partisinin bütün bu menfi tedbirlerine karşı TAN ve VATAN, İbret ve Meşveret gazeteleri gibi kâh gizli, kâh açık okunan, fakat halk tarafından benimsenen gazeteler olmuştur. Bu da halkın bu gazetelere gösterdiği rağbetle sabittir. Ancak bu işin şerefli tarafı Tan ve Vatan'ın İbret ve Meşveret gibi halkın benimsediği gazeteler olması. Acıklı tarafı da inkılapçı Halk Partisinin de Abdülhamid devrinin vüzera ve vükela gibi onları tatbik ettikleri usullere baş vurmasıdır.

EK 35 – TAN GAZETESİ: 2 ARALIK 1945

DEMOKRATİK Kuvvetleri Parçalama TEŞEBBÜSÜ

BİR BARDAK SUDA KOPARILAN
FIRTINANIN SEBEBİ BUDUR

M. Zekeriya SERTEL

Harpten sonra dünyanın her tarafında, demokratik unsurlar, faşizme ve irticaa karşı birleşmek ve müşterek bir cephe kurmak ihtiyacını duydular. Sosyalistler, demokratlar, komünistler, hristiyan sosyalistler, aralarındaki fikir ve ideolojik ayrılıklarını unatarak elele verdiler. Seçimlere müşterek bir cephe halinde iştirak ettiler. Hükümetleri bile müştereken kurdular. Gaye, harpten evvel ve harp içinde kökleşen faşizme bir daha baş kaldırmak imkânı vermemek, ve demokratik kuvvetlerin galebesini temin edebilmektir.

İngiltere'de torylere karşı sosyalistler, liberaller ve komünistler müşterek bir cephe kurdular. Fransada sosyalistler ve komünistler de Gaulle'cilerle birleştiler. İtalyada anti-faşist bütün partiler beraber çalışıyorlar. Macaristanda, Yugoslavya'da, ve Belçikada hep aynı manzarayı görüyoruz. Her tarafta faşizm artıkları, bu müşterek cepheyi yarmağa, demokratik kuvvetler arasına nifak sokup onları parçalamağa gayret ettiler. Fakat onların bu gayreti, demokratik kuvvetleri daha ziyade birbirini yakınlaştırmaktan ve onların muvaffakiyetini kolaylaştırmaktan başka bir netice vermedi. Şimdi her tarafta demokratik cephenin memleketlerinde hâkim olduğunu ve iktidarı müştereken elinde bulundurduklarını görüyoruz.

Türkiye'de demokrasi hareketi Tan ve Vatan'ın serbest neşriyatıyla başladı. Faşist unsurlar önce bu cepheyi zayıf gördüler, ve Tan - Vatan cephesine müşterek hücumla kalktılar. Fakat bu hücumların bu cepheyi sarsmadıktan maada kuvvetlendirdiğini görünce, tâbiyelerini değiştirdiler. Tan'la Vatan arasına nifak sokup bir ayrılık vücuda getirmeğe teşebbüs ettiler. Bunda kısmen muvaffak da oldular. Ahmet Emin Yalman'ı ürkütürerek Tan neşriyatıyla hiç bir alakası olmadığını beyana mecbur ettiler. Memnundular. Cepheyi yarmıştılar.

Fakat "Görüşler" mecmuasının çıkması faşist elemanları yeniden telaşa düşürdü. Çünkü bu mecmua bütün demokratik kuvvetleri bir araya toplamağa çalışıyordu. İşte bu olamazdı. Bu topluluğu dağıtmak, kurulması ihtimali olan bu müşterek cepheyi yıkmak lâzımdır. Ve derhal mutad faşist metodunu tatbik ederek bu cephede birleşenleri birbirlerinden ayırmağa teşebbüs ettiler. "Görüşler" i daha görmeden ve okumadan onu bir komünist mecmuası olmakla itham ettiler ve onun etrafında toplananları ürkütüp korkutmağa kalktılar. Halbuki bu mecmua böyle bir dava ile çıkmıyordu. Onun tek hedefi memlekette demokratik fikirleri yaymaktan ibaretti. Bu fikir etrafında, aralarında mevcut ufak tefek fikir ayrılıklarına bakmıyarak, bütün demokratik unsurların yardımını temine çalışmıştı. Çünkü bu demokratik unsurların hepsi bir noktada birleşiyorlardı: Geniş demokrasi. "Görüşler" in de siyasi gayesi bundan ibaretti.

İşte faşist unsurların son oynamak istediği oyun bu demokrasi cephesini yıkmak, demokratik kuvvetleri birbirine düşürmektir. Ve, her yerde olduğu gibi, kullandıkları silâh komünizmdir.

Ötedenberi faşizm propagandasına âlet olanların bu oyunlarını sezmek mümkün değildir. Fakat bizi müteessir eden ve

(Sonu Sa. 2 Sil. 2)

EK 36 – VATAN GAZETESİ: 3 ARALIK 1945

Sol mecmua hâdisesinin iç yüzü ve elemli akisleri

“Görüşler,, mecmuası İzmirde de derin bir nefretle karşılandı

Ankara, 2 (Başmuharririmizden telefonla) — Yaptığımız tahkikata göre sol mecmua hâdisesinin esası gundan ibarettir:

Bir, iki aydanberi, Bayan Sabiha Sertel, İstanbul ve Ankarada bazı zevata mükerrer su-

rette müracaatederek bir fikir mecmuası çıkaracağını, bu mecmuanın dünya gazetelerinden iltibas yaparak fikir ve sanat hareketlerini memlekete aksettireceğini, tamamen fikir ve sa-

(Devamı Sa: 3 Sü: 6 da)

“Görüşler,, mecmuası hakkında

(Baş 1. incide)

nat sahasında kalacağını söylemiş ve yazı istemiştir.

Tevfik Rüştü Araz, bu sözü aynen hakikatin ifadesi diye telâkki ederek yazı vaadinde bulunmuş. hattâ memleketimizde Amerikan ana yasasının hiç bilinmediğini hatırlatarak bunun mecmuada da kısım kısım nehrini tavsiye etmiştir.

Diğer zevat; hele mecmua çıkmaz başlasın da görelim, diye nazikâne itirazlarda bulunmuşlardır. Anlaşılan Bayan Sabiha Sertel, bu nazikâne itirazları bir vaad telâkki ederek kendilerinden hiç izin alınmadan isim ve fotoğraflarını, bir sol ideolojinin mensubu diye tanıyan zevatın isimleriyle bir arada neşretmiş, son hâdise bu yüzden kopmuştur.

Mecmuanın kapağında Türk vatanına ve rejimine candan bağlı milliyetsever, siyaset ve ilim adamlarımızın isim ve resimlerini; içinde de yabancı bir ideolojiye düşkünlük ifade eden yazı ve resimlere; bilhassa yabancı bir memleket için yazılmış coşkun bir destanı gören vatandaşlar pek labil bir elem ve infial duymuşlardır.

Bahis mevzu olan bu mecmuanın ilânı, diğer ilânlar arasında matbasamıza gelmiş ve yazı heyetinin kontrolünden geçmeden, ben Ankarada bulunduğum sırada gıtemize girmiştir. Ankaraya gelen gazetede mecmuanın ilânını görünce, bunun nehrine devam edilmesini matbasadaki arkadaşlarımdan telefonla rica ettim. Bayan Sabiha Sertelin 1 Aralık Cumartesi günü Tan gazetesinde, gazetemizle Tan arasındaki görüş birliğine dair yazdığı fıkrayı hayretler içinde gördüm. Aynı tarihli Vatan gazetesinde yazdığım fıkra arada hiç bir cephe birliği bulunamayacağını apaçuk belirtmektedir.

Ahmet Emin Yalman

Yazındaki Akisler

Çirkin bir "taktika"

Falih Rifki ATAY

Artık hiçbir içyüzleri kalmıyan, renklerini, ruhlarını ve oyunlarını olduğu gibi açığa vuran Serteller gitgide cüretlerini artırmışlardır. Kızıl anarşi tahrikleri yapabilmek için, bu memlekette, büyük sermayeciler baskısı yoktur. Endüstri kurumlarının en ehemmiyetli kısmı ve madenler devlet elindedir. Umumi hizmetleri ilgilendiren imtiyazlar ve şirketler devlete satın alınmıştır veya kamulaştırılmıştır. Türk işçileri koruyucu kanunların inançları altındadır ve hepsi milliyetçidirler. Toprak esiri yoktur, köylülerden topraksız olanların da alimleri döktükleri tarlalar kendilerine verilme için kanun tedbirleri alınmıştır.

Bu türlü nizamlanan bir cemiyette kızıl anarşinin sömürüleceği tezatlardan bulunamaz. Fakat onlar vazifelerini yapmak, kısırtma fırsatlarını, olma sa bile, yaratmak, uydurmak, yalan söylemek, iftira etmek zorundadırlar. Esasen bu yolda vazife almış olanların, eskiden burjuva, şimdi kamufraj tedbirleri olarak, faşist denen milliyetçilere karşı her türlü ahlâk ödevlerinden affedilmiş olduklarını yalanını, iftiranın ve her oyunun kendilerine mübah kılınmış olduğunu herkes bilir.

Mülkiyet ve serbest vatandaşların teşebbüs ve çalışma haklarını hırsızlık diye tehir etmek, halk yığınlarına yüksek, orta ve ufak hükümet memurları ve serbest meslekler tarafından çalışıyor duygusu vermek lazımdır. Bir eviniz, bir tarlanız mı var: hırsızlık! bir apartmanınız veya çiftliğiniz mi var: baydutluk! Tüccarlar hırsız, müteahhitler haydut, ve hepsi, devlet ve Meclis faşizmi ile ortak!

Her bahçenin parmaklığında her evin kapısında her çek defterinin başında durup hesap sormak, milletin bütün fertlerini bir birine musallat etmek herkese "— gel buraya sanık efendi, bize vesikelerinizi göster!", demek lazımdır.

Hükümette, Mecliste, şehirlerde ve kasabalarda bakan milletvekili, serbest vatandaş mal mülk sahipleri vardır. Her mal mülk şüpheli olduğuna göre, bunların hepsi sıygaya çekilmektedir. Tamamiyle, yüzde yüzden fazla bir ölçü bulunmak mümkün olsaydı o kadar yalan bir iftira, bu Tudecilerin başyazısında ve sadece "rivayete göre, kaçamağı kullandarak, bakınız, ne kadar kolayca yer bulmaktadır: Hükümet 938 ve 939 melerinde bakanlık ve milletvekilliği eden kimselerin servetleri hakkında derin incelemeler yaptırması; banka ve tapularda ki varyoklarını tespit ettirmesi; hattâ merkezi İsviçre'de bulunan bir teşkilât vasıtasıyla yabancı memleket bankalarına pa-

★ Sonu 4 üncü Sa. 6 inci sütunda

Çirkin bir "taktika"

★ Baş 1 inci sayfa

ra yatırımsız olanları öğrenmek istemiş; bununla da kalmamış; bu teşkilâtın sefi büyük bir paraya karşılığı Ankara'ya getirilmiş, dünyanın her tarafında eski yeni Türk devlet adamlarının yatırımları paralar kendisine araştırılmış ve bir liste elde edilmiş. Fakat hükümet ne listeyi neşredebilmiş, ne de bu listede olanlar hakkında kovuşturma yaptırabilmiş. Çünkü bu liste neşrolunursa başımız üstünde tuttuğumuz birçok kimselerin foyası meydana çıkacakmış..

Hiç pervası kalmıyan bu adamı, bayat ve bayagi taktikalarını yüzüne çarparak, dosdoğru mahkemeye gönderecek bir kayıt bulunacak kadar, kanunlarımızın, şahıs ve kurumlar namus ve şerefine kâfi derece şiddetle koruyamaz hâlde olmasına esef etmemek mümkün müdür?

Bizde bir mal beyanında bulunmak kanunu vardır. Hükümet bir memurundan şüphe ederse, yahut, büyük küçük bir memuru hakkında şüphe edilecek kadar kuvvetli haberler alırsa, ona malını beyan ettirir. Gerekirse mahkemeye verir. Bugünlerde Ankara'da böyle bir yargılama cereyan ettiğini de hepimiz biliyoruz. Bu memlekette hiç kimse, ne hükümetten, ne halktan hiç kimse, şüphe edilecek her hangi bir hali olmayanlar hakkında kötü zan besleyemez. Hele, bayat ve bayagi taktikalarını kullanan Tudeciler gibi, uluorta, şahıs ve kurum namus ve şerefine dil uzatamaz. Şüphesiz kızıl S.S. ve Tudeciler bunu, parolalar alıp vermekle devli oldukları bir radyoda: "— Bay Sertel hükümetin ve Meclisin içinde ve başında olanların, vurguncular listesinin bulunduğunu yazmaktadır", dedirtmek için yapıyor. Fakat, asıl bunlardan namus ve şerefle rin hesabı sorulmak lazımdır.

Biz şüpheli bakan bulduğumuz zaman dahi onu Yüce Divana vermiş, vurguncuları ve risavetçileri, büyükleri küçüklü, ele geçtikçe hapse tıkmış bir rejimin insanlarıyız. Bu rejimi kullananlar, geçmişteki yolsuzlukların gelenekini kökünden kazınmağa azmetmiş faziletli adamlardır. Elimize geçecek hiçbir vesika yoktur ki, onu hiçbir saniye geciktirmeksizin soruşturma makamlarına teslim etmiyelim.

Bin kere oynanmış bir oyunun kukla aktörleri, taktikalarının bu memlekette sökmeyeceğini bilmelidirler. Şahıs ve kurumların namus ve şerefine ait uluorta sözlerin hesabı, yolsuzlukların ve risvetlerin hesabı gibi sorulacağını öğrenmelidirler. Bu türlü yayınlarda, mutlaka, şahıs ve kurum ismi ve madde gösterilmek, mahkeme bu iddia ya isbat edilmek, yahut, namus ve şerefine saldırmış olanların cezasını uğralmak ilk şart olmalıdır. Mülkiyet ve serbest çalışıp kazanma hak ve hürriyetlerine karşı, alçakça iftiralarından başka silah kullanılmaması bizim rejimin lehindedir: fakat iftira "yer eder, ve taktika kuklaları bunu bilirler ve onun için yaparlar.

Bu memlekette bir vatandaş, başka bir vatandaşın yolsuzluğunu biliyorsa, onu söylemek ve yazmak hürriyetinden asla mahrum edilemez: fakat eğer o Tudeciler gibi bir yalancı ve iftiracı ise, namus ve şereflele oynamak hürriyeti de kendisine asla verilemez.

Birinci Dünya Harbini görmüş olanlar, hükümetin ve Meclisin, aynı fenalıkların tekrarlanması için ne kadar çalıştığını, devlet mekanizmasını bu kargaşadan temiz çıkarmak için ne kadar titiz davrandığını bilirler. Hükümet giyerek hapiste olanların bir listesinin neşrolunmasını ne kadar ısterdik. Gözü müzden ve elimizden kaçanlar olabilir: böyleleri hakkında kimin ne bildiği varsa hükümete haber verebilir, yahut, gazetelerde yazabilir. Fakat bunu yaparken, dediği doğru çıktığı vakit sorununun cezaya çarpılacağından emin olduğu kadar, eğer iftirada bulunmuşsa aynı cezaya kendinin de uğrayacağından şüphe etmemelidir.

Namus ve şerefe saldıranların serbest, bizzat namus ve şerefine himayesiz olduğu bir koruncu devrin, bu memleketi anarşiye boğmasına engel olamaz, demokrasi gelişiminde en fazla dikkat edeceğimiz noktalardan biridir.

Falih Rifki ATAY

GÖRÜŞLER**GAZETEDEN DEĞİL, UMUMİ
EFKÂRDAN KORKMALI****Sabiha SERTEL**

İstanbul Halk Partisi Reisi hükümet gazetelerini davet ederek bunlarla yaptığı bir içtimada, gazetecilere muhalif gazetelerle mücadele etmeleri tavsiyesinde bulunmuş. Bu hareket iktidar mevkiinde bulunan bir partinin muhalefetten korkusunu ifade eder. Demokratik bir memlekette muhalefet, münakaşa, adi ahvaddedir. Sevildiğinden emin bir parti buna karşı tedbir almaya lüzum görmez. Ancak seçim zamanlarında muhalif veya muvafık umum partiler arasında bir mücadele başlar ki, bu devirlerde her parti bir propaganda ve aksi propaganda cihazını kuvvetlendirmeğe lüzum görür.

Umumi seçim bir buçuk sene sonraya tâlik edildiğine göre Halk Partisinin muhalif gazetelere karşı şimdiden partili gazeteleri vazifeye çağırması, muhalefet organlarının çoğaltılması, yeni bir partinin kurulacağı inavdileri karşısında seferberlik ilan etmesi, ancak kendine güvenemediğine delâlet eder.

Gazete, ancak ilkin mümessilidir. Eğer halk bu ilâkleri benimsiyorsa, eğer kendi menfaatlarını müdâfâa ettiğine inanıyorsa gazeteyi tutar, aksi takdirde hiç bir gazetenin, hiç bir ilkin halkı arkasından sürüklenmesine imkân yoktur. Parti doğrudan doğruya bir sınıfın mümessilidir. Bütün halkı temsil eden bir parti, muhtlak surette bir sınıf hesabına diğer sınıfları ilmal etmeğe mecburdur. Parti hangi sınıfı temsil ediyorsa o sınıf partinin etrafında toplanır. Bunun içindir ki iktidarda bulunan bir parti bir sınıfa dayanan rakibini almak ekseriyetle etrafına kazanmakla yenebilir. Bu pariyi nesriyalla yayılatmak bahis mevzuu olmaz. Nesriyat eğer halkın arzularını ifâde ediyorsa tesir yapar. eğer halkın düşüncesine ve menfaatlarına aykırı ise kendi kendine erir gider. Vâkıh vâkıfere halk ancak bir zaman için inanır. Mevcut muhalefet gazetelerine veya çıkacak olanlarına karşı partili gazetelerin koparmaya, güroltme ve kıyamet, halkı ne aldattınğa ve ne de şasirtinğe kâdirdir. Gazeteden değil, umumi efkârdan korkmalıdır.

EK 39 – SON POSTA GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Vatan gazetesinde

İhtiyati bir tedbir olarak «Vatan» gazetesi idarehanesi muhafaza altına alınıyor.

Polis ve askerî kuvvetlerden sokak başlarında kordonlar çevriliyor. Motör-lü kuvvetler sokak başlarını tutuyor.

Bu sırada, üçüncü bir kafiye partinin önünden hareket ettikten sonra, hemen partinin yanındaki sokaktan binası gözükken «Vatan» gazetesine doğru bir kayma müşahade olunuyor.

Fakat, birkaç genç, «Vatan» önünde nümayiş yapma temayülünü görünce

«— Hayır arkadaşlar, bu gazete kızıl değildir ve Serteller cephesinden ayrılmıştır.»

Diye ihtarda bulunuyorlar.

Bunun üzerine, kafilenin yoluna devam ettiği görülüyor.

Akşam gazetesindeki hâdise

Birinci kafileden ayrılan grup, hemen nümayişin akabinde intişar eden «Akşam» gazetesinde, nümayiş hakkında tafsilât verilirken «Bu sırada talebenin heyecanı esefle karşılanacak bazı neticeler vermiştir.» cümlesini protesto etmek üzere, gazete idarehanesine gitmiştir. Gençler, bu cümleden çok müteessir olduklarını ifade etmişler, gazetenin ikinci bir tabı' yaparak bunu düzeltmesini istemişlerdir.

Ancak sıkı yönetim ikinci tab'a müsaade etmediğinden, «Akşam» refikimiz, gerek serlevhada ve gerekse metindeki bu cümleyi kazımak suretile, basısına devam etmiştir.

Nümayişçi gençler, tekrar üniversitede toplanmışlar, Kemalizme bağlılıklarını, kızılara ve Sertellere nefretlerini bir daha teyid ettikten sonra, istiklâl marşını söyliyerek dağılmışlardır.

Üniversite talebeleri bu sabah tezahüratta bulundular

Son günlerde yapılan bazı yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler

Talebenin heyecanı esefle karşılanacak bazı neticeler verdi, Tan gazetesinde tahribat yapıldı

Gençler, Tan matbaası önünde. İstiklal meydanı önünde

Öğrenciler, istiklal, son günlerde yapılan bazı yersiz ve yabancı propagandaları protesto etmek için bu sabah istiklal meydanı önünde bir toplantı yaptılar. Bundan sonra İstanbul'da Türk hareketleri hızlanıyor. İstanbul'da Üniversite talebeleri, öğrenciler, gençler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Talebe, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Öğrenciler, istiklal, son günlerde yapılan bazı yersiz ve yabancı propagandaları protesto etmek için bu sabah istiklal meydanı önünde bir toplantı yaptılar. Bundan sonra İstanbul'da Türk hareketleri hızlanıyor. İstanbul'da Üniversite talebeleri, öğrenciler, gençler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Bu arada İstanbul'da bir grup Tan matbaasının önüne baskın yapıldı. Baskın, öğrenciler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Kızılardan İstanbul'da baskın yapıldı. Baskın, öğrenciler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Tan matbaasından sokaka atılan kâğıtlar

Tanzimat mat on kura kadar devam etmiştir.

Öğrenciler, istiklal, son günlerde yapılan bazı yersiz ve yabancı propagandaları protesto etmek için bu sabah istiklal meydanı önünde bir toplantı yaptılar. Bundan sonra İstanbul'da Türk hareketleri hızlanıyor. İstanbul'da Üniversite talebeleri, öğrenciler, gençler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Bu arada İstanbul'da bir grup Tan matbaasının önüne baskın yapıldı. Baskın, öğrenciler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

Kızılardan İstanbul'da baskın yapıldı. Baskın, öğrenciler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

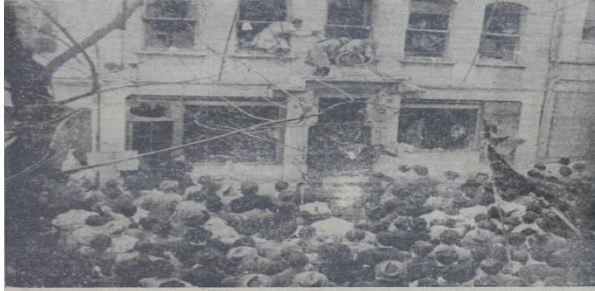
Kızılardan İstanbul'da baskın yapıldı. Baskın, öğrenciler, kadınlar, çocuklar, her kesimden vatandaşlar, Tan matbaası önünde bir araya gelerek, yersiz ve yabancı propagandaları protesto ettiler.

EK 41 - AKŞAM GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Gençliğin Dünkü Tezahürleri

Nümayiş esnasında 2 gazete idaresi ve 2 kitabevi tahribedildi

Sıkıyönetim komutanlığı bir tebliğ neşrederek kitle halinde toplantıların yasak edildiğini bildirdi

Hâdisa esnasında Tan matbaasının önü

Yüksek tahsil gençliğinin dün bahsettiğimiz büyük tezahüratı, binlerce üniversitelinin iştirakle Bayezit'te başlamıştır. Gençler önlerinde büyük bir çelenk ve bayraklar bulunduğu halde Üniversite meydanında toplanmışlar, saat onda buradan hareket etmişlerdir. Nümayişçilerin ellerinde «Ne faşistiz, ne komünistiz, demokrat vatanseverleriz», «Kahr olsun komünistler, kahr olsun Serteller», «Yaşasın demokrat Türk ülkesi» yazılı levhalar bulunuyordu.

Gençler, çelenk Taksimdeki Cumhuriyet Abidesine koymak üzere yola çıktıktan sonra Diyanıyolunu takib ederek Parti binası önüne gelmişler, vatanperverane tezahüratta bulunmuşlardır. Buradan hareket eden kafilâ Ankara caddesini takiben Sirkeciye doğru ilerlemişler.

Tan gazetesi önünde

Gençler Tan matbaası önüne gelince, «Kahr olsun Serteller, kahr olsun komünistler» diye bağırarak ve polis kordonunu yararak matbaaya girmişlerdir. Bu sırada camlar kırılmış, binanın içinde ve matbaa kısmında tahribat yapılmıştır. Yapılan tahribat, bu müesseseyi uzun müddet işleyemeyecek bir duruma sokmuştur. İdarehane ve matbaa içindeki tesisler, kullanılamıyacak bir hale getirildiği gibi, altı yazı dizme makinesi, mürebbithane kasaları, baskı makinesi, telefonlar, radyolar, ciddi tahripelere uğramıştır.

Bazı kâğıt bobinleri de depodan çıkarılarak parçalanmış, bir kısım bobinler Sirkeciye kadar sürüklenerek denize atılmıştır.

Yeni Dünya idarehanesinde

Gençler, zabitanın aldığı tedbirlere rağmen Beyoğlu'na da geçerek, «Yeni Dünya ve «La Turquie» gazetelerinin basıldığı matbaaya gelmişler, içeriye girerek orada da tertip ve baskı âlet ve makinelerini ağır hasara uğrattıktan sonra Taksime giderek İstiklâl marşını söylemişler ve Cumhuriyet Abidesine çelenk koymuşlardır. Kafilâ bundan sonra İstanbul'a dönmüştür.

Sıkıyönetim Komutanlığının resmî tebliği

Dün (4/12/945 salı günü) üniversite öğrencilerinin bir kısmı iki basın evle bir kaç kitabevine taarruz etmişler ve bu hareketlerine mâni olmak istiyen hükûmet inzibat kuvvetlerini dinlemiyerek tasarladıkları suçu işlemişlerdir. Bunlar hakkında derhal takibat ve tahkikata başlanmıştır.

Bu çok müessif harekete katiyen müsamaha edilmeyecektir. Bu ve benzeri hareketleri şiddetle karşılık göreceğini ve bu gibi kitle toplantılarının yasak edilmiş bulunduğunu beyan ve ihtar ederim.

Sıkıyönetim K. Korg.
Asım Tınaztepe

Berrak ve A. B. C. kitabevleri

Dünkü nümayişler esnasında, Beyoğlu'nda İstiklâl caddesinde Berrak kitabevinin kepenkleri ve vitrin camları indirilmiş, bir kısım kitaplar yırtılarak caddeye atılmıştır.

Kafilâ, Beyoğlu dönüşünde Ceğaloğlu yakınında A. B. C. kitabevi önüne gelmiş ve nümayişçilerden bir kısmı kitabevine girerek burayı tahribetmişler, kitapları yırtarak sokağa atmışlardır.

Bayezit meydanında yeni açılan «Lena Kitabevi» gençlerin müracaatı üzerine, ismini yağlı boya ile kapatmıştır.

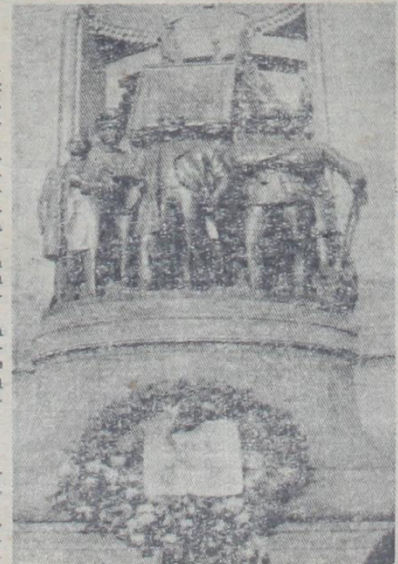
Gençler, caddelerden geçerlerken «Tan» ismini taşıyan muhtelif dükkanların isimlerini değiştirmişler ve bunlara «Doğuş», «Kurtuluş» gibi isimler vererek, üzerlerine yazmışlardır.

Sorgu altına alınanlar

Zabita, nümayişçiler hakkında takibata başlamıştır. Şimdiye kadar 21 kişi sorgu altına alınmıştır.

Zabita ve askeri idarenin aldığı inzibati tedbirler, dün gece gerek Ceğaloğlu civarında ve gerek Üniversite etrafında devam etmiştir.

(Arkası sahife 2, sütun 2 de.)

Abideye Atatürk ve İsmet İnönü'nün resimleri asılıyor

EK 42 – AKŞAM GAZETESİ: 7 ARALIK 1945

Türk gençliğinin heyecanlı gösterisine dünya hayran kalmıştır

Ankara, çarşamba — Bir millet bünyesinin dayanacağı ve dayanamayacağı işler vardır. Tabiiat sahasında hiç bir kanun zorlanamayacağı gibi cemiyetler hayatında da etkiler ve tepkiler her zaman her yerde bir olamaz. Bir kısım milletler için tabii sağılan ahval ve şartlar, bazı devirlerde bazı milletlerin hayatında umulmadık neticeler doğurur.

Bilhassa tehlike anlarında milletlerin varlık iradesi, yabancı ve zararlı tesirlere karşı kendini çok sert şekillerde gösterir. İstanbulda üniversite gençliğinin büyük tezahürlerini bu hakikatlerin aydınlığı altında muhakeme etmek doğrudur.

Üniversite gençliği, kendi içinden kopan ani bir heyecanla millî varlığı tehlikeye koymak istediğini gösteren bir cereyana karşı ayaklanmıştı. Bu harekette anlı demek de belki doğru değildir. Çünkü bu gençlerin coşkunluğu, aylardan beri süren ve ruhlarını incitecek bir dereceye varan yabancı propagandaların biriktirdiği zehirliere karşı sert ve dayanılmaz bir aksülamel neticesidir. Bunun içindir ki en büyük haksızlık, bu galeyaman mahiyetini ve hedefini iftirdi ve dışarıda tahriş ve tagyire uğratmak olur.

Üniversite gençliğinin bu müstesna heyecanını, bazı fikirlerle ve prensiplere karşı bir hareket gibi görmek ve göstermek imkânsızdır. Cumhuriyet rejiminin yarınki temelini kuracak olan ve memleketin bütün unsurlarından fazla bir düşünceli, demokrat ruhlu yetişmesi gereken yüksek tahsil gençliğinde sadece benimsemediği fikirleri, beğenmediği inanlara tahammül edememek, her hoşuna gitmeyen düşünce ve yazıları tehlis ile susturmak gibi temayüller görmek memleket için çok hazin olurdu. Yarının tek ümidi bildiğimiz üniversite gençliğini böyle bir ithamdan tahriş etmek, en büyük vazifemiz ve zevkimizdir.

Gençliği harekete getiren amil, çok şükür ne bir hükümet meselesi, ne bir Parti davası, ne de fikir ayrılıklarıdır. Üniversitenin bu çeşit kaygılarla alâkası yoktur ve olmamak gerektir. Gençliğin tezahürlerine tek sebep, gittikçe cesaret kazanarak korkulu şekiller alan komünist propagandasıdır ve bilhassa bu propagandanın bu gençliği hedef tutarak kendine en elverişli saha sayması, âdeta benimsemeğe başlamasıdır. Gençlik buna karşı en haklı isyanı duymuştur.

İstanbul Şikâyetmen Komutanının suçu, saydığı ve çok müessif olarak vasıflandırdığı bazı ahval müstesna, komünist propagandasının memleket aleyhine zehirlemeğe yeltendiği gençlerin bu propaganda aleyhine girdikleri tezahür karşısında, millet ruhunun sağlamlığı adına derin bir gurur ve güvenlik duymamak biler için mümkün değildir. Varlığını ve haysiyetini bizzat korumak zorunda bırakılan her insanın aksülamel ve müdafaa insiyakından esefli neticeler doğabilir. Bu gibi hareketlere giren her insan, istediği suçun neticesinden sorumludur. Bu mesuliyetini önceden bilir, bunu yüklenmeyi göze alır. Kanunun suçu saydığı herhangi bir fiil cezasız kalsa devlet, kanun, nizam olmaz, anarşi başlardı. Fakat bundan dolayı, tezahürün bizi ilgilendiren vatan-severlik ve güzel heyecan tarafını unutamayız.

Memleket, henüz bütün dış tehlikelerden kurtulmuş değildir. Bir kısım milletlerin yabancı ideolojiler adına hürriyet ve istiklâlden nasıl mahrum edildiklerini, bazı ülkelerin yine bu ideolojik bahanelerle — dünyanın yetkizsizliği önünde — nasıl parçalandığını görüyoruz. Bunlar, zamanımızda, Doğu ve Batı sınırlarımızda olup biten işlerdir.

Yine, görüp biliyoruz ki komünistlik, yabancı istilâ ordularının mutlaka ya önünden ya arkasından geliyor. Bizde de son zamanlarda öyle bir manzara oldu ki yalnız biz değil, yabancı dostlar bile memleketi süphe ve endişe ile bakmağa, Türkiye ne-reye gidiyor demeye başladılar. Daha elem verici nokta, propagandacıların dilleri ve kalemleri ucuunda ilk fethedilmiş veya fethedilecek kale olarak üniversite gençliği adının dolmasıydı. Necmeddin Sadak (Arkası sahife 2; sütun 6 da)

Türk gençliğinin heyecanlı gösterisine dünya hayran kalmıştır

(Baş tarafı 1 inci sahifede)

Bunun içindir ki bütün dünya, Türk milletini seven dünya, bu muazzam gösteri karşısında hayran kalmış. Türk millî bünyesinin sarılsız metanetini bir daha anlamıştır.

Bu hareketten başka mânalar çıkaranlar, bunu da memleket aleyhine yeni tezvir ve iftira bahanesi yapacak olanlar çıkabilir. Türk inkılâbına, Türkiye devletine, Türk politikalarına çoktan- dir faşist ve mürteci vasfını vermekte fayda bulanlar, üniversite gençliğinin bu vatan ve Cumhuriyet müdafaası tezahürünü faşistlik gibi göstereceklerdir. Bunun hiç ziyanı yoktur. Çünkü bu nümayişin hiç bir devlet aleyhine olmadığını bütün dünya görmüş ve ısıtmıştır. Hakikat, yalan ve tezvir ile ancak bir müddet gizlenir. Eğer suç varsa o, ancak bize, kendi milletimize, kendi kanunlarımıza aittir. Bunu da devlet otoriteleri düşünür.

Suç olan her yerde kanun, harekete geçmek zorundadır. Suç işlenmemesini, müessif hâdiseler olmamasını gönül çok ıstırdı. Fakat Türk vatanı Türk inkılâbı adına en coşkun, en güzel tezahüre girmiş olan gençlere karşı kanun ve adaletin en anlayışlı tesamüh şartlarını kullanması, ni dileriz.

Necmeddin Sadak

EK 47 – TANIN GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Üniversite gençliğinin tezahüratı

Yüksek tahsil gençliği dün yaptığı muazzam bir mitingde Kemalizm Rejimine bağlılığını teyit etti

Tezahürat esnasında iki gazete ve üç kütüphanede tahribat oldu

İçişleri Bakanı ve Başbakan Parti Grupunda izahat verdi

Tahrikât yapan bazı gazetelerden suçlu görülenlerin dosyaları kanunun takibatına verilecek

Tass Ajansının verdiği yanlış haber Basın Yayın Umum Müdürlüğü tarafından tekdiz edildi

Ankara, 4 (A.A.) — C. H. P. Meclis Grubu Başkan Vekilliğinden:

C. H. P. Meclis Grubu Genelkurulu 4-12-1945 salı günü Başkanvekili Ankara Milletvekili Mümtaz Ökmen'in başkanlığında toplandı.

Oturum açıldıktan ve geçen toplantı tutanak özeti okunduktan sonra

kürsüye gelen İçişleri Bakanı Hilmi Ural, bu sabah İstanbul'da üç beş kişi kadar tahmin edilen Üniversite öğrencisinin küçük gruplar halinde Tan matbaası önünde toplanarak matbaayı taşlamak suretiyle camiasına tehditlerini, defter ve kâğıtları yakmalarını ve bundan sonra karşı yakaya geçerek Taksim meydanında Üst versitenin bu bölgede bulunan diğer fakülteler öğrencileriyle birleşerek

(Sonu Sayı 2 Sayı 2 de)

Yüksek tahsil gençliği dün yaptığı büyük nümayiş esnasında Taksim Abidesine bir çelenk koymuştur.

Dünyapılan muazzam tezahüratın tafsilatı

GENÇLİK NASIL TOPLANDI — PARTİ ÖNÜNDE HEYECANLI BİR DURAKLAMA — TAN GAZETESİNDE — TAKSİM ABİDESİNE ÇELENK KONDU — LA TURQUİE MATBAASI ÖNÜNDE YAPILAN NÜMAYİŞ VE TAHRİBAT.

Üniversite gençliği dün büyük bir miting yapmıştır. 20 binden fazla talebenin iştiraki ile yapılan bu tezahüratın muhtelif safhalarını takip eden bir muharririmiz, intibahlarını şöyle anlatıyor:

MITING NASIL BAŞLADI?

Dün sabah erkenden, Üniversite talebelerinden bazıları, bir gün evvel sipariş etmiş oldukları muazzam bir çelenk Beyazıt meydanına nakletmişler, ve polislin nazarı dikkatini celbetmemek için de Beyazıt camisinin avlusuna salmışlardır. Diğer taraftan, bazı gençler de gitti olarak bayrak ve

millî hislerinin samimi bir ifadesi olan çitnileri muhtevî levhaları meydana getirmişlerdir.

HAVUZUN ETRAFINDA

Bu esnada, çelenk, iki kısma kollarında, KÜLLÜK kahvesinin önünden alımlı meydana getirilmiş ve o zamanlar takriben 30 kişilik bir grup bayraklar ve Atatürk ile İsmailin resimleri ellerinde saat 10 a doğru Üniversite binasına müteveccihan ağır ağır yol almışlardır.

SAAT 10 DA

Bu mütevazı kafilie Üniversiteye doğru daha yol almadan için için bir kaynasma başlamış ve nereden geldiği belli olmayan yüzlerce genç meydana doldurmuştur.

Saat tam 10 da, muhtelif fakültelerdeki talebe, dersleri terk etmiş, ve mühtim hâdiselere takaddüm eden sunî sükûta bozarak meydana kendilerini ne gelmekte olan yüzlerce kişilik esas gruba ilihak etmişlerdir. Diğer taraftan, toplantıyı haber alan talebeler, Kütüphaneleri, laboratuvar ve klinikleri vesair yerleri terk etmiş ve aynı kütüphanelerin hakim olduğu bu gençlerin sayısı çok kısa bir zamanda on binlerceyi geçmiştir.

YOLA ÇIKILIYOR

Bayrakların arasında, harekete geçen kafilie şu levhaları taşımakta idi (Sonu Sayı 2 Sayı 5 te)

Dün yapılan tezahürat esnasında Tan gazetesinin yırtılan nüshaları ve gençlik Beyazıt meydanında

Nümayiş hâdisesi

Salı günkü nümayiş hâdisesinden sonra, dört gün geçti. Sinirlere sükunet geldi. Artık bunun üzerinde, hissiyata kapılınadan, konuşmak daha mümkün olabilir. Üniversitelerin tezahürlerine bir de zabıta vakası inzımam etmiştir. Buna Örfi idare makamı tarafından el konulmuş ve tahliyat bitip netice henüz ilân edilmemiş bulunduğu için, tabii, bu bapta bir şey söyleyebilecek mevkiye değiliz. Biz hâdisenin asıl kendisiyle meşgul olacağız.

Üniversitelerin, ve bunu müteakip, bütün memleketin gösterdikleri hassasiyet ciddi bir memnuniyet ile karşılanmak icap eder. Bu, memleket lehinde sulh içinde kazanılmış bir muharebedir ki, düşmanlarımızın ümitlerini altüst etmiş ve Türkiye hakkında ne kadar yanlışlıklarını onlara göstermiş olmaktadır.

Türkiye uzun müddettenberi sula bir tazyik ve tehdit altında tutuluyor. Moskova radyosu hep bizim dahilî işlerimizle meşguldür. Moskova radyosu bizim hükümetimizi beğenmez, gazetelerimizi beğenmez, milletvekillerimizi beğenmez, rejimimize tariz eder. Moskova harbe Almanların hizmetinde bulunduğumuzu, Almanlara yardım ettiğimizi iddia eder. Yazdıklarımızdan pışman olacağımızı, yaptığımız hareketlerin ve söylediklerimiz sözlerin cezasını çekeceğimizi tehdit makamında tekrar tekrar söyler. Moskova'ya göre, bu faşist hükümet çekilmeli ve demokratik adı altında gizlediği Bolşeviklik iktidarı mevkiine gelmelidir.

Resmî bir radyoda komşu bir milletin dahilî işlerine bu kadar sistematik bir surette karışılmasının misalinî hatırlamıyoruz. Bu sözleri Rus halkına dünya vukuatı hakkında malûmat vermek yolundaki nesriyata benzetmeğe imkân yoktur. Türkçe olarak bizim memleketimize tevcih edilmiş bir propaganda silâhı karşısında bulunuyoruz.

Bolşevikler Türkçe gazetelerde bazı nesriyattan şüphesiz cesaretlendiler ve ufak bir beynelmîlî kriz neticesinde hükümetin ve millî Türk mukavemetinin parçalanacağına ihtimal verdiler. Boğazlar hakkındaki talepleri ve aradaki dostluk ve ademi tecavüz misakının feshi Türkiye'de umdukları hâdiselerin hiç birini doğurmadığını ve Türk mukavemetinin birdenbire daha çok şiddetlendiğini görünce, içimizde daha faal surette bizi ayırmağa, parçalamaya ve yıkmaya kalkıştılar. Azerbaycana kendi ajanlarını doldurarak halkı İran vatanına karşı ayaklandırdırken, Kürtlere silâh dağıttarak kanlı isyanlar tertip ederken, bizde de maddî silâh yerine manevî silâhı kullanmaya başladılar. Saklamağa ve tevîl etmeğe lüzum görmeden, açktan açığa, pervasızca komünist tahrîkâtı yaptırıldılar.

Artık hiç şüphe ve tereddüt götürmüyen bu açık müdahale ve tasfiyeler karşısında, Türk efkârı umumiyesinin sükûtu kendi haklarımızda kendimiz tarafından bir ölümler fermanı teşkil ederdi. Hayatına, istiklâline, şeref ve haysiyetine yapılan mütemadi, sistematik ve kudurmuş bir tecavüze tahammül edecek bir millet yaşamak hakkını kaybetmiş sayılabilir. Türk milletinin ruhunda ve vicdanında biriken nefret ve isyan hissini milletin ümidi ve göz bebeği olan gençlik açığa vurmağın

susunda ilk hamleyi yaptı.

Bu hareketin Üniversitelerden gelmesi hususî bir mânâyı ve ehemmiyeti haizdir. Çünkü ötedenberi içimizde çalışan hain propaganda Üniversiteyi bir komünist ocağı olarak lekelemeğe çalışıyordu. Bir ilim evi olan Üniversitede siyasi ve iktisadî bütün mezheplere dair dersler ve konferanslar verilmek pek tabiidir. Bunlara dair talebe arasında mübahaseler cereyan eder. Herhangi bir mezhebe karşı sempati yahut antipati duyulabilir. Bu arada sosyalizm yahut komünizm lehinde fikir beyan edilmesi de mümkündür. Fakat komünizm lehinde tamamiyle ilmi bakımdan mücerret surette fikir beyan etmekle memleketi Rus Bolşeviklerinin nüfuz ve esareti altına sokmak hareketleri arasında dağlar kadar fark vardır. İşte memleketimizde Bolşevik propagandasının kazandığı bir kale gibi gösterilmek istenen Üniversite son yaptığı necip ve yüksek protesto hareketiyle kendisine leke sürülmesine imkân bırakmamıştır.

Türkiye rejim hakkında da hükümet hakkında da, Anayasa hakkında da kendi aralarında mübahaselerde ve münakaşalarda bulunabilirler. Bunları kendi akıllarının ve muhakemelerinin telkîni dairesinde kendileri yaparlar. Fakat demokrasi inkılabının başlangıcında bulunan ve bunu genişletmek isteyen hür bir memlekette pek tabii olan bu cekişmelere bir düşman parmağının karışması hissolunduğu dakikada her türlü sükût eder ve bütün Türkler tek bir kale halinde vatan mîhrabının önünde dimdik bir saf teşkil ederler. Türk adını şerefini, ve haklarını müdafaa hususunda Türkiye birliktir, Türkiye canlıdır, Türkiye vatanseverdir.

İşte Üniversitenin nümayişinin ifade ettiği mâna budur. Buna bir de zabıta vakası inzımam etmiş. Buna çok esef ederiz. Keske olmasaydı deriz. Fakat aylarca müddet bir millete karşı en hak-sız ve rezil bir propaganda bu kadar şiddetle tevcih edilirse bu tahriklere, onun göstereceği aksülâmel arasında nahos taraflar için pek kuvvetli esbabı muhaffefe var demektir.

Hüseyin Cahid YALCIN

EK 49 – TASVİR GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

GENÇLİĞİN TEZAHÜRATI

Dün yapılan büyük talebe nümayişlerine alt resimlerdir: Solda Devranistan hareket eden gençlik grubu Tan gazetesi önünde; Sağda, ellerinde Cansuur Başkara İsmet İsmail'in resmi ve bayraklar olduğu halde abdeye çekilmek kaynağı giden gençlik grubu

Resmî tebliğ

Sıkı Yönetim Komutanlığından

Dün (4/12/1945 Salı günü) Üniversite öğrencilerinin bir kısmı iki basın evi ile birkaç kitap evine taarruz etmişler ve bu hareketlerine mânia olmak isteyen hükümet inşaat kuvvetlerini dinlemiyerek tasarlardıkları suçu işlemişlerdir. Bunlar hakkında derhal takibat ve tahkikata başlanmıştır.

Bu çok müessif harekete kat'iyen müsamaha edilmeyecektir. Bu ve benzeri hareketlerin şiddetle karşılık göreceğini ve bu gibi kitle toplantılarının yasak edilmiş bulunduğunu beyan ve ihtar ederim.

Sıkıyönetim K. Korg.
Asım Tınaztepe

Dışarıdangelen solcu propagandaların yayılmasına âlet olan gazeteler önünde dün büyük nümayişler yapıldı

Bu arada zabitanın müdahale ve mümanaatına rağmen Tan, La Türki gazetelerile A. B. C. ve Berrak kitabevlerinde bazı hasarlar oldu

Hiçbir zaman kırılsızlık kırılsızlığı yapılmadığı halde ortağı Zekariya Sertel'in aynası yanan, Tan gazetesinin sahiplerinden İsmail Zeki Dördüncü'nün kapısının önünde

Bir müddet önce Tan, Yeni Dünya, Gün ve Görseller mecmua ve gazetelerinin yapmış oldukları neşriyat üzerine bütün memlekette müşahede edilen sınırlılık dışı müşahade gençlerin aksilâmeli ile postak vermiş ve İstanbul Üniversitesi'ne getirdikleri yabancılara hitmet eden ve memleketi parçalayıcı, birliği bozucu neşriyat yapmakta olan gazeteleri protesto etmek maksadıyla bir miting yapmışlardır.

Yapacakları tezahüratı gizli tuttukları için, hükümete emiyet bu sabah hareket başladıkdan sonra muhtall olmuş ve haber Ankaraya aksedince, hükümet merkezinde kanunusuz olarak yapılan bu toplantının tekrarı etmemesi için gereken tedbirlerin alınmasına karar verilmiştir.

(Devamı Es. 1 S. 2 de)

Günün yazısı

TÜRK GENÇLİĞİNİN GALEYANI

BU memleket dışile, tırnağıla, canile mücadele ederek, 1918 yılının mağlup Türkiyesini zafere ulaştırıyor ve yeni rejimini kuruyor. Bu surlarda Amerikadan yurda dönen Serteller, siyaset sahnesine tutuluyorlar. Haftalık, aylık, yıllık dergileriyle, küçük ve ucuz el kitaplarıyla sistemli bir mücadele programı kurarak, genç rejimi yıkmak için ortaya atıyorlar. Etraflarına topladıkları insanların yollarını değiştirerek, memleketin asil bünyesini sarsmak için, ellerinden ne gelirse yapıyorlar. Putları deviriyoruz, diye bu memleketin saydağı kayımetleri, halkın gönlünden düşürmek, aile bağlarını yıkmak, evlatları ana babaya işi etmek için her çareye başvuruyorlar. Bayrağımıza, İstiklâl Marşımıza, Türk hürriyet davasının şehidi Namık Kemal'e saldırıyorlar. Ve yine bugünkü gibi türkcülük ve milliyetçiliğin sert tepkisi ile karşılaşıyorlar. Taze bir fidan halindeki Türk rejimi tabii bir savunma ihtiyacı ile bu tahakkümleri susturuncada, bekliyorlar...

Aradan yirmi sene geçmeden ilânel dünya harbi gelip çatıyor. Türkiye Cumhuriyeti, bu faciayı da milli birliği ve Türk vatandaşlarının şuurlu yurtseverliği ile bugüne kadar bertaraf ederek, memleket meydan muharebesini kazandıktan sonra, yoldaşlar, yine ortaya çıkarak talihlerini bir kere daha denemek istiyorlar... İstiklâl harbinin akabinde yapamadıkları...

CIHAD BABAN

(Devanın 50. 5. 50. 1. de)

Günün yazısı

TÜRK GENÇLİĞİNİN GALEYANI

(Bazmâkâleden devam)

İsmi bu sefer başarmak!...

Aynı bozguncu neşriyat yine başlıyor. Gaye aynı, metotlar biraz değişik fakat hedef şaşmıyor ve yine kıymetlerimizi yıkmak için, bütün bir gazetesinin her sütunu kendi dâvalarının emrine seferber ediliyor. Ve yine bir gün köyü, diğer bir gün fakir kitle tahrik ediliyor, bakıyorsunuz! İdari kunsullarımız ele alınarak, rejime çatılıyor. Türk milleti ve milliyetî davasını güdenlere, faşist damgası vuruluyor. Mevhum listeler icat ediliyor. On dokuz milyonluk Türk kütlesinin Rus tankları altında ezileceğinden bahsediliyor. Ve halk parçalanarak birbirini aleyhine kıyam ettirilmek isteniyor.

Bu yetmiyor, aynı günde, bir gündelik gazete ve bir de mecmua ile faaliyetlerine yeni bir hız veriyorlar. Mecmuada, anarşi isteniyor, Atatürk'ün ismi ileri sürülerek siyaset manevraları yapılıyor. Duvarlara asılan renkli afişlerde Türk bayrağı teztil ediliyor. Gazetede bolşevik renzi yıldızlar her imzanın altına itina ile konuyor. Moskova radyosile iş ve dil birliği yapılıyor. Ve bütün bunlara karşı da rejim kendisinden emin olarak sabır ve tahammül gösteriyor.

Rejim kendisinden emin olduğu için sabır ve tahammül gösteriyor anımsa... Her gün an'anesine, sevdiklerine, ve inançlarına sövülen Türk gençliği artık buna tahammül edemiyor ve dünkü hâdise meydana geliyor.

İdare ve devlet otoritesi bakımından dünkü galeyana mes'ul makamlar ve adliye el koyacak, kanunları tatbik etmek için icap eden şeyleri yapacaktır. Sıkıyönetim komutanlığı da bir daha bu neviden hareketlerin tekrerrür etmesine mâni olmak için icap eden tedbirleri almıştır. Fakat ne garip tecellidir ki, bu memleketin rejimini değiştirmek, Türkiye'yi Balkan devletlerine veya İrana gevirmek için gayret gösteren bu bir avuç insanı, bu beğenmedikleri rejim, elindeki bütün vasıtalarla korumağa çalışmış, polisile, itfaiyesile, süngüllü askerile ve yığıldırılmış kat'atillerle düşman da olsa ferdin hukukunu korumak için harekete geçerek galeyana halindeki gençlikle adım adım mücadele etmiş ve onlarla uğraşmıştır.

Dünkü galeyana hâdisesinde, tahrik eseri arayanlar, sokakları dolduran ve Türk bayrağını teztil eden afişlere, Tan gazetesinin koleksiyonuna, Yeni Dünya ve Görüşlere bir göz at-sınlar...

Gençlerin hareketlerini, kanunen bir gözle tasvip edecek değiliz. Fakat bu hareketin ortaya koyduğu mânadan, ittihar dayduğumuzu da saklanmayacağız!

Her türlü parti fikrinin üstünde öyle bir memleket ve millet şuru doğmuştur ki, bunu bulandırmaya imkân yoktur. Bu mânanın içinde rejim bütün teminatını bulmuştur. Cumhuriyet ilelebet payidar olacak ve rejimi yıkmak için her türlü uygunsuz teşebbüslere girişecek olanların karşısına, Türk gençliği, kalbinde yurt sevgisi, vatanında Atatürk'ün ona verdiği ödev hissi ile çıkacak ve bu milletin büyüklüğünü inkâr edenlerle mücadele edecek, millet, bayrak, ordu, devlet, istiklâl ve şehitlerimize hürmet etmeyenlere vatandaşlık payesi vermiyecektir.

Demokrasi demek, efkârı umumiyeye demektir ve aylardanberi Türk efkârı umumiyesi, kızıl faşistlerin beşinci kollarının faaliyetini dikkat, sabır ve nefretle takip etmektedir. Bundan sonra daha büyük bir dikkat ve basiret ile takip etmeğe de devam edecektir.

CIHAD BABAN

Günün yaz'sı

Talebe nümayişi ve Tass ajansı

SALI günü yüksek tahsil gençliğinin, Serteller aleyhinde yaptığı nümayiş bir tahrik delili daha ortaya koymuş bulundu. Vaka günü Sovyet Tass ajansı mümessili, kendi memleketine çektiği bir telgrafta, gençlerin «Rusyaya ölüm!» diye bağırarak bulunduklarını haber verdi. Tass ajansı muhabirinin hadiseyi Sertellerle, Rusyayı birbirine karıştıracak bir iltibasa meydan verir şekle sokması, aradaki dostluğun yeni ve esaslı bir delili olarak telâkki edilebilir. Eğer yabancı bir devlet Rus toprakları üzerinde tahrikât yapsaydı, Moskovanın komünist gençliği ve fabrikalardan boşanacak ameleler o devlet hakkında böyle bağırabilirlerdi, fakat aylardanberi sürüp gelen yıkıcı tahriklere rağmen Türk gençliği, tasavvurun en kontrolsüz zamanında bile, siyasi olgunluğun bir nümunesini verdi. Daima eşit ve iyi münasebetler halinde yaşamak istediğimiz şimal komşularımız kuşku uyandıracak bir hareketten çekindi, ve Türk gençliği böyle bir şeye meydan vermediği içindir ki, Tass ajansının mümessili ve Sertellerin yakın dostu olan zat, mutlaka işi karıştırmak için düzme telgraflar tertip etmek mecburiyetini hissetti ve hemen o gün Basın Yayın Umum Müdürü tarafından da yalanlandı.

Türk - Sovyet dostluğu tarihi bir zaruret olarak doğdu, bu tarihi zaruret bugün de bakidir, fakat müstevli Alman ordularına sert bir yumruk vurarak Rus komşularımız, zaferin sarhosluğu içinde belki de bu tarihi zarureti göremez oldular. Ortalık sükûn buldukça, ve sulh nizamının teferruatına

CIHAD BABAN

Talebe nümayişi ve Tass ajansı

(Bağmakaleden devam)

doğru inmek mecburiyeti hasıl olunca, ergeç bu mecburiyeti idrak edecekler, ve iki milletin arasını açmak için gayretler sarfeden Tass ajansı mümessili gibi tahrikçilere de, bu yoldan ayrılarak, doğru istikamette çalışmalarını için gereken talimatı vereceklerdir.

Türk gençlerinin duygularını iyice kavramak ve galeyamın içine namuslu bir iz'anla sokulmak lâzımdır. Dünyanın bütün hür memleketlerinde olduğu gibi, Türkiyede de, herkes istediği gibi düşünür, ve dilettiği ideolojileri kendisine mal edebilir. Ne Türk vatandaşları, ne de Türk gençleri, hiçbir kimseyi velev kendi düşüncelerine avkırı dahi olsa, başka türlü fikirler besledikleri için muahze etmeği akıllarından geçirecek değillerdir.

Fakat, son zamanlarda kızıl faşistlerin yaptıkları tahrikât, bir fikir ve ideoloji davası olmaktan çoktan çıkmış, memleketi birbirine katı, halkı birbirini aleyhine kışkırtıcı bir mahiyet almıştı. İrili ufaklı dergiler ve sistemli bir neşriyatla, yurttan anarşi doğurmak için çırpınıyorlar, hürriyet namına ortalığı birbirine katarak, bu lank suda balık avlamak istiyorlardı. Bu zevat ideolojilerinde ve fikirlerinde samimi işler, kendi başlarına gelen âkıbeti hoş karşılamak mecburiyetindedirler. Halkın sokakta bağırmasını, rejime küfretmek için toplanmasını, nümayişler yapmasını istiyorlardı. Arzuları yerine geldi, fakat ne çare ki, onların fikirlerini paylaşmayan Türk gençlerinin infiali kendi başlarında patladı ve su destisi su yolunda kırıldı.

Türkçü ve milliyetçi Türk gençliği bundan sonra, daha geniş bir fikir birliği ve beraberliği halinde yaşayacak, bu yurt duygusile, yarın memleketin iş hayatına uyum olarak katılacaktır. Her şeyin üzerinde, bu memleketin istiklâli bahis mevzuudur. Türk milletinin beka hakkı ortaya çıkınca artık her şey durur. Vatan fikri, yurt duygusu, parti mücadelelerinin üzerine yükselir, ve milli bir ak-sülâmel olarak ortalıkta kendisini hissettirir. Bu hal yalnız bizde değil, demokrasiyi şuurlu olarak tatbik eden bütün dünyaya milletlerinde böyledir. Dünyanın hiçbir milletinde, memleketi ateşe atacak ve vatandaşları birbirlerinin gırtlığına saldıracak bir hürriyet meşru görülmemiştir. Bilhassa bu hürriyet, yabancı nüfuzlara, memleketin kapılarını aralamak için istenirse...

Dünkü tezahürat Türk gençliğinin eseridir. Fakat Misaki Milli hudutları içinde refah ve istikbal için çırpınan ve bütün dünya milletlerine hizmet etmekten başka bir emel gütmeyen bu sulhperver memleketin her ferdi de, gençlerin düşünce

EK 52 – TASVİR GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Bakışlar

Türk şuuru uyanıktır!

Peyami Safa

YILANA zekâ, akrebe şur veriniz. İnsan şekline girsinler, hak surefine bürünsünler, halk arasına sokulsunlar, gençlik arasına sokulsunlar, kafalara zehirlerini akıtsınlar, Türk topraklarını kızıl iştahlara en az mukavemetle teslim etmek için ruh zeminleri hazırlasınlar: Bir gün Dumlupınar kahramanına, başka bir gün Türk bayrağındaki hilâle saldırınsınlar, milli olan her şeyi ve milliyetçi olan herkesi çamurlasınlar, kızıl paçavralarının birini batırıp ötekini çıkarak bütün mukavemet yuvalarımızı kundaklasınlar, yalan, dolan, tehdit, iftira, palavra ve yaygara kıyameti koparsınlar, Türkiye'yi İspanyaya benzetemedilerse İranın haline sokmak için bütün teşkilât ve vasıtalarile çalışsınlar, Türk şuuru da uyuklasın, kızıl cennet rüyalarına dalsın, zincir şakırtıları arasındayken ve bir kölelik cehenneminin ortasında, iş işten geçtikten sonra gözlerini açsın, öyle mi?

Hayır! Türk şuuru başını yastaktan kaldıralı otuz yıldan fazla var. Hele bunun son yirmi üç yılı tam şuur devresidir. Kızılar onu morfinlemeğe çalışırken iğnelerini boşluğa sıktıklarının farkında değiller; zehirlerinin birkaç damlası belki birkaç gafilin damarına varıyor; fakat bu millet ve onun gençliği uyanıktır; kendisini uyutmağa çalışanların oyunu önünde bir saniye kendinden geçmemiştir.

Tecellisinin şekilleri hakkındaki hükümümüz ne olursa olsun, bu şuur, en büyük kuvvetimizdir.

EK 53 – TASVİR GAZETESİ: 7 ARALIK 1945

Bakışlar

İkinci yüzellilikler

Peyami Safa

TÜRKİYEDE komünistlerle kozmopolitler müsabet hedefte birbirlerinden ayrırırlar, fakat menfi hedefte sımsıkı beraberdirler: Türk topraklarında milli olan her kıymeti, hattâ «milli» mefhumunu ezmek.

Sertellerle Yalmanların «milli» kelimesini her gördükçe ispazmuza tutulmalarının sebebi budur.

Demokrasi tonların içyüzlerini değil, ancak dış yüzlerini gizliyen bir maskedir. Bunların hürriyet bahanesile pek başka şeylerin peşinde olduklarını anlamayan gafillerin sayısı gün geçtikçe azalıyor. İstediklerinin hepsi vermiştir: Hürriyet mi? Fazlası; ikinci parti mi? Bayurru size bir üçüncüsü; tenkit mi? Küfre ve iftiraya kadar hepsine müsamaha edilmiştir. Fakat onlar «milli» nin leşini yere serinceye kadar somurtacak ve uğraşacaklardı. Tenkitleri arasında elbette

birkaç hakikat de vardı. Fakat bir hakikat lokomotifinin peşine on yalan vagonu takıp hedeflerine varmak istediler. Kısmen de muvaffak oldular: Saf yürekli bir okuyucu kütlesi arasında Tevfik Rüstüpaşade, Fuad Köprülü'yü de, benzerlerini de kaadurdular. Celâl Bayardan bile kızıl paçavra için hiç değilse bir beyanat vâdi kopardılar.

Bu kızıl azgınlığın sonunu - ric'at manevralarındaki ezeli ustalığıla - tam vaktinde sezen Ahmet Emin Yalman, hemen Tan - Vatan cephesinden lağıtı. Fakat daha «milli» aleyhindeki yazısının mürekkebi kurumadan baş vurduğu bu nafil ric'at hareketile bizi değil, yalnız kendi kendini aldatmıştır.

Türk milleti, artık mukaddes «milli» nin düşmanlarını ve bu defa vatanın sınırları dışına atmasa bile şimdilik yüreğinin sınırları dışına attığı ikinci yüzellilikleri mukemmel tanıyor.

TÜRK MİLLETİ UYANIK OL!

Memleketten ve milletten evvel kendilerini düşünen ve başkalarına hizmet etmek isteyenlerin karşısına iman ve fikirden kurulmuş yekpare bir cephe halinde çık!

Kendi yurdunu sevmek ve kendi milletinin yükselmesi için çalışmak ideolojilerin en şaşmayanı ve en mukaddesidir.

Evet uyanık olmak lâzım! Demokratik idarede vatandaş, kendi memleketine karşı büyük mes'uliyet yüklenmiştir. Halk idaresinde, milli yapının kalkınması için her ferd bu yapıya bir taş koymakla mükelleftir. Demokrasi demek, şevk ve heyecan ile başarılan ahenkli bir elbirliği demektir.

Daha geniş bir hürriyet sistemine doğru giderken, bu sistemin bize yüklediği yeni ve büyük vazifeler mevcut olduğunu unutmayacağız. Her an, her dakika herhangi bir işi yaparken kendimizi sorumlulu mevkiye bulunanların yerine koyacağız ve hükmümüzü ona göre vereceğiz. Bir hükmü verebilmek için bir takım malûmata ihtiyacımız vardır. Demokrasi devrinde gazete bütün bu sahih malûmatı vererek ,vatandaşı irşad eder ve va-

zifesini yapar.

Daha geniş bir hürriyet rejimi içinde yurdseverler, kendi memleketlerine daha geniş hizmet imkânları bulurlarken, hainler, başkalarına âlet olanlar da, yine bu hürriyet havasından istifade ederek, habasetlerini icra etmek için kendilerine müsaid bir zemin bulabilirler.

Onun için ey milletsever Türk anaları- Türk gençliği ve demokrasi- nin nimetlerinden istifade etmek isteyen Türk halkı uyanık ol!... Hisle- rinle değil, kafanla düşün!... Bir hâkim gibi karar ver! Unutma ki, kendi yurdunu sevmek ve kendi milletin yükselmesi için, çalışmak ideolojilerin en şaşmıyanı ve en mukaddesidir.

Evvelâ bu milleti, bu memleketi sevelim, sonra da bu memleketi ve milleti yükseltmek için yol arayalım. Bu ikinci şık üzerinde de münakaşa ve mücadele edelim.

Uyanık ol Türk milleti! Memleketten ve milletten evvel kendilerini düşünen, başkalarına hizmet etmek isteyenlerin karşısına iman ve fikirden kurulmuş yekpare bir cephe halinde çık!

TASVİR

Günün yazısı

Son tahriklerin kökü

İSTANBUL gençliğinin bir kısmı kızıl faaliyet yuvalarının tahribi ile neticelenen son nümayişi etrafında yabancı basın ehemmiyetle durmaktadır. Rus neşriyatı müstesna, bütün dünya basını nümayişi hakkındaki gehresile aksettirerek bunun Rusyaya karşı değil, doğrudan doğruya tahrikçi yayımlar yapan solcu unsurlara tevcih edilmiş olduğunu belirtiyorlar. Bu son hâdiselerin menşei arayan yabancı basın, bunu Rusların İrandaki faaliyetleriyle beraber başlamış olduğuna da işaret ediyor.

Anglo-Sakson basını kadar diğer müttefik ve tarafsız basının da birleştiği bu görüş yanlış değildir. Senelerdenberi, memleketimizde, sinsi sinsi faaliyetlerde bulunan kızıl unsurlar, son aylarda türlü kılıklara bürünerek ve her çeşit hâdiseden faydalanarak çalışmalarını derece derece artırdılar. Moskovanın emrile hareket eden bu ajanlar, Rusyanın İran hâdiselerini çıkarması üzerine faaliyetlerini azamî haddine vardırırları ve nihayet malûm hâdiseye sebep oldukları görülür.

Moskovanın doğrudan doğruya emrinde bulunan bu unsurların bu harbe tekaddüm eden yıllardaki faaliyetlerine bakanlar, eğer bu işlerin içyüzüne nüfuz edecek kadar işin ehli değillerse, Türkiye kızıklarını Moskof kızıklarına birleştiren bağları kolayca göremezlerdi. Fakat Rusyanın cihan harbile beraber kabuğundan çıkarak dünyaya siyasetinde mevki alması, bizdeki kızıkların Moskova ile olan işbirliğini kolaylıkla seçilecek şekle soktu. Kızıkların bütün faaliyet ve neşriyatlarını bir kenara bırakıp yalnız TAN'ı ele alsak bunların çalışmalarını ve sistemlerini bütün çıplaklığı ile takip edebiliriz.

Rus - Alman muahedesiinin imzasile beraber Almanyayı methetmeğe ve garp demokrasileri aleyhine yayımlara başlayan Moskova radyosunun Türkiye'deki başlıca sözcüsü, o tarihteki makalelerinde, garp demokrasilerine sövüyor, Alman - Rus ittifakını övüyordu (*)

O sıralarda biz İngiliz muahedesini aktetmiştik. Ruslar bizden yine Boğazlardan üs istiyorlardı. Solcular kâh telmihle, kâh ima ile İngiliz muahedesinin faydasızlığını, Ruslarla bir anlaşmaya varmanın (yani Boğazlarda üs vermenin) lüzumuna işaret ediyorlardı. Rusya ile Almanyanın araları şekerrenk bir hal alınca, Moskova radyosunda olduğu kadar, bizim solcuların yazılarında da, hem garp demokrasisinin düşmanlığı kesilmiş, hem de Türk - İngiliz muahede-

Ziyad EBÜZZİYA
(Devamı Sa. 3 Slt. 1 de)

Son tahriklerin kökü

(Başmakaleden devam)

sinin kötülüğü unutulmuştur. Almanlar Ruslara saldırdıkları zaman, bizim kızıklar, Anglo-Sakson âlemini ve demokrasileri göklere çıkarmağa başlamışlar, «Avrupa için zararlı olabileceği zannedilen Almanya» hikmeti hüda, birdenbire Avrupalıya «en muzır unsur» oluvermiştir.

Alman harp talihinin dönüşüne kadar devam eden bu ağız, bu arada, Moskova ile birlikte bizim Almanlara karşı tatbiki ettiğimiz siyaseti de tasvip etmekten geri kalmıyordu.

Rusların Almanyaya doğru ilerlemeleri başlayıp bize karşı kullandıkları lisan değiştiğçe, bizim kızıklar da, derhal hükümetin Almanyaya kullandığı siyaseti tenkide, hükümeti faşistlikle, Ankara radyosunu Berlin ağızla konuşmakla ithama kalktırlar.

Harp bitti, daha geniş bir demokrasiye varmak için basın hürriyetini sıkı bağlar gevşetildi. Kızıklarımız derhal bunu memleketi birbirine düşürecek neşriyata sapmak için vesile saydılar. Ruslar Türkiyeye karşı besledikleri niyetleri açığa vurup şark vilâyetlerimizi, Boğazlarda üsler istedikleri zaman, bunlar, bu istekleri mazur gösterecek yazılar yazdılar.

Nihayet Ruslar nüfuz siyasetlerini İran üzerine teksif edince, bizdeki ajanları da burada, zamanın geldiğine kani olarak müsait zemin hazırlamak için, bütün gayretlerini kullanmağa başladılar. Bir yandan kızıl dergiler ve gazeteler mantar gibi her taraftan fışkırırken, diğer taraftan halkın ümit bağladığı her şeyi yıkmaya koyuldular. Millî Kalkınma Partisini alaya alırken, Celâl Bayar ve arkadaşlarının teşebbüsünü de baltalamak için, bunu, kendilerine mal etmeğe kalktılar. Koca afişlerle Türk bayrağını tahkir ederken, sütun sütun yazırlarla, ordu, gençlik, vatan, meclis her varlığa saldırdılar.

Yabancı basın bu azgınlığını köklerini İran hareketinde aramakta haklıdır. Moskova siyasetinde temkinli olsaydı, daha doğrusu her şeyi vakit geçirmeden halletmeğe karar vermeseydi, bizdeki ajanları da her türlü ihtiyatı bırakan bu ölçüsüz faaliyete girişmiyecekler, Türk gençliğinin müsamahası daha uzun müddet devam edecekti. Rusyanın her şeyi bir an evvel bitirme teşebbüsü, bizde de bu işin, kısa bir zaman için olsa da, bir an evvel bitirilivermesine vesile olmuştur.

Ziyad EBÜZZİYA

EK 56 – TASVİR GAZETESİ: 10 ARALIK 1945

EN ACI TARAFI

ORHAN SEYFİ ORHON

BİR Türk vatandaşı için ne kadar acıdır: Sertelleri hiç kimse müdafaa etmedi, hattâ en fazla bağdaştıkları Ahmet Emin Yalman bile! Yalnız Moskova radyosu müdafaa etti. Boğazlardan üs ister gibi Sertelleri korudu. Şimdi, bu komşu devletin hürriyetimize ve istiklâlimize karşı istekleri arasında bir de Tancıları silüetleri duruyor: Kazaklaşmış Sertellerle yoldaşları...

Bu radyo, onlarla aynı kelimeleri, aynı taktiği kullanıyor: Faşist Türk gençleri, demokrat Tan gazetesine hücum etmiş! İkisi de aynı derecede yalandır: Ne Türk gençleri faşisttir, ne Tan gazetesini demokrat. Doğrusu: Türk gençleri, her memleketin halis ve temiz gençleri gibi vatanını ve milletini seven gençlerdir; Tan gazetesini de yine her yerde örneğini gördüğümüz memleket düşmanı bir kızıl propaganda vasıtası. Bunlara, hiç olmaması dayak vak'aları ve hiç söylenmemiş siyasi hakaret sözleri de karıştırılarak iftira ediliyor. Üstelik, hükûmet de elbirliği yapmış gibi gösterilmektedir.

Hepimiz biliyoruz: Ortada bir iki kitapçı dükkânile, mey-menetsiz Tan matbaasının maddi zararlarından başka bir şey yok. Ne dövülen var, ne sövülen. Türk vatanının bu çok hassas günlerinde en kutsal duygularına dokunulan gençler, millî vicdanın teessürünü gösterdiler, o kadar... Keşki tahammül edebilselerdi de bu kadarı da olmasaydı! Fakat ne yapalım, bir noktaya dokunulunca fert gibi cemiyet de bazan öfke leniveriyor. Meydandaki zararlar telâfi edilmez şeyler değildir.

Bu vak'anın en acı tarafını Moskova radyosunun müdafasında duyuyoruz: Demek ki, Türk topraklarını biz müdafaa edeceğiz, Türkiyenin istiklâlini biz müdafaa edeceğiz, Türk milletinin hürriyetini biz müdafaa edeceğiz. Fakat Tan gazetesini, Tan matbaasını, Tancıları bize karşı onlar!

İşte, Sertellerin anladığı hürriyet ve demokrasi de buydu!

Tahrikler karşı- sında gençliğin heyecanı

Yazan: 2. sım Us

Harpin evel İspanyada bir milleti boğaz boğaza getiren hâdiseler unutulmuş olabilir; fakat milli hududu - muzun bitişğinde, İran topraklarında cereyan eden kanlı kardeş kavgaları - nı da görmeyecek kadar insanlar kör olabilir mi? Bu kardeş kavgaları - nı tahrik eden unsurlara neler oldu - ğu farkedilmeyebilir mi?

Türk milleti bu hâdiseleri can gözü ile görüyor ve kardeş İran toprakda - rını karıştıran fesat unsurların neler olduğunu pek iyi anlıyor ve bu fesat unsurları melek kıyafetine bürünmüş olsa yine onu farkedecek bir sağduyuya sahip bulunuyor. Kaldı ki memlekette bir fesat çıkarmak iste - yenlerin tahrikçi hüviyetlerini sakla - mak için başlarına geçirildikleri mas - keler artık yüzlerinden düşmüştür.

Son günlerde Cumhuriyet Halk Partisinden ayrılan eski başbakan Celâl Bayar ile arkadaşlarını kendile - rine siper yapmak planı bozulunca herkesin gözü açılmıştır. Türk vatan - daşlarını birbirleri ile silâhlı sınıf mücadelesine kışkırtacak kadar tah - rikçilikte ileriye gidenlerin fesatçı faaliyetleri pek çıplak şekilde mey - dana çıkmıştır.

Bu gibi tahrikler karşısında bu memleketin yarın idaresini ellerine alacak olan aydın Türk gençliği he - yecana düşmüş olursa bunu pek ta - bi bir hâdiseler olarak telâkki etmek, suçların takdîrini kanuna ve kanuni icrâta terketmek hüsnü asıl olmak - la beraber böyle bir heyecan içinde maalesef kanunun müsaade etmediği müessif ve müessir gösteriler olma - sına da hayret etmemek lâzım gelir.

Sıkı Yönetim Komutanlığının Hîd basmevi ile birkaç kitabevinin tahri - bi işi üzerine süratle el koyması, ka - nunun gerektirdiği takibat ve tahli - kâta başlaması ve buna benzer hâdi - selerin bir daha olmaması için küt - le toplantılarını yasak etmesi isabetli bir tedbir olmuştur.

Şu kadar ki bu tedbirler alınırken ve suç teşkil edecek mahiyette gö - rülen hâdiseler üzerinde tahkikat aç - ılınca bu içteli tahrik âmillerinin de dikkate alınmasına ihtiyâc vardır. Nitekim Cumhuriyet Halk Partisi Meclis Grubunun son toplantısında milletvekilleri bu nokta üzerinde has - sasîyet ile durmuşlar ve son günlerde hızını ve saldırgan gayretini arttıra - cak tam hüviyetli bir tahrik cephesi halinde ortaya çıkan bazı yayın hare - ketini bu olayda en büyük tahrik un - suru olarak mütalâa etmişlerdir. Gö - ze görünen tahrik hâdiseleri üzerin - de araştırmalar yapılır ve suçlular aranırken Üniversite gençliğini asıl bir vatanseverlik heyecanına sevke - den sebepler görülmeyecek olursa al - nacak tedbirler yarın kalmak göy - dursun, hastalığın asıl kaynağı gen - faaliyetinde devam eder ve ileride dah - elim hâdiselere kadar gider.

Altı harp yılı içinde yabancı istila - sından kendisini kurtarmış ve düny - sulhüne elinden geldiği kadar çab - us ve hizmet etmiş olan Türk mi - letinin sükûnetini bozmakta menfa -

(Devamı Sa. 4, Sü. 3 de

Komünist tahrikleri karşısında

(Bastırılı 1 inci sayfada)

kalacaklarına and içmişler ve Cum - huriyet Halk Partisi binaları önün - de tezahürat yaptıktan sonra dağı - lmışlardır.

İzmirde

İzmir, 5 (A.A.) — İstanbul genç - lerinin dünkü tezahürleri haberi ü - zerine İzmirde Karşıyakada ve di - ğer bazı semtlerde dün öğrenciler memlekette son zamanlarda komü - nistlik lehine yapılan tesriyate kar - şı tezahürlerde bulunmuşlar ve du - varlara bu yolda beyannameler ya - pıstırmışlardır. Polis bu beyanna - meleri kaldırmıştır.

Ankara, 5 (A.A.) — C. H. P. Müstakil Grubu başkan-vekilliğin - den:

C. H. P. Müstakil Grubu, 5. 12. 1945 çarşamba günü, başkan vekili İstanbul milletvekili Ali Rana Tar - hanın başkanlığında toplanmıştır.

Müstakil Grup, 4. 12. 1945 tari - hinde İstanbuldaki tezahürlere se - bep olan yayınlar hakkında yaptı - ğı görüşmeler neticesinde: Çağır - mın çeşitli fikir akınları içinde be - lirmesi tabii olan fikir hareketleri ile tepkilerinin milli bünyemize za - rar vermemesi ve cemiyetin nizam ve ahengini bozmaması için en esas - lı dayanağın Türk milletinin ve yet - kili hükümet makamlarının uyanık - lığı inancına istinad eden ve bu ko - nuda alınmasını yerinde gördüğü tedbirleri gösteren bir karar sure - tini hükümete tevdi etmeyi kabul etmiştir.

**Muğladan Üniversite gençliğine
selâm ve sevgi**

Dün Muğladan şu telgrafi aldık: Yurd içinde gururla yaşayan Türk gençliğinin hislerine tercü - man olan Üniversite gençliğinin bu günkü gösterilerini sevgi ile selâm - larız.

Ahmet Toker Gölcüklü, Şevket Osman Gürsan, Esad Caner, Orhan Tüzün.

EK 59 - VAKİT GAZETESİ: 8 ARALIK 1945

Moskova radyosunun hezeyanı

Yazan: **sim Us**

Istanbulda yüksek öğretim gençleri -
şinin vatani bir heyecan tesiri altın-
da yaptığı gösteriler Moskova radyo-
suna ötedenberi devam ede geldiği
türk aleyhtarı neşriyatı için yeni bir
fırsat vermiştir. Bütün işi ve gücü
Türk - Rus münasebetlerini bozmağa
çalışmak imiş gibi bu yalan ve dolan
makinesi binlerce üniversite genci ta-
rafından yapılmış olan bu gösteriyi
birkaç lise ve askeri okul öğrencisi-
ni maletmiş ve bu hareketi tertip
edeni de hükümet diye göstermiştir.
Moskova radyosunun bu yalanındaki
cesaretin derecesini anlatmak için İs-
tambulda askeri okul bulunmadığını
anlatmak kâfi gelir. Bir yerde askeri
okul olmayınca askeri okul öğrenci-
leri nümayişi olabir mi?

Bu işin hakikati şudur: İstanbulda
(Tan), (Yeni Dünya), (Görüşler) adı
altında çıkan kızıl propaganda vasıta-
ları son zamanlarda "hürriyet iste-
riz!..", yaygaralarına İstanbul üniversi-
te gençlerini karıştırmışlardır. Bunlar
üniversite öğrencilerine hürriyet ver-
ilmediğinden, gençlerin siyasetle meş-
gul olmalarına fırsat ve imkân kapı-
ları kapanmış olduğundan şikâyet
ediyorlardı. Öğrenciler arasında teş-
kilât yapılamıyor, diye bağırıyorlar-
dı. Bu kızıl tahrikçilerin bu tarzda
kopardıkları gürültüye bakınca bir
kaç masum genci zehirlemiş olmaları-
na ve onlar vasıtasıyla üniversite
gençleri arasında vatan ve millet düş-
manlığı yaymak istediklerine ihtimal
veriliyordu. Böyle bir propaganda ha-
reketinin gayesi vaktiyle: "şeriat is-
teriz!..", diye yapılan hareketlerin arka-
sından kara taassup ve irtica, yenilik
ve bilgi düşmanlığı geldiği gibi bu defa
da "hürriyet isteriz!..", yaygarası ar-
dından memlekete vatan, millet, milli
birlik düşmanlığı getirmek olabirdi.
Milli hudutlarımızın yanı başında İran
topraklarındaki kanlı kardeş boğuş-
malarını gören fesatçıların Atatürk
Türkiyesinde de o gibi facialara ze-
min hazırlamak ümitlerine kapılmış
olmaları ihtimali de yok değildi.

Gösteri yapan gençlerin ellerinde
"Biz memleketimizde İspanya dahili
harbi çıkartmayız..", mealinde levhalar
görülmesi de bu kanaati teyid eden
birer delil sayılabilir. Fakat Atatür-
kün emaneti olarak Türkiye cumhu-
riyetinin muhafazasını canlarından
aziz bilen aydın Türk gençliği bu tür-
lü fesatçı tahriklere âlet olamazdı.
Üniversiteliler gösterisi işte bu haki-
katı ortaya koymuştur. Demokrasi
adlı altında memlekete yabancı müda-
haleleri ile kızıl diktatörlük getirmek
isteyenlerin maksatlarını anladıkları-
rını anlatmışlardır. Kızıl tahrikçiler
istediklerinin tam tersini görmüşler-
dir.

Kızıl Tan'lar, kızıl Yeni Dünya-
lar, kızıl Görüş'ler örnek rejim ola-
rak Balkanlarda yabancı işgal altın-
da kurulan kızıl faşist idareleri Türk
milletine demokrasi nümunesi gibi
gösteriyorlardı. Fakat bağımsız Türk
milletinin idaresini yarın ellerine ala-
cak olan Türk gençliği aldatılama-

Gençliğin heyecanlı tezahürleri

Yazan: Ahmet Emin YALMAN

Dün İstanbul heyecanlı bir gün geçirdi. Üniversite gençleri, asil bir coşkunluk içinde toplandılar ve haricen geldiğine ve memleketin birliğini, bakanını ve istiklâlini tehdit ettiğine kanaat ettiler. Kundağı cereyanlara karşı duydukları hassasiyet ve nefret, belirtildi. Şunu anıtlar ki Türk milletinin basireti uyanıktır. Komşu memleketleri yabancılardan kâfi halde indirmiş olan bir takım kundağı cereyanlara karşı bu memleketin müsamahası ve tahammülü yoktur.

Gençliğin imanı, coşkunluğu ve uyanıklığı; bir memleketin bekasının en esaslı garantisidir. Yapılan tecrübesi bu maksada kâfi değildir. Yay ne kadar ola uyuyturur. En iyi pekil; gençliğin coşkunluğu ve beka ve istiklâl bakımından azami hassasiyet göstermesi, yastılardaki tecrübenin de fren vazifesini görmesidir.

Dünkü hadiseleri böyle bir zaviyeden gördüğümüzde bu hükme varırız. Gençler bir miling yapıp hassasiyetlerini belirtmekte çok haklıydılar. Milingden sonra kavuastlerini yabancılara hesabına

kundağılık eden gazetelerin 8-10'daki Türk mezarlarının tahribatında nümayişler yapmalarını da uygunları üzerine copan; miling yapmaları gerekir. Fakat mesele orada kalmalıydı. Bugünkü gar mezarlığına giderek çelenk bi- gençler; birkaç yıl evvel Bulgaris- (Devamı Sayı 3 Bül: 3 de)

Gençliğin heyecanlı tezahürleri

(Bazı 1 içinde)
rakan dünkü ağabeylerinin yolunda gitmeliydiler. Mezarlığa giden ağabeyleri, Bulgar mezarlarının üzerine bir çelenk koymuşlar, sonra Bulgar Üniversite gençliğine şöyle bir telgraf çekmişlerdi: «Türk gençlerinin ölülere karşı tertip edilen bir saygısızlığa yapabilecekleri mukabele ancak budur!»

Gençlerin bu temkinli, vekarlı ve asil hareketleri bütün dünyada hayranlık ve heyecan uyandırmıştı.

Yıkma kolaydır, bunu herkes yapabilir. Üniversite gençliğinden beklenecek hareket, dünkü ağabeylerinin düşünün buldukları gibi; ancak yapmak ve yaratmaktır. Meselâ gençler, mitinglerini yaptıktan sonra hükümete şöyle bir telgraf çekebilirlerdi: «Sokuluk hareketlerinin komşu memleketleri kundakladığını görmüyor musunuz? Hürriyet iyi şeydir, fakat katıncı dışı olması lazım gelen yıkma ve kundaklama hürriyeti; hem meşru ve haklı hürriyetin başını yer, hem de dahili inhişâl tehlikeleri yaratır. Memlekette bu nevi gazete ve mecmuaların neşri kanun dışı lîân edilecek bir tedbir düşününüz, böyle gazetelerin elindeki teçhizatı satın alınız, memleketin iyiliğine hizmet edecek neşir maksatları için kullanılsın.»

Bu yolda bir telgrafı; gençliğe düğün hassasiyet ve vazife tamamlanmış olurdu, üst tarafı memleketin kanunî kuvvetlerine kalırdı.

Kırılan makineler; memleketin dövizleri kullanılarak haricîden tedarik edilmiştir. Tabii makinesi yapan bütün fabrikalar; harp istihsaline çevrilmiş olduğu için yıllarca müddet böyle makineleri haricîden tedarike de imkân yoktur. Bu gibi kıymetli makineler; bugün filân ve filân şahsın malı olmakla beraber memleketin millî servetinin ve teçhizatının birer parçasıdır.

Eğer biz gençlerin yalnız coşkunluğunu takdir ile kalsaydık, millî servet bakımından düşüncelerimizi belirtmeseydik; memlekete ve gençliğe karşı olan vazifemizi yapmamış olurduk. Üniversite gençliğinin bu düşüncelerimizi iyi karşılayacağını ve haklı bulacağını umarız.

Ahmet Emin YALMAN

EK 62 -ULUS GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Dünkü nümayiş

5 ARALIK 1945

İstanbul'da iki gazete idarehanesi harap oldu

Ellerinde bayraklar, Atatürk ve İnönü'nün resimleri bulunan Üniversite öğrencileri on bini aşan muazzam bir kabile halinde Taksim Âbidesi önünde de tezahürlerde bulundular

Sıkıyönetim kararıyla

Her türlü kütle toplantıları yasak edilmiştir

İstanbul, 4. a.a. — Bu sabah 10 da önlere Türk Bayrağı, Atatürk ve İnönü'nün resimleri, çelenkler ve "hiçbir demokrat memlekette bizim memleketimiz kadar hürriyet yoktur.", levhaları bulunduğu halde iki bine yakın üniversite, yüksek okul ve lise öğrencisi Divanyolu'nu ve Ankara Caddesini takib ederek Tan gazetesi binası önüne gelerek binada tahribat yapmışlar, makine ve diğer tesisleri hasara uğratmışlardır. Tan

gazetesinin levhasını indirerek yerine Atatürk'ün resmini koyan öğrenciler bundan sonra İstiklâl Marşını söyleyerek Taksim'deki Cumhuriyet Anıtına çelenkler koymak üzere Sirket yolu ile karşıya geçmiştir. Üniversite ve diğer okullar öğrencileri Beyoğlu'ndan geçerken, bu yol üzerinde bulunan La Turque ve Yeni Dünya gazeteleri idarehanesiyle Berrak Kitabevinde de bazı tahribat yapmışlardır.

Cumhuriyet Anıtına çelenklerin konulmasından sonra dönüştü gençler, Ankara Caddesinde A.B.C. Kitabevinde de hasarlar yapmışlar, vilâyet konağına ve sonra da Cumhuriyet Halk Partisine uğrıyarak tezahüratta bulunmuşlar ve dağılmışlardır.

Hâdisenin tafsilâtı

İstanbul, 4 (Özel muhabirimiz telefonla bildiriyor) — Tan, Yeni Dünya, La Turque gazeteleri ile Görüşler mecmuasının son günlerdeki yayımları karşısında Üniversite gençliği tarafından bugün büyük bir nümayiş yapılmıştır.

Sabahın saat dokuzunda Üniversitenin Bayazıt'taki merkez binasının önünde küçük üniversiteli grupları toplanmaya başlamış ve kısa bir zamanda bu gruplar muhtelif istikametlerden gelen başka öğrenci grupları ile büyümüştür.

Hukuk, Tıp, Fen, İktisat Fakülteleri öğrencilerinin dahil bulunduğu bu kütle 9,30 da Bayazıt'tan hareket etmiştir. Elllerinde Türk Bayrakları ile Atatürk ve İnönü'nün resimlerini taşıyan gençler kabilenin önünde yer almışlardır. Ayrıca sopalara takılan afişlerde "biz demokratız", "kahr olsun Serteller!", "Yasasın Türk demokrasisi!", "Yasasın Kemalist Türkiye", "biz ne faşistiz, ne komünistiz", "yasasın Büyük Atatürk ve İnönü", ibareleri okunuyordu.

Bu kabile, Bayazıt'tan Cağaloğlu'na kadar tezahürat yaparak, mil-

İstanbuldaki nümayiş

Falih Rifki ATAY

4 aralık salı günü İstanbul Üniversitesi gençleri tahrikçi gazeteler aleyhine bir nümayiş yaptılar. Olupbitenlei hakkındaki bütün haberler gazetelerde çıktı. Meselenin Parti Grubu toplantısında konuşulmuş olduğunu da okurlarımız dünkü tebliğden öğrenmişlerdir.

Üç nokta üstünde durmak istiyoruz. Biri, bu gençler nümayişinin, hazırlıksız bir heyecan eseri olmasıdır. Tahrikin, doğrudan doğruya, bozguncu gazeteler tarafından gelmiş olduğuna şüphe edilemez. Bu gazeteler, Cumhuriyet Hükümetinin Türk demokrasisini geliştirme yolundaki hoşgörülüğünü ve sabrını, bizzat rejimi sarımsak, Büyük Millet Meclisini itibardan düşürmek, Devlet nizamını ve kanunlar otoritesini hiçe saydırmak için sömürmek, bu milletin kurtuluş ve kalkınma çağını bir istibdat devri gibi tanıtmak istemişlerdir. Şahıs ve kurum namus ve şerefine, hiçbir insaf ve sorum hissi duymaksızın, küstahça dil uzatmışlardır. Büyük Millet Meclisi'ne karşı hücum ve saldırıları açıkça yasak eden kanunlara meydan okumuşlardır. Hükümet, bu taşkınlığın yatışıp tabii ve ölçülü tartışmalar devrine gireceğini umarak, elindeki yetkileri kullanmamış ve geçici sayılan bir buhranın ilk tepkilerini hemen karşılamak istememiştir. Halk sağduyusunun hakemliğine ve gerektiği zaman nizam ve kanun otoritesinin tam işleyeceğine itimattan doğan bu hoşgörülük ve sabrın bile, rejim düşmanlarının ancak cüretini artırımağa yaraması ve Hükümetin çekingenliğine verilmesi esef edilecek bir şeydir. Rejime, Meclise ve Hükümete târizler ve küfürlerle, pek ucuz bir kahramanlık kazanma yarışı, sollu sağlı birkaç gazete, Meşrutiyet ve Cumhuriyet devirlerinin bazı hazin hâdiselelerinden önceki fesat yuvaların çevirivermiştir. Türk demokrasisinin gelişimine hizmet edecek bir memleketçi muhalefet

İstanbuldaki nümayiş

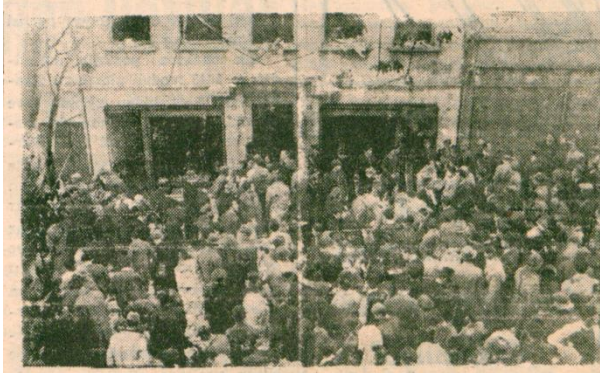
★ Baş 1 inci Sayfada

partisi kurulmak yerine, kimi 1919 dan, kimi Cumhuriyetin ilk günündenberi rejim düşmanlığı ile tanınan adamların öcalma ve kışkırtma hareketleri kızışmakta idi. Fakat İstanbul gençliğini çileden çıkaran şey, bu tahriklerin, gitgide, dış tehlikeye fırsat ve meydan hazırlama mahiyeti almış olmasıdır.

İkincisi, sebebi ne kadar haklı olsa da, Büyük Millet Meclisinin ve Cumhuriyet Hükümetinin, kanunsuzluğa aslâ müsaade etmeyeceğinin anlaşılmasıdır. Bu memlekette kanun kuvvetlerinin, bütün tehlikeleri önlemeğe yeteceğinden hiçbir vatandaşın şüphe etmeğe hakkı olamaz. Nümayişler, sadece, millî duyguları ve kaygıları göstermek ve kanunların izin sınırı içinden çıkmamak şartıyla, hoş görülebilir. Hiç bir tepkisi olmayan hissiz bir gençlik bizi demokrasimizin gelişmesinden ürüttüğü kadar, herkesin dâvasını kanuna aykırı yollardan görmeğe kalkışması da bize aynı kaygıyı verir. Hele hiç kimsenin hürriyetine ve malına hiçbir sebeple el uzatılamaz. İstanbul şehrinde her türlü toplantıları meneden Sıkıyönetim Komutanlığının, 4 aralık nümayişinin "suç işleme,, derecesine vardığını hatırlatmakta hakkı vardır.

Üçüncüsü, İstanbul nümayişi, doğrudan doğruya, millî duygulara karşı saldırıların heyecanlı bir tepkisi iken, hatâ bazı gençler bu nümayişte hiçbir yabancı devlete karşı herhangi bir hareket olmak karakterinin aranmamasını bağırarak anlatmışlarken, Ankara'daki Tass Ajansı muhabirinin düpedüz bir kışkırtıcılık yapmağa kalkışmasındaki büyük hatadır. Devletler arasındaki münasebetlerde doğru ve yanlış haberlerin ehemmiyeti büyüktür: he-

EK 64 – SON POSTA GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

«Tan» gazetesini tamamen tahrip edildikten sonra önünde toplanan halk. Gençler, önlerinde çelenk olduğu halde nümâyişe başlamak üzere hareket ederlerken

Yüksek tahsil gençliği dün büyük bir nümâyiş yaptı

Kızıl propagandayı tel'in ve Kemalizme bağlılıklarını göstermek için dört saat süren bir nümâyiş yapan gençler, «Tan,, ve «La Türki,, matbaalarını tamamen tahrip ettiler

Bu arada «Berrak,, ve «A. B. C,, kitabevleri de tahrip olundu - Gençler, caddelerden, «Kahrolsun komünistler,, «Yaşasın Kemalizm,, diye bağırarak geçtiler

Tsa sahibi Halil Lütfi Dördüncü idarehanenin kapısında

Dün. İstanbul, heyecanlı bir gün yaşamış bulunuyor. Son zamanlarda artan kızıl propagandayı protesto etmek ve Kemalist ideolojiye bağlılıklarını belirtmek üzere, üniversite gençleri büyük bir nümâyiş hazırlamışlar ve bu nümâyiş Beyazıtla Taksimi arasında, sabahın dokuzundan saat 13 e kadar fasilasız bir surette devam etmiştir.

Nümâyiş, son zamanlarda, «Tan,,

ve «Yeni Dünya» gazeteleriyle «Görüşler» mecmuasının neşriyatı yüzünden yapılmıştır.

Gençler nasıl toplandılar?

Sabahın erken saatlerinde, üniversitenin gerek bahçesinde, gerekse sınıflar ve koridorlarında, olağanüstü güm lere mahsus bir faaliyet ve kaynaşma göze çarpıyordu.

(Devamı 7 inci Sayfada)

HERGÜN

Son Hâdise...

Bir memleketin mukaddes ve hakiki kıymetlerini yıpratmaya matuf her hareket; ister fiil ile, isterse söz ile kendini gösterebilir; o memleketin öz varlığıyla ilgili müesseseler üzerinde tepki yapmaktan hali kalmaz. Bu, şaşmaz bir kaidedir. Üniversite gençliğinin Beyazıttan başlayarak Taksim abidesi önlerine dayanan heyecan dalgasını ben, işte böyle bir tepkinin ifade ve tezahürü sayıyorum.

Memlekette bir müddettenberi gelişme istidadını gösteren bir demokrasi hareketi vardır. İkinci bir partinin kuruluşu ve bununla alakalı neşriyatı fırsat bilen ve ideolojisini her halde Türk vatanının görenek ve geleneklerinden almadığı milli bünyemize tamamen yabancı fikirlerle sâbit bulunan neşriyatçı bir zümre ulu orta her şeye hücum etmeye başlamıştı. Onların kanaatine göre iktidar mevkii menfaat iştirakçilerinin üşüşükleri bir bal çanağı idi. Vatan denilen mefhum ise tapusu mahdud ellere verilmiş hududsuz şekilde istismar edilen bir çiftlik.

Kanun ve nizam ancak sokak adama hak verecek mevzuat olmalı idi. Milli kıymet diye bir şey olamazdı. Her hududdan girecek dünya vatandaşının bu memlekette oturup yaşamak ve yaşarken bu toprakların nimetlerinden istifade etmek hakkı olmak gerekti. Mukabilinde vereceği şey, Türk vatanında sakin olmak şerefinden ibaretti. Bununla, bir memleketi saygı değer bir ülke haline getiren maddi ve manevi bütün kıymetlerin iflâsının ilânı isteniyor demekti.

Aile, lâalettayın herhangi bir yerde karşılaşan bir çiftin iki çift söz teatisile birleşmesi sayılıyordu. (Ver sözünü gir zıfafa; al sözünü çık sokaka;) bunların aile teşkili bahsinde yeter gördükleri formalite işte bu basit sözleşmeden ibaretti.

Ve bunları ileri sürerken dillerine virdettikleri şey şu idi:

Dünya değişiyor. Biz de bu değişikliğe ayak uydurmak mecburiyetindeyiz. Uydurmazsak uydurturlar.

Altı uzun yıl süren ve dünyaya bin bir felâket getiren harbin mesaibinden mes'ul gördükleri, sadece, kendileri gibi düşünmiyen ve kendileri gibi konuşmıyanlardan ibaretti. Bütün bu yazı, söz ve hareketlerle bunların istedikleri, şimdiye kadar bu memlekete çehresini vermiş olan şeylerin, daha doğrusu her şeyin değişmesi idi. Bu kadar gaddar, bu kadar insafsız ve bu kadar milli olmıyan bir düşünceyle davet etmesi tabii bulunan tepkisi, nihayet, bu memleketin en salâhiyetli bir fikir kaynağından, Üniversitesinden çağladı.

Her heyecanlı kitle hareketi gibi, bunun da bazı hâdiselere sebep olduğunu görmedik değil. Fakat binlerle ve binlerle insanı en mukaddes inançlarından yaralıyan bir batıl davaya karşı cüsa gelen muazzam bir

(Devamı 3 üncü sayfada)

Selim Ragıp Emeç

SİZE NASIL GELİRSE

Gençliğin nümayişi ve “Tas,, ajansı

«Tas» Ajansı, 4 Aralık nümayişi dolayısıyla, bize iftira atıyor. İftira atması için, nümayişin mahiyetini tahrif etmesi lâzımdır. Bunu yaptı. Bu kadarla da iktifa etmemek, Tas Ajansı için bir vazife idi. İftirayı da istismara kalktı.

Nümayişin siyasi bir mana taşıdığını bildirdi.

Sovyetler aleyhinde bağırılıp, çağırıldığını iddia etti.

Hattâ, tahrip edilen gazetelerin muharrirlerine dayak atıldığını ilâveden de çekinmedi.

Bütün dünyadaki akislerinin müsbet olduğunu öğrenmekle ayrıca memnuluk duyduğumuz 4 Aralık nümayişinin, siyasi hiçbir cephesi olmadığını, bu kalkınmanın, memleket için zararlı propagandaya ve bunun yayın vasıtalarına karşı vukubulduğu nu, bu münasebetle de gençliğin Kemalist ideolojiye bağlılığını belirttiğini herkes biliyor.

Müsbet veya menfi olsun, nümayişlerin, acı, ızdırıp veren «şunlar da olmasaydı..» denilecek tarafları vardır. 4 Aralıkta, gençlerimiz, müsterek bir şuurun ifadesi olan muhteşem gösterilerinde işte bu noktalara çok dikkat ettikleri ve bu nümayişlerini efendice yaptıkları için umumi bir takdir kazandılar. 20 bin rakkamları aşan bir kitlenin nümayişinde, «Tas» Ajansının iddia ettiği gibi müessif hâdiseler olması çok mümkün. Lâkin, kızıl propagandaya, tahriklere karşı bir kıyam, memleket rejimine, hükûmete iktidar mevkiindeki Partiye bağlılığın bir tezahürü olan bu gösteride gençlik siyasi mahiyette hiçbir harekette bulunmamış, Sovyet Rusya aleyhinde ne bir levha taşımış, ne de tek bir söz sarfetmiştir. Yüksek tahsil gençliği sadece, memleketin berrak havasını bulandırarak, anarşi çıkarmak, demokrasi ve hürriyet isteği altında gayri samimi dileklerle, yabancı ideolojilere hizmet etmeye çalışanları tel'in etmiştir. «Tas» Ajansının gençlerin taşıdıkları «Bütün komşularımızla dostuz» levhalarını görmemezlikten gelerek bu nümayiş bayagiştirmeye kalkışmasının, bu ajansa has, her zamanki ve her memleket için kabili tatbik bir taktikin eseri olduğunu bütün dünya kadar, bizzat Sovyetler de bilirler.

Biz asıl, bu nümayiş münasebetile gençlerimizle, bu heyecan dalgası arasında gösterdikleri vakardan dolayı iftihar etmiyor muyuz? Genç ve ateşli bir kitlenin kendi kendisini kontrolde gösterdiği büyük şuur ve hassasiyettir ki, «Tas» ajansının canını sıkmış, görmek ve duymak istediklerini, görmemek, duymamaktan mütevellit bir azapla, mevhum tabloları çizmesine, sebep olmuştur.

Nusret Safa COŞKUN

EK 68 – SON TELGRAF GAZETESİ: 8 ARALIK 1945

**Ne Moskova, ne Tas tahrif ve
tezvirden bir şey kazanamaz!**

Türk gençliğini galeyan ve tepkiye sevkeden âmîl ve muhitler bu aksülâmeli hiç şübhesiz hak ettikleri kadar akıllarınca daha başka türlüşünü de aradılar, temine çalıştılar ve Türkiye'yi sokaklarında konuşulan ve hattâ döğüşülen bir çıkar içine yuvarlamak istediler..

Gençlik yalnız kendi duygusunu belirtmekle kalmamış, bütün milletin hissine, şuuruna, vicdan sesine tercüman olmuştur

== YAZAN ==
Etem İzzet BENİCE

[illegible]

dermesi ve Moskova'dan da mal bulmuş muğahid gâhı bunu yayımlamasına mâni dürrüst bir hareket teşkil etmemişti ve edemesi de. Hâdisenin olduğu günün akşamından itibaren Türkiye'de bütün müslimânlar bu haberleri ve ajansları muhabbileri geçirdiği bu gâsetlerini ona hüküm olan masamın ve millî ruh zavıye'inde de gereğiye uygun safları ve sahneleri ile bütün silâna yayımlar kâğıtlarını bu haberleri yayımlar turalar ve hâdiseyi görmeyen muhabbiri Türk - Rus münaaebet (Devamı 3. inel Sahifede)

bissine, guuruna, viedan senime
terciman olamazdır. Hakikat buy-
ken ve sadece milli biny-miz-
ve rejimimize uymayan ykaci fa-
liyetlere ve yayımlara karşı yapı-
lan bir protestodan ibaret iken
Tosa Ajansını Ankarada oturan
muhabiri tarafından vekayii ta-
mamile tahrir eden, kasdi ve in-
di bir tahrifte ibaret olan ma-
hud telgrafti müessesesine göm-

EK 69 – YENİ SABAH GAZETESİ: 5 ARALIK 1945

Üniversite gençliğinin dün yaptığı heyecanlı nümayiş

Yabancı bir ideolojinin propagandasını yapan bazı gazete ve mecmua idarehaneleri ile aynı gayede neşriyat yapan bir kaç kitapçı dükkânı ciddi surette hasara uğratıldı

Tan, Yeni Dünya gazetelerinin matbaaları ve binaları kullanılmaz bir halde

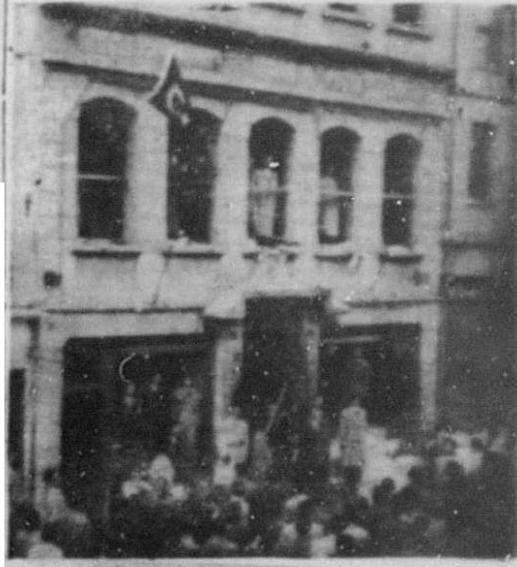
Basın Yayın Umum Müdürünün ecneci gazetecilere mühim bir tavsihi

Dün gecirmiş, Üniversite gençliğinin heyecanlı bir nümayişine sahne olmuş, bu arada yabancı ideolojinin propagandasını yapan bazı gazete ve mecmua idarehaneleri önünde olma.

yapılır yapılmaz.

Hâdisi nasıl başladı?

Dün sabah, dört saatında Üniversiteye gelen talebe, buluşmaya başladı. (Sana: ss. 2 ek. 1 de)

Tan gazetesi Marhanelik dükânı önündeki hal.

“Tas,, mugalata ve tezvire başlamasın

İfrat sağcılığı benimsemeyen idare müfrit solculuğu da takviye edecek değildir. İrkçılığı tenkid ve takbih eylemediği vakit hükümet herhangi yabancı bir komşu memleketi tatmin veya hoşnud etmek gibi bir amaç gütmemiştir. Şimdi müfrit solculara karşı nümayişler yapıldığı vakit de hükümetin rolü yine herhangi bir yabancı devleti meninun edecek bir hareket hattı ittihaz etmemektir.

Dün Üniversite ve yüksek tahsil gençliği Kızıl ve Komünist cereyanlara karşı duyduğu nefreti sert bir surette açıkladı. Balkanlarda olan bitenler, daima uyanık olar. Türkün gözüne kabülse bir kat daha açmıştır. Gençlerin heyecanlı taşındıkları vezirler arasında İspanya iç harbi benzerine bu topraklarda müsaade olunmayacağı yazılıyordu.

Bütün bunlar sarahatle isbat ediyor ki bir yabancı devletin rejimi ve ideolojisi İstanbul sokaklarında tenkit edilmemiştir. Hele «Kahrolsun Ruslar» gibi ufkuları çınlatmamıştır. Yalnız memleketimizde komünizm akıntılarını kürekliyenlere karşı fevran olmuştur.

«Tas» ajansının, esasen memleketimiz hakkında, her zaman yalan yanlış mahûmat uçurmak itiyadında bulunun, muhabiri şimdiden bazı tezir ve iftira yollarına sığınmış bulunmaktadır ki bu manevrayı daha doğmadan önlemiz isteriz.

Dünkü nümayiş açık havada ve berrak bir güneş altında herkesin —dost, düşman, yerli, yabancı— gözü önünde cereyan etmiştir. Gizli kapaklı hiçbir tarafı yoktur ki onun üzerinde tevîl ve tefsirler veya hut uy-durmalar yapılabilsin.

Dünkü gösteri bir nevi nefis müdafaa kabiliyetini haiz uzviyetin reaksiyonu idi. Her memlekette, en büyük demokratik ve fikirlerin serbestliğine riayet olunan her ülkede, bu gibi nümayişler yapılmaktadır. Yalnız dünkü temiz tezahürler arasında bazı taşkınlıkların yapılmamış olduğu da iddia edilecek değildir. Her hangi bir şekile hususî veya umumî mülklerde tahribat yapmak çok alkışlanacak bir hareket sayılamaz. Bazı gazete bina, idarehane, makine ve kâğıtlarının tahribi memleket bakımından bir kazanç sayılamaz. Amma düşünölmek ve insafia mütealea etmek lâzımgelirse binlerce gencin vatan, milliyet ve Türkük heyecanı içinde sarıldığı ve en kutsal varlığını korumak kaygısıyla harekete geçtiği aralarda bütün fiillerin, bütün icraatın tamamile bir

kronometre gibi düzene konulması ve en edna bir aykırılığın yapılmaması imkân ve ihtimal olabilir mi? Bunun aksini düşünmek ve istemek kütle psikolojisi hakkında en basit bir fikir olmamak demektir. Hatta bütün yapılanların tamamile Türk gençliğine mal edilmesi de kim bilir ne dereceye kadar doğrudur? Çünkü böyle sokak nümayiş ve sürültüleri arasında bazı fırsat bekliyen elemanların da ajan provokatör (tahrik unsur)ları gibi araya karışması ve suyu bulandırmak istemesi de hiç ihtimal dışında değildir. Nitekim Beyoğlunda bir yabancı dükkan cemekevinde yapılan tahribattan dünkü toplantıyı tertip eden gençlerin sorumlu olmadıklarına idarehanemize bağ vuran bir genç bize temini etti. Tabiatle hükümetin yapacağı tahkikat bütün bu cihetleri aydınlatacaktır.

Türkiye Cumhuriyet hükümetinin bütün bu gibi hadiseler karşısındaki durumu çok vahimdir. Geçen yıl hükümet merkezinde de bazı yüksek tahsil gençleri müfrit ırkçı temayülleriyle müteharrik olarak nümayişlerde bulunmuşlar ve ileri geri fikirler serdetmişlerdi. Bu olaylarla zamarında, ilgililer meğul olmuşlardı. Fakat hükümet hiçbir vakit ırkçılık düşüncelerini takviye etmemiş ve cumhurbaşkanımız kesin bir demeglerinde bu temayülleri takbih eylemişti.

İfrat sağcılığı benimseyen idare müfrit solculuğu da takviye edecek değildir. İrkçılığı tenkid ve takbih eylemediği vakit hükümet her hangi yabancı bir komşu memleketi tatmin veya hoşnut etmek gibi bir amaç gütmemiştir. Şimdi müfrit solculara karşı nümayişler yapıldığı vakit de hükümetin rolü yine herhangi bir yabancı devleti meninun edecek bir hareket hattı ittihaz etmemektir.

Bu itibarla «Tas» ajansının sırf Türk işlerine taallük eden bir hadiseyi geçirerek harici bir propaganda silâhı gibi kullanmak istemesini hiç te iyi karşılayamayız. Rus dahili idaresi hiçbir vakit Türkiye'de tenkit edilmemiş veya kötülenmiş değildir. Bilakis her milletün dilediği gibi ve kendisine uygun idare tarzına malik olması prensibine Türkiye herkesten ziyade yapmıştır. Biz kimsenin işle uğraşmayız ve beklediğimiz tek şey de başkalarının bizim işlerimize burunlarını sokmamalarıdır.

Bu kadar mütevazı bir isteğin uygun sözlünmesi kabul olur mu?

Türkiye bütün harb boyunca ve en fırtınalı zamanlarda göçlerini hudutlardan öteye çevir-

YENİ SABAH

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve SOYADI	Burak YILMAZ
EĞİTİM DURUMU	
Mezun Olduğu Lise	Mehmet Akif Ersoy Lisesi, Tokat, 2005
Lisans Diploması	Ankara Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Gazetecilik Bölümü, Ankara, 2013
Yabancı Dil	İngilizce
E-Posta	burakyilmaz3662@gmail.com

